

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 62

**BELGELERLE
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(1916-1922)**

ANKARA 2003

Proje Yöneticisi

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Dr. Necati AKTAŞ
Genel Müdür Yardımcısı

Mustafa KAPLAN
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Yayına Hazırlayanlar

Uğurhan DEMİRBAŞ
Dr. Ali Osman ÇINAR
Aziz Mahmut UYGUN
Seher DİLBER
Dr. Recep KARACAKAYA
Nuran KOLTUK
Ümmihani ÜNEMLİOĞLU
Ali Mesut BİRİNCİ
Ayhan ÖZYURT
Kamil AKBULUT
Sezgin DEMİRCİOĞLU
Vahdettin ATİK

Tercüme

Dr. Ertuğrul Oğuz ÇIRAĞAN
Sinan DARCAN
Necla BÜYÜKKIRCALI

**BELGELERLE
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
(1916-1922)**

Ö N S Ö Z

Tarih, tabiatın zıddına insanların esiridir. Böyle olmakla beraber, tarihin inşasındaki esas rol, toplumlara mı yoksa kahramanlara mı aittir sorusu bilim adamları arasında tartışılıyor olsa da bu tartışmanın hiçbir anlamı yoktur. Çünkü kendi iradesi, aklı ve bilgisiyle hareket eden ister kişi olsun ister toplum mutlaka tarihi etkiler. Bilim ve fikir kahramanlarına sahip olan toplumlar şuurlanır, siyaset kahramanlarına sahip olan toplumlar dünya milletleri arasında şahsiyet kazanır, askerî kahramanlara sahip olan toplumlar varlık ve şahsiyetlerini korumada başarılı olurlar. Ne var ki böyle kahramanlar da bilgili, kültürlü, şahsiyetli toplumların eseridir. Öyleyse tarihi yapan ne tek başına fert ne de toplumdur. Tarihi yapan irade, bilgi sahibi şahsiyetli yöneticileriyle bütünleşip harekete geçebilen toplumlardır. İşte çöken Osmanlı Devleti'nden modern Türkiye'nin doğuşu, bu tarihî olgunun en iyi örneklerinden biridir. Bu tarihî olgunun hiç şüphesiz baş mimarı da toplumuyla bütünleşen bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra İtilâf Devletleri tarafından Sevr'in dayatılması üzerine Türk milleti tarihinin belki de en karanlık bir dönemine girmiş bulunuyordu. İşte böyle bir ortamda Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde şahlanan Türk millî ruhu Mondros Mütarekesi'nin boğucu havası ve yalnızlığı içinde Müdafaa-i Hukuk Hareketi'nin kaynağı ve dinamosu olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde yürütülen Milli Mücadele Hareketi ile Türk milleti kendisine biçilmeye çalışılan Sevr kefenini yırtmış, Misak-ı Millî sınırları içinde bağımsız genç Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuştur. Mustafa Kemal Paşa bu mücadele sırasında Türk toplumunu dağılma tehlikesinden kurtararak Müdafaa-i Hukuk hareketi içindeki dağınık mahallî güçlerin temsilcilerini TBMM bünyesinde Misak-ı Millîci bir sentez içinde kaynaştırmıştır.

Cumhuriyet'in 80. yılı vesilesiyle hazırlanan *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk (1916-1922)* adlı bu eser, tarihî bir dönüşümün yaşandığı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı 1916-1922 yıllarına ait belgelerden oluşmaktadır.

Gerek Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve gerekse Cumhuriyet Arşivi'nde tasnifleri tamamlanan yeni fonlardan ve mümkün olduğu kadar daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış belgelerden yararlanılarak hazırlanan kitapta yer alan belgelerin büyük çoğunluğu Osmanlıca'dır. Zaman zaman İngilizce ve Fransızca belgeler de bulunmakta olup bunların tercümelemi yapılmıştır. 84'e ulaşan konu başlığının yer aldığı eserde toplam 428 belge, kronolojik bir sıralamaya tabi tutularak transkripsiyonu, tercümesi ve metni ile birlikte verilmiştir. Bu eser, daha önce yine kurumumuzca yayınlanan *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri, 1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge* (Ankara 1982, 206 sayfa) adlı kitaptan tamamen ayrı olup yeni vesikalardan meydana gelmektedir.

Eserin imparatorluktan milli devlete geçiş sürecindeki olaylara ışık tutmasını diler, yayınlanmasında emeği geçen Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü personeline teşekkür ederim.

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

TAKDİM

Derleme Hakkında

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bu defa Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) 1919'da Anadolu'ya fevkalade selahiyetli müfettiş olarak geçişinden Millî Mücadele'yi zaferle bitirdiği üç yıla ilgili arşivlerdeki belgeleri derlemeyi bir görev biliyoruz. Bu derlemede kendisinin birinci dünya savaşındaki faaliyeti ile ilgili 1916'dan itibaren birkaç belge de yer almaktadır.

Hiç şüphesiz Mütareke dönemi; millî tarihimizin önemli olaylar silsilesidir. Ve bu nedenle de ilgimizi çok çekmesi tabiidir. Millî mücadele üzerine sayısız eser yazılmıştır, çok da belge kullanılmıştır. Tarihyazıcılığı bakımından sorun da burada başlamaktadır. Bu dönemi, muhtelif cepheleri ile muhtelif arşivlere dayanarak tasvir etmek yöntemine çok geç girdik. İhmal edilen kaynakların başında maalesef Türk arşiv belgeleri gelmektedir. Bu nedenle Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün, büyük önderin 1916-1922 yıllarına ait faaliyeti ile ilgili belgeleri, tarihçiliğimiz ve yakın tarihimiz açısından ağırlıklı bir öneme sahiptir. Bu dönemde Mustafa Kemal Paşa, cephelerde ismi hızla yayılıp duyulan genç bir general ve nihayet Anadolu'daki milli hükümetin Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanı olarak yönetimindedir.

Bu derlemede bazı bildiğimiz hususlar pekinlikle belgelenmektedir; bilmediğimiz bazı hususlar da ortaya çıkmaktadır. Mesela bir küçük örnek; İtilaf devletleri temsilcileri Crowford adındaki zabıt başkanlığında Trabzon'daki askeri ve mülki park ve ambarların tümünü gezerek Rus beyaz gönüllü ordusunun ihtiyacatı için malzeme, eşya ve şeker, otomobil ve lastik talebinde bulunmuş; bu talebe karşı Mustafa Kemal Paşa karşı çıkmıştır. Gene muhtelif mahallerde bir takım **şuralar** mevcut olduğu ve bunların asker toplamakta olduğu (ki doğrudur) ordunun

bunları himaye eylediği iddia olduğundan bu şuraların dağıtılması hususu Dahiliye Nazırı Ali Kemal tarafından emr ediliyor. Hiç şüphe yok ki Mustafa Kemal Paşa ve Anadolu bu emri dinlememiş ve tersini yapmıştır.

Samsun ve havalisine ulaşp faaliyete başladığı andan itibaren, İngilizler; Mustafa Kemal Paşa'nın "kışkırtıcılık yaptığı, uygun olmayan grupları desteklediği" gibi bir gerekçe ile görevinin sona erdirilmesini talep ediyorlar. Bu gibi talepleri Konya ve havalisine müfettiş tayin edilen Cemal Paşa için de variddir. İşgal komutanlığının "müfettişlik" gibi köklü devlet ananemize dayanan bir memuriyetin toptan kaldırılmasını talep ettiği de açıktır.

Bir diğer husus da Osmanlı Devleti'nin yurt dışındaki temsilcilerinin Anadolu hareketini tuttuğu ve Roma'daki maslahatgüzar Ferruh Bey gibilerin mütemadiyen Hariciye Nezareti'ne bu yönde raporlar gönderdikleridir; Avrupa efkar-ı umumiyesinin Anadolu hareketinin gelişmesi üzerine hemfikir olduklarını ısrarla belirtiyorlar.

Önünüzdeki derlemede Anadolu hareketinin İstanbul hükümeti tarafından değerlendirilmesi gibi yeni bir boyut ortaya çıkmaktadır. Ve bu boyut bizi yer yer şaşırtacak bir mahiyete bürünmektedir. Tarih yazıcılık belge ve bilgi kalabalığından çok, muhtelif renkteki vesika ve malzemenin sıhhatlice değerlendirilmesine dayanır. Bu çalışmanın bir olumlu başlangıç ve yararlı bir arşiv hizmeti olduğu kanaatindeyiz.

Prof. Dr. İlber ORTAYLI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
TAKDİM	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR.....	XXVII

I. BÖLÜM

BELGELERİN TRANSKRİPSİYON VE TERCÜMESİ

Nu	Konu	Sayfa
1	Sofya'ya gidecek olan Anafartalar Grubu Kumandanı Erkân-ı Harbiye Miralayı Mustafa Kemal Bey'e gerekli kolaylığın sağlanması.....	3
2	Mustafa Kemal Paşa'nın Hicaz Kuvve-i Seferiyesi'ne tayin edildiği.....	3
3	Urfa'nın havasına uyum sağlayamayan Haydar Bey'in Aydın'a tayin edildiğine dair Dâhiliye Nezâreti'nden İkinci Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf.....	4
4	Suriye'de esir olduğuna dair hakkında şâyia yayılan Mustafa Kemal Paşa'nın Halep'te ordusunun başında bulunduğu.....	4
5	Samsun'a giderek göreve başlayan ve bölgedeki eşkıya çeteleri hakkında rapor isteyen Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın mülkî yetkileri ve görevleri hakkında Samsun Mutasarrıflığı'nın bilgi talebi	5
6	Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın bazı şikâyetlerin yerinde tedkiki için karargâhını geçici olarak Havza'ya nakledeceği.....	7
7	Askerî görevinin yanı sıra mülkî görevleri de bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın sorumluluk bölgeleri ve yetkilerine dair Mec-	

lis-i Vükelâca tasdik edilip ilgili vilayet ve livalara gönderilen talimatname	8
8 Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın asâleten bir vali tayin edilmesi talebi üzerine Kastamonu eski Valisi Reşid Paşa'nın Sivas Valiliği'ne tayin edildiği	14
9 Trabzon'daki askerî ve mülkî ambarları gezerek orada bulunan yiyecek ve diğer malzemeleri almak isteyen Rus Tedkik Heyeti ile bir İngiliz zabıtine Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa tarafından izin verilmediği	15
10 Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın talebi üzerine Samsun ve Amasya'da asayişin temini için jandarma kuvvetlerine takviye yapılması ve komitelerin takibinde görev yapanlara verilmek üzere örtülü ödenekten para gönderilmesi	18
11 Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın teklifi üzerine Edhem Bey'in yerine Samsun Mutasarrıflığı'na tayin edilen Dâhiliye eski Müsteşarı Hamid Bey'in görevine başladığı	21
12 Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa ve maiyyetinin askerî görevleri dışında kalan görevleri için gerekli paranın masârıf-ı gayr-i melhûza tertibinden karşılanması	24
13 Sivas'ta Ermenileri ve diğer gayr-i müslim unsurları tehdit edecek hiçbir olay olmadığı ve yurdun işgâl edilmesine karşı halkın gösterdiği tepkiyi ne kendisi ne de bir başkasının engelleyebileceğine dair Dokuzuncu Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nezâreti'ne gönderilen telgraf.....	26
14 Sivas'ın Gümüşhacıköy kazasında eşkıya takibinde bulunan Binbaşı Ruşen Bey'e destek için Mustafa Kemal Paşa'nın talebi üzerine Çorum'dan gönderilen müfrezenin iki İngiliz subayı tarafından engellendiği	28
15 Anadolu'da ihtilâl hareketlerine giriştiği iddiasıyla İngiltere Fevkalâde Komiserliği'nin isteği üzerine maiyyetindekilerle birlikte İstanbul'a geri çağrıldığı halde emirleri dinlemeyen Mustafa Kemal Paşa'nın Üçüncü Kolordu Müfettişliği'nden azledildiği....	29
16 Samsun ve havalisinde soygun yapan çetelerin dağıtılarak faaliyetlerine son verildiği hakkında Dokuzuncu Ordu Müfettişi	

	Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nezâreti'ne gönderilen telgraf	39
17	Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti'nin Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye cemiyetlerince gönderilen telgrafların çekilmemesi hakkındaki emrini yerine getirecek olan görevlilerin Divan-ı Harb'e verileceğine dair Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf	40
18	Mustafa Kemal Paşa'nın yerine Bahriye eski Nâzırı Hurşid Paşa'nın Üçüncü Ordu Müfettişliği'ne tayin edildiği ve hiçbir resmî sıfatı kalmamasına rağmen irade-i seniyye kendisine tebliğ edilinceye kadar memuriyetine devam edeceği.....	41
19	Azledildiği kendisine bildirildiği halde hâlâ "Üçüncü Ordu Müfettişi" sıfatıyla tebligat yayınlamakta olan ve Amasya'dan Sivas'a doğru yola çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın kesinlikle mazûl kabul edilmesi gerektiğine dair Dâhiliye Nezâreti'nden Sivas Vilayeti'ne çekilen telgraf	43
20	Görevinden alınmış olan Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey ile haberleşerek Karakilise'de görüşmek isteyen Van Valisi Haydar Bey'e bu davranışının uygun olmayacağı konusunda Dâhiliye Nezâreti'nden gönderilen telgraf.....	44
21	İngilizlerin Samsun'daki kuvvetlerini Hintli askerlerle takviye etmelerinin işgal maksadı taşıdığını bildirerek savunma önlemleri almaya çalışan Mustafa Kemal Paşa'nın daha önce görevinden alınmış olduğundan vereceği emirlerin vilayetce yerine getirilmesinin uygun olmayacağı.....	45
22	Erzurum Kongresi'ne katılacak azaların isimleri ve yola çıkış tarihleriyle ilgili olarak valiliklerden bilgi isteyen Mustafa Kemal Paşa'nın azledilmesinden dolayı emirlerinin yerine getirilmemesi gerektiği	48
23	Askerlik görevinden istifa eden Mustafa Kemal Paşa'ya eski Bahriye Nâzırı Rauf Bey de katıldığından teşebbüslerine karşı gerekli tedbirlerin alınması hususunda Dâhiliye Nezâreti'nden Bursa, Ankara, Sivas ve Karesi Mutasarrıflıkları'na çekilen telgraf.....	49

24	Bulunduğu yer hakkında bilgi istenen Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum'a gittiğine dair Sivas Valiliği'nden Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf.....	51
25	Erzurum Kongresi'nin başladığı ve Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa başkanlığında askerî bir hükümet kurmak için yapılan teşkilatlanma çalışmalarının kendi görev bölgesi olan Konya'da başarılı olamadığına dair Konya Valisi Cemal Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraflar	52
26	Eski Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa ile eski Bahriye Nâzırı Rauf Bey'in Erzurum'da "Millî Kongre" adı altında birçok kişiyi topladıkları haber alındığından diğer vilayetlerde de böyle teşebbüslerde bulunmalarına engel olunması	55
27	İtilâf Devletleri'nin tepkisini çekmemek ve İstanbul Hükümeti ile Anadolu'da mevcut kuvvetler arasındaki soğukluğu gidermek için askerlikten ayrılmış olan Mustafa Kemal Paşa'ya kongre reisliğinden el çektirilmesi gerektiğine dair Trabzon Valisi Mehmed Galip Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf.....	58
28	Kuvâ-yı Milliye'nin Aydın taraflarında örgütlenerek halktan asker ve para toplamasına, ayrıca Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'in Anadolu'da kongreler tertip ederek beyannameler yayınlamalarına engel olunması hakkında Sadaret'ten Harbiye Nezâreti'ne gönderilen yazı.....	60
29	Hükümetin karar ve tebliğlerine aykırı hareket ve tahriklerinde ısrar etmekte oldukları gerekçesiyle Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in tutuklanarak İstanbul'a gönderilmeleri hakkında çıkan Meclis-i Vükelâ kararının birçok vilayete tebliği ve bu emrin halk arasında tepki uyandıracağı.....	62
30	Dâhiliye Nezâreti'nden gönderilen Mustafa Kemal Bey ve arkadaşlarının başlattıkları hareketin yaygınlaşmaması için gerekli tedbirlerin alınması hususundaki telgrafa cevaben etkili tedbirlerin ancak merkezce alınabileceğine dair Bursa Valiliği'nin tahrirâtı.....	66
31	Dâhiliye Nezâreti tarafından görevlendirilmek üzere İstanbul'a çağrılan Halep eski Valisi Bekir Sami Bey'e Mustafa Kemal	

	Bey'in Şarkî Anadolu Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti Azâlığı'na seçildiğini bildirdiği.....	67
32	Bölgede yapılacak kongreye engel olmak için girişimlerde bulunup başarılı olamayan Sivas valisinin görev yerinin değiştirilmesi ya da azledilmesine dair Dâhiliye Nezâreti'ne çektiği telgraf	69
33	Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in İstanbul'a gönderilmek üzere Erzurum'dan çıkartılmalarına yardımcı olunması için Harbiye Nezâretince kolordu kumandanlığına emir verilmesi hususunda Vali Reşid Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf	71
34	Mustafa Kemal Bey ve arkadaşlarının Anadolu-i Şarkî Müdâfa'a-i Hukuk Cemiyeti adına Erzurum'da da kongre yapmak üzere Sivas'a hareket ettikleri.....	72
35	Sivas'ta yapılacak olan kongrede zararlı fikirlerin öne sürülmesine bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından izin verilmeyeceği ve İstanbul Hükümeti'nin bazı ihtiras sahipleriyle Rum ve Ermenilerin aleyhte propagandalarına önem vermemesi gerekti hususlarında Trabzon Heyet-i Tahkikiyesi'nden Ziya Bey'in Dâhiliye Nezâreti'ne çektiği telgraf	73
36	Sivas'a ulaşan ve halk tarafından coşkuyla karşılanan Vilâyât-ı Şarkıye Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye Erzurum Kongresi'nin Heyet-i Temsiliyesi ile Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'in kongrenin ilk oturumunda hazır bulunacakları	74
37	Ankara Vilayeti dahilinde millî teşkilatlanma için subaylar tarafından propaganda yapıldığı yolundaki haberlerin doğru olmadığı, mülkî memurların ve halkın bu gibi faaliyetlerden uzak durdukları ve Sivas'ta yapılan Teşkilat-ı Milliye Kongresi'nde başkanlığa Mustafa Kemal Paşa'nın seçildiği.....	75
38	Malatya'da bulunan Vilayet Jandarma Müfettişi Fransız Mösyö Todiruti'nin Mustafa Kemal Bey'in teşebbüslerine olumlu yaklaşmasına rağmen İngiliz Binbaşısı Mister Noel'in durumu ihanet olarak değerlendirdiğine dair Elazığ Valisi Galib Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf	76
39	Ermenilerin yaptıkları katliamın acısını bir daha yaşamak istemeyen Erzurum ahalisinin yapılan millî kongreyi ve alınan kararları olumlu karşılamalarına rağmen Kuvâ-yı Milliye'ye iltihak etmedikleri, ancak ordu mensuplarının Mustafa Kemal Bey ve	

	arkadaşlarını desteklediklerine dair Erzurum Valisi Reşid Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf.....	77
40	Trabzon-Erzurum Heyet-i Tahkikiye Reisi Ziya Bey'in, milletvekilliği meselesi için Mustafa Kemal Bey ve arkadaşlarıyla anlaşmak gerektiğine dair Dâhiliye Nezâreti'ne çektiği telgraf	78
41	Adapazarı jandarma bölük kumandanının İzmit'te halkın ileri gelenlerini millî harekete katılmaya çağırmasına rağmen kendisinin Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'in telgrafla haberleşme taleplerini reddettiğine dair İzmit Mutasarrıfı Ali Suad Bey tarafından Dâhiliye Nezâreti'ne çekilen telgraf.....	79
42-1	Yeni hükümetin Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarına uyması, Misâk-ı Millî akdedilene kadar milletin geleceği hakkında kararlar almaması ve sulh konferansına ehil delegeler gönderilmesi hususunda Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadrazam Ali Rıza Paşa'ya çekilen telgraf.....	80
42-2	Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde yapılan çalışmaların hangi amaç doğrultusunda olduğuna dair Sadâret'ten Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'ne gönderilen telgraf.....	82
42-3	<i>Sivas Kongresi Beyannamesi</i> ile aynı tarihte yayınlanan <i>Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi</i> 'nin teşkilata ait maddelerinin Sadâret'e takdimi	83
42-4	Resmî dairelerin tahliyesi, yabancılarla siyasî münasebetlere girişilmemesi ve milletvekilliği seçimlerinde halkın yönlendirilmemesi hususlarında yeni kurulan hükümet adına Sadrazam Ali Rıza Paşa tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	87
42-5	Karşılıklı işbirliği yapılabilmesi için İstanbul Hükümeti'nin öncelikle Heyet-i Temsiliye'yi tanınması gerektiği ve vatanın kurtarılması hususunda alınması lüzumlu tedbirlere dair Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'tan Sadâret'e gönderdiği telgraf.....	88
42-6	Damad Ferid Paşa Hükümeti'nin görevden alınmasının Heyet-i Temsiliyece memnuniyetle karşılandığı.....	92
42-7	Yeni hükümetin millî gayeler uğruna hareket edeceğini açıklamasının millet ile hükümeti birleştirdiğine dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadâret'e çekilen telgraf.....	93

42-8	Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi'nin milletvekili seçimleriyle ilgili olarak vilayetlere telgraflar çekmesi, haberleşmelere sansür uygulaması, yabancı gazetecilerle siyasî görüşmeler yapması, İngilizler aleyhinde neşriyatta bulunması ve öngörülenden fazla askerî kuvvet bulundurmasının hükümeti zor durumda bıraktığına dair Dahiliye Nezâreti'nin yazıları	94
42-9	Amasya'da Bahriye Nâzırı Salih Paşa, Mustafa Kemal Paşa, Rauf ve Bekir Sami Beyler arasında hudutlar meselesi, gayr-i müslim unsurlar, yabancı sermaye, milletvekili seçimleri ve meclisin Anadolu'da toplanması gibi konularda yapılan görüşmelerin zabıtnamesi	99
42-10	Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nin milletvekili seçimleri, sansür, yabancılarla siyasî görüşmeler, İngilizler aleyhinde neşriyat ve öngörülenden fazla asker bulundurmak gibi şikâyet konusu olan hususlarda hükümeti zor durumda bırakacak faaliyetlerde bulunmadığına dair Mustafa Kemal Paşa'nın cevabî yazısı	102
42-11	Bahriye Nâzırı Salih Paşa ile Heyet-i Temsiliye arasında görüşülecek muhtıranın seçimlerle ilgili altıncı maddesinde yapılması düşünülen değişiklik hususunda Mustafa Kemal Paşa'nın da fikrinin sorulması	103
42-12	İttihâd ve Terakkî mensupları ve gayr-i müslimlerin seçimlere katılıp katılmaması hususunda Harbiye Nezâreti'nden Heyet-i Temsiliye'ye çekilmek üzere kaleme alınan telgraf	105
42-13	Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'nın Meclis'in Anadolu'da toplanmasının sakıncalarına dair Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgraf....	106
42-14	Meclisin Anadolu'da toplanması ve seçimlerle ilgili olarak Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya gönderdiği cevabî telgraf	108
42-15	Meclis'in Anadolu'da toplanmasının sakıncası konusunda hükümetin kararının kesin olduğuna dair Harbiye Nâzırı Cemal Paşa tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	109

42-16 Meclis'in İstanbul'da toplanmasının sakıncaları ve gayr-i müslimlerin seçimlere katılmaları gibi konularda Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya gönderdiği telgraf.....	110
42-17 Meclis'in İstanbul dışında toplanmasının dahilî ve haricî sakıncaları konusunda Harbiye Nezâreti'nden Heyet-i Temsiliye'ye gönderilen telgraf	113
42-18 Millî Meclis'in toplanacağı yeri kamuoyunun belirlemesi gerektiğine dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya çekilen telgraf.....	114
42-19 Meclis'in İstanbul dışında toplanması ihtimali sebebiyle gayr-i müslimlerin seçimlere katılmamalarının doğuracağı sakıncalar ve taşrada millî teşkilatlar adına bazı kişilerin hükümetin işlerine müdahale etmesine engel olunması hususunda Harbiye Nezâreti'nden Heyet-i Temsiliye'ye çekilen telgraf	114
42-20 Teşkilat-ı Milliye tarafından hükümete hiçbir zaman müdahale edilmediği, gayr-i müslim unsurların daha millî teşkilatlanma başlamadan önce seçimlere katılmayacaklarını ilan ettikleri hakkında Mustafa Kemal Paşa'dan Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya çekilen telgraf	115
42-21 Millî Hareket'e muhalefetleri sebebiyle halk tarafından uzaklaştırılan Niğde Komiseri Lütfi ve Muhasebeci Salim Efendiler hakkında kanunî tahkikat yapılması hususunda Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nezâreti'ne çekilen telgraf	116
42-22 Seçimlerin güvenle yapılması, Meclis-i Mebûsân'ın İstanbul'da toplanması ve Teşkilat-ı Milliye'nin hükümet işlerine karışmaması hususunda Başkumandanlık Vekâleti tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgraf.....	117
42-23 Sadrazam Ali Rıza Paşa'nın istifa edeceği söylentilerine açıklık getirilmesi hususunda Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya çekilen telgraf.....	118
42-24 Heyet-i Temsiliye'nin hükümetin işlerine müdahale etmemesi hususunda Heyet-i Temsiliye'ye çekilen telgraf	119

- 42-25 Hıristiyanların can güvenliklerinin sağlanması, Londra Sulh Konferansı'nda iki ayrı hükümet görüntüsü verilmemesi ve yabancı devlet temsilcilerine çekilen telgraflarda kullanılan üslûba dikkat edilmesi için hükümet tarafından Heyet-i Temsiliye'ye çekilen telgraf..... 119
- 42-26 Yunanlıların Salihli'de taarruza geçmeleri ve Harbiye nâzırı ile Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye reisinin değiştirilmesini isteyen İngilizlerin İstanbul ile haberleşmeyi kesmeleri durumunda askerî mücadeleye başlanılacağına dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadâret'e çekilen telgraf 120
- 42-27 Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'nın kabineden çekilmesi ve Erkân-ı Harbiye Reisi Cevad Paşa'nın değiştirilmesi konusunda İtilâf Devletleri tarafından verilen ültimatom üzerine takip edilen siyasetle ilgili olarak İstanbul Hükümeti tarafından Heyet-i Temsiliye'ye çekilen telgraf 122
- 42-28 Mustafa Kemal Paşa'nın Harbiye nâzırı ve Erkân-ı Harbiye reisinin değiştirilmesi konusunda İtilâf Devletleri tarafından verilen ültimatomun bir suretinin kendisine gönderilmesini talep ettiği..... 123
- 42-29 Harbiye nâzırı ve Erkân-ı Harbiye reisinin değiştirilmesi konusunda İtilâf Devletleri tarafından verilen ültimatomun Mustafa Kemal Paşa'yı bilgilendirmesi için Milletvekili Kara Vâsıf Bey'e okutulduğu..... 124
- 43 Yeni kurulan Ali Rıza Paşa Hükümeti ile Teşkilat-ı Milliye arasında tam bir uyum olduğuna dair Mustafa Kemal Paşa tarafından yayınlanan beyanname 124
- 44 Bölgedeki milletvekili seçimlerini muhtemelen Kuvâ-yı Milliye reisleriyle eski İttihadçıların kazanacakları hususunda Karesi Mutasarrıflığı'ndan Dâhiliye Nezâreti'ne gönderilen telgraf..... 127
- 45 Antep, Urfa ve Maraş'ın Fransızlar tarafından işgal edilmesi durumunda Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti ve yöre halkı tarafından şiddetle protestoda bulunulacağını İtilâf Devletleri makamlarına iletilmesine dair Mustafa Kemal Paşa'dan Harbiye Nezâreti'ne gönderilen telgraf..... 128**

46	Adana'daki Fransız ordusunun faaliyetleri, Balıkesir-Gönen mıntikasındaki Anzavur kuvvetleri ve Çatalca'da Yunan işgal kuvvetlerinin tutumuna dair İstanbul Emniyet Müfettişliği'ne sunulan rapor.....	129
47	Mustafa Kemal Paşa tarafından Akhisar'a 150 kişilik bir süvari birliği gönderildiğine dair İstanbul Emniyet Müfettişliği'ne takdim edilen rapor	130
48	Fransız Fevkalâde Komiseri Mösyö François Georges Picot'un Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa; Binbaşı Le Bon'un ise Karahisar fırka kumandanı ile yaptığı görüşmeler	130
49	Onbeşinci Kolordu Kumandanlığınca yayınlanan tamimde seferberlik emrine uymayan mülkî amirlerin Divan-ı Harb'e sevkedilecekleri, Vatanı kurtarmak uğruna şehit düşenler hakkında kötü sözler sarfeden Bursa valisi ile vatana ihaneti kesinleşmiş olan Ferid Paşa hükümetini desteklemeye devam eden Eskişehir mutasarrıfının görevden el çektirilmeleri gerektiği, Erzurum milletvekilliğini Mustafa Kemal Paşa, Celaleddin Arif ve Necati Beyler'in kazandıkları.....	134
50	Birleşik Amerika Yüksek Komiseri Amiral Bristol tarafından öne sürülen "Kuvâ-yı Milliye'ye mensup bazı şahısların Kafkasya hududunu aşarak Ermenilere saldırdığı ve Mustafa Kemal Paşa'nın Enver Paşa ile muhaberede bulunduğu" yolundaki iddiaların doğru olmadığı.....	138
51	Sivas'tan Ankara'ya gelen Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılandığı.....	141
52	Fransız işgali altında bulunan Adana'da Ermeni çetelerinin halkı soyarak zulmettikleri, seçimlerin engellenmeye çalışıldığı ve Batı Trakya'da Rum eşkıyasını destekleyen Yunanlılara karşı gerekli tedbirlerin alınması hususunda Mustafa Kemal Paşa tarafından Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'ya gönderilen telgraflar ...	143
53	Teşkilat-ı Milliye makamlarının kendi aralarındaki haberleşmelerden ücret alınmayacağı, ancak başka makamlara çekecekleri telgrafların ücrete tâbi olduğu	145

54	Üçüncü Ordu müfettişi iken görevine son verilen Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten azledilmeyip kendi isteğiyle istifa etmiş olması sebebiyle nişan ve madalyalarını iade etmesi gerektiği.....	148
55	Mustafa Kemal Paşa'nın Urfa'da Fransızlar tarafından taarruzda bulunulmadıkça Kuvâ-yı Milliye'nin de taarruzda bulunmayacağına bildirdiği ve Fransızların Maraş'ta iki yüzlü bir siyaset izledikleri.....	150
56	Mustafa Kemal Paşa'nın emri üzerine Amasya'da tutuklanan İngiliz Askerî Kontrol Subayı Yüzbaşı Forbes'in serbest bırakılmasına dair İngiltere Yüksek Komiserliği tarafından Sadâret'e verilen nota.....	153
57	Fransa, İngiltere ve İtalya'nın 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul'un işgal edildiğine, Mustafa Kemal Paşa ve milliyetçilerin Osmanlı Devleti tarafından açıkça kınanması gerektiğine ve Sevr Barış Antlaşması'nın şartları kabul edilinceye kadar işgalin devam edeceğine dair Sadâret'e nota verdikleri	153
58	Balıkesir mutasarrıfının Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emir üzerine Balıkesir Osmanlı Bankası Şubesi'ndeki hesapları kontrol altına alması ve kendi izni olmaksızın başka yerlere havale yapılmasını yasaklamasının İtilâf Devletleri fevkalâde komiserleri tarafından protesto edildiği	156
59	Kuvâ-yı Milliye'nin Müdâfaa-i Milliye Teşkilatı'na bağlanarak ihtiyaçlarının emvâl-i umumiyyeden temin edilmesine karar verildiği	158
60	Yunanlılar tarafından uçaklarla Lüleburgaz'a atılan ve Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın emrindeki askerlerin dağıtıldığını bildiren beyannamenin tercümesi	158
61	Müdâfaa-i Milliye'ye katılmaları sebebiyle İstanbul Hükümetince idam ve kürek cezasına mahkum edilenlere "Hidemât-ı Vatanîye Tertibi"nden maaş tahsis edilmesi için bir kanun lâyihası hazırlanması	160
62	Canlarını kurtarmak için İstanbul'dan Anadolu'ya geçenlerin terk ettikleri ailelerine gönderilecek paranın yerlerine teslimi için Samsun'da bir heyet teşkil edilmesi	161

63	Kuvâ-yı Milliye müfrezelerinin kaldırılarak yalnızca "Birinci ve İkinci Kuvve-i Seyyâre" ismiyle iki müfrezenin bırakılması ve maaşlarının Seyyar Jandarma Kanunu'na uygun olarak ödemesi.....	161
64	Bursa ve Trabzon'daki Düyûn-ı Umûmiye sandıkları mevcuduna ve emvâl-i öşriyeye Mustafa Kemal Paşa taraftarlarınca el konulduğuna dair Düyûn-ı Umûmiye Komiserliği'nden alınan tezkire	162
65	İstanbul ile Ankara Hükümetlerinin yakınlaşmalarını olumlu karşılayan Avrupa kamuoyunun da birleştirici ve milliyetçi bir kabine değişikliği halinde Türklerin Sevr Antlaşması'nın revizyonu konusunda ısrar etmesinden endişe duyduğuna dair Roma Maslahatgüzârı Ferruh Bey'den Hâriciye Nâzırı Safa Bey'e gönderilen rapor.....	164
66	Ankara Hükümeti'nin Ermenistan ve Sovyet Hükümetleri ile münasebetleri ve Türk birliklerinin Suriye'de Fransız askerleriyle yaptıkları çarpışmalarla ilgili olarak <i>Il Messaggero</i> , <i>Le Matin</i> ve <i>Il Tempo</i> gazetelerinde yayınlanan yazıların Roma Maslahatgüzârı Ferruh Bey tarafından takdim edildiği	165
67-1	Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa ve arkadaşlarının Ankara'ya ulaştıkları.....	167
67-2	Sadrazam Tevfik Paşa'nın Ankara'da bulunan Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa'dan dönüş tarihini bildirmesini istediği	167
67-3	Sadrazam Tevfik Paşa'nın Ankara'da bulunan Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa'dan yaptığı görüşmelerle ilgili olarak bilgi talebi.....	167
67-4	Görüşmelerle ilgili bilgi verilmemesi Avrupa'da yanlış yorumlara sebep olduğundan Sadrazam Tevfik Paşa'nın, Ankara'da bulunan Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa'dan bilgi talebi	168
67-5	Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa'nın yakında toplanacak olan Londra Konferansı'na götürülecek tekliflerin belirlenebilmesi için Ankara'daki müzakerelerini tamamlayarak İstanbul'a dönmesi.....	168
67-6	Alemdar vapurundan esir edilen Fransız neferleri meselesi sebebiyle Fransa ile ilişkilerin bozulması Londra Konferansı'nı aleyhte etkileyebileceğinden esir Fransızların serbest bırakılmaları için Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	169

67-7	Sevr Antlaşması'nda yapılacak düzenlemeler için Londra'da yapılması kararlaştırılan konferansa Osmanlı delegeleriyle beraber Ankara Hükümeti'nden de iki temsilcinin katılması şart koşulduğundan belirlenecek iki kişinin İstanbul'a gönderilmesi hususunda Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	169
67-8	Londra Konferansı'nda durumlarını güçlendirmek isteyen Yunanlıların bir kolorduyu İzmir'e ve Trakya'daki kuvvetlerini de Anadolu'ya sevk etmekte oldukları	170
67-9	Londra Konferansı'na Türkiye'nin mukadderatını tayin edebilecek yegâne meşrû kuvvet olan Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin davet edilmesi gerektiğine dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadrazam Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf	170
67-10	Padişah Vahdettin'in Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin meşrûiyetini tanıdığını resmen ilan etmesi ve Londra Konferansı'na sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti temsilcilerinin katılması gerektiğine dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadrazam Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf	171
67-11	Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Padişah Vahdettin tarafından meşrûiyetinin tanınması, Meclis'in Ankara'da çalışmalarına devam etmesi, İstanbul'un idarî durumu ve Saltanat mensuplarının tahsisatıyla diğer memurların maaşlarına ait bütçenin hükümetçe tanzimi hususlarında Mustafa Kemal Paşa tarafından Sadrazam Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf	173
67-12	Londra Konferansı'na davet edilme şekliyle ilgili tartışmaların bir kenara bırakılarak tespit edilecek murahhasların vakit geçirilmeksizin İstanbul'a gönderilmesi için Sadrazam Tevfik Paşa tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	174
67-13	Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kararlaştırılıp uygulanmakta olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun esas maddeleriyle ilgili olarak Mustafa Kemal Paşa tarafından Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf	175

- 67-14 Lonra Konferansı'na İstanbul ve Ankara'nın iki ayrı heyet halinde katılmaları memleketin çıkarlarına aykırı olacağından Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Padişah Vahdettin tarafından tanınması şartıyla müzakerelere devam etme imkânı bulunduğu dair Ankara'da bulunan Ahmet İzzet Paşa tarafından Sadâret'e çekilen telgraf..... 177
- 67-15 Londra Konferansı'na katılacak heyetin kesinlikle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından seçilip İstanbul Hükümeti tarafından ise bu heyete müşavirler tayin edilebileceğine dair İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa tarafından Sadâret'e çekilen telgraf 178
- 67-16 Kanun-ı Esasî'deki düzenlemelerin İtilâf Devletleri'nin onayından sonra yapılabileceği ve Londra Konferansı'na katılacak heyette yer alacak delegeler için müzakere etmeye zaman kalmadığına dair Sadâret'ten Ankara'da bulunan Dâhiliye Nâzırı Ahmet İzzet Paşa'ya çekilen telgraf 179
- 67-17 Londra Konferansı'na sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti delegelerinin katılması fikrinin kabul edilemeyeceği ve seçilecek delegelerin bir an önce İstanbul'a gönderilmelerine dair Sadâret'ten Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ve İcra Vekilleri Heyeti Reisi Fevzi Paşa'ya çekilen telgraf 180
- 67-18 Yunanlıların Londra'ya gidip propagandaya başlamış olmaları sebebiyle Ankara Hükümeti'nin de delegelerini seçerek hemen İstanbul'a göndermesi ve Fransızların tahrip edeceklerini bildirdikleri Alemdar Vapuru'nun dönmesine izin verilmesi hususunda Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen iki telgraf..... 181
- 67-19 Londra Konferansı öncesi aleyhte propagandayı artıran Yunanlıların Anadolu'da danışman olarak bir Alman askerî heyetinin bulunduğu ve Türkiye'de Hıristiyanların katledildiği yolundaki iddiaların tekzip edilmesi.gerektiği konusunda Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf 182
- 67-20 Londra Konferansı kararlarını etkilemek isteyen Yunanlıların Anadolu'da saldırıya geçecekleri ve Ankara delegelerinin konferansa yalnız kabul edilmeyeceklerine dair Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf 183

67-21 Londra Konferansı'nda Osmanlı Devleti lehinde hareket etmesi muhtemel olan Fransız kamuoyunu rencide etmemek için Kilikya'da Fransızlara her türlü taarruzdan kaçınılması gerektiği.....	183
67-22 Londra'da yapılacak Şark Meseleleri Konferansı'nın ertelenmesine imkân olmadığı ve Ankara heyetinin İstanbul heyetinin küçük bir parçası olarak kabul edileceğine dair İstanbul İngiltere Mümessilliği'nden şifâhen tebliğ olunan telgraf	184
67-23 İstanbul ve Ankara heyetlerinin Londra'daki konferansa birlikte katılmalarının gerekli olduğu ve Yunanlıların Bursa civarına asker sevk ettiklerine dair sadrâzam vekilinden Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	185
67-24 Kuvâ-yı Milliye adı altında Istranca ve İğneada taraflarına gelecek Trakya Cemiyeti ile münasebeti bulunmadığı anlaşılan iki birliğin Ankara ile bağlantılarının olup olmadığı hakkında bilgi verilmesi hususunda Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	186
67-25 İngiltere Hükümeti ve tebeasına karşı Ankara Hükümetince uygulanan hareketlerin İngiliz kamuoyunu Yunanlıları desteklemeye sevk ettiği, İtilâf Devletleri'nin Anadolu sahillerini ablukaya almalarının sözkonusu olduğu	186
67-26 Kandıra taraflarına gönderilen İngiliz birliklerine Kuvâ-yı Milliye tarafından yapılacak bir saldırı savaş sebebi sayılabileceğinden elim sonuçlar doğurabilecek davranışlardan kaçınılması hususunda Sadâret'ten Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf.....	187
67-27 Yakında toplanacak Londra Sulh Konferansı'na İstanbul ve Ankara delegelerinin birlikte katılmaları uygun olacağından önemli maddelerin tespit ve müzakeresi için bir kişinin İstanbul'a gönderilmesi hususunda Sadrazam Tevfik Paşa tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgraf	189
67-28 Londra'daki Sulh Konferansı'na Bâb-ı Âlî ve Ankara delegelerinin birlikte katılması ve görüş alışverişinde bulunmak üzere tayin edilecek bir kişinin İstanbul'a gelmesi veya Meclis-i Vükelâ azalarından Ziya Paşa'nın Ankara'ya gönderilmesi hususunda Meclis-i Vükelâ tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na çekilen telgraf	190

67-29 Sulh Konferansı'na Bâb-ı Âlî ve Ankara delegelerinin birlikte katılmalarının uygun olacağı hususunda çektiği telgrafa verilen cevabın henüz kendisine ulaşmadığına dair Sadrazam Tevfik Paşa tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na çekilen telgraf.....	191
67-30 17 Teşrin-i Evvel 1338 tarihli telgrafına Mustafa Kemal Paşa tarafından gönderilen cevabî telgrafın Sadrazam Tevfik Paşa'ya verilmeme sebepleri ve Sadrazamın istifasıyla ilgili olarak <i>Akşam</i> gazetesinin 5 Teşrin-i Sâni 1338 tarihli nüshasında yayınlanan haberler.....	191
67-31 17 Teşrin-i Evvel 1338 tarihli telgrafa vermiş olduğu cevabın ulaşmaması sebebini tahkik ettireceğine dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Tevfik Paşa'ya çekilen telgraf.....	193
68 Mustafa Kemal Paşa'nın faaliyetleri hakkında Yunan Harekât Merkezi'ne ulaşan haberlere dair Roma Maslahatgüzârı Ferruh Bey'den Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen tahrirat.....	193
69 Mustafa Kemal Paşa ve ülkenin durumu hakkında Balkan Muhabiri Van Cruyff imzasıyla <i>Nieuwe Rotterdamsche Courant</i> gazetesinde neşredilen iki makalenin tercümesi.....	194
70 Kilikya Cephesi'nde çatışmalara son verilmesi hususunda Fransa delegeleriyle Mustafa Kemal Paşa delegeleri arasında bir itilâfname akdedildiğine dair Fransa Fevkalâde Komiseri General Perle'den Hâriciye Nezâreti'ne gönderilen mektubun tercümesi ..	197
71 "Kemal'in Küçük Paris'i" ve "Mustafa Şakir" başlıklarıyla <i>Allgemein Handelsblatt</i> gazetesinde G. Nypels imzasıyla yayınlanan makalelerin tercümesi.....	198
72 İstiklâl Marşı'nın seçilen ve kabul edilen güftesi için 500 lira ikramiye ödenmesi.....	202
73 Düşman işgali sebebiyle muhtaç duruma düşen İzmirli öğretmen ve öğrencilere yardımda bulunulması	203
74 Müdâfaa-i Hukuk Cemiyetleri tarafından kaydedilip ancak düzenli birliklere iltihâk etmeyen Kuvâ-yı Milliye mensuplarından malûl olanların kendilerine, şehit olanların da ailelerine diğer askerler gibi maaş tahsisi.....	203

75	Hükümetin Ankara'dan Kayseri'ye nakli hususundaki kararnamenin Meclis'te kabul edilmemesi üzerine yeni bir karar alınncaya kadar faaliyetlere Ankara'da devam edileceği.....	204
76	Kilikya'daki azınlıkların korunması hususunda Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının azamî gayreti sarf ettikleri	206
77	Kilikya'daki Hıristiyan azınlıklar meselesi hakkında Belçika'nın Milletler Cemiyeti'ne yaptığı müracaata dair Bern Sefâreti'nden gönderilen rapor	206
78	Cami ve sair yerlerde din âlimlerince verilen vaazlarda Kurtuluş Savaşı'nın bir cihad olduğunun halka anlatılması.....	208
79	Malzeme ve para yardımı hususlarında Rusya ve Azerbaycan sefirleriyle ortak karara varıldığına dair Mustafa Kemal Paşa tarafından Heyet-i Vekile Riyâseti'ne sunulan rapor	209
80	Pasaportlardaki "Nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahi" ibaresinin "Türkiye Büyük Millet Meclisi nâmına" olarak değiştirilmesi.....	209
81	Barışın sağlanması, Anadolu'nun tahliyesi, kapitülasyonlar, şimendifer ve maden işletmelerinde yapılabilecek yatırımlarla ilgili olarak Mustafa Kemal Paşa'nın, General Townshend ile yapmış olduğu mülâkata dair İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey'e takdim ettiği rapor	210
82	Büyük Taarruz sonucu Anadolu'yu işgalden kurtaran Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya hükümet üyelerinin imzalarıyla çekilen tebrik telgrafı	212
83	Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya Ankara'da yapılacak karşılama töreniyle ilgili program	213
84	Mustafa Kemal Paşa ile Büyük Britanya Hükümeti arasındaki münasebetlerin sevindirici bir safhaya ulaştığı.....	214
İNDEKS		217

II. BÖLÜM

BELGELER	235
KİTAPTA YER ALAN BELGELERİN REFERANSLARI.....	665

KISALTMALAR

BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BEO. M.	Bâb-ı Âlî Evrak Odası Mütenevvia
BEO. SYS.	Bâb-ı Âlî Evrak Odası Siyasi
BEO.	Bâb-ı Âlî Evrak Odası
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DH. EUM. AYŞ.	Dahiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Asayiş Kalemî
DH. EUM. SSM.	Dahiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti Seyr-ü Sefer Müdüriyeti
DH. EUM.	Dahiliye Nezâreti Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti
DH. İUM.	Dahiliye Nezâreti İdare-i Umûmiye
DH. KMS.	Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
DH. ŞFR.	Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemî
HR. SYS.	Hariciye Nezâreti Siyasî Kısım
MV	Meclis-i Vükelâ Mazbataları
Bkz.	Bakınız
C. Nu:	Cilt numarası
km.	kilometre
No / Nu:	Numara
S. Nu:	Sayfa numarası

I. BÖLÜM

BELGELERİN TRANSKRİPSİYON VE TERCÜMELERİ

~ 1 ~

Vesîka Sûreti

Anafartalar Grubu Kumandanı Erkân-ı Harbiye Miralayı Mustafa Kemal Bey Sofya'ya azîmet edeceğinden mürûruna mûmâna'at olunmaması ve îcâb eden teshîlât ve mu'âvenetin îfâsı zımında vesîkadır.

Fî 22 Kânûn-ı Evvel sene [1]331

**

Şefik Efendi

Anafartalar Grubu Kumandanı Kemal Bey Sofya'ya gidecek. Vesîka yazınız, yâverine veriniz...

(İmza)

Erkân-ı Harbiye Miralayı Mustafa Kemal Bey'in Sofya'ya azîmetine müsâ'ade olduğunu mübeyyin vesîkadır.

BOA, DH. EUM. SSM, 3/52

~ 2 ~

*Şerif Cafer Paşa Hazretleri'nden
Medîne-i Münevvere'de Emîr-i Mekke-i Mükerreme
Devletlü Siyâdetlü Şerif Ali Haydar Paşa Hazretleri'ne*

Cemal Paşa'nın tevdî' ettiği vazîfeyi îfâ etdim. Yüz bin liranın verilmesine muvâfakat etdiler. Bu mikdârın kırk bin lirasını Enver Paşa birlikde götürüyorlar. Diğer mikdârını da itmâm edeceklerini va'd ediyorlar. Kendi işimize gelince cümlesini hallettik. Yazın Cebel-i Lübnan'a gelmenize muvâfakat etdiler. Hicaz Kuvve-i Seferiyesi'ne Mustafa Kemal Paşa ta'yîn edildi. Fevkalâde ve değerli imiş. Vaziyeti îzâh ve olan vekâyî'i anlatdığım zamân gerek sadr-ı a'zam ve gerek Enver Paşa fevkalâde müte'essir oldular. Bilhâssa ellerinizden öpüyorlar. Musa Kâzım Bey, Doktor Râsih Bey'le görüşecekler. Netîceyi ayrıca arz ederim. Bendeniz ve oğulluğu Abdülmecid ellerinizden, oğlum Şerif Muhyiddin ve Mehmed

Emin'in de gözlerinden öperiz. Âile cümleten âfiyetdedir. Birkaç gün istirâhatden sonra inşâallâh avdet ederim. Emrinize muntazırım.

Fî 13 Şubat sene [1]332

(Mühür)

BOA, Y. EE, 142/287

~ 3 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
40

İkinci Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 2 Mayıs sene [13]33. Haydar Bey'in fa'âliyeti nezâretce de şâyân-ı takdîr görülmüşdür. Urfa'da temâdî-i me'mûriyeti sıhhatini ihlâl edeceğine -gönderdiği istid'â ve rapor mündericâtıyla- kanâ'at hâsıl olduğundan münhal ve iklîmi mu'tedil olan Aydın'a ta'yîn edilmişdir. İzzet Bey dahi fa'âl bir me'mûr olmağla Haydar Bey'in tahvîlinden umûr-ı livânın müte'essir olmayacağı melhûzdur.

Fî 3 Mayıs sene [13]33

Nâzır Vekîli
Câvid

BOA, DH. ŞFR, 76/21

~ 4 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Mahreci: Teke
21 Teşrîn-i Evvel sene [13]34

C[evâb]. 17 Teşrîn-i Evvel sene [13]34. Muhterem Mustafa Kemal Paşa'nın Suriye'de dūçâr-ı esâret olduğu hakkında şâyi' haberin sahîh olup olmadığının lütfen iş'ârını ricâ eylerim.

Fî 19 Teşrîn-i Evvel sene [13]34

Mutasarrıf
Firuzan

Sahîh olmadığına ve Haleb'de ordusu başında bulunduğuna dâir cevâb
tastîri. Kalem-i Mahsûs'a.

Fî 21 minh. [Teşrîn-i Evvel 1334]

**

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
23 Teşrîn-i Evvel sene [1]334

Şifre

Nâzır Fethi Beyefendi'den
Antalya Mutasarrıfı Firuzan Bey'e

C[evâb]. 19 Teşrîn-i Evvel sene [1]334. Mustafa Kemal Paşa hakkın-
daki haber doğru değildir. Müşârun-ileyh Haleb'de ordusu başındadır.

BOA, DH. KMS, 49-1/4

~ 5 ~

Şifre
Aceledir.

Sivas Vilâyet-i Aliyyesi'ne
Canik Müstakil Mutasarrıflığı'na

1-Vilâyet ve müstakil livâ mıntkasında icrâ-yı fa'âliyet etmekde olan
eşkiyâ çetelerinin İslâm ve Gürcü, Rum, Ermeni olduklarına nazaran
mikdârları ve mıntika-i nüfûz ve şekâvetleri neresidir? Rü'esâsının isimleri
nedir? Ne gibi silâhlarla mücehhez ve ne vakitden beri şekâvetdedir? Bunlar
hepsi dâhilde mi teşekkül etmiş ve kısmen hâricden mi gelmiştir?

2-İşbu şekâvetin siyâsî maksadlar üzerine mi yoksa soygunculuk ve
kuttâ'-ı tarîk gibi sırf makâsıd-ı şahsiye ve husûsiye[ye] müstenid mi?

3-İşbu ma'lûmât, makâmât-ı mülkiye ile cihet-i askeriye bi'l-muhâbere
sıhhate karîb bir sûretde tesbît edilecek ve Kolordu Kumandanı Miralay

Salâhaddin Bey bu ma'lûmâtı muhtasar ve müfid bir hâlde Samsun'da bana verecektir.

4-Sivas Vilâyet-i Aliyyesi'ne, Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'na ve Canik Müstakil Mutasarrıflığı'na teblîğ edilmiştir.

Fî 12 Mayıs sene [13]35

*Fahrî Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Mirlivâ
Mustafa Kemal*

BOA, DH. ŞFR, 99/137

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Mahreci: Samsun
Fî 19 Mayıs sene [13]35**

Şifre Telgrafnâme

Dâhil-i livâdaki eşkiyâ çetelerinin mikdâr ve milliyetleri ile rü'esâ isimlerini ve silâhlarının nev'ini ve maksad-ı şekâvetlerini hâvî ma'lûmâtın Üçüncü Kolordu kumandanı vâsıtasıyla kendisine verilmek üzere ihzârını 12 Mayıs sene [13]35 şifre ile Bâb-ı Âlî'den iş'âr ve teblîğ eden Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa bugün Samsun'a muvâsalât ederek hakkında lâzım gelen ihtirâmât ve merâsim-i hoş-âmedî îfâ edilmiş, vazîfe-i mevdû'asına mübâşeret eylediği tezkîre-i mahsûsa ile müşârun-ileyh tarafından bildirilmiştir. Müşârun-ileyhin me'mûriyeti hakkında nezâret-i celîlelerinden bir gûnâ teblîgât vâki' olmamasına mebnî cihet-i mülkiyeye müte'allik vazîfe ve salâhiyeti derecesi iş'âr buyurulmasını istirhâm ederim.

Fî 19 Mayıs sene [13]35

*Mutasarrıf
Edhem*

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_9

Devlet-i Osmaniye
Telgraf ve Posta ve Telefon Nezâreti
Mahreci: Samsun
Numara: 1029
Târîh: 20/5/[13]35

Numara: 2
Beyoğlu Mutasarrıflık Dâiresi karşısında
Sempatyan Apartmanı'nda Dâhiliye Nâzırı
Ali Kemal Bey'[e]

Dâhiliye Nezâreti'ne

Bugün öğleden evvel saat sekizde Samsun'a muvâsalat ve vazîfe-i mevdû'a-i âcizîye mübâşeret olunduğunu arzeylerim.

Fî 19 Mayıs sene [13]35

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Fahrî Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Mirlivâ
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_1

~ 6 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Samsun
Numara: 1378
Târîh: 25/05/[13]35

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara ikidir. Merzifon, Amasya ve Havza'daki bazı şikâyâtın mahall-i sudûru olan mevâki'i muhtevî menâtıkda bizzât tedkîkât ve tedâbîr ittihâzı için karârgâhımı muvakkaten yarım Havza'ya nakledeceğimi ve fakat muhâberâtın emniyet-i cereyânı hasebiyle adresin şimdilik yine Samsun olacağını arzederim.

24 minh. [Mayıs 1335]

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Fahrî Yâver-i Hazret-i Şehriyârî
Mirlivâ
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_3

~ 7 ~

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1
Numara: 2690
6/5/[13]35

Sûret

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

9'uncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîniniz hakkındaki irâde-i pâdişâhînin şeref-sudûru üzerine vezâ'if-i âlileri hakkında Meclis-i Vükelâca lede't-tezekkür kaleme alınan bir kıt'a ta'lîmâtname sûreti merbûtdur. Azîmetce iltizâm-ı sür'at buyurulması mercûdur.

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_7

**

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Sûret

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne verilecek ta'lîmât sûretidir.

Dokuzuncu Ordu Müfettişliği'ne âid vezâ'if yalnız askerî olmayıp müfettişliğin ihtivâ eylediği mıntıka dâhilinde aynı zamânda da mülkîdir.

1-İşbu müşterek vezâ'if şunlardır:

a-Mıntıkada âsâyiş-i dâhilînin i'âde ve istikrârı ve bu âsâyişsizliğin esbâb-ı hudûsunun tesbîti.

b-Mıntıkada ötede beride müteferrik bir hâlde mevcûdiyetinden bahsedilen esliha ve cebhânenin bir an evvel toplatdılarak münâsib depolara iddihârı ve muhâfaza altına alınması.

c-Muhtelif mahallerde bir takım şûrâlar mevcûd olduğu ve bunların asker toplamakda bulunduğu ve gayr-i resmî bir sûrette ordunun bunları himâye eylediği iddi'â olunuyor. Böyle şûrâlar mevcûd olup da asker topluyor, silâh tevzî' ediyor ve ordu ile de münâsebetde

bulunuyorlarsa kat'iyen men'iyile bu kabîl müteşekkil şûrâların da lağvı.

2-Bunun için:

a-İki fırkalı olan Üçüncü ve dört fırkalı olan Onbeşinci Kolordular müfettişlik emrine verilmiştir. İşbu kolordular harekât ve âsâyiş husûsâtında doğrudan doğruya müfettişliğe ve mu'âmelât-ı câriye ya'ni mu'âmelât-ı zâtiye ve kuvve-i umûmiye vesâire gibi husûsâtta kemâ fi's-sâbık Harbiye Nezâreti'yle muhâbere edeceklerdir. Fırka veyahud mıntika kumandanlığı veya bir vazîfe-i husûsiyeye ta'yîn edilecek zâbitânın ta'yîn ve tebdîlleri müfettişliğin inzimâm-ı muvâfakati veya talebiyle olacaktır. Ma'a-hâzâ sair husûsâtca lüzûm ve menfa'at görerek müfettişliğin verdiği ta'lîmatı kolordu kumandanlıkları aynen tatbîk edeceklerdir. Bilhâssa ahvâl-i sıhhiye pek mühimdir. Bu zemîndeki [tedkîkât] ve icrâ'âtın ahâliye de teşmîli lâzımdır.

b-Müfettişlik mıntikası Trabzon, Erzurum, Sivas, Van vilâyetleriyle Erzincan ve Canik müstakil livâlarını ihtivâ eylediğinden müfettişliğin yukarıda ta'dâd edilen vezâ'ifi tedvîr için vereceği bi'l-cümle ta'lîmatı işbu vilâyetlerle mutasarrıflıklar doğrudan doğruya ifâ edeceklerdir.

3-Müfettişlik hudûduna mücâvir vilâyât ve elviye-i müstakille (Diyarbakır, Bitlis, Mamuretülaziz, Ankara, Kastamonu vilâyetleri) ile kolordu kumandanlıkları da müfettişliğin ifâ-yı vazîfe sırasında re'sen vâki' olacak mürâca'atlarını nazar-ı dikkate alacaklardır.

4-Müfettişliğin husûsât-ı askeriyeye âid merci'i Harbiye Nezâreti olmakla beraber husûsât-ı sâire için makâmât-ı âliye-i âidesiyle muhâbere edecek ve işbu muhâbereden Harbiye Nezâreti'ne de ma'lûmât verecektir.

*Harbiye Nâzırı
Şâkir*

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_2

**

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1
Numara: 2714

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Ahîren Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn buyurulan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin sûret-i ta'yîn ve vazîfe ve salâhiyetine dâir müşârun-ileyhe verilen emr ve ta'lîmât sûretleri takdîm-i huzûr-ı devletleri kılındı. Bu ta'lîmât mücebince cihet-i mülkiyeden îcâb edenlere evâmîr-i devletlerinin tesrî'-i ısdârını arz ve istihâm eylerim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 7 Mayıs sene [1]335 / Fî 7 Şa'bân sene [1]337

Harbiye Nâzırı
bende
Şâkir

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_5

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme
Sıra Numarası: 235
Târîhi: 16 Şa'bân sene 1337
17 Mayıs sene 1335

Hulâsa-i Me'âli

Dokuzuncu Ordu-yı Hümâyûn Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn olunan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'nın vazîfe ve salâhiyetine dâir kendisine verilen ta'lîmâtname sûretinin gönderildiğini hâvî Harbiye Nezâreti'nin 7 Mayıs sene 1335 târîh ve 2714 numaralı tezkiresi melfûflarıyla mütâla'a olundu.

Karârı

Zikrolunan ta'lîmâtname mündericâtı muvâfık görünmüş olduğunun nezâret-i müşârun-ileyhâya iş'ârı ve mezkûr ta'lîmâtname sûretinin irsâliyle îfâ-yı muktezâsı husûsunun Dâhiliye Nezâreti'ne izbârı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 215/115

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Umûr-ı Mühimme Kalemi
342984/703

Dâhiliye Nezâreti Vekâlet-i Aliyyesi'ne

Dokuzuncu Ordu-yı Hümâyûn Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn olunan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'nın vazîfe ve salâhiyetine dâir kendisine verilen ta'lîmâtname sûretinin gönderildiğini hâvî Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan tezkire Meclis-i Vükelâ'da lede'l-kırâ'e zikrolunan ta'lîmâtname mündericâtı muvâfık görülerek nezâret-i müşârun-ileyhâya teblîgât icrâ ve mezkûr ta'lîmâtname sûreti leffen taraf-ı vâlâlarına isrâ kılınmış olmağla îfâ-yı muktezâsına himmet buyurulması siyâkında tezkire-i muhlisî terkîm olundu, efendim.

Fî 17 Şa'bân sene [1]337 ve fî 18 Mayıs sene [1]335

Sadr-ı a'zam Vekîli nâmına
Müsteşâr
(İmza)

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_3

**

Evrâk Numarası: Harbiye 680
Kalem Numarası: 118/41
Târîhi: 17 Mayıs sene [1]335

Müsta'cel şifre

25 Mayıs sene [1]335 târîhinde
de Kayseri ve Maraş Livâları'na
yazılmışdır.

Nâzır Vekîli Mehmed Ali Beyefendi'den Trabzon,
Erzurum, Sivas, Van Vilâyetleri'yle Erzincan ve Canik Livâları'na
ve Diyarbakır, Bitlis, Mamuretülaziz, Ankara, Kastamonu Vilâyetleri'ne

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn olunan Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis-i Vükelâca kaleme alınan ta'lîmâtname mücebince vezâ'îfi yalnız askerî olmayıp müfettişliğin ihtivâ eylediği mıntıka dâhilinde bulunan Trabzon, Erzurum, Sivas, Van vilâyetleriyle Erzincan ve Canik livâlarında aynı zamânda da mülkî mâhiyeti hâiz olduğu ve ez-cümle:

1-Mıntıkada âsâyiş-i dâhilînin i'âde ve istikrârı ve bu âsâyişsizliğin esbâb-ı hudûsunun tesbîti.

2-Mıntıkada ötede beride müteferrik bir hâlde mevcûdiyetinden bahsedilen esliha ve cebhânenin bir an evvel toplatdırılarak münâsib depolara iddihârı ve muhâfaza altına alınması.

3-Muhtelif mahallerde bir takım şûrâlar mevcûd olduğu ve bunların asker toplamakta bulunduğu ve gayr-i resmî sûrette ordunun bunları himâye eylediği iddi'â olunduğundan böyle şûrâlar mevcûd olup da asker topluyor ve silâh tevzî' ediyor ve ordu ile de münâsebetde bulunuyorlar ise kat'iyen men'î ile bu kabîl müteşekkîl şûrâların da lağvı.

Bilhâssa ahvâl-i sıhhiye hakkındaki icrâ'âtın ahâliye de teşmîli vezâ'if-i mezkûre cümlesinden bulunduğu * cihetle müfettişliğin vereceği bi'l-cümle ta'lîmâtın doğrudan doğruya ifâsı teblîğ olunur.

*Nâzır Vekîli Mehmed Ali
Beyefendi'den Harbiye Nâzır Vekîli Şâkir Paşa'ya*

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi Birinci Şu'be'den muharrer 7 Mayıs sene [1]335 târîhli ve 2714 numaralı tezkire-i devletleri cevâbıdır.

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn buyurulmuş olan Mustafa Kemal Paşa'nın vazîfe ve salâhiyeti hakkındaki ta'lîmâtname mücebince icâb eden vilâyât ve elviyeye teblîgât-ı lâzime icrâ kılınmıştır. Ancak müfettişlik hudûduna mücâvir olan vilâyât ve elviye miyânında Kayseri ve Maraş müstakîl mutasarrıflıkları da bulunduğu hâlde ta'lîmâtnamenin üçüncü mâddesinde bu iki livâ zikredilmemiş olduğundan mezkûr livâlara da teblîgât icrâsı lâzım gelip gelmeyeceğinin inbâ buyurulması bâbında.

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_1

**

* Yalnız Diyarbakır, Bitlis, Mamuretülaziz, Ankara, Kastamonu Vilâyetleri'ne müntehâ: "...gibi müfettişlik hudûduna mücâvir olan vilâyât ve elviyece de müfettişliğin ifâ-yı vazîfe sırasında re'sen vâki' olacak mürâca'atlarının nazar-ı dikkate alınması sâlifü'z-zikr ta'lîmâtnameye musarrah bulunmasına nazaran mücebince mu'âmele ifâsı teblîğ olunur."

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1
Numara: 2961

Harbiye Nâzırı Şevket Turgud Paşa
tarafından Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

18346/635 ve 18 Mayıs sene [13]35 târîhli tezkire-i devletleri cevâbıdır.

Kayseri ve Maraş müstakil mutasarrıflıkları Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişlik mıntkasına civâr ve münâsebetdâr bulduklarından mezkûr livâlara da taraf-ı devletlerinden teblîgât îfâ buyurulması muvâfık olacağı mütâla'asında bulunduğumu arzederim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 20 Şa'bân sene [1]337 ve fî 21 Mayıs sene [1]335

Harbiye Nâzırı
Şevket Turgud

BOA, DH. İUM, 19-6/1-70_4

Bâb-ı Âfî
Dâhiliye Nezâreti
İdâre-i Umûmiye-i Dâhiliye Müdîriyeti
Umûmî: 18146

Müsta'cel şifre

Kayseri ve Maraş Mutasarrıflıkları'na

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn olunan Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis-i Vükelâca kaleme alınan ta'lîmâtname mücebince vezâ'ifi yalnız askerî olmayıp müfettişliğin ihtivâ eylediği mıntika dâhilinde bulunan Trabzon, Erzurum, Sivas, Van vilâyetleriyle Erzincan ve Canik livâlarında aynı zamânda da mülkî mâhiyeti hâiz olduğu ve ez-cümle:

1-Mıntıkada âsâyiş-i dâhilînin i'âde ve istikrârı ve bu âsâyişsizliğin esbâb-ı hudûsunun tesbîti.

2-Mıntıkada ötede beride müteferrik bir hâlde mevcûdiyeten bahsedilen esliha ve cebhânenin bir an evvel toplatdırılarak münâsib depolara iddihârı ve muhâfaza altına alınması.

3-Muhtelif mahallerde bir takım şûrâlar mevcûd olduğu ve bunların asker toplamakda bulunduğu ve gayr-i resmî sûretde ordunun bunları himâye eylediği iddi'â olunduğundan böyle şûrâlar mevcûd olup da asker topluyor ve silâh tevzî' ediyor ve ordu ile de münâsebetde bulunuyorlar ise kat'iyen men'î ile bu kabîl müteşekkil şûrâların da lağvı.

Bilhâssa ahvâl-i sıhhiye hakkındaki icrâ'âtın ahâliye de teşmîli vezâ'if-i mezkûre cümlesinden bulunduğu gibi müfettişlik hudûduna mücâvir olan vilâyât ve elviyece de müfettişliğin ifâ-yı vazîfe sırasında re'sen vâki' olacak mürâca'atlarının nazar-ı dikkate alınması sâlifü'z-zikr ta'lîmâtnameye musarrah bulunmasına nazaran mücebince mu'âmele ifâsı teblîğ olunur.

25 Mayıs sene [1]335

Dâhiliye Nâzırı
Ali Kemal

BOA, DH. ŞFR, 99/328

~ 8 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezareti
Şifre Kalemi
Mahreci: Havza
Târîh: 28/05/[13]35

Şifre Telgrafname

Pek mühim olan şu zamânda Sivas Vilâyeti'nin vekâletle idâresindeki mehâzîr tevâlî ediyor. Asâleten ta'yîn buyurulmuş olan zât kim ise daha ziyâde sür'at-i mümkinine ile vazîfesi başında bulundurulmasını ehemmiyetle arzeylerim.

Fî 26 Mayıs [13]35

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Fahrî Yâver-i Hazret-i Şehriyârî
Mirlivâ
Mustafa Kemal

**

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Târîhi: 28 Mayıs sene [1]335

Şifre

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'ya

C[evâb]. 26 Mayıs sene [1]335. Vâli-i cedîd iki güne kadar hareket edecektir. Esbak Kastamonu Vâlisi Reşid Paşa'dır. Muktedir, fa'âl ve afîdirdir.

BOA, DH. KMS, 53-1/12

~ 9 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Samsun
Târîh-i Keşîdesi: 23
Mayıs sene [1]335

Huzûr-ı Sâmi-i Cenâb-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

Bir miralay ve iki yüzbaşidan ibâret Rus hey'et-i tedkîkiyesiyle Crowford ismindeki İngiliz zâbiti Trabzon'daki askerî ve mülkî park ve ambarların kâffesini gezerek Rus Gönüllü Ordusu'nun ihtiyâcâtı için birçok malzeme, eşyâ ve şeker vesâire gibi mevâdd-ı i'âşe ve levâzım-ı inşâ'îye ve otomobil ve lastik talebinde bulunmuş ve bu bâbda Dersaâdet'deki makâmâtan emir almadıkca bir şey yapılamayacağı cevâbına karşı İngiliz zâbiti Dersaâdet'e yazdığını bildirmiş ve hiçbir malzeme ve mevâddın depoların hâricine çıkarılmamasını talep etmiştir. Bu bâbda Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı tarafından Harbiye Nezâreti'ne mufassal rapor takdîm edilmiştir. Mezkûr kolordu kumandanlığına taraf-ı âcizânemden verilen emrin sûreti aynen arz u takdîm kılınmıştır. Mütecâvizâne olan metâlib-i vâkı'anın ber-teraf edilmesi husûsunun zât-ı fahâmet-penâhîlerince istikmâline ve bu bâbda âcizlerine de irâde-i fahîmânelerinin iş'ârına müsâ'ade buyurulmasını arz ederim.

Fî 23 Mayıs sene [1]335

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Yâver-i Fahrî-i Hazret-i Şehriyârî
Mirlivâ
Mustafa Kemal

**

Sûret

İngiliz zâbitiyle Rus hey'et-i tedkîkiyesinin eşyâ ve levâzım-ı askeriye depolarımızı tedkîk ve teftîş ve muhteviyâtını talep ve nakletmeye kalkışması Mütârekenâme ahkâmına mugâyereti hasebiyle kâbil-i tecvîz değildir. Husûs-ı mezkûr taraf-ı âcizîden de Bâb-ı Âlî'ye arzedilmiştir. Müsbet veya menfî bir cevâb vürûduna kadar işbu hey'etin yeni bir talep ve teşebbüsü vâki' olur ise hükûmet-i merkezîyeden emir vürûd etmedikçe arzularının is'âfına me'zûn ve salâhiyetdâr olmadığımızı beyân ve fakat taleplerinde ısrâr ederler ise aç olan halkın ve ordunun ihtiyâcâtına tahsîs olunan bu mevâddı almakdan bi'l-fi'l men' etmek için bir gûnâ emir ve ta'lîmât olmadığınan bu adem-i muhâlefetimizin rızâ ve muvâfakatımıza ma'tûf telakkî olunmaması şartıyla hareketlerinde serbest bulduklarını ifâde sûretleriyle protesto mâhiyetinde bir tavr u mu'âmele ile iktifâ olunması muvâfık olacağından ona göre iktizâ edenlere ta'lîmât verilmesi mercûdur.

BOA, BEO. SYS, 343179_1-2

1169/80

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'ya

C[evâb]. 23 Mayıs sene [1]335. Rus hey'et-i tedkîkiyesi ile İngiliz zâbiti tarafından istenildiği beyân edilen eşyâ ve levâzım ve mevâdd-ı i'âşeden, vaktiyle Ruslardan iğtinâm edilmiş eşyâ ve levâzım-ı sâire teslîm edilebilir ise de mevâdd-ı i'âşe oraca sırf ordunun ve ahâli-i mahalliyenin ihtiyâcâtı karşılığı olduğu ve bunların teslîmi ordu ile ahâlinin aç kalmasını intâc edeceği cihetle bunun ahzına muvâfakat edilmemesi ve şâyed bunda ısrâr edecek olurlar ise bu bâbda Bâb-ı Âlîce Düvel-i Mü'telife mümessilleriyle müzâkerât cereyân etmekde olduğundan bahisle netîce-i karâr ve teblîğe intizâr lâzım geleceğinin sûret-i münâsibede kendilerine tefhîmi ve cereyân-ı ahvâlden ma'lûmât i'tâ buyurulması Meclis-i Vükelâ karârıyla teblîğ olunur, efendim.

Fî 24 Mayıs sene [1]335

*Sadr-ı a'zam
Damad Ferid*

BOA, BEO. SYS, 343117_1

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme
Sıra Numarası: 248
Târîhi: 27 Şa'bân sene 1337
28 Mayıs sene 1335

Hulâsa-i Me'âli

Bir miralay ve iki yüzbaşından ibâret Rus hey'et-i tedkîkiyesiyle Crowford nâmında bir İngiliz zâbitinin Trabzon'daki askerî ve mülkî park ve ambarları gezerek Rus Gönüllü Ordusu'nun ihtiyâcâtı için birçok eşyâ ve levâzım ve şeker vesâire gibi mevâdd-ı i'âşe talebinde bulduklarından ve Dersaâdet'den emir alınmadıkça bir şey yapılamayacağı cevâben ifâde edilmesi üzerine İngiliz zâbitinin keyfiyeti Dersaâdet'e yazdığını bi'l-beyân hiçbir şeyin depolar hâricine çıkarılmamasını talep eylediğinden bahisle istîzân-ı mu'âmeleyi mutazammın Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'dan vârid olan telgrafnâme okundu.

Karârı

Mevzû'-ı bahs olan eşyâ ve levâzımdan vaktiyle Ruslardan iğtinâm edilmiş olanlar verilebilir ise de mevâdd-ı i'âşe oraca sırf ordunun ve ahâli-i mahalliyenin ihtiyâcâtı karşılığı olduğu cihetle bunların teslîmi ordu ile ahâlinin aç kalmasını intâc edeceği cihetle ahzına muvâfakat edilmemesi ve şâyed ısrâr edecek olurlar ise bu bâbda Bâb-ı Âlice Düvel-i Mü'telif mümessilleriyle müzâkerât cereyân etmekte olduğundan ve netîce-i karâr ve teblîğe intizâr lâzım geleceğinin sûret-i münâsibede kendilerine teblîğ ve ifâdesi ve cereyân-ı ahvâlden ma'lûmât i'tâsı husûsunun mûmâ-ileyh Mustafa Kemal Paşa'ya telgrafla cevâben izbârı ve bu bâbda mümessiller nezdinde teşebbüsât îfâsının Hâriciye Nezâreti'ne iş'ârı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 215/128

Dâire-i Sadâret
Umûr-ı Mühimme Kalemî
Evrâk Numarası: 248
Kalem Numarası: 255
Târîh: 28 Mayıs sene [1]335
27 Şa'bân sene [1]337

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Bir miralay ve iki yüzbaşidan ibâret Rus hey'et-i tedkîkiyesiyle Crowford nâmında bir İngiliz zâbitinin Trabzon'daki askerî ve mülkî park ve ambarları gezerek Rus Gönüllü Ordusu'nun ihtiyâcâtı için birçok eşyâ ve levâzım ve şeker vesâire gibi mevâdd-ı i'âşe talebinde bulduklarından ve Dersaâdet'den emir almadıkca bir şey yapılamayacağı cevâben ifâde edilmesi üzerine İngiliz zâbitinin keyfiyeti Dersaâdet'e yazdığını bi'l-beyân hiçbir şeyin depolar hâricine çıkarılmamasını talep eylediğinden bahisle istifsâr-ı mu'âmeleyi mutazammın Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'dan vârid olan telgrafnâme Meclis-i Vükelâ'da lede'l-mütâla'a mevzû'-ı bahs olan eşyâ ve levâzımdan vaktiyle Ruslardan iğtinâm edilmiş olanlar verilebilir ise de mevâdd-ı i'âşe oraca sırf ordunun ve ahâli-i mahalliyenin ihtiyâcâtı karşılığı olduğu cihetle bunların teslîmi ordu ile ahâlinin aç kalmasını intâc edeceği cihetle ahzına muvâfakat edilmemesi ve şâyed ısrâr edecek olurlar ise bu bâbda Bâb-ı Âlice Düvel-i Mü'telife mümessilleriyle müzâkerât cereyân etmekde olduğunun ve netîce-i karâr ve teblîğe intizâr lâzım geleceğinin sûret-i münâsibede kendilerine teblîğ ve ifâdesi ve cereyân-ı ahvâlden ma'lûmât i'tâsı husûsunun mûmâ-ileyh Kemal Paşa'ya telgrafla cevâben izbârı ve bu bâbda mümessiller nezdinde teşebbüsât îfâsının nezâret-i celîlelerine iş'ârı tezekkür ve îcâbı icrâ olunmağla iktizâsının îfâsına himmet.

BOA, BEO. SYS, 343179_3

~ 10 ~

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname
Sıra Numarası: 252
Târîhi: 27 Şa'bân sene 1337
28 Mayıs sene 1335

Hulâsa-i Me'âli

Samsun livâsıyla Amasya ve havâlisindeki jandarma ve nizâmiye kuvvetlerinin âsâyışı te'mîn ve idâmeye adem-i kifâyeti cihetiyle o havâlîce bir mikdâr efrâdın taht-ı silâha alınarak bunlar miyânından jandarmaya sâlih kuvvetin tefrîki hakkında bazı ifâdâtı hâvî Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'dan vârid olan telgrafnâme okundu.

Karârı

Yeniden efrâdın celb ve teslîhi keyfiyeti hasbe'l-hâl şâyân-ı nazar olup ancak jandarma ma'âşât ve muhassasâtı ahîren tezyîd olunarak âdetâ jandarma kaydına rağbetde tehâlükü mûcib olacak dereceye iblâğ edilmesine ve vatanımızın muhâfaza ve müdâfa'ası için bezl-i cân ü mâl edileceğine dâir esâsen her taraftan ve her sınıf efrâd ve tebe'a-i Osmaniye'den tezâhürât-ı mütetâbiye ve mütetâbi'ada bulunulduğu şu sırada devletin hâlen muhtâc olduğu jandarmaya kayd keyfiyetinin de bir vazîfe-i vataniye îfâsından ibâret olduğunun îcâb eden mahallerde ahâliye hüsn-i sûretle ifhâmı te'mîn-i maksada hâdim olacağına binâen cihet-i mülkiye ve askeriyece ona göre tedâbîr ve teşebbüsât-ı lâzımenin îfâsıyla îcâbı mikdâr jandarmanın kayd ve istihdâmı esbâbının istikmâli husûsunun Dâhiliye ve Harbiye Nezâretleri'ne iş'ârı ve paşa-yı mûmâ-ileyhe bu yolda cevâb i'tâsı tezekkür kılındı.

(*Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları*)

BOA, MV, 215/132

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Umûr-ı Mühimme
Kalemi

Şifre

Samsun'da Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı
Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'ya

C[evâb]. 24 Mayıs sene [1]335. Yeniden efrâd celb ve teslîhi keyfiyeti hasbe'l-hâl şâyân-ı nazar olup ancak jandarma ma'âşât ve muhassasâtı ahîren tezyîd olunarak âdetâ jandarma kaydına rağbetde tehâlükü mûcib olacak dereceye iblâğ edilmesine ve vatanımızın muhâfaza ve müdâfa'ası için bezl-i cân ü mâl edileceğine dâir esâsen her taraftan ve her sınıf efrâd ve tebe'a-i Osmaniye'den tezâhürât-ı mütetâbiye ve mütetâbi'ada bulunulduğu şu sırada devletin hâlen muhtâc olduğu jandarmaya kayd keyfiyetinin de bir vazîfe-i vataniye îfâsından ibâret olduğunun îcâb eden mahallerde ahâliye hüsn-i sûretle ifhâmı te'mîn-i maksada hâdim olacağına binâen cihet-i mülkiye ve askeriyece ona göre tedâbîr ve teşebbüsât-ı lâzımenin îfâsıyla îcâbı mikdâr jandarmanın kayd ve istihdâmı esbâbının istikmâli Meclis-i Vükelâca karârlaşdırılmış ve Harbiye ve Dâhiliye Nezâretleri'ne teblîgât îfâ edilmiştir.

Fî 28 Mayıs sene [1]335

Sadr-ı a'zam

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname
Sıra Numarası: 254
Târîhi: 27 Şa'bân sene 1337
28 Mayıs sene 1335

Hulâsa-i Me'âli

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'dan vârid olan telgrafnâme okundu.

Karârı

Mezkûr telgrafnâmede emniyet ve âsâyîşinin te'mînine me'mûr olduğu menâtıkın en nâzik kısmı el-yevm bulunduğu Samsun livâsı olup gerek tenkîl-i eşkiyâ mu'âmelâtında ve gerek komitelerin ef'âl ve teşebbüsâtını istiknâh ve müsâdemâtda yararlık gösterenlerin taltîfi husûsâtında sarf edilmek üzere hükûmet-i mülkiye yedinde bir meblağın hazır bulundurulması lüzûmu der-kâr iken Samsun gibi mühim bir sancak için müte'addid inhâlardan sonra ancak yüz aded evrâk-ı nakdiye gönderilebilmiş olduğuna ve bununla bir şey yapılamayacağına binâen kendisinin Dersââdet'den hareketi esnâsında aldığı bin liralık evrâk-ı nakdiyeden üç yüzünü bu kere mutasarrıflığa verdiğiinden ve diğer vilâyetlerin de aynı hâlde olduğu anlaşıldığından bahisle bu cihetin ehemmiyetle nazar-ı i'tibâra alınması iş'âr kılınmaktadır.

Tahsîsât-ı mestûre nâmıyla bûdceye mevzû' me'bâliğ bu kabîl sarfiyât karşılığı bulunduğu cihetle mevzû'-ı bahs olan husûsât için îcâb eden meblağın tahsîsât-ı mezkûreden bi't-tesviye mahallerine âcilen irsâli zımnında keyfiyetin Dâhiliye Nezâreti'ne iş'ârı ve paşa-yı mûmâ-ileyhe cevâben ma'lûmât verilmesi tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 215/134

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret-i Uzmâ
Umûr-ı Mühimme Kalemi

Şifre

Samsun'da Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı
Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'ya

C[evâb]. 24 Mayıs sene [1]335. Mevzû'-ı bahs husûsât için muktezî meblağın tahsîsât-ı mestûreden bi't-tesviye âcilen mahallerine irsâli Meclis-i Vükelâ karârıyla Dâhiliye Nezâreti'ne bildirilmiştir.

29 Mayıs sene [1]335

Sadr-ı a'zam
Damad Ferid

BOA, DH. ŞFR, 99/387

~ 11 ~

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Telgraf İdâresi
Telgrafnâme
Târîh: 20 Mayıs [13]35
Mahreci: Samsun
Numara: 1111

Müsta'celdir.
Dâhiliye şifresiyledir.

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

Numara iki. Samsun Mutasarrıfı Edhem Fehmi Bey'in İstanbul'daki ailesince mevcûd ma'zeretine binâen yirmi gün mukaddem me'zûniyet ricâsında bulunduğuna muttali' oldum. Samsun'da meşhûdum olan ahvâl dolayısıyla mutasarrıflık umûrumun bir müddet muvakkaten ve vekâleten burada bulundurduğum kolordu kumandanı tarafından rü'yeti de fâideli olabileceğinden mutasarrıf beyin me'zûniyet husûsundaki ricâsının is'âfi münâsib olur. Her vakit vapur olmadığından Trabzon'dan gelmekte olan vapurdan istifâde edebilmesi için emr-i sâmilinin tesrî-i teblîğine müsâ'ade buyurulması ma'rûzdur.

Fî 20 Mayıs sene [13]35

*Dokuzuncu Ordu Kıta'atı Müfettişi
Yâver-i Fahrî-i Hazret-i Şehriyârî
Mirlivâ
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_2

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
5653**

Şifre

Samsun'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 20 Mayıs sene [1]335. Mutasarrıf Edhem Fehmi Bey'e me'zûniyet verilmiş ve mutasarrıflık vekâletinin kolordu kumandanına tevdi'î bi't-tensîb mutasarrıfa teblîğ edilmiştir.

Fî 21 Mayıs sene [1]335

*Nâzır
Ali Kemal*

BOA, DH. ŞFR, 99/283

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Samsun
21 Mayıs sene [13]35**

Gâyet müsta'celdir

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

Samsun mutasarrıfına me'zûniyet i'tâsı ve muvakkaten kolordu kumandanının vezâ'if-i mülkiyeyi temşiyetdeki zarûreti arzetmişdim. Bu ma'rûzâtım buradaki vaziyetin nezâket ve ehemmiyeti îcâbı olduğu zât-ı fahîmânelerince takdîr buyurulur. Vaziyetin serî'an adem-i ıslâhı hâlinde Hudâ-negerde buranın da İzmir gibi bir âkıbete dûçâr olmasından korkulur. Binâen-aleyh evvelki telgrafımdaki istihâmımın hemen tervîciyle beraber buraya fevkalâde bir zâtın asâleten ta'yîniyle sür'at-i i'zâmı lüzûmunu arzederim. Âcizleri burası için bir müddet olsun Dâhiliye Müsteşâr-ı sâbıkı Hamid Bey'i münâsib mütâla'a ediyorum. Vâkı'â Hamid Bey vâililik etmiş ise de deruhde edeceği ma'rûz me'mûriyetin bugün sırf vatanî ve vicdânî bir vazîfe olacağını bi't-tab' takdîr mecbûriyetindedir. İrâde-i fahîmânelerine muntazır olduğum ma'rûzdur.

Fî 20 Mayıs sene [13]35

*Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi ve
Yâverân-ı Hazret-i Şehriyârî'den
Mirlivâ
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 343077_1
Dâire-i Sadâret
Umûr-ı İdâriye Kalemi
Kalem Numarası: 175
Târîh: 21 Mayıs sene [1]335

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

21 Mayıs sene [1]335 târîhli diğerk telgrafnâmeye zeyldir. Hamid Bey'in vürûduna kadar iş'âr-ı vâlâları vechile kolordu kumandanının vezâ'if-i mülkiyeyi deruhde etmesi münâsib ve vezâ'if-i umûmiye uhde-i kiyâset-i vâlâlarına mevdû'dur.

BOA, BEO. SYS, 343077_4

Bâb-ı Âlî
Dâire-i Sadâret
Umûr-ı Mühimme Kalemi

Şifre

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'ya

Zeyl: 21 Mayıs sene [1]335. Hamid Bey Samsun Mutasarrıflığı hakkındaki teklîfi kabul etmiş olduğundan derhâl me'mûriyetinin icrâsıyla i'zâmı mukarrerdir.

Fî 24 Mayıs sene [1]335

*Sadr-ı a'zam
Damad Ferid*

BOA, DH. ŞFR, 99/305

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
5665

Şifre

Samsun'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Dâhiliye Müsteşâr-ı sâbıkı Hamid Bey Samsun Mutasarrıflığı'na
ta'yîn buyurulmuştur, müteheyyi' -i azîmetdir.
Fî 24 Mayıs sene [1]335

Nâzır
Ali Kemal

BOA, DH. ŞFR, 99/319

Bâb-ı Âfî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemî
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Havza
31 Mayıs sene [13]35

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

Samsun Mutasarrıfı Hamid Bey'in bir İngiliz harb sefinesiyle
Samsun'a muvâsalat ve işe mübâşeret ettiği ma'rûzdur.

Fî 30 Mayıs sene [13]35

Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Mirlivâ
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 343077_2

~ 12 ~

Harbiye Nezâreti
Muhâsebât Dâiresi
Şu'be: 1
Umûmî: 2673

Me'âl: Harbiye Nâzırı Müşîr
Şâkir Paşa tarafından

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Dokuzuncu Ordu-yı Hümâyûn Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn kılınmış
olan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa ile refâkat ve ma'iyeti efrâdının tahsîsât
ve harcırâh gibi istihkâk-ı nizâmîleri nezâret-i âcizî bûdcesinden verilecek
ise de hey'et-i mezkûreye umûr-ı askeriyeden mâ'adâ eşkıyâ ta'kîbâtı
vesâire gibi bazı vezâ'if dahi tahmîl edilmiş olması hasebiyle seyyâr olarak

îfâ-yı vazîfe edeceklerine ve bundan dolayı fevkalâde masârif ihtiyârına mecbûr kalacaklarına binâen tahsîsât-ı nizâmiyelerine ilâveten kendilerine nısf-ı ma'âşları nisbetinde zamâ'im icrâsı muvâfık-ı nasfet ve hakkâniyet olup ancak el-yevm tatbîk edilmekte olan bûdcede buna karşılık mevcûd bulunmadığından tahsîsât-ı şehriyelerinin nısfı olan elli yedi bin iki yüz altmış dokuz guruşun masârif-ı gayr-i melhûza tertîbinden tesviyesi için keyfiyetin Mâliye Nezâret-i Celîlesi'ne emr ü izbârı husûsuna müsâ'ade-i aliyye-i Sadâret-penâhîleri'nin sezâvâr buyurulması bâbında emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 12 Şa'bân sene [1]337 ve fî 13 Mayıs sene [1]335

Harbiye Nâzırı
Şâkir

BOA, BEO. M. 343211_1

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname
Sıra Numarası: 268
Târîhi: 2 Ramazan sene 1337
1 Haziran sene 1335

Tebliğ Olunduğu Devâ'ir:
Harbiye, Mâliye

Hulâsa-i Me'âli

Dokuzuncu Ordu-yı Hümâyûn Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn kılınan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa ile refâkat ve ma'iyetinde bulunanların tahsîsâtı ile harcırahları gibi istihkâk-ı nizâmîleri Harbiye bûdcesinden verilecek ise de hey'et-i mezkûreye umûr-ı askeriyeden mâ'adâ eşkıyâ ta'kîbâtı vesâire gibi bazı vezâ'if dahi tahmîl edildiği cihetle seyyâr olarak îfâ-yı vazîfe edeceklerinden dolayı bazı masârif ihtiyârına mecbûr olduklarından ve tahsîsât-ı nizâmiyelerine ilâveten nısf-ı ma'âşları nisbetinde zamâ'im icrâsı muvâfık görülmekte ise de bûdcede buna karşılık bulunmadığından bahisle bunların tahsîsât-ı şehriyelerinin nısfı olan elli yedi bin iki yüz altmış dokuz guruşun masârif-ı gayr-i melhûza tertîbinden tesviyesi lüzûmuna dâir Harbiye Nezâreti'nin 13 Mayıs sene 1335 târîhli ve 1/2673 numaralı tezkiresi okundu.

Karârı

Zikrolunan meblağın tertîb-i mezbûrdan tesviyesi husûsunun Mâliye Nezâreti'ne iş'ârı ve Harbiye Nezâreti'ne ma'lûmât i'tâsı tezekkür kılındı.

(*Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları*)

BOA, MV, 216/6

Dâire-i Sadâret
Umûr-ı Mühimme Kalemî
Evrâk Numarası: 268
Kalem Numarası: 313
Târîh: 2 Ramazan sene [1]337
1 Haziran sene [1]335

Harbiye ve Mâliye Nezâret-i Aliyyeleri'ne

Dokuzuncu Ordu-yı Hümâyûn Kıta'âtı Müfettişliği'ne ta'yîn kılınan Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa ile refâkat ve ma'iyetinde bulunanların tahsîsât ve harcırahları gibi istihkâk-ı nizâmîlerinin Harbiye bûdcesinden tesviyesi mukarrer olup ancak hey'et-i mezkûreye umûr-ı askeriyeden mâ'adâ bazı vezâ'if dahi tevdî' edilmesinden dolayı bazı masârif ihtiyârına mecbûr olacaklarına nazaran tahsîsât-ı nizâmîyelerine ma'âşlarının nısfî nisbetinde zamâ'im icrâsı ve bunun için tahsîsât-ı şehriyelerinin nısfî bulunan elli yedi bin iki yüz altmış dokuz gurusun masârif-ı gayr-i melhûza tertîbinden tesviyesi lüzûmuna dâir* vârid olan 13 Mayıs sene [1]335 târîhli ve 1/2673 numaralı tezkire-i aliyyeleri Meclis-i Vükelâ'da lede'l-kırâ'e zikrolunan meblağın tertîb-i mezkûrdan tesviyesi husûsunun Mâliye Nezâret-i Aliyyesi'ne iş'ârı tezekkür kılınmış ve nezâret-i müşârun-ileyhâya teblîğ-i keyfiyet edilmiştir, efendim.

BOA, BEO. M. 343211_3

~ 13 ~

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1
Numara: 3383

* Mâliye'ye: Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'nden vârid olan tezkire Meclis-i Vükelâ'da lede'l-kırâ'e zikrolunan meblağın tertîb-i mezkûrdan tesviyesi husûsunun taraf-ı vâlâlarına iş'ârı tezekkür kılınmış olmağla îfâ-yı muktezâsına himmet.

*Harbiye Nâzırı Şevket Turgud Paşa
tarafından Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

2 Haziran sene [1]335 târîh ve 3297 numaralı tezkire-i âcizîye zeyldir:

İngiliz mümessilinin Bâb-ı Âlî'ye takdîm edip nezâret-i âcizîye de havâle olunan notası üzerine berây-ı istîzâh Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişliği'ne keşîde edilen şifreye cevâben mevrûd telgrafnâme sûreti aynen takdîm-i huzûr-ı fahîmâneleri kılındı. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Ramazan sene [1]337 ve fî 7 Haziran sene [1]335

*Harbiye Nâzırı
Şevket Turgud*

BOA, HR. SYS, 2606/2_4

**

**Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1**

Sûret

Havza'dan Harbiye Nezâreti'ne mevrûd şifredir.

C[evâb]. 2 Haziran sene [13]35 şifreyedir. Sivas ve civârında evvelce bulunan Ermenileri ve bilâhire gelen mültecileri tehdîd edecek hiçbir hâdise olmamıştır. Ne Sivas'da ve ne de civârında dâ'î-i endişe hiçbir hâl yoktur. Herkes sâkitâne iş ve güçleriyle meşgûldür. Bunu sûret-i kat'iyede arz ve te'mîn ederim. Binâen-aleyh İngiliz notasındaki istihbârât menba'ının ne olduğu âcizlerince bilinmek lâzımdır. İzmir'in ve Manisa'nın işgâli haber-i mü'essifi üzerine ahâli-i İslâmiyece yapılan ve anâsır-ı Hıristiyanıye hakkında hiçbir fikr-i husûmet tazammun etmeyen ictimâ'lardan belki bazı-larını bozmaları vârid-i hâtırdır. İ'tilâf Devletleri milletimizin hukûk ve istiklâlîne ri'âyetkâr kaldıkca ve millet devletin tamâmî-i masûniyetinden emîn bulundukca anâsır-ı gayr-i müslimenin dûçâr-ı haşyet olmasının hiçbir sebebi yokdur ve bu bâbda devlete karşı her türlü hukûklarını ta'ahhüd ve buna tamâmıyla emniyet buyurulmasını istihâm eylerim. Fakat istiklâl ve mevcûdiyet-i milliyeyi imhâ ve bekâ-yı hayâtı tehlikeye îsâl eden işgâl kasd ve ta'addî gibi İzmir havâlîsinde görülmekte olan fi'liyâtın zuhûrât-ı mümâsilesine karşı ne halkın heyecân ve te'sîrât-ı vicdâniyesi ve ne de buna müstenid tezâhürât-ı milliyeyi men' ve tevkîf için nefsimde ve hiç kimsede

kudret ve tâkat göremeyeceğim gibi bu yüzden tahaddüs edecek vekâyi' ve hâdisât karşısında mes'ûliyet kabul edebilecek ne kumandan ve ne de mülkiye me'mûru ve ne de hükûmet tasavvur ederim.

Fî 3 Haziran sene [13]35

*Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi
Mustafa Kemal*

BOA, HR. SYS, 2606/2_3

~ 14 ~

Bâb-ı Âli

Dâhiliye Nezâreti

Şifre Kalemi

Mahreci: Ankara

Şifre Telgrafnâme

3 Haziran sene [13]35

Sivas vilâyeti dâhilinde Gümüşhacıköy kazâsına tâbi' Karaköy karyesi ahâlisinden Vangel nâm şahsın riyâseti altındaki on sekiz kişilik bir çetenin derdesti için Çorum'dan dahi Gümüşhacıköy'nde bulunan Binbaşı Rûşen Bey'in nezdine zâbit ve efrâd i'zâmı Dokuzuncu Kolordu Kıta'âtı Müfettişi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinden alınan telgrafnâmede iş'âr olunması ile keyfiyet Çorum Mutasarrıflığı'na yazılmışdı. Bu kere alınan telgrafda tenkîlâta iştirâk etmek üzere i'zâm edilen müfrezenin hudûd-ı livâdan avdet ettiği ve emr-i tenkîlin Merzifon'dan gelen iki İngiliz zâbiti tarafından men' edildiği bildirilmiş ve câlib-i nazar-ı dikkat olan bu hâdise müfettiş-i müşârun-ileyhe telgrafla izbâr edilmiş olduğu ma'rûzdur.

Fî 3 Haziran sene [13]35

*Vâli
Muhyiddin*

**

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti

Evrâk Numarası: 45626-954

Târîh: 8 Haziran sene [13]35

Müsta'cel

*Hulâsa: Vangel çetesinin tenkîline
mümâna'at eden iki İngiliz zâbit
hakkında teşebbüsât icrâsına dâir*

Nezâret-i Celîle'den Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne Tezkire

Sivas'ın Gümüşhacıköy kazâsına merbût Karaköy karyesi ahâlisinden Vangel nâmındaki şahsın kumandasında bulunan on sekiz kişiden mürekkebe bir çetenin derdesti için Gümüşhacıköyü'nde bulunan Binbaşı Rûşen Bey'in nezdine Çorum'daki kıta'âtdan da zâbit ve efrâd i'zâmı Dokuzuncu Ordu Kıta'âtı Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'dan alınan telgrafnâmede bildirilmesiyle tenkîlâta iştirâk etmek üzere i'zâm edilen müfrezenin emr-i tenkîlde istihdâmına Merzifon'dan gelen iki İngiliz zâbiti tarafından mümâna'at edilmesi üzerine livâ hudûdundan avdet eylediği Çorum Mutasarrıflığı'nın iş'ârına atfen Ankara Vilâyeti'nden izbâr kılınmış ve İngiliz zâbitlerinin hükûmetce emr-i âsâyişin takrîr ve te'mîni husûsunda tevessül etmekte olduğu tedâbîrin akâmete mahkûm kalmasına sebebiyet vermeleri câlib-i dikkat görülmüş olmağla iktizâsının îfâsıyla netîcenin emr ü inbâsına müsâ'ade buyurulması bâbında.

BOA, DH. EUM. AYŞ, 11/99

~ 15 ~

İngiltere Yüksek Komiserliği
İstanbul, 8 Haziran 1919
Nu: M. 1994

Hâriciye Nâzırı'na

Ekselansları,

[1]-Samsun sancağından, bazı kötü niyetli şahısların kargaşaya sebep oldukları ve sıkıntı yarattıklarına dair rahatsız edici haberler aldığımı zât-ı âlînizin bilgisine sunmaktan şeref duyuyorum.

2-Mustafa Kemal Paşa'nın bu harekette başrolü oynadığı bildirilmektedir.

3-Bu bakımdan Karadeniz Kuvve-i Askeriyesi başkumandanı tarafından Osmanlı Harbiye Nezâreti'ne Mustafa Kemal'in görevinden alınması talimatı gönderilmiştir.

4-Zât-ı âlînizin dikkatini, dahilde özellikle ırkçı ve dinî mahiyet kazanan kargaşalardan doğacak çok vahim sonuçlar üzerine çekmek istiyorum.

5-Bu sebeple ilgili bütün sivil görevlilere, görevli oldukları bölgelerde herhangi bir sorun çıktığı takdirde şahsî olarak sorumlu tutulacakları hususunda derhal talimat verilmesini talep ediyorum.

6-Ayrıca, Samsun bölgesindeki durumdan yakînen bilgilendirilmek istiyorum.

Saygılar.

*Yüksek Komiser
Calthorpe*

BOA, HR. SYS, 2608/6_1

**Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Mühimme Kalemî
16208-574**

Müsta'cel

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İngiltere Fevkalâde Komiseri Sir Arthur Calthorpe'tan 8 Haziran [1]919 târîhiyle vârid olan bir takrîrde Samsun'dan kendisine vâki' olan ihbârâta nazaran mahall-i mezbûrda sû'-i niyet ashâbından bazı eşhâsın emniyet ve âsâyîş-i memleketi ihlâl ve kargaşalık ihdâsına tasaddî eyledikleri ve işbu harekât-ı ihtilâl-cûyânede Mustafa Kemal Paşa'nın dahl-i küllîsi bulunduğu ve mûmâ-ileyhin me'mûriyetinden azli zımnında Karadeniz Kuvve-i Askeriyesi Başkumandanlığı cânibinden Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne teblîgât-ı lâzime îfâ edildiği ba'de'l-ityân dâhil-i memleketde vukû'a gelecek her gûnâ şûrişin ve bilhâssa beyne'l-anâsır ve dînî bir mâhiyet iktisâb eyleyecek her türlü harekâtın tevîd eyleyeceği son derece vahîm netâyic üzerine nazar-ı dikkat celb edildikten sonra havza-i me'mûriyetleri dâhilinde ser-zede-i zuhûr olacak muhill-i âsâyîş her bir hareketden dolayı kendilerinin bizzât mes'ûl ve mu'âteb tutulacaklarına dâir me'mûrîn-i mülkiyeye serî'an ta'lîmât-ı mukteziye i'tâsıyla Samsun'daki vaziyet-i hâzıra hakkında kendisinin bi-tamâmihâ haberdâr edilmesi iltimâs edilmektedir. Ma'lûm-ı devletleri olduğu üzere Meclis-i Vükelâ kararıyla Mustafa Kemal Paşa'nın me'mûriyetine hitâm verilip Dersaâdet'e celbi Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'ne havâle olunmuş olmağla taraf-ı âlîlerinden dahi emniyet ve âsâyîş-i umûmînin her türlü halelden vikâyesi esbâbının istikmâli zımnında oradaki me'mûrîn-i mülkiyeye vesâyâ-yı ekîde îfâsı ve bu emr-i mühimmin îfâsında taksîri görülenlerin şiddetle mu'âteb ve mes'ûl tutulmaları ve bir taraftan da İngiltere fevkalâde komiserine vâki' olan ihbârâtın derece-i sıhhatinin tebyîni zımnında tahkîkât icrâ etdirilerek netî-

cesinden âcizlerinin dahi haberdâr edilmesi menût-ı re'y-i âlî-i nezâret-penâhîleridir. Emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 10 Ramazan sene [1]337 ve fî 9 Haziran sene [1]335

Hâriciye Nâzır Vekîli
(İmza)

BOA, DH. KMS, 53-1/43_2

**

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Evrâk-ı Umûmî Numarası: 574
Târîhi: 9 Haziran sene [1]335

Şifre

Trabzon ve Sivas Vilâyetleri'ne
Canik Mutasarrıflığı'na

İngiltere Fevkalâde Komiseri Sir Arthur Calthorpe'tan alınan takrîrde Samsun'dan kendisine vâki' olan ihbârâta nazaran mahall-i mezbûrda sû'-i niyet ashâbından bazı eşhâsın emniyet ve âsâyîş-i memleketi ihlâl ve kargaşalık ihdâsına tasaddî eyledikleri ve işbu harekât-ı ihtilâl-cûyânede Mustafa Kemal Paşa'nın dahl-i küllîsi bulunduğu beyânıyla dâhil-i memleketde vukû'a gelecek her gûnâ şûrişin ve bilhâssa beyne'l-anâsır ve dînî bir mâhiyet iktisâb eyleyecek her türlü harekâtın tevîd eyleyeceği son derece vahîm netâyic üzerine Hükûmet-i Seniyye'nin nazar-ı dikkati celb ediliyor. Vâki' ise nerelerde ne gibi vekâyi' ihdâsına ne sûretlerle teşebbüs edildiği hakkında bizzât icrâ kılınacak tahkîkât netîcesinin âcilen inbâsı ve tedâbîr-i mâni'a-i kat'îye ittihâzıyla siyâset-i Osmaniye'nin salâha yüz tutduğu şu ân-ı mühimde hükûmeti müşkil mevki'de bırakacak teşebbüsâta zinhâr meydân ve imkân bırakılmaması ehemmiyetle tavsiye ve âsâr-ı fi'liyesine intizâr olunur.

BOA, DH. KMS, 53-1/43_1

**

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Tercüme Müdüriyeti

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne
17 Haziran 1919 târihiyle İngiliz Fevkalâde
Komiserliği'nden vârid olan 2002 numaralı takrîrin tercümesidir.

[1]-Huzûr ve âsâyişin bir kat daha te'mîn ve muhâfazasına medâr olmak üzere her biri erkân-ı askeriyeden bir zâtın kumandası tahtında olarak Anadolu'nun on mıntıkaya taksîmini müş'ir 6 Haziran târîhli ve 249 numaralı müzekkire-i aliyye-i âsafâneleri resîde-i dest-i ta'zîm oldu. Zât-ı âlî-i âsafâneleri bu mes'ele hakkında Mösyö Ryan'a bazı evrâkın tevdi' edildiğini dahi iş'âr buyurmuşlardır.

2-Zât-ı âlî-i âsafânelerincede gâlibâ şurası unutulmuşdur ki evrâk-ı mezkûre henüz vukû' bulmayan te'âtî-i efkâra bir esâs teşkîl etmek üzere Mösyö Ryan'a tevdi' edilmiş idi. Bundan mâ'adâ ma'iyet-i senâverânem erkânından hiçbir müfettiş-i askerî paşalara verilecek olan ta'limâtın bir nüshasına dest-res olmamıştır.

3-İşbu tasavvurun efkâr-ı senâverâneme tevâfuk etmediğini zât-ı âlî-i âsafânelerine bildirmekle kesb-i fahr ederim. Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun mıntıkasında vukû' bulan me'mûriyeti şimdiden bir takım netâyic-i mü'essifeye sebebiyet vermişdir. Hıristiyan ahâliye ikâ' etdiği sâbit olan muhâtarâtın daha büyüklerini istilzâm etmek mâhiyetini hâiz bir takım teşebbüsâtı tasvîb edemem.

4-Binâen-aleyh mıntıkların teşkîli hakkındaki nizâmnâmenin te'hîr ve ta'lîkiyle paşa-yı mûmâ-ileyh ile refâkatinde bulunan zâbitânın kâffesinin Dersâdet'e hemen celbi için ser'ân evâmîr-i kat'ie verilmesini Hükûmet-i Osmaniye'den talep ederim.

5-İşbu metâlîbe muvâfakat edilir edilmez senâverlerine ma'lûmât i'tâ buyurulmasını dahi ayrıca ricâ ederim.

BOA, HR. SYS, 2606/1_30

**

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiye Müdüriyet-i Umûmiyesi
Kalem Numarası: 8155/9949
Umûmî Numara: 165054
Husûsî Numara: 248
Târîh: 26 Haziran sene [1]335/sene [1]919

Müsta'cel

*Hulâsa: Anadolu'nun menâtık
taksîmi ve Mustafa Kemal Paşa'-
nın Dersâadet'e celbi*

Makâm-ı Sâmi-i Sadâret-i Uzmâ'ya

Anadolu her biri erkân-ı askeriyeden bir zâtın kumandası altında bulunmak üzere on mıntıkaya taksîm edilip bu sûret vilâyetlerde huzûr ve âsâyîşin muhâfazasını teshîl edeceği ve Mösyö Ryan'a tevdî' edilen kroki menâtık-ı mezkûrenin hudûdlarını vâzihan ta'yîn eylemekte olduğu İngiltere Fevkalâde Komiserliği'ne teblîğ olunmuşdu. Bu kere cevâben vürûd eden notada mezkûr kroki ileride vukû' bulacak te'âtî-i efkâra bir esâs teşkîl etmek üzere Mösyö Ryan'a tevdî' edilmiş olduğu hâlbuki bu bâbda şimdiye kadar bir gûnâ müzâkerât cereyân eylemediği gibi İngiliz erkân-ı askeriyesinden hiçbir müfettiş-i askerî paşalara verilecek olan ta'lîmâtın birer nüshasına dest-res olmadıkları ve Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun mıntikasındaki me'mûriyeti şimdiden bir takım netâyic-i mü'essifeye sebep olduğu cihetle Hıristiyan ahâlinin ileride bi't-tecrûbe sâbit olduğu vechile az çok tehlikeye ma'rûz kalmasını istilzâm etmek mâhiyetini hâiz bu gibi teşebbüsâtın tasvîb edilemeyeceği binâen-aleyh mıntıkların teşkîli hakkındaki nizâmnâmenin te'hîriyle paşa-yı mûmâ-ileyh ile refâkatinde bulunan zâbitânın kâffesinin Dersâadet'e hemen celbi için serî'an evâmîr-i kat'îye verilmesi iş'âr ve işbu metâlib is'âf edilir edilmez komiserliğe ma'lûmât i'tâsı ricâ olunmaktadır. Bu husûsda hükûmetce bir karâr ittihâzıyla Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne ve taraf-ı âcizîye teblîğât îfâsına müsâ'ade-i aliyeye-i dâverîleri şâyân buyurulmak bâbında emr ü fermân.

BOA, HR. SYS, 2606/1_27

**Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
Umûmî Numara: 16610
Husûsî Numara: 253
Fî 29 Haziran sene [1]335 / sene [1]919**

Sadâret'e

Mustafa Kemal Paşa'nın azledildiği kendisine teblîğ olunduğu hâlde müşârun-ileyhin hâlâ İstanbul'a gelmeyerek Vilâyât-ı Şarkıye'de dolaşması

ve bazı teşkilât icrâsıyla tahrîkâtda bulunmakda olması gâyet vahîm netâyic tevlîd edeceğinden bahisle paşa-yı müşârun-ileyhin hemen buraya celbi Düvel-i Mü'telife mümessilleri ve bilhâssa İngiliz mümessili tarafından ale't-tevâlî ve musırrâne talep edilmektedir. Geçenlerde nezd-i çâkerîye gelen Fransa Fevkalâde Komiserhânesi Müşâvir-i siyâsîlerinden Mösyö Ledoux dahi Balıkesir'de ahâliye esliha tevzî' edilmekde ve bazı kimseler tarafından gönüllü efrâd toplanılmakda olduğunu ve bunlara her ne kadar elbise-i askeriye iksâ edilmemiş ise de alâmet-i fârîka olarak "pazu-bend" taşıdıkları ve bu gibi ahvâlin pek vahîm netâyic tevlîd etmesi âzâde-i kayd-ı iştibâh idiğini söylemiştir. Gönüllü efrâd cem'î ve bazı yeni teşkilâtlar yapılması kuvâ-yı mevcûdemizi mümkün olduğu kadar tahdîde çalışan Düvel-i Mü'telifece yeni bir seferberlik gibi telakkî edilmesi muhtemel bulunduğundan ve bu ise Hükûmet-i Seniyye'ye yeniden yeniye gavâ'il-i azîme ihdâsına sebep olacak bir mâhiyetde olduğundan husûsât-ı vâkı'a hakkında nazar-ı dikkat-i fahîmânelerini celbe ictisâr eylerim. Fermân.

BOA, HR. SYS, 2608/6_3

**İngiltere Yüksek Komiserliği
İstanbul, 2 Temmuz 1919
Nu: M. 2002**

Acele

Hâriciye Nâzırı'na

Efendim,

[1]-Alınan haberlere göre, Sivas ve Konya bölgelerinde Müttefik menfaatlerine karşı silahlı çete ve hareket oluşturmak amacıyla ciddi bir girişim görüldüğünden zât-ı âlînizi bilgilendirmekle şeref duyuyorum.

2-Bu hareketin İttihâd ve Terakkî Komitesi azaları tarafından Osmanlı Hükûmeti'nden bağımsız olarak tasarlandığı görülmektedir.

3-Bu hareketin başlıca kışkırtıcıları Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa ve Konya'da Cemal Paşa'dır.

4-Karadeniz Kuvve-i Askeriyesi başkumandanı general, 6 Haziran'da Osmanlı Harbiye nâzırından Mustafa Kemal Paşa'nın görevinden alınmasını talep etmiştir. Bu amaçla Osmanlı Harbiye nâzırı tarafından 8 Haziran'da talimat gönderilmiş, fakat şu ana kadar buna uyulmamıştır.

5-17 Haziran'da nu: M. 2002 ile zât-ı âlînize aynı doğrultuda bir mektup gönderdim, fakat mektubuma herhangi bir cevap verilmediği gibi içeriğindeki talep de sonuçlandırılmamıştır.

6-Zât-ı âlînin dikkatini, içeriden alınan bu haberin vahameti, istenmeyen olayların felâket getirecek sonuçları ve Mustafa Kemal ve Cemal Paşalar'ın şartsız ve gecikmeksizin İstanbul'a âcilen çağırılmaları zorunluluğu üzerine çekmek istiyorum.

7-Mektubum alındığında ne gibi bir girişimde bulunulduğu hususunda derhal bilgilendirilmemi talep ediyorum. Mektubumun bir örneği İngiltere Kraliyet Hükûmeti'ne gönderilmektedir.

Saygılarımla.

*Yüksek Komiser
Calthorpe*

BOA, HR. SYS, 2606/2_9, 10

**Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Umûmî: 16636
Husûsî: 255**

3 Temmuz sene [1]335/ [1]919

Mahremâne

*Sadâret-i Uzmâ'ya
Tezkire*

Ma'lûm-ı âlîleri olduğu üzere kolordu müfettişlerinden Mustafa Kemal Paşa'nın havza-i idâresinde ahâli-i İslâmiye'yi anâsır-ı sâire ve ecnebiye aleyhine tahrîk yolundaki ef'âlinden dolayı Dersaâdet'e celbini İngiltere fevkalâde komiseri sûret-i musırrânede talep etmişti. Ahîren kendisiyle mülâkât etdiğim Fevkalâde Komiserlik Birinci Mu'âvini Mösyö Holler, Mustafa Kemal Paşa Dersaâdet'e getirildiği takdîrde kendisine taraflarından aslâ ilişilmeyeceğini sûret-i kat'iyede va'd ü ta'ahhüd etdiklerini şu kadar ki kıtâle sebep olacak olursa bu bâbdaki ta'ahhüdün keen lem-yekün addolunacağı ve kıtâl vâki' olacak mahallere asker sevkine mecbûr olacaklarını ve diğer cihetden Müfettiş Cemal Paşa dahi Mustafa Kemal Paşa'ya bi'l-ımtisâl Konya havâlîsinde tahrîkât-ı mümâsile yapmakda olup bunun netâ'ici vahîm olabileceğinden onun dahi İstanbul'a celbedilmesi musîb olacağını ve esâsen yakında vâsi' salâhiyetlerle te'sîs olunan müfettişlikler hadd-i zâtında bî-lüzûm oldukdan mâ'adâ mü'esses buldukları dâirelerde emniyet ve âsâyişi ve anâsır-ı muhtelif-i ahâli beyninde vifâk ve hüsn-i âmîzişi te'mîne sâlih tedâbîr ittihâzına bedel inzibâtın hâlel-pezîr olmasına mü'eddî ef'âl îkâ' etmekde bulduklarından ve me'mûrîn-i mülkiyeye bu yolda tahakküm bile etmekde olduklarından mütâla'a-i şahsiyesine göre bu müfettişliklerin lağvı muvâfık-ı hâl olduğunu Amiral Arthur Calthorpe ile vâki' olan mükâlemesine atfen çâkerlerine ifâde etmiştir.

Mesâ'il-i ma'rûzanın Meclis-i Vükelâ'da müzâkeresiyle karâra rabtına ve netîceden taraf-ı âcizâneme ma'lûmât i'tâsına müsâ'ade-i celîle-i Sadâret-penâhîleri şâyân buyurulmak bâbında.

BOA, HR. SYS, 2608/6_4

10 Temmuz 1919

Safa Bey'den

Ekselans Amiral Sir Arthur Calthorpe'a

Sivas ve Konya'da hüküm süren ayaklanmalar ve Mustafa Kemal Paşa ile Cemal Paşa'nın İstanbul'a geri çağırılma gerekliliği ile ilgili sayın ekselanslarının tarafıma göndermiş olduğu 2 Temmuz 1919 tarih ve 2002 sayılı notasin almaktan onur duydum.

Cevaben, Mustafa Kemal Paşa'nın acilen İstanbul'a dönüş emrine uymadığından Üçüncü Kolordu Müfettişliği görevinden azledildiğini bilgimize sunuyorum. Artık onun hiçbir resmî sıfatı bulunmamaktadır. Bu durum adı geçen bölgenin askerî ve sivil bütün makamlarına bildirilmiştir.

Konya'daki Ordu Müfettişi Cemal Paşa ise, bir haftayı aşkın bir zamandan beri İstanbul'da bulunmaktadır.

Söz konusu kargaşaya gelince Yunan birlikleri tarafından İzmir işgal edilmeden önce böyle bir şey mevcut değildi ve bunu sadece İttihâd ve Terakkî yandaşlarına yüklemek doğru olmaz. Bunun gerçek sebebi, Yunan birliklerinin haksız olarak Aydın ilini, Edremit kazasını işgalinin doğurduğu öfke ve bunların mahallen teşkil olunan Yunan çeteleriyle birlikte işledikleri inanılmaz (işitilmemiş) zulüm ve şiddet olaylarıdır.

Müslüman halkın aşırı tahrikini, Ermeni Cumhuriyeti topraklarının Sivas'a kadar genişleyeceği ve Trabzon'da Pontus Cumhuriyeti adı altında yeni bir devlet kurulacağı hususunda dolaşan rivayetler daha da artırmıştır.

Müslümanların gâyet iyi anlaşılabilir olan bu aşırı tahrikine, yeni işgaller olduğu takdirde pek tabîi olarak şereflerini, hayatlarını ve mallarını korumak endişesi ilave olmuştur.

Yunanlılar tarafından işlenen katliam, ırza tecavüz ve her türlü yağmalama olayları, bunlara maruz kalan halkın kaygı ve heyecanlarını haklı göstermesine rağmen; ülkede güvenliği sağlama ve her türlü karışıklığı engelleme hususundaki kararlı arzusu içerisinde olan Osmanlı Hükûmeti, elindeki tüm imkânlarıyla kalabalıkların yatıştırılması ve her zaman itidali korumak için çalışmaktan geri kalmamış ve kalmamaktadır.

Benzer durumlarda, söz konusu halkın daha büyük kızgınlığına sebep olacak aşırı şiddet önlemlerine başvurmanın daha iyi olacağına inanıyo-

rum. Bu mahzur, Osmanlı Ordusu'nun sayısının şu anda olduğu gibi belirgin bir şekilde azaltılmamış olduğu durumda bile, var olmuş olacaktı.

Bununla birlikte, kendilerine verilen sürekli ve kesin emirlere uygun olarak söz konusu vilayetlerdeki Osmanlı yetkilileri; ne mutlu ki bozulmuş olarak değerlendirilemeyecek olan güvenliği sağlamak amacıyla tüm imkânlarını sarfetmektedirler.

Bu hususta, bir defa daha dikkatinizi politik tahrik derneklerinin bazı dinî kuruluşların öncülüğünde ve yardımıyla kargaşa yaratmaya gayret ettikleri ve Müslüman halkı tahrik ve öfkelenirerek mukabelede bulunmaya ve aşırılığa yönelmeye zorladıkları vakasına ciddi bir şekilde çekmek isterim. Evvelce belirtmek fırsatını bulduğum gibi takip ettikleri amaç âşikârdır. Böyle davranarak Türk halkını küçük düşürmek ve rezil etmek, hükûmetin görevini yerine getirmekten aciz olduğunu göstermek ve Yunan hedeflerini ve aşırı isteklerini gerçekleştirmek arzusundadırlar.

Bitirmeden önce, insanları sakinleştirmenin ve sükûnetin hüküm sürmesini sağlamanın en etkili aracının, Osmanlı Hükûmeti'nin ve Türk ulusunun en tartışmasız haklarına saygı göstermeden Yunan birliklerini Anadolu'da işgal ettikleri topraklardan, tahliye zorlamak ve Yunan birliklerinin yardımıyla bu çetelerin işledikleri en vahşi cinayetlere son vermek olduğunu vurgulamak isterim.

BOA, HR. SYS, 2606/2_11, 12

Bâb-ı Âlî

**Hâriciye Nezâreti
10 Temmuz 1919**

Reşid Bey'den

Fransa Cumhuriyeti Yüksek Komiserliği Siyasî Danışmanı M. Ledoux'a

Üçüncü Kolordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa, derhal İstanbul'a dönmesi hususunda verilen talimata uymadığından irade ile görevinden alınmıştır. Artık herhangi resmî bir sıfatı yoktur. Bu durum söz konusu bölgenin sivil ve askerî makamlarının bilgisine sunulmuştur. Diğer taraftan, Hâriciye nâzır vekili bu hususta Bâb-ı Âlî nezdinde resmî teşebbüste bulunan İngiltere yüksek komiserine bugün bir nota göndermiştir.

Hâriciye Nâzırı Ekselans Safa Bey'den aldığım talimat üzerine yukarıdaki konuda sizi bilgilendirir ve bunun Ekselans Defrance'ın bilgisine sunulmasını rica ederim.

En derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

BOA, HR. SYS, 2608/6_5

**

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Tercüme Müdüriyeti
17442

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne 9 Temmuz sene 1919 târîhiyle İngiliz Fevkalâde Komiserliği'nden vârid olan 2002 numaralı takrîrin tercümesidir.

[1]-Bahr-ı Siyâh Ordusu başkumandanının senâverlerine vukû' bulan iş'ârâtına nazaran Samsun'da bulunan Üçüncü Osmanlı Ordusu başkumandanı İngiliz asâkirinin dâhile i'zâmına i'tirâzâtında bulunmuş ve bu i'tirâzâtına bir takım tehdîdât da ilâve eylemiştir.

2-Üçüncü Osmanlı Ordusu başkumandanının aldığı tavr u vaziyetin aslâ şâyân-ı kabul olmadığını ve tedâbîr-i serî'a ittihâzını mûcib bulunduğunu zât-ı sâmi-i fâhîmânelerine îzâh ve irâ'e etmek vazîfemdir.

3-Binâen-aleyh Üçüncü Osmanlı Ordusu başkumandanının âcilen Dersâdet'e celbi lüzûmunu zât-ı sâmi-i fâhîmânelerine bildirmekle kesb-i fahr ederim. Mûmâ-ileyhin rükûbu için bir İngiliz harb gemisini Samsun'a gönderiyorum. Bu gemi cânib-i Hükûmet-i Osmaniye'den kumandan-ı mûmâ ileyhe verilecek evâmiri birlikde götürülecektir.

4-Ânifen îzâh eylediğim vekâyi' Mustafa Kemal Paşa'nın müfettişliği dâhilindeki sâhada vukû' bulmuş olduğundan bu zâbitin dahi zî-medhal bulunduğu kaviyyen zannolunmaktadır.

5-Binâen-aleyh Mustafa Kemal Paşa'nın derhâl Dersâdet'e avdet etmesini veyahud tarafımdan vâki' olan taleb üzerine Hükûmet-i Osmaniye tarafından verilen evâmiri mütemâdiyen istihfâf etmiş olan mûmâ-ileyh hakkında tedâbîr-i mukteziyenin hemen ittihâz olunmasını tekrâr ve mısırran taleb ederim.

BOA, HR. SYS, 2608/6_6

İngiliz Yüksek Komiserliği
İstanbul, 11 Ağustos 1919
Nu: M. 2002

Hâriciye Nâzırı'na

Ekselansları,

9 Temmuz'da zât-ı âlînize muhatap ve yokluğunuzda sadr-ı a'zam vekîline elden takdim ettiğim mektubun üçüncü paragrafına atfen, bildiğim kadarıyla Re'fet Bey İstanbul'a henüz dönmemiştir.

2-Anladığım kadarıyla, İngiliz gemisi Re'fet Bey'i almak üzere Samsun'a ulaştığında, kendisi Kavak'ta bulunuyordu; orada gerçekleşen bir görüşme neticesi, halefi Albay Salâhaddin Bey, Re'fet Bey'e İstanbul'a dönüşünü birkaç gün ertelemesi hususunda yetki vermiştir.

3-Anlaşıldığına göre, Albay Salâhaddin Bey, Re'fet Bey'in dönüşünün kısa bir süre geciktirilmesinin sorumluluğunu üstlenmiş ve bu anlaşma üzerine İngiliz Kraliyet gemisi Shark'ın kaptanı onu almadan Samsun'dan ayrılmıştır.

4-Re'fet Bey'in derhâl dönmesi ve Salâhaddin Bey'in, Re'fet Bey'in dönüşü konusunda aldığı sorumluluğu şu ana kadar yerine getirmemesi ile ilgili şartların tahkik edilmesi hususlarının gerekliliğine zât-ı âlînizin dikkatini çekmek istiyorum.

5-Aynı zamanda, bu işle ilgili olarak iki ayrı husûsa daha zât-ı âlînizin dikkatini çekmeliyim.

6-Bahsi geçen mektubumu alan Sadr-ı a'zam vekîli ve Harbiye nâzırı, Re'fet Bey'in davranışının uygunsuz olduğunu kabul ettiklerini, ancak kendisinin, amiri Mustafa Kemal Paşa'nın ta'lîmâtı ile hareket ettiği için ciddî bir şekilde sorgulanmayacağını askerî ataşeme bildirmişlerdir.

7-Bununla beraber orada bulunan İngiliz subaylarından öğrenildiğine göre, Re'fet Bey davranışını hükûmetin taşradaki makamlara telgrafla gönderilen bir genelgeye istinat ettirmiş ve Bâb-ı Âlî tarafından ilgili bölgedeki makamlara mahiyeti ve kapladığı alan evvelce bildirilen birlikler dışındaki- lere direniş gösterileceğini savunmuştur.

8-Bu genelgenin Dâhiliye Nezâreti tarafından 4 Temmuz tarihi civarında gönderildiği söylenmektedir. Söz konusu ta'lîmâtın asıl mahiyeti ve gerçekten merkezî hükûmet tarafından gönderilip gönderilmediği husûs- larında emin olmak için bilgilendirilmeyi talep etmek zorundayım.

9-Ayrıca, Re'fet Bey'e dönüşü için 1-2 gün izin verilmesi husûsunda 13 Temmuz tarihinde Salâhaddin Bey'in Harbiye Nezâreti'nden telgrafla bir ta'lîmât aldığını öğrenmiş bulunuyorum. Benim ön bilgim ve iznim olmadan ilgideki mektubumda değinilen talebin kesin mahiyeti ile bağdaşmayan bu ta'lîmâtın hangi şartlarda gönderildiği husûsunda izahat verilmesini istiyorum.

Saygılar.

Richard Holler

~ 16 ~

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Aceledir

Sûret

Havza'dan Harbiye Nezâreti'ne mevrûd şifredir

Samsun Kavak yolu üzerinde ve Samsun'dan takrîben otuz kilometre mesâfede Merzifon'dan avdet eden İngiliz Yüzbaşısı Hörst ve müsellah ma'iyyeti efrâdının eşkiyâ tarafından soyulduğu bildirilmiştir. Berây-ı ta'kîb Samsun ve Kavak'dan müfrezeler sevk olundu ve kolordu kumandanının dahi bizzât mahall-i vak'aya hareket ettiği ma'rûzdur.

12/6/[13]35

Dokuzuncu Ordu Kita'âtı Müfettişi
Mustafa Kemal

**

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Sûret

Havza'dan Harbiye Nezâreti'ne mevrûd şifredir

Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'ndan bugün aldığım şifrede Bafra'daki İslâm çetelerinin kısmen istîmân ve kısmen dağıdılarak fa'âliyetlerine hitâm verdikleri ve Samsun kazâsında dahi kasabanın [hâricinde] olup garb mıntıkasında dolaşan on iki kişilik bir Kürd çetesinden başka İslâm çetesi kalmadığı bildirilmekte olduğu ma'rûzdur.

11 Haziran [13]35

Dokuzuncu Ordu Kita'âtı Müfettişi
Mustafa Kemal

~ 17 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Diyarbakır
Numara: 8393
Târîh: 23 Haziran sene [13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

18 Mayıs sene [13]35 şifreye. Numara iki. Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'dan alınan 20 Haziran [13]35 şifre berây-ı ma'lûmât aynen zîre derc edilmiştir.

Fî 22 Haziran sene [13]35

Diyarbakır Vali Vekîli
Mustafa

Numara iki. Posta ve Telgraf müdür-i umûmîsinin telgrafhanelere Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Hey'etleri tarafından verilecek telgrafların keşide kılınmaması hakkında emir verdiğini istihbâr etdim. Bu ta'mîm sadâ-yı millîyi boğmak [ve] vatanın parçalanmasına karşı milletin birleşmesine mâni' olmak gâyesine ma'tûf bir teşebbüs-i câniyâne ve hâ'inânenen başka bir şey değildir. Derhâl Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Cemiyetleri'nin delâletiyle halk mitingler akd ederek bu hâli hükûmet nezdinde şiddetle protesto etmelidir. Telgrafhaneleri serî'an işgâl ederek bu emrin geri alındığına dâir cevâb alıncaya kadar İstanbul muhâberât-ı resmiyesini kat' eylemek lâzımdır. Bu husûsda Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Cemiyeti Riyâseti'ne ma'lûmât-ı serî'a i'tâsıyla teşebbüsât-ı memdûhalarına müzâheret-i vataniyede bulunması lüzûmunu zât-ı âlî-i vatan-perverîlerine ehemmiyet ve müsta'celiyetle arz ederim. Zerre kadar vicdânı olan bir telgraf me'mûrunun bunu yapmayacağı bedîhîdir. Şâyed yapmağa tasaddî eden olursa derhâl Dîvân-ı Harb'e tevdî'ini umûm kolordu kumandanlıklarına emr ü teblîğ eyledim, efendim. Bu şifrenin târîh-i vusûlünü ricâ ederim.

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_4

~ 18 ~

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme
Sıra Numarası: 317
Târîhi: 24 Ramazan sene 1337

ve 23 Haziran sene 1335

Karârı

Üçüncü Ordu Müfettişi Mirlivâ Mustafa Kemal Paşa'nın hakkında vukû' bulan şikâyâtdan dolayı hükûmetce istimâ'ına lüzûm görünerek kendisine İstanbul'a gelmesi Harbiye Nezâreti'nden tebliğ edildiği hâlde da'vet-i vâkı'aya icâbet etmediği ve ahâliyi hükûmete karşı tahrîke teşebbüs ettiği anlaşılmasına binâen mûmâ-ileyhin hemen azli ve yerine Bahriye Nâzır-ı esbakı Hurşid Paşa'nın ta'yîni zımında mu'âmele-i lâzımenin îfâsı husûsunun Harbiye ve Mustafa Kemal Paşa'nın azledilerek hiçbir sıfat-ı resmîsi kalmamış olduğundan tebliğât ve iş'ârâtının mâhiyet-i resmîyeyi hâiz olmadığının icâb eden vilâyâta tebliğinin Dâhiliye Nezâretleri'ne iş'ârı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 216/54

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
5948**

Şifre

Gâyet müsta'celdir

*Diyarbakır, Ankara, Erzurum, Sivas, Trabzon, Van, Kastamonu,
Bitlis, Mamuretülaziz Vilâyetleri'yle Erzincan ve Canik Mutasarrıflıkları'na*

Mustafa Kemal büyük bir asker olmakla beraber siyâset-i zamâna o derece âgâh olmadığı için fart-ı hamiyet ve gayretine rağmen me'mûriyet-i cedîdesinde aslâ muvaffak olamadı. İngiltere Mümessil-i Fevkalâdeliği'nin taleb ve ısrârıyla azledildi ve edildikten sonra yaptıkları ve yazdıkları ile de bu kusûrlarını daha ziyâde meydâna urdu. Redd-i İlhâk Cemiyetleri gibi Karesi ve Aydın havâlîsinde ahâli-i İslâmiye'yi nâ-hak yere kırdırmakdan ve fakat bu vesîleden istifâde ile halkı haraca kesmekden başka bir iş görmeyen ipsiz sapsız ve kânûnen ta'kîb edilen bazı hey'etler için öteye beriye çekdiği telgraflarla da hatâ-yı siyâsîsini idâreten de artırdı. Müşârun-ileyhin İstanbul'a celbi Harbiye Nezâreti'ne âid bir vazîfedir. Lâkin Dâhiliye Nezâreti'nin size emr-i kat'îsi; artık o zâtın ma'zûl olduğunu bilmek, kendisiyle hiçbir mu'âmele-i resmîyeye girişmemek, umûr-ı hükûmete müte'allik hiçbir matlûbunu is'âf etmemekdir. Bu ta'fîmât dâiresinde hareket eylemek

ne gibi mes'ûliyetlere müncer olacağını takdîr buyuracağımızdan ve bu mühim vahîm dakîkalarda me'mûr-ahâli her Osmanlı'ya terettüb eden en büyük vazîfe, Sulh Konferansınca mukadderâtımıza dâir karâr verilir ve beş senedir yaptığımız cinnetlerin hesâbı görülürken artık aklımızı başımıza devşirdiğimizi gösterir. Âkilâne ve müdebbirâne hareketlere imtisâl etmek, fırka, mezheb, ırk ihtilâfları gözetmeksizin her ferdin cânını, mâlını, ırzını sıyânet eylemek, nazar-ı medeniyetde bu memleketi bir daha lekelememek değil midir?

Fî 23 Haziran sene [1]335

Nâzır

Kemal

BOA, DH. ŞFR, 100/174

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Mahreci: Erzincan
Numarası: 2184**

Şifre

Gâyet müsta'celdir

Dâhiliye Nezâreti'ne

C[evâb]. 23/6/[13]35 şifreye. Mustafa Kemal Paşa ve azli hakkında bir emir teblîğ kılındığından bahisle irâde-i seniyye teblîğ edilinceye kadar me'mûriyetinde devâm edeceği ta'mîm edildiği gibi refâkatinde Bahriye Nâzır-ı esbakı Rauf ve İzmit Mutasarrıf-ı sâbıkı Süreyya, Erkân-ı Harb Miralayı Kâzım ve Tabib ve Binbaşı Refik Beyler'le üç yâver ve bir emir zâbiti olduğu hâlde Erzurum'a gitmek üzere dün sabâh Sivas'dan otomobil ile hareket eylediği bildirildi ve şimdi Suşehri Kaymakamlığı'ndan alınan telgrafnâmede müşârun-ileyhin rüfekâsıyla bu sabâh Suşehri'nden hareket ettikleri iş'âr kılınmıştır. Fermân.

Fî 30 Haziran sene [13]35

Mutasarrıf

Eşref

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_6

~ 19 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
Numarası: 1662
Târîh: 26/6/[13]35

Şifre
Gâyet aceledir

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Numara iki. Mustafa Kemal Paşa'nın azli iş'âr buyurulmasına mebnî kendisiyle kat'-ı muhâbere olunmuş ise de düne kadar Amasya'da bulunan mûmâ-ileyh tarafından hâlâ Üçüncü Ordu müfettişi imzasıyla teblîgât-ı mühimmeye devâm edilmekte ve fakat iş'ârâtı mevki'-i mu'âmeleye konulmamakta olup bu gece de Sivas'a müteveccihen yola çıktığı mahallinden bildirildiğinden azlinden sarf-ı nazar buyurulmuş ise bir yanlışığa mahal kalmamak üzere âcilen emr ü iş'âr buyurulması ma'rûzdur.

Fî 26 Haziran sene [13]35

Vâli
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_5

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
104
Şifre

Sivas Vilâyeti'ne

C[evâb]. 26 Haziran sene [1]335. Mustafa Kemal Paşa'yı sûret-i kat'iyede ma'zûl tanımanızı teblîğ eylerim.

Fî 29 Haziran sene [1]335

Nâzır Vekîli
(İmza)

BOA, DH. ŞFR, 100/203

~ 20 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve
Telefon Nezâreti
Mahreci: Arnis**

Te'hîri câizdir

Dâhiliye Nezâreti'ne

Bugünkü telgrafnâme lâhikâsıdır. Telsizle Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığım telgrafnâme sûreti ber-vech-i zîr arz olunur.

8 Temmuz sene [13]35

*Arnis'de Van Vâlisi
Haydar*

Sûret

Rauf Bey'le müşterek iltifâtların[ız]a teşekkür ederim. Vaziyet hakkında resmî ma'lûmât alamamakla beraber ne büyük bir tehlike içinde olduğumuz anlaşılıyor. Bütün efrâd-ı vatan tehlikeyi izâle veya tahdîd için a'zamî fedâkârlık yapmağa mecbûrdur. Ma'amâfih ittihâz edilecek tedâbîrin tehlikeyi tezyîd etmeyecek mâhiyetde olmasını te'mîn de vazife-i vatanperverîdendir. Zât-ı âlîleriyle ve Rauf Bey ile arız u amîk konuşmak ve yapılması muktezî husûsât hakkında karâr verilmek azmiyle Arnis'e geldim. Vilâyetden tûl-i müddet infikâkim mahzûrlu olduğundan Karakilise'de buluşmamızı muvâfık görüyorum. Tasvîb buyurulduğu takdîrde Çarşamba sabâhı mütekâbilen hareket ederiz.

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_8

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
6042**

Şifre

Arnis'de Van Vilâyeti'ne

C[evâb]. 8 Temmuz sene [1]335. Mustafa Kemal Paşa ma'zûl ve ef'âl ü harekâtı hükûmetce gayr-i maktûl olduğundan kendisiyle teşrîk-i hareket

gayr-i câizdir. Bahsettiğiniz tehlike ve tasavvur eylediğiniz tedâbîr nedir?
Serî'an îzâhât i'tâsı.

Fî 9 Temmuz sene [13]35

Nâzır Vekîli
(İmza)

BOA, DH. ŞFR, 101/19-35

~ 21 ~

Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Şifre Kalemi

Erzurum'dan Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya mevrûd şifredir.

5/7/[13]35 günü İngilizlerin Batum'un kısmen tahliyesini bahâne ederek Samsun'daki kuvvetlerine zamîmeten kasabaya yüz elli Hind askeri ihrâc eyledikleri ve Batum'dan daha bin kişi getireceklerini bildirdikleri cihetle âsâyîş-i memleketin kat'iyen mütehammil olmadığı bu hâl protesto edilmiş ve çıkanlardan başka tek bir neferin dahi kasabaya ayak basmasına müsâ'ade olunamayacağı ve sâhilden dâhile hiçbir kuvvetin hareketine müsâ'ade olunamayacağı sûret-i kat'iyede kendilerine bildirilmiştir.

Bu bâbda îcâb eden tedâbîr ve tertîbât-ı askeriye alınmıştır. Teşebbüsleri hâlinde hâsıl olacak vahîm netîceden doğrudan dağruya kendilerinin mes'ûl olacağını teblîği lâzımdır. Bu husûsda son derece azm ü şiddet gösterilmesini ve başka sûretde harekete imkân bulunmadığını arz ederim.

Fî 7/7/[13]35

Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BOA, MV, 251/34_1

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
7 Temmuz sene [13]35

Mühimdir

İngilizler tarafından Batum'un tahliye edilerek Samsun'a yüz elli kadar Hindli askerle beraber bir vapur hayvan çıkarıldığı ve bir mikdâr daha asker getirilerek Merzifon kazâsına da getirilecek askerden bir müfreze gönderileceği istihbâr olundu. Şu hâdiseye karşı Üçüncü Kolordu Kumandanlığınca müteyakkız bulunulmak lüzûmu hissedilerek kolordu kumandanı dün sabâh Sivas'tan Havza'ya hareket etdi. İngilizlerin bu ihrâc hareketinden maksad-ı hakîkîleri ne olduğu tamâmen anlaşılamıyor ise de Samsun'a çıkarılan ve çıkarılacak kuvvetin bilâhire vilâyet dâhiline sarkmaları ve şu sûretle bu havâlîde yeniden bir takım mahallerin işgâli melhûz ve buna karşı 29 Haziran sene [13]35 târîhli şifre telgrafnâme-i devletleriyle tebliğ buyurulduğu vechile cihet-i askeriyece müdâfa'a tertîbatı alınmak lüzûmu tabî'î olup ancak el-yevm Üçüncü Ordu Müfettişi sıfatıyla Erzurum'da bulunan, azlolunduğu iş'âr buyurulmasına rağmen sıfat-ı me'mûriyetini muhâfaza ederek makâmât-ı muhtelif ile muhâberede ve i'tâ-yı evâmirde devâm eden Mustafa Kemal Paşa'nın bu havâlîye gelerek yarın tertîbat-ı askeriyeye iştirâki pek ziyâde me'mûl ve müdâfa'a-i vatan için vukû' bulacak tebliğât ve mutâlebâtına karşı kendisinin emr-i devletleri mücebince ma'zûl tanındığı beyânıyla verilecek cevâbın bir te'sîri olamayacağı ve icrâ'âta muhâlefet imkânı bulunmadığı gibi makâm-ı vilâyetin pek müşkil mevki'de kalacağı da derkâr olduğundan melhûz olan bu ahvâle göre hatt-ı hareketimin müsâra'aten ta'yîn ve irâde buyurulmasını istirhâm eylerim.

Fî 7 Temmuz sene [13]35

Vâli
Reşid

BOA, DH. KMS, 54-1/12_3-4

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Umûr-ı İdâriye Kalemî
214
9 Şevvâl sene [1]337
Fî 8 Temmuz sene [1]335

Mazbata

Üçüncü Kolordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın mıntıka-i me'mûriyeti dâhilinde bulunan ahâli-i İslâmiye'yi anâsır-ı sâire ve ecnebiye aleyhine tahrîk yolundaki ef'âlinden dolayı Dersâadet'e celbi İngiltere

Fevkalâde Komiserliği'nden musırran taleb ve mûmâ-ileyhin tahrîkât-ı vâkı'ası netîcesi olarak muhîll-i âsâyîş ahvâl hâdis olacak mahallere asker sevkine mecbûriyet hâsıl olacağı ehemmiyetle dermiyân edilmesi üzerine mûmâ-ileyhe ahvâlin ehemmiyet ve nezâketi Harbiye Nezâretince bi'd-defa'ât telgrafla beyân u tavzîh ve me'mûriyetinden isti'fâ ile Dersaâdet'e avdeti tavsiye ve teblîğ olunmuş olduğu hâlde mûmâ-ileyhin teblîğât-ı vâkı'ayı adem-i ısgâ ile tahrîkâtda devâm etmekte olduğu külle yevm mahallerinden vukû' bulmakda olan iş'ârât-ı resmîyeden ve bizzât kendi tarafından gelen telgrafnâmelerden müstebân olmasına ve bugün hâlâ ordu müfettişi sıfatıyla etrâfa muhâtaralı emirler verdiği ve Temmuz beşde Samsun'a ihrâc edilen ve bir işgâl mâhiyetinde olmadığı mümessiller tarafından te'mîn kılınan İngiliz müfrezesine karşı âdetâ müdâfa'a vaziyeti alınmasını mâ-dûnundaki kumandanlara emrederek işbu Mustafa Kemal Paşa mes'elesinin İngiltere Devleti'yle ihtilâfât-ı mühimme hudûsuna sebep verecek derecede tehlikeli netîcelere doğru cereyân aldığı görülmesine binâen mezkûr müfettişlikden azli hakkında nezâret-i müşârun-ileyhâca bi't-tanzîm işbu mazbata-i âcizânemize melfûfen ve matviyyen arz-ı atebe-i ulyâ kılınmış olan irâde-i seniyye lâyihasının bir an evvel tasdîk-i âliye iktirâmı merhûn-ı müsa'ade-i seniyye-i cenâb-ı tâc-dâr-ı a'zamî bulunduğu muhât-ı ilm-i âlî buyuruldukda.

BOA, MV, 251/34_2

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdîriyeti
Târîh: Fî 9 Temmuz sene [1]335

Şifre
Müsta'cel

Sivas Vilâyeti'ne

C[evâb]. 7 Temmuz sene [1]335. Samsun'a çıkarılan asker hakkında mümessiller nezdinde teşebbüsât-ı lâzime icrâ edildi. Keyfiyetin İngilizler tarafından bir işgâl mâhiyetini hâiz olmadığı cevâbı alındı. Binâen-aleyh mukâbeleyle tasaddî edilmesi ve zâten ma'zûl olan Mustafa Kemal Paşa'nın harekât ve tertîbâtına vilâyetce iştirâk ve muvâfakat olunması kat'iyen câiz değildir. Harbiye Nezâreti'nden de kumandanlara bu yolda ta'lîmât derdest-i teblîğdir.

BOA, DH. KMS, 54-1/12_5

~ 22 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Diyarbakır
Numara: 879

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Fevkalâde numara iki. Her taraftan yola çıkmış olan Erzurum Kongresi a'zâlarının iki güne kadar çıkarılarak isimlerinin iş'ârıyla beraber hangi gün Erzurum'da bulunacaklarının inbâsı Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa tarafından şifre ile Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı'na iş'âr ve kumandanlıktan da şifre sûreti vilâyete bi't-tevdî a'zânın ne zamân yola çıkarılacağı istifsâr olunuyor. Îcâbı istîzân olunur.

Fî 8 Temmuz sene [13]35

Vâli
Fâik Âtî

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_9

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
6043

Şifre

Diyarbakır Vilâyeti'ne

C[evâb]. 8 Temmuz sene [1]335. Mustafa Kemal Paşa ma'zûl ve harekâtı merdûddur. Verdiği emirlerin reddi îcâb eder. Erzurum Kongresi'nden maksad ne olduğuna dâir serî'an ma'lûmât i'tâsı.

Fî 9 Temmuz sene [1]335

Nâzır Vekîli
(İmza)

BOA, DH. ŞFR, 101/19-36

~ 23 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Bitlis
Numarası: 697
Târîh: 20/7/[13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara üç. Diyarbakır'da Üçüncü Ordu Kumandan Vekîli Miralay Cevdet Bey tarafından 13 Temmuz sene [13]35 şifreli telgrafla vilâyete yazılmış olan, Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın ve Bahriye Nâzır-ı esbakı Rauf Bey'in telgrafları sûreti zîre derc edildi. Me'âllerine ve vilâyette meçûl olan ahvâl-i umûmiyeye nazaran yapılacak mu'âmelece vilâyetin îkâz ve irşâdına müsâ'ade buyurulması ma'rûzdur.

Fî 15 minh. [Temmuz 1335]

Vâli
Mehmed Ziya

Sûret

"Mübârek vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni âmâline av etmemek için açılan mücâhede-i milliye uğrunda milletle beraber serbest sûrette çalışmağa sıfat-ı resmiye ve askeriye artık mâni' olmağa başladı. Bu gâye-i mukaddese için milletle beraber nihâyete kadar çalışmağa mukaddesâtım nâmına söz vermiş olduğum cihetle âşığı olduğum silk-i celîl-i askerîye bugün vedâ' ve isti'fâ etdim. Bundan sonra gâye-i mukaddese-i milliyemiz için her türlü fedâkârlıkla çalışmak üzere sîne-i milletde bir ferd sıfatıyla bulunmakda olduğumu ta'mîm ve arz u i'lân ederim".

Mustafa Kemal

Diğer Sûret

Vatan ve milletimizin inkırâz ve inkisâm-ı kat'îsini tamâmıyla hazırlamakda olan bugünkü düşman harekâtı ve bütün eli bağlı kalan Dersââdet'deki hükûmet-i merkeziyemizin nâ-çârî yüzünden vâki' mûmâşâtı karşısında hakkını ve toprağını ve istiklâlini müdâfa'a ve fedâya azmeyleyen cereyân ve irâde-i milliye uğrunda bir ferd-i âciz olarak çalışmak için Dersââdet'den çıktım. Aydın tarîkiyle gelerek Mustafa Kemal Paşa hazretleriyle bütün rûfekâsının cihâd-ı millîsine iştirâk etdim. İstanbul'un solgun ve mahsûr sîmâsı altında kaynayan dîndâr ve nâmûskâr ve hareketli bir kan

vardır. Pây-ı tahtın bütün nâmûskâr ricâli ale's-seviye ve bi'l-fi'1 temâsında bulunduğum, bulunmadığım Hüdâvendigâr ve Karesi ve Ankara ve Sivas vilâyetlerinin tabakât-ı milliyesi tamâmıyla bu gâye ile mütehallî olup mübârek milletin kudret-i milliyesine rabt-ı ümîd ve âmâl eylemiştir. Vatan ve milletin halâsı ve istiklâli ve makâm-ı Saltanat ve Hilâfet'in masûniyeti bi'l-fi'1 te'mîn olununcaya kadar Mustafa Kemal Paşa ile çalışmağa mukad-desâtımız nâmına ahd ü mîsâk eylediğimizi arz u i'lân eylerim.

Bahriye Nâzır-ı Esbakı
Rauf

Üçüncü Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin askerlikden isti'fâsına dâir ve esbak Bahriye Nâzır-ı Rauf Bey'in Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkân-ı Harbiye Riyâseti'nden tebliğ edilen vedâ'nâme ve beyânnâmelerinin birer sûreti bâlâya çıkarılmışdır. Bunların mıntikanız dâhilinde vatanın en ücrâ köşelerinde bulunan bi'l-cümle [evlâd-ı] vatana aynen tebliğ ve ifhâmı hâssaten mütemennâdır.

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_10

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
İdâre-i Umûmiye-i Dâhiliye Müdüriyeti
Umûmî: 18964

Şifre

Hüdâvendigâr, Ankara, Sivas Vilâyetleri'yle Karesi Mutasarrıflığı'na

Bahriye Nâzır-ı esbakı Rauf Bey'in vilâyet/livâ ahâlisinden bazılarıyla temâsda bulunarak Mustafa Kemal Paşa ve rüfekâsı nâmına tahrîkâtta bulunduğu haber alınmıştır. Tahrîkât-ı vâkı'a selâmet-i vatani tehlikeye ilkâ edecek netâ'ic-i vahîme tevlîd eyleyeceğinden lâzım gelenlerin îkâzı ve hâl ü mahalle göre îcâb eden tedâbîr-i mü'essirenin ittihâzı ile her türlü tahrîkâtın men'i esbâbının istikmâlî ve ihtisâsât ve tahkîkât ve icrâ'âtınız hakkında pey-der-pey ma'lûmât i'tâsı.

Fî 21 Temmuz sene [1]335

Dâhiliye Nâzır-ı
Âdil

BOA, DH. ŞFR, 101/19-123

~ 24 ~

Bâb-ı Âlî

70

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
7037

Şifre

Sivas, Bitlis, Van, Erzurum Vilâyetleri'ne

Silk-i askerîden müsta'fî sâbık Paşa Mustafa Kemal Bey yahud Efendi el-yevm nerededir? Ne ile meşgûldür? Ne tavr u meslek ta'kîb etmektedir? Serî'an iş'ârı.

Fî 19 Temmuz sene [1]335

Nâzır Vekîli
(İmza)

BOA, DH. ŞFR, 101/19-106

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
Numarası: 1939
Târîh: 21 Temmuz sene [13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

C[evâb]. 19/7/[13]35 ve 122 şifreye. Mûmâ-ileyh bayramın birinci gün[ü] ale's-seher otomobil ile Sivas'tan Erzurum'a gitmiş idi. Ondan sonra kendisinden bir ma'lûmât alınmamışdır. El-yevm orada eğer yoksa başka tarafa mı gitmişdir? Ne ile meşgûldür? Buraca mechûl olduğundan mahalinden istifsâr buyurulması muvâfık olacağı ma'rûzdur.

Fî 20 minh. [Temmuz 1335]

Sivas Vâlisi
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_11

~ 25 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi

Şifre Telgrafnâme

Gâyet müsta'celdir

Konya'dan mevrûd 24 Temmuz sene [13]35 târîhli şifrenin sûretidir

C[evâb]. 23 Temmuz sene [13]35. 15 Temmuz [13]35 târîhli ve 454 şifreli telgrafnâme-i âcizî diğerk telgraf [ve] vesâ'ik-i resmiyeye zeyl olarak yazılmışdır ki lütfen bu telgraf ve bu telgrafın ma'tûfun-aleyhi bulunan diğerk telgraflarda onların vesâ'ik-i resmiyesi buldurulup tedkîk edilirse askerlerin Anadolu'da da bir hükûmet-i askeriye vücûda getirmek için vâsi' mikyâsda icrâ-yı teşkîlât etdikleri ve vaktiyle ma'rûzâtımın nazar-ı dikkate alınmaması yüzünden bu teşkîlâtın ma'a't-teessüf bu râddeye gelmiş olduğu görülecektir.

Bu teşkîlâta Şark Orduları Müfettişi Mustafa Kemal Paşa tarafından başlanılmış ve İkinci Ordu Müfettişi Cemal Paşa tarafından dâire-i me'mûriyeti dâhilinde bulunan Aydın ve Ankara ve Konya vilâyetleriyle elviye-i gayr-i mülhakaya teşmîl edilmek istenilmiştir. Buraca bütün mevcûd mes'elenin pek vahîm olacağına kâ'il olduğumdan mülhakât-ı vilâyetde böyle bir teşkîlât vukû'una meydân verilmemesi için çalışdım ve sûret-i kat'iyede muvaffak oldum. Esâsen Konya Vilâyeti müteyakkız olmayıp da bu teşkîlât Konya'ya da teşmîl edilebilmiş olsa idi öyle sanırım ki bugün İstanbul'da da merkez-i hükûmeti tanımayacak bir hükûmetin başgöstermiş olacağında şübhe edilmemesi iktizâ eder. Nitekim dünkü gün Efe Mehmed ve Şükrü nâm-ı müste'ârıyla yazılıp bir sûreti takdîm edilen telgraflarım mütâla'ası hâkimiyet-i Osmaniye'yi, sonra cenâb-ı Pâdişâhî'yi ortadan kaldıracak bir şekil almış bulunuyor idi ki işte ancak bu anarşiye mukâvemet Konya Vilâyetince kâbil olabildiği muhâberâtın bi'l-etrâf tedkîkiyle hükmedilecekti, şübhe etmem. Şu kadar ki, evvelce de arzolunduğu vechile Onikinci Kolordu Kumandanı Salâhaddin, Topçu Kumandanı İzzet Beyler'le Karahisar ve Burdur mevki' kumandanları sür'atle kaldırılmayacak olursa bu teşkîlâtın bu vilâyete de sirâyet edeceği şübhesizdir. El-yevm Egirdir ahâlisi nâmına almış olduğum bir telgrafda adem-i iştirâkin tehlikeli olduğu makâm-ı tehdîdde kendilerine tefhîm edildiği bildiriliyor ki Efe Mehmed nâmı altındaki askerî teşkîlâtın derece-i ehemmiyeti bununla da başkaca tecellî etmektedir. Bu hâl daha ziyâde ileri gidecek olursa ma'âzallâhi te'âlâ aleyhimizde pek fenâ bir hüküm verileceği endişesiyle bilâ-tereddüd bu fırka kumandanlarının kaldırılarak tecziyesinden başka çâre-i hasene düşünemi-

yorum. Teşkilâtın Ankara vilâyetiyle Karahisar sancağı cihetlerine gitdiği muhakkak ve aynı teşkilâtın yapılması muhtemeldir. Hiç olmazsa şu hâle mukâvemet edecek olan Konya Vilâyeti'nin bu teşkilâtdan âzâde bulundurulması, bilâ-tereddüd ma'rûzâtımın sür'atle icrâsına menûtl bulunduğunu hasbe'l-hamiyye tekrâr zât-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine arz ve müsâra'at eylerim.

Fî 24 Temmuz sene [13]35

Vâli
Cemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_13

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Konya
Numara: 295
Târîh: 27 Temmuz sene [13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Aded beş yüz on bir. Numara iki. Şark'da küşâd edileceği beyân olunan kongrenin sûret-i küşâdına dâir şimdi makâm-ı vilâyete yazılmış olan açık telgrafnâme şifreye kalb olunarak ber-vech-i zîr [arz]olundu. Ma'lûm-ı sâmilîleri olduğu üzere bu kongre Üçüncü Kolordu Müfettişi Kemal Paşa ile Birinci-İkinci Kolordu müfettişleri ma'rifetiyle teşkil edilmiş bir askerî teşkilâtdan ibâretdir. Hattâ bu uğurda bunca takayyüdâta karşı mükerrir Kadınhanı'nda aynı teşkilâta me'mûr ihtiyât zâbitliğinden terhîs edilmiş sivil Mülâzım-ı Evvel Faruk ve Mülâzım-ı Sâni İbraillî Cemal ve Dadaylı Mehmed Ali ve Süleyman nâmındaki eşhâs zâbitaca derdest edilerek Saidili Kaymakamlığı'na teslim edildiği anlaşılması üzerine tahkîkât netîcesinin başkaca arzı tabî'îdir. Binâen-aleyh arz-ı sâbık vechile kumandanların sür'at-i tebdîlleri pek zarûrî bulunduğunu tekrâr arz eylerim.

Fî 26 Temmuz sene [13]35

Vâli
Cemal

Sûret

Makâm-ı Hilâfet'e ve istiklâl-i milliyemize darbe urulmak istenildiğini bilen Şarkî Anadolu vilâyetlerince kazâ ve livâ ve vilâyet mümessillerinden müteşekkil olmak üzere akdi karârlaşdırılan firak-ı siyâsiye ve cemiyet-i husûsiye ve şahsiyenin fevkinde bulunan Erzurum Kongresi'nin gâye ve emeli olan câmi'a-i Osmaniye ve İslâmiye'den ayrılmamak ve makâm-ı Hilâfet ve Saltanat'ın masûniyeti ile istiklâl-i milliyeyi te'mîn eylemek için muktezî tedâbîr ve vaziyetin takrîri maksadıyla milletin istiklâl ve hürriyetini kazandığı yevm-i mübecceleğe müsâdif bugün küşâd edildiği.

Fî 23 Temmuz sene [13]35

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_12

~ 26 ~

Bâb-ı Âli
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
7109
Umûmî: 90/356

			Şifre
<i>Edirne</i>	<i>Vilâyeti'ne</i>	<i>Eskişehir</i>	<i>Mutasarrıflığı'na</i>
<i>Ankara</i>	"	<i>Erzincan</i>	"
<i>Bitlis</i>	"	<i>İçel</i>	"
<i>Hüdâvendigâr</i>	"	<i>İzmit</i>	"
<i>Diyarbakır</i>	"	<i>Bolu</i>	"
<i>Sivas</i>	"	<i>Teke</i>	"
<i>Trabzon</i>	"	<i>Canik</i>	"
<i>Kastamonu</i>	"	<i>Çatalca</i>	"
<i>Konya</i>	"	<i>Karahisâr-ı Sâhib (Afyon)</i>	"
<i>Mamuretülaziz</i>	"	<i>Karesi</i>	"
<i>Van</i>	"	<i>Kal'a-i Sultaniye</i>	"
		<i>Kayseri</i>	"
		<i>Kütahya</i>	"
		<i>Maraş</i>	"
		<i>Menteşe</i>	"
		<i>Niğde</i>	"

Üçüncü Ordu Müfettiş-i sâbıkı Mustafa Kemal Bey ile Bahriye Nâzır-ı esbakı Rauf Bey'in Erzurum'da "Millî Kongre" nâmıyla bazı

kimseleri toplamağa tasaddî etdikleri ve bazı vilâyât ve elviyede bu yolda bazı teşebbüsât vukû'a getirilmekte olduğu alınan haberlerden anlaşılmalıdır. Bu teşebbüsât her ne fikr ü niyete müstenid olur ise olsun memleketin menâfi'-i âliyesine her hâlde mugâyir ve gâyet muzırdır. Bununla beraber kavânîn-i mer'îye ahkâmına da münâfi ve mürettib ve müşevvik ve mültehiyeler hakkında kânûnen mes'ûliyet-i şedîdeyi dâ'îdir. Memleketde bu gibi ahvâl devâm edecek olur ise vatan-ı mukaddesimizi pek yakından tehdîd etmeye başlayan tehlike-i inkırâzdan kurtarmak mümkün olamayacağına akl-ı selîm ashâbı müttefikdir. Çünkü bu kadar müşkilât-ı hâriciye ve dâhiliye ile muhât olduğumuz bir ân-ı hatar-nâkda böyle her kafadan bir ses çıkacak ve rast gelen istediğini yapacak olursa ma'âzallâh felâket tabî'îdir. İşte bunun içindir ki her yerde umûr-ı memleket münhasıran hükûmet tarafından tedvîr ve icrâ olunur. Yine bu hikmete müsteniddir ki hiçbir memleketde umûr-ı hükûmete vazîfedâr olmayanlar tarafından müdâhale etdirilmez. Binâberîn bu kâ'ide-i esâsiyeye husûsen bu kadar nâzik bir zamânda ri'âyet edilmemesi ne hikmet-i hükûmet ne de muktezâ-yı basîret ve hamiyet ile kâbil-i te'lîfdir. Binâen-alâ-zâlik vazîfedâr olmayanların her kim olursa olsun umûr ve mu'âmelât-ı devlete zinhâr hiçbir vesîle ile karışdırılmaması ve müdâhalede ısrâr edenlerin kezâlik her kim olursa olsun der-akab derdest edilerek pençe-i kânûna teslîmiyle haklarında kânûnen terettüb edecek mu'âmelâtın îfâsı ve bu gibi müdâhalâtdan ahâlice tahassul edebilecek sû'-i te'sîrâtın her türlü tedâbîr-i lâzimeye mürâca'atla bilâ-ifâte-i vakt izâlesi el-hâsıl kavâ'id-i hükûmete ve ahkâm-ı kavânîn ve nizâmât-ı memlekete mugâyir olan her hareketin sâha-i fi'liyâtda te'sîrât göstermesine meydân verilmeden şedîden ve kat'iyen men'ine müsâra'at edilerek her tarafa karşı isbât-ı mevcûdiyet ve ibrâz-ı azm ü şiddet edilmesi sûret-i mahsûsada tavsiye ve emn ü âsâyîşi dâhil-i vilâyetde müddet-i kalîle zarfında kemâ-hüve'l-muntazar takrîr ve tesbîte muvaffakiyetinize intizâr olunur.

Fî 27 Temmuz sene [1]335

Dâhiliye Nâzırı
Âdil

BOA, DH. ŞFR, 101/60

Bâb-ı Âfî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme

Mahreci: Kastamonu
29 Temmuz sene [13]35

Gâyet müsta'celdir

C[evâb]. 27 Temmuz sene [13]35 şifre. 25 Temmuz sene[13]35 târîhli emr-i telgrâfilerine cevâben ma'rûzâtında bulunulamaması mülhakâtın cevâb-larına intizârdan ileri gelmiştir. Aydın'dan çete reîsiyle Kuvâ-yı Milliye kumandanından silâh altına da'vet vesâire hakkında hiçbir teblîgât vürûd etmemiştir ve şimdiye kadar oralara bu şekilde kimse gitmemiştir. Toplanıp gitmeleri de müsteb'addır. Çünkü burasının vilâyet halkı hükûmetin da'vet-i resmîsinden başka hiçbir da'vet tanır ve icâbet eder tıynetde değildir. Ma'amâfih mü'ekmeden mülhakâta teblîgât-ı şedîde îfâ kılındığı gibi cihet-i askeriye ile birlikde ve hükûmetin bütün vesâ'itiyle bu gibi bir hâlin vukû'u istihbâr edilince mümâna'at-ı kat'iyede bulunulacağına i'timâd buyurulması arz olunur.

Fî 28 Temmuz sene [13]35

Vâli Vekîli nâmına
Osman Nuri

**

Bâb-ı Âfî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
28 Temmuz sene [13]35

C[evâb]. 27 Temmuz sene [13]35

Mukaddemâ cevâben makâm-ı nezâret-i celîlelerine takdîm edilen 8 Temmuz sene [13]35 târîhli şifre telgrafnâme-i âcizânem celb ve mütâla'a buyurulursa Erzurum'da teşkîline tasaddî olunduğu istihbâr buyurulan millî kongrenin mâhiyeti anlaşılır. Bu kongre şimdiye kadar ikmâl-i vazîfe etmiş olacağından bi't-tab' mukarrerâtını karîben hulâsaten arzedeceği cihetle kıymet-i umûmiyesi ol vakit tebeyyün eder. Mustafa Kemal ve Rauf Beyler tarafından bundan mâ'adâ başka maksadla ve başka şekilde bir kongre toplamağa teşebbüs vâki' olmuş ise mezkûr teşebbüsâta Sivaslılar tarafından iştirâk edilmediği cihetle buraca bir gûnâ ma'lûmât yoktur. Telgrafnâme-i devletlerinin cihât-ı sâiresine âid ma'lûmât ve mütâla'ât-ı âcizânem dünkü şifre telgrafla arz edilmiştir, efendim.

Fî 28 Temmuz sene [13]35

*Vâli
Reşid*

**

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Eskişehir
30 Temmuz sene [13]35**

Ahvâl-i umûmiyesi câlib-i memnûniyet bir hâldedir. Ahâli sükûn-ı tâm içinde umûr ve husûsâtıyla mütevağgildir. Bilhâssa mevsim-i hasâd dolayısıyla a'şâr mu'âmelâtı emsâline fâ'ik ve bir buçuk misli tecâvüz eyleyeceği tahmîn olunmaktadır. Âsâyîş-i livânın ta'kîb ve muhâfazası için jandarma ve askerî kumandanları ve polis merkez me'mûrluğu ile dâima takayyüdâtta bulunulmakta ve evâmir-i celîle-i nezâret-penâhîlerine muğâyir hiçbir hâle meydân verilmemektedir. El-yevm muhill-i âsâyîş bir hâdise mevcûd olmadığı gibi millî kongre ve millî efrâd mes'eleleriyle burada şimdi alâkadâr kimse olmadığı, cür'et etmek isteyenlerin hemen ta'kîbine müsâra'at olunmakta ve bu husûsda şâyân-ı ehemmiyet bir vak'a bulunmadığı ma'rûzdur.

Fî 29 Temmuz sene [13]35

*Mutasarrıf Vekîli
Ertuğrul Şâkir*

BOA, DH. KMS, 53-2/57_2, 5, 9

~ 27 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Trabzon
Numarası: 19
Târîh: 2/8/[1]335**

*Şifre
Mühimdir*

Dâhiliye Nâzırı Âdil Beyefendi Hazretleri'ne

Numara iki. Eslâfınızla da bazı mahremâne hasbihâlde bulunurdum. Vilâyât-ı Şarkıye'nin mukadderâtına dâir müdâvele-i efkâr için alâkadâr olanlardan mürekkeben Erzurum'da bir ictimâ' vukû' bulacağımı haber aldığım zamân idârem tahtındaki Trabzon Vilâyeti'ne âid cihetine nazaran dikkat atfederek ictimâ'gâha gidecek zâtın Saltanat-ı Osmaniye'nin şân u şevketini ve Hükûmet-i Seniyye'nin şân u menfa'atini düşünür ve bu vilâyetin hayr u selâmeti nerede ise onu bilir kimselerden olmasına pek ziyâde ehemmiyet vermiş idim. Nitekim de öyle oldu ve buradan azîmetlerinden evvel kendileriyle vâki' olan son mülâkâtımda devletimizin menâfi'ine mugâyir bir kavî ü hareketde bulunmayacakları kanâ'ati de tamâmen husûl buldu. Esâsen bu ictimâ'ın Bâb-ı Âlîce ne nazarla görüldüğüne dâir hiçbir fikr edinmemişdim. Zîrâ o cihetden haftalarca bir samt u sükût ihtiyâr buyurulmuş gibi idi. Şimdiki telâş dahi pek muhik görmüyorum. Çünkü bu ictimâ'ın akdi âmmenin ma'lûmu olmuş bir keyfiyet idi. Her ne ise Erzurum'da 23/10 Temmuz sene [1]335 yevm-i millîsinde bir kongre toplandı ve bir reîs intihâb olunarak işe başlandı. Zannediyorum ki kongrenin gâyesi bu vilâyetlere Rum veya Ermeni hâkimiyetini sokmaktır ve her hâlde ne hükûmet-i merkezîyeye karşı bir adâvet ve ne de Düvel-i Mu'azzama-i İ'tilâfiye'ye karşı bir husûmetdir ve gerek Trabzon'dan giden aklı başında murahhasların kendi ifâdât-ı mü'ekkidelerine gerek onlara karşı sebbeden ihtârât-ı hayr-hâhânemin muhakkak olan te'sîrât-ı hasenesine binâen arzederim ki ale'l-husûs Trabzonlularca kat'î bulunan fikr ü meslek bundan gayrı bir şey değildir. Hattâ ikide bir kongre hakkında istifsâr-ı mütâla'ada bulunan İ'tilâf mümessillerine de bu kanâ'atim dâiresinde cevâblar verilmiştir. Fakat İstanbul ile Erzurum arasında şu günlerde nümâyân olan sehâ'ib-i muzlime neden neş'et ediyor ve bir anlaşmazlığa sebep ne oluyor? İşte bu cihet hâtır-hırâş-ı âciz[î] olmakda bulunduğundan ma'rûzâtıma o yolda bir mecrâ vermek istiyorum. Ma'lûm-ı âlînidir ki bendeniz bu devletin eben an-ceddin hâdimiyim, makâm-ı Saltanat'ın bir abd-i hayr-hâhıyım ve şu dakîkada hükûmetin i'timâdını kazanmış bir vâlisiyim bu sıfatlarla devlet [ve] milletin ve Saltanat-ı Seniyye'nin menfa'atine muvâfık gördüğüm mütâla'âtı serd ü beyâna kendimde bir salâhiyet görmekte ve hattâ bunu bir vazîfe bilmekdeyim. Sâye-i şâhânede taht-ı idâremde bulunan şu Trabzon Vilâyeti gerçi mevki'inin ehemmiyeti ve zamânın nezâketi îcâbınca sair vilâyetlere makîs olmayıp dört aydan beri hâricî ve dâhilî siyâsetine müte'allik umûrunu anamdan emdiğim süt burnumdan gelircesine hüsn-i temşiyete muvaffakiyetim ve bir taraftan milel-i mütemekkiye-i muhtelifenin diğer taraftan İ'tilâf mümessilîn-i hâzırasının emniyet ve i'timâdına mazhariyetim cenâb-ı muvaffıku'l-umûrun bir lutf-ı sübhânîsidir. Ancak enzâr-ı sa'y ü gayretim yalnız bu vilâyete

münhasır olamayıp Trabzonla pek sıkı münâsebeti dolayısıyla vilâyât-ı mütecâvireye ve bâ-husûs Erzurum'a dahi mün'atıdır. Bugünlerde Erzurum'dan gelmiş bazı erbâb-ı dânişle olan mülâkâtımdan ve demincek dediğim gibi kendilerine i'timâdım bulunan Trabzon murahaslarından aldığım haberlerden anladığıma göre işin içinde bir sû'-i tefehhüm vardır ve 29 Temmuz sene [13]35 târîhli muhtasar şifre telgrafnâmede işâret eylediğim üzere esâsen Mustafa Kemal Paşa'ya vazîfe-i şâmîle-i tefâtîşiyenin tevdi'i bir hatâ olup bugünkü keşmekeşler de hep o karârın netîcesidir. Fakat dünyâda hiçbir şey için çâresiz demek doğru olmadığından ve biraz zararlı vakit geçmiş bile olsa her derde bir ilâc bulunabileceğinden meselâ zâten askerlikden kat'-ı alâka eden mûmâ-ileyhin bi'l-intihâb işgâl eylediği kongre riyâsetinden de el çekdirilmek ve Rauf Bey'i dahi şu sahne-i keşmekeşden kendiliğinden uzaklaştırmak zannedersen Erzurum ahvâlinin ve o havâlînin pây-ı taht ile olan münâsebâtının gereği gibi salâh kesb etmesini ve Düvel-i İ'tilâfiye'ye karşı da Bâb-ı Âlice göğüs gerilerek söz söylenmesini intâc eder ve bu tedâbîr-i ibtidâ'iyeden sonra bazı tedâbîr-i tâliyenin de ittihâzı emînim ki Bâb-ı Âlice matlûb olan gâyeyi istihsâl eyler. Kaviyyen ümîd ediyorum ki bi'l-vâsıtâ icâbına tevessül ettiğim şu tedâbîr-i ûlânın bugünlerde te'sîri görülür ve kongreden makâm-ı Hilâfet ve Saltanat'a fart-ı sadâkati hükûmetin âmâl-i âliyesine tamâmî-i iştirâki ve Düvel-i İ'tilâfiye'ye karşı kat'iyen bir fikr-i husûmet beslemeyip bilakis Rum ve Ermeni hâkimiyetine zebûn olmamak için yine dil-hâh-ı devlet dâiresinde olarak düvel-i müşârûn-ileyhimin himmet ve mu'âvenetine kemâl-i ihtiyâcı beyân edecek bir telgrafnâme yazılır ve belki de bunu şifâhen arz ve temhîd maksadıyla İstanbul'a bir hey'et-i mahsûsa gönderilir. Tertîbât-ı âcizânemden muntazar olan netâyic tahassul ederse siyâset-i dâhiliye-i devletce az çok bir fâide te'mîn edilmiş bulunur ve bu da âcîziniz için bâ'is-i mefharet olur. Fermân.

Fî 1 minh. [Ağustos 1335]

Trabzon Vâlisi
Mehmed Gâlib

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_16

~ 28 ~

Sadaret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi
5 Zilka'de sene [1]337

3 Ağustos sene [1]335

Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Paris Konferansı'ndan avdetimi müte'âkib makâm-ı senâverîden vilâyâta ta'mîm yolunda vukû' bulan vesâyâyaya cevâben Üçüncü Ordu Müfettişliği'nden mevrûd telgrafnâme fi 27 Temmuz sene [1]335 târîhli tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhîlerine leffen irsâl buyurulmakla mütâla'a-güzâr-ı senâverî oldu. Her tarafda âsâyîş ber-kemâl olup yalnız Aydın vilâyetimizde Yunan işgâlinde mütevellid teşevvüşât ber-devâm bulunduğu ve vilâyât-ı sâirede dahi mâhiyetleri yankesicilikden ibâret İslâm çeteleriyle bazı mıntikalarda ibrâz-ı fa'âliyet eden Rum çetelerinden başka intizâmı ihlâl eden hiçbir vak'a-i fevkalâde mevcûd olmadığı kumandan-ı müşârun-ileyh tarafından iş'âr ediliyor. Vülât-ı kirâma ta'mîmen irsâl kılınan telgraf-nâmelere kolordu kumandanlığından cevâb vürûdu muvâfık-ı usûl olmayıp bundan mâ'adâ Teşkilât-ı Milliye nâmıyla çeteler tertîb ve Aydın vilâyetinde Demirci Efe ve Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Hacı Şükrü nâm-ı müste'âr-larıyla her tarafda ahâliyi silâh altına da'vet ve icâbet etmeyen gençleri ve evlâdını göndermeyen ihtiyârları i'dâm ve hâneleri ihrâk edileceğini i'lân eden ve birkaç gün mukaddem Uşak şehrini teshîr ve zimâm-ı idâre-i hükûmeti yed-i tagallübe alarak her tarafda müsella ma'iyeti ile halkın nükûdunu gasb eyleyen eşhâs ef'âlinin Üçüncü Ordu Müfettişliği tarafından yalnız şehirlerde vukû'a gelebilen yankesicilik mâhiyetinde gösterilmesi idrâki müşkil bir te'vîldir. Diğer taraftan kumandanlıktan azl ile derdest ve tahte'l-hıfz İstanbul'a i'zâmları Hükûmet-i Seniyye tarafından geçende vilâyâta bildirilen ve silk-i celîl-i askerîden ihrâc edilmiş bulunan Mustafa Kemal ve birkaç gün Bahriye Nezâreti'ni işgâl eden Rauf Beyler'in Anadolu'da vâsi' muhâberât ve mütemâdî seyâhât-i hafiyeye netîcesinde ve cevâmî'-i şerîfede tahdîş-i ezhâmı mûcib tefevvühâtdan sonra âkıbet livâ be-dest-i isyân olarak ahâli-i Osmânî'yi kongre nâmıyla câ-be-câ ictimâ'a teşvîk ve me'âli vâreste-i tekrâr olan beyânnâmeler neşreylemesini ve "Şarkî Anadolu vilâyetlerinin mevâki'-i umûmiyesinde bütün kazâ ve livâ ve vilâyet mümes-sillerinden mürekkebe" ictimâ'lar akdini meşrû' bir hâl farzetmek için devlet lafzının delâlet ettiği mefhûmdan tegâfûl etmek lâzım gelir. Bâb-ı Âlî bazı vilâyât-ı Osmaniye'nin âsâyîşini ihlâl eden eşhâs ve ahvâlin küh ve mâhiyetine vâkıf olduğu ve mütecâsirlerinden bazısı dahi ma'lûm bulunduğu hâlde Üçüncü Ordu Kumandanlığı tarafından hükûmet-i merkeziyeyi îkâz değil tefahhusât ve teftîşâta îrâs-ı kesl edebilir iş'ârâtda bulunulması min-küllî'l-vücûh şâyân-ı esefdir. Çete tertîbi sûretiyle Trablusgarb Muhârebesi'nin idâmesi Balkan Muhârebesi'ni tevîd ve dünkü tebe'amız olan

akvam-ı sağirenin İstanbul kapılarına kadar vürûdunu intâc etdi ve bu sûretle Harb-i Umûmî esbâbı tahassul ederek nihâyet bütün âlem-i beşeriyeti ve Devlet-i Osmaniye'yi bugünkü hâl-i felâket-iştimâle dıçâr eyledi. Devlet-i Osmaniye'yi on seneden beri ma'rûz kıldıkları felâketlerden hâlâ kâm-bîn olamayanlar şimdi Anadolu kıt'asına musallat olmağa başladılar. Aynı esbâb aynı netâyic tevliğ edeceğinden taşrada bulunan bi'l-cümle me'mûrîn geçirdiğimiz Şu zamân-ı nâzik ve müşkilde Hükûmet-i Seniyye'nin icrâ'âtını tas'îb ve bu sebeble menâfi'-i azîme-i vataniye ve hukûk-ı mühimme-i milliyeyi ihlâl edebilen ahvâlden ittikâ eylemeleri lüzûmu nezd-i dakîka-dânî-i atûflerinde vâreste-i îzâh olmağla muktezâ-yı hâle tevfiğ-i hareket ve her tarafda hükmi-kânûna ri'âyet edilmesinin iktizâ edenlere tebliği siyâkıında terkîm-i tezkire-i senâverîye mübâde[re]t kılındı.

BOA, BEO. SYS, 344083_2

~ 29 ~

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname
Sıra Numarası: 358
Târîhi: 30 Şevvâl sene 1337
ve 29 Temmuz sene 1335

*Tebliğ olunduğu devâir:
Hâriciye, Harbiye, Dâhiliye*

Karârı

Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in hükûmetin mukarrerât ve tebliğâtına muhâlif harekât ve tahrîkâtta devâm ve ısrâr etmekde oldukları imzaları altında neşrettikleri beyânnâmelerde mahallerinden vukû' bulan iş'ârâtdan anlaşılmasına binâen mûmâ-ileyhimânın hemen derdest edilerek Dersââdet'e i'zâmları zımnında Harbiye Nezâreti'nden mahallî kumandanlıklarına ve Dâhiliye Nezâreti'nden me'mûrîn-i mülkiyeye telgrafla tebliğât-ı serî'a îfâ ve Hâriciye Nezâreti'ne ma'lûmât i'tâsı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 216/95_1

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi
Husûsî: 260

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in hükûmetin mukarrerât ve teblîgâtına muhâlif harekât ve tahrîkâtta devâm ve ısrâr etmekde oldukları imzaları altında neşreyledikleri beyânnâmelerle mahallerinden vukû' bulan iş'ârâtdan anlaşılmasına binâen mûmâ ileyhimânın hemen derdest edilerek Dersââdet'e i'zâmları zımnında Harbiye Nezâret-i Aliyyesi'nden mahallî kumandanlıklarına ve Dâhiliye Nezâret-i Aliyyesi'nden de me'mûrîn-i mülkiyeye telgrafla teblîgât-ı serî'a îfâsı Meclis-i Vükelâca bi't-tensîb îcâbı icrâ kılınmış olmağ-
la ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 30 Şevvâl sene [1]337 / Fî 29 Temmuz sene [1]335

Sadr-ı a'zam
Damad Ferid

BOA, HR. SYS, 2608/6_9

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
7177
Umûm: 97/367

Şifre
Müsta'celdir

<i>Edirne</i>	<i>Vilâyeti'ne</i>	<i>Eskişehir</i>	<i>Mutasarrıflığı'na</i>
<i>Hüdâvendigâr</i>	<i>"</i>	<i>İçel</i>	<i>"</i>
<i>Diyarbakır</i>	<i>"</i>	<i>İzmit</i>	<i>"</i>
<i>Kastamonu</i>	<i>"</i>	<i>Bolu</i>	<i>"</i>
<i>Konya</i>	<i>"</i>	<i>Teke</i>	<i>"</i>
		<i>Canik</i>	<i>"</i>
		<i>Çatalca</i>	<i>"</i>
		<i>Karahisâr-ı Sâhib (Afyon)</i>	<i>"</i>
		<i>Karesi</i>	<i>"</i>

Konya Vâlisi
Cemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_14

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
Numara: 281
Târîh: 3/8/[13]35

Şifre
Gâyet müsta'celdir ve zâta mahsûsdur

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara iki. C[evâb]. 30 Temmuz sene[13]35 şifreye. 29 şifre telgraf-nâme-i nezâret-penâhîleri alınmamışdır. Me'âli Mustafa Kemal Bey'in ne işle meşgûl bulunduğunun istifsârını mutazammın olan 19 Temmuz sene [13]35 şifre telgrafnâme-i devletleri cevâbı da 20 Temmuz sene [13]35 târîhli arıza ile ber-tafsîl arzedilmiştir. Yakın bir zamâna kadar biri Dokuzuncu ve Üçüncü Ordular Müfettişlikleri'nde ve andan evvel müte'ad-did kumandanlıklarda bulunmuş ve diğeri Balkan Muhârebesi'nde Hamîdiye Kruvazör süvârîsi olarak Bahriye Nezâreti'ne kadar irtikâ etmiş olan müşârun-ileyh Rauf Bey hizmet-i mesbûka-i hasenelerinden dolayı milletin teveccühüne mazhar olmuş zevâtdan bulunup haklarında bir karâr-ı kânûnî teblîğ buyurulmamasına ve ahîren bi'l-isti'fâ şimdi Erzurum'da ikâmeti ihtiyâr eden müşârun-ileyhimânın marzî-i âlîye mugâyir hâl ü hareketleri gayr-i mahsûs bulunmasına ve bundan evvel Ali İhsan ve Şevki Paşalar'ın Dersââdet'e celbleri bir sebep-i ma'kûle müstenid olmayıp İ'tilâf mümes-sillerinin teklîflerine bi'l-îcâb mümâşât edilmesinden inbi'âs eylediği şâyi' olmasına ve hâl ü maslahata nazaran kendilerinin mahfûzen i'zâmlarına kıyâmın beyne'l-ahâ[lî] heyecânı ve vukû'ât-ı azîmeyi mûcib olacağı muhakkak ve binâen-aleyh imkân gayr-i mevcûd bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 3 Ağustos sene [13]35

Vâli Vekîli
Hurşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_15

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Mahreci: Erzincan
Numara: 140
Târîh: 3/8/[13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

C[evâb]. 30/07/[13]35. Numara iki. Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in livâ dâhilinde bulunmadıkları ma'rûzdur.

Fî 30 Temmuz sene [13]35

Mutasarrıf
Eşref

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_7

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
Numara: 414
Târîh: 5/8/[13]35

Şifre
Pek mühimdir

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara iki. C[evâb]. Ahîren mevrûd 29/7/[13]35 şifreye. Keyfiyetin fî 3 Ağustos sene [13]35 ve 5661/747 şifre telgrafnâme-i âciziyle arzedilmiş olduğu ve Mustafa Kemal [ve] Rauf Beyler'in hükûmetin mukarrerât ve teblîgâtına muhâlif harekât ve tahrîkâtta buldukları hakkında şimdiye kadar buraca bir ma'lûmât olmadığı.

Fî 4 minh. [Ağustos 1335]

Vâli Vekîli
Hurşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_17

~ 30 ~

Hüdâvendigâr Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
425

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Alaşehir ve Havâlsî Kumandanı Sirozî Süleyman imzasıyla Uşak'dan çekilen telgrafnâme ile Erzurum'dan Mustafa Kemal imzasıyla gönderilen varaka-i matbû'anın sûretlerini leffen takdîm eyliyorum.

Bu gibi evrâk ile tehdîdnâmelerin mülhakâta ve başka mahallere de gönderilerek me'mûrîne fütûr ve dalâlet-bahş olması ve belki de tarafdâr-larının çoğalması ihtimâlâtını dâima göz önünden dûr tutmayarak oraca âcilen esâslî ve mü'essir tedbîrler ittihâzı elzem olduğunu arzeliyorum. Telgrafa cevâb yazmağa lüzûm görmedim. Buraca mümkünü'l-icrâ her tedbîre mürâca'atdan geri durduğum yokdur. Fakat kemâl-i ehemmiyetle tekrâr ediyorum ki bu hâlin önü ancak oraca alınabilecektir. Ahvâl-i mümâ-silenin devâmı bu gibi fikirlerin buralara kadar intişâr ve tevessü'ü ihtimâlâtını arttırır ve o vakit artık tedbîr ile önü alınamaz olur. Nazar-ı dikkat-i nezâret-penâhîlerini bu husûsa fevkalâde bir sûrette celb eylerim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 12 Zilka'de sene 1337 ve fî 9 Ağustos sene 1335

Hüdâvendigâr Vâlisi
(İmza)

**

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdîriyeti
Târîhi: Fî 16 Ağustos sene [1]335

Şifre

Hüdâvendigâr Vilâyeti'ne

C[evâb-1] tahrîrât. 9 Ağustos sene [1]335.

O gibi tehdîdnâmelerin hiç hükmü yokdur. Memleketin nef'i ve zararından haberdâr olmayan bir takım kesânın hayât-ı millet ve memleketle oynamalarına hükûmet-i hâzıraca müsâ'ade olunamaz. Tahrîkâtın oralara men'-i sirâyeti için tedâbîr-i lâzîme ittihâz olunmakla beraber harekât-ı gayr-i marziyeye ictisâr edenler olur ise haklarında mu'âmele-i lâzîme-i kânûniyenin îfâsı sûretiyle nüfûz-ı hükûmetin irâ'esi muktezî ve mütemen-nâdır.

BOA, DH. KMS, 53-2/78

Telgrafnâme
Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Mahreci: Erzurum
Numara: 76
Târîh: 10/8/[13]35

Sûret

Tokad'da Vâli-i Esbak Bekir Sâmi Beyefendi'ye

Zât-ı âlileri Şarkî Anadolu Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliye a'zâlığına intihâb buyuruldunuz. Kongre mukarrerâtı derdest-i takdîmdir. Arz-ı hürmet eyleriz, efendim.

Mustafa Kemal

BOA, DH. KMS, 53-2/85_3

**

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti

Tokad'da Haleb Vâli-i Esbakı Bekir Sâmi Beyefendi'ye

Bir maslahat hakkında görüşülmek üzere sür'at-i mümkünine ile Dersa-âdet'e gelmeleri mütemennâdır.

13 Ağustos sene 1335

BOA, DH. KMS, 53-2/85_2

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahrec: Tokad
Numara: 600

Dâhiliye Nâzırı Âdil Beyefendi Hazretleri'ne

C[evâb]. Emr-i sâmilere hemen ittibâ' bir vazîfe olmağla beraber mahsûlün idrâk zamânı olmak ve te'mîn-i ma'îşetim sırf bu husûsa münhasır bulunmak i'tibârıyla bir buçuk aydan evvel infikâk buradan bendelerini tamamıyla mutazarrır eder. Görüşülecek maslahat müsta'cel ise şifre ile emr ü iş'ârını ricâ ve bu ma'zeret-i meşrû'adan dolayı afvımı sûret-i mahsûsada istirham eylerim, efendim.

Fî 17 Ağustos sene [13]35

Bekir Sâmî

BOA, DH. KMS, 53-2/85_5

**

Dâhiliye Müsteşârlığı
Târîhi: 19 Ağustos sene [13]35

Tokad'da Haleb Vâli-i Esbakı Bekir Sâmî Bey'e

C[evâb]. Zât-ı vâlâlarını İstanbul'a da'vetim hizmet ve hamiyet-i aliyyelerinden istifâde maksadına müstenid idi.

19 Ağustos sene 1335

BOA, DH. KMS, 53-2/85_4

~ 32 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
Numara: 2390
Târîh: 20/8/[13]35

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

19 Ağustos sene [13]35 şifreye zeyldir. Mustafa Kemal Bey ile Erzurum Mebûs-ı sâbıkı Hoca Raif Efendi'yi makine başına celb ederek görüşüp Sivas'da in'ikâdı Erzurum Kongresince taht-ı karâra alındığı istihbâr kılınan kongre hakkında ma'lûmât almak ve kongrenin in'ikâdı muhakkak ise bundan tevellüd edecek netîce-i vahîmeyi kendilerine bi'l-etrâf anlatarak vazgeçirmeye çalışdım. Bu sabâh telgrafhâneye gitmiş idim. Erzurum Vilâyeti'nden vâki' olan istifsâra cevâben Mustafa Kemal Bey'in Sarıkamış'a gidip henüz avdet etmediği ve Raif Efendi şehre üç saat mesâfede bir ılıcada bulunduğu bildirildi. Dâire-i hükûmete geldikten sonra Mustafa Kemal Bey'in avdetle telgrafhânedeki bendenize muntazır olduğunu haber verdiler. Tekrâr azîmetle makine başında muhâbere etdim. Evâmir-i hükûmetin isâbetinden ve ecânibin kongre hakkındaki nokta-i nazarından ve kongrenin ictimâ'ı hâlinde tevellüd edecek tehlikenin pek mütekarrib ve âdetâ el ile tutulacak derecede mer'î olduğundan bahisle hamiyetleri var ise bu misillü teşebbüsât-ı muzırradan vazgeçmelerinin sûret-i ekîdede

lüzûmunu beyân etdim. Bunca îzâhât ve mesâ'îye rağmen verilen cevâbda ale'l-ıtlâk ecânibin tazyîkât-ı vâkı'ası blöfden ibâret olup bilakis salâhiyetdâr bazı ricâl-i siyâsiye-i ecnebiyenin vâkı' olacak metâlib ve tezâhürât-ı milliyeye mu'âvenet va'd etdiklerini ve esâsen Sivas Kongresi'nin zemîn-i müzâkerâtı Erzurum Kongresi'nin beyânnâmesinde sarâhaten gösterildiği vechile kat'iyen İ'tilâf Devletleri aleyhinde bir hareket ve teşebbüsü tazammun etmeyip bilakis mutâlebât-ı milliyeyi onların da taleb-i mu'âvenetleri tarzında olduğunu ve ma'a-hâzâ kendisi herhangi bir devlet-i ecnebiyenin himâyetine tenezzül eder şahsiyetlerden olmayıp en büyük nokta-i istinâdı milletin arzusu bulunduğunu ve kongrenin lüzûm ve zamân ve mahall-i in'ikâdı hakkında mü'essir olmak şahsî hâlinin pek ziyâde fevkinde hâiz-i te'sîr olan millet karârına ta'alluk eder bir keyfiyet olduğu[nu] ve binâen-aleyh kongrenin in'ikâdından mazarrat ve vehâmet mülâhaza olunması tevehhüm netîcesi olduğunu ve ma'a-mâfih ifâdât-ı âcizânemi kongre hey'etine ve Erzurum'da bulunanlara tebliğ ile ittihâz olu[na]cak karâr[ın] bildirileceğini söylediler. Tekrâr vâkı' olan ısrârım da müsmir olmadı. Şu hâle nazaran zamânı pek mu'ayyen olmamakla beraber ya burada veyahud diğeri bir mahalde kongrenin toplanacağına muhakkak nazarıyla bakılabilir. Sivas'a gelecekleri tahakkuk ettiği takdîrde bu mes'eleye dâir mütâla'ât-ı âcizânemi arzetmezden evvel şunu beyân etmek mecbûriyetindeyim ki bendeniz bî- taraf bir devlet adamı olmak i'tibârıyla hükûmetimin her bir emrini mer'iyü'l-icrâ ve lâzım-ı infâz bilirim. Ancak suver-i icrâ'ye ile bu yüzden tahaddüs edecek netâyic-i vahîmeden şahsen ve mâddeten hükûmetime karşı mes'ûl olduğum gibi indallâh ve inde'n-nâs mes'ûliyet-i ma'neviyeden korkarım. Binâen-aleyh memleketin hayr ve menfa'ati nokta-i nazarından savâb zannettiğim fikr-i âcizânemi açık olarak arzetmeye mecbûriyet-i vicdâniye hissediyorum. Şu kadar ki müstakîm zannettiğim bir fikr-i sakîm ise bundan dolayı yanlış zehâb ile itâb ve mu'âhaze değil irşâd buyurulmaklığı istihâm ederim. Ma'lûm-ı âsafâneleridir ki Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'in harekât-ı vâkı'alarından dolayı derdestleri Sivas Vilâyeti'ne emr ü tebliğ buyurulduğu gibi umûm sırasında Erzurum Vilâyeti'ne de bi't-tab' yazılmış idi. Bu adamların şimdiye kadar orada ferîh ve fahûr işlerine devâm ve kongreye iştirâk ettikleri Erzurum Vilâyetince ve Kolordu Kumandanlığınca ma'lûm iken verilen emir mücebince derdestlerine teşebbüs olunmadığı veyahud olunamadığı esbâbı su'âl ve tahkîk buyurulmuş mudur? Su'âl-i vâkı'a karşı mahallince serd u beyân olunan sebep ve ma'zeret ma'lûm değil ise de bunların derdest ve kongrenin in'ikâdına mümâna'at olunamadığı derkâr ve şu hâle nazaran serbestce on ve on beş günlük mesâfeyi kat' ederek buraya vürûdları takdîrde ittihâz olunacak hareketin de muhtâc-ı te'emmül olduğu âşikârdır. Daha geçen gün bu

zevâtın ne zamân buraya gelmek niyetinde oldukları hakkında telgrafhâne vâsıtasıyla ma'lûmât ahzına teşebbüs olunmuş ise de gerek Erzurum ve gerek Refahiye merkezindeki me'mûrlar tarafından kendilerinin câsûs olmadıkları beyânıyla i'tâ-yı ma'lûmâtdan istinkâf edilmiş idi. Binâen-aleyh mûmâ-ileyhimânın kimlerden ve ne kadar ma'iyyetiyle beraber Sivas'a gelecekleri tamâmen anlaşılamamıştır. Fakat her hâlde derdesti için emir verilmiş olan bu adamlardan ve i'timâd ettikleri bir kuvvet bulunmaksızın sellemehü's-selâm bir şehre gelmek istemeleri ve orada kongre akdine teşebbüs etmeleri hâric ez-akl olduğundan aksini kabul etmek için aynı zamânda ya bunların mecnûn veyahud Sivas me'mûrî-i hükûmetinin pek gâfil olmasını kabul etmek lâzım gelecektir. Her ne olursa olsun mâdem ki kendilerinin derdesti hakkında emir verilmiştir, bu emrin infâzı bir me'mûr için zarûrîdir nazariyesi ta'kîb olunarak derdestlerine teşebbüs olunduğu takdîrde bi't-tab' mukâbele görüleceğinden bunlarla zâten keyfiyet ve kemiyetce pek bozuk olan vilâyetin vesâ'it-i inzibâtiyesi arasında başlayacak müsâdemeye ayak takımından iştirâk edenler bulunur ve bu kargaşalıktan bi'l-istifâde ayak takımı tarafından öteye beriye ve bâ-husûs anâsır-ı gayr-i müslime ve ecnebiyeye bir ta'arruz vâki' olur ise netîcesi ma'âzallâhi te'âlâ işgâl-i ecnebîye müncer olmak da muhtemel bulunan bu azîm mes'ûliyeti kim deruhde edebilir? Şu mülâhâzât-ı muhikkaya, nezâret-i celîlelerine hafî olmaması lâzım gelen diğer esbâb-ı mücbireye mebnî mûmâ-ileyhimânın derdestleri ve kongrenin men'-i in'ikâdı için teşebbüsâtta bulunmasının müstehîl derecede müşkil ve nâ-be-mevsim olduğuna kâni' bilâhire Kastamonu Vâlisi İbrahim Bey gibi lekelenmemek vakit müsâ'id iken şunu arz etmek mecbûriyetindeyim ki sadâkatime i'timâd buyurulduğu takdîrde işi avn-i Hak'la hüsn-i idâre ederek Sivas muhîtinde hükûmetin rızâsına muhâlif ve memlekete muzır bir netîce hâsıl etdirmemeğe sarf-ı ikdâm edeceğimi te'mînen arz u iş'âr ve emr-i cevâbîye intizâr eylerim. Aksi hâlde bu mes'elenin başka bir şekilde hüsn-i netîceye iktirân edeceğine kanâ'at edemediğim için mevki'-i ıztırârda kalarak isti'fâ etmeliğim lâzım gelirse de böyle bir zamânda idâreyi boş bırakarak memleketde anarşi tevîdine sebep olmakdan kaçındığım cihetle ya Kastamonu'ya tahvîl veyahud azl ve tebdîlim hakkındaki irâde-i devletlerine intizâr tarîki[ni] ihtiyâr ve tercih edeceğim. Bendenizden daha iyi bir sûretde bu vilâyeti ve bu mühim maslahatı idâre edecek muktedir bir vâli bulup hemen i'zâm buyurur iseniz kendisine temennî-i muvaffakiyet etmek vazîfe-i vicdânımdan*...

[Sivas Vâlisi

* Metnin orijinalinde bundan sonraki bölüm eksiktir.

Reşid]

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_18

~ 33 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Aşkale
Numara: 311
Târîh: Fî 26 Ağustos sene [13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Mustafa Kemal makâm-ı sâbıkına âid otomobil ile geşt ü güzâr etmekde ve ma'iyyetinde iki nefer bulundurmakda olduğu anlaşılmiş ve şu hâl onun ahâli-i mahalliyeye karşı mevki'ini yüksek göstereceği gibi hükûmet-i mahalliyece hakkında yapılacak mu'âmeleyi de akîm bırakacağından vilâyet iş'ârından bahis buyurulmayarak Harbiye Nezâreti'nden kolorduya mûmâ-ileyhden bunların aldırılması ve kendisinin âhâddan farkı bulunmadığı ve Erzurum'dan çıkarılması için hükûmet-i mahalliyeye müzâharet edilmesinin kat'iyen emir verilmesini istirhâm, Rauf Bey ile Bitlis Vâli-i sâbıkı Mazhar Bey beraberinde bulunduğunu ve yarınki gün akşamı veyahud ertesi Perşembe sabâhı merkez-i vilâyete muvâsalat oluna-cağımı arzeylerim.

Fî 25 minh. [Ağustos 1335]

Erzurum Vâlisi
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_19

~ 34 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
Numarası: 3219
Târîh: 29/8/[13]35

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Mustafa Kemal ve Rauf Beyler'le Mebûs-ı sâbık Raif Efendi el-yevm Sivas'a müteveccihen hareket etdiler. Resmen müteşekkil ve merkezi Erzurum olan Anadolu-i Şarkî Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti nâmına orada da kongre akdeyleyecekleri mervî ve beraberlerinde Bitlis Vâli-i sâbıkı Mazhar Bey bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 29 [Ağustos 1335]

Vâli
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_20

~ 35 ~

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
29 Ağustos sene [13]35

Makâm-ı Celîl-i Hilâfet-i Uzmâ'ya ve mebûsân intihâbâtının bir an evvel icrâ ve ikmâliyle in'ikâd edecek Meclis-i Millî'nin i'timâd edeceği kabinenin teşekkülüne kadar Pâdişâh'ın i'timâdına mazhar olan milletin teşebbüsât-ı meşrû'asına muhâlefevkâr vaziyetde bulunmayan herhangi bir hükûmete karşı Erzurum ahâlisinin tahassüsât-ı samîmâneleri evvelki ma'rûzâtımın kat kat fevkinde ve cidden şâyân-ı teşekkür bir mâhiyetdedir. Mustafa Kemal Paşa ile dün gündüz ve gece uzun uzadıya görüşdüm. Mûmâ-ileyhin ihtisâsâtı da halkın efkâr ve tahassüsâtıyla müterâfık bir derecededir. Halîfe-i mu'azzamamız efendimize karşı sadâkatden ve devlet ve memleket için de hizmetden başka bir fikr ü âmâli olmadığını ve samîm-i vicdânından kopan te'mînât ile beyân ve ifâde etmiş ve ancak fikr ü emelinin yanlış tefsîrâta uğratılmasından müte'essir bulunmuşdur. Buna karşı kendisini tatmîn ve iknâ' edecek bazı tafsîlât i'tâ etdim. Evvelce

verilmiş bir karâra binâen bugün rüfekâsıyla birlikde Sivas Kongresi'ne iştirâk etmek üzere buradan hareket edecektir. Şâyed kongrede bazıları tarafından müfsidâne bir fikir serdedilecek olursa bu gibi şeylerin de Erzurum Kongresi'nde olduğu gibi sûret-i kat'iyede önüne geçeceğini va'detdiler. Halkın sükûn ve sükûnetinin muhâfazasındaki basîretlerine ve Mustafa Kemal Paşa'nın beyânâtının samîmiyetine ve evvelki telgrafnâmelerde tafsîl ve îzâh olunduğu vechile son gâye i'tibârıyla maksadın meşrû'iyetine artık bendenizce kanâ'at-i kâmile hâsıl olmuştur. Bu husûsda kat'iyen fırka ihtirâsâtı gibi gizli bir fikr ü emel de yoktur. Şu kanâ'atime i'timâd buyurulduğu takdîrde hükûmetce ortadaki bed-hâhâne şâyî'âta ve Rum, Ermeni propagandalarıyla içimizdeki bazı erbâb-ı ihtirâsın işâ'âtına zerre kadar ehemmiyet verilmeyerek hükûmet mevki'ini kuvvetli bir sûretde muhâfaza etmeli ve Düvel-i Mü'telif mûmessillerine karşı da millete istinâd etmek sûretiyle bir hatt-ı hareket ta'yîn ve ittihâz etmelidir. Mustafa Kemal Paşa'nın fikr ü kanâ'ati de bu merkezdedir. Şu i'tibârla bendenizce artık burada temdîd-i ikâmete ve başka türlü tahkîkâta lüzûm ve îcâb kalmadığından hey'etin avdeti istîzân ve mebûsân intihâbâtının hitâmını müte'âkiben maksad-ı ma'rûz dâiresinde teşekkül etmiş olan cemiyetlerin dağılacağı ilâveten arz u beyân olunur. Fermân.

Fî 29 Ağustos sene [13]35

*Trabzon Hey'et-i Tahkîkiyesi'nden
Ziya*

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_21

~ 36 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
Numarası: 277
Târîh: 3/9/[13]35**

Şifredir

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara iki. Vilâyât-ı Şarkıye Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Erzurum Kongresi'nin Hey'et-i Temsîliyesi'yle Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'in dün akşam geç vakit istikbâllerine giden sunûf-ı muhtelif-i ahâliden mürekkeb bir cemm-i gafîrin alkışları arasında Sivas'a muvâsalatla yarın in'ikâdi takarrür eden kongrenin ilk ictimâ'ında hazır bulunacakları berây-ı ma'lûmât arz olunur.

Fî 3 Eylül sene [13]35

Sivas Vâlisi
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_22

~ 37 ~

Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Târîh: 25 Ağustos sene [1]335

Şifre

Ankara Vilâyeti'ne

Dâhil-i vilâyetde Teşkilât-ı Milliye için bazı zâbitân ile ihtiyât zâbitleri tarafından propagandalar icrâ edilmekte ve bunların ale'l-ekser tebdîl-i kıyafet ile kasaba ve karyeleri dolaşmakta olduğu ve hissiyât-ı ahâliyi tahrîk edecek oyunlar tertîb edilmekte el-hâsıl efkârı tesmîm için her vâsitaya mürâca'at olunmakta bulunduğu mevsûkan haber veriliyor. Hiçbir yerde böyle propagandalara meydân verilmemesi ve tahrîkâtda bulunanların hemen derdest edilerek mahfûzen Dersaâdet'e gönderilmesi ve bu bâbdaki ma'lûmâtın bi'l-etrâf bildirilmesi muktezâdir.

**

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Ankara

7 Eylül sene [13]35

C[evâb]. 25 Ağustos sene [13]35. Mülhakâtdan alınan ma'lûmât-ı cevâbiyeye nazaran Teşkilât-ı Milliye için propaganda yapan kimse olmadığı ve bu gibi hâl vukû'unda emr-i devletleri vechile hareket olunmak üzere müteyakkızâne tavır alındığı anlaşılmıştır. Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuad Paşa'nın azliyle kumandan vekâletine ta'yîn buyurulan Hulusi Paşa îfâ-yı vazîfeye başlamaksızın dün Dersaadet'e azîmetle Ali Fuad Paşa kumandan vekâletini deruhde eylediğinden bugün îd-i adhâ olmak hasebiyle refâkatinde erkân ve zâbitân-ı askerî bulunduğu hâlde berây-ı tebrîk ber-mu'tâd makâm-ı vilâyete geldiğinden aldığı bir telgrafnâmeye atfen Sivas'da Teşkilât-ı Milliye kongresinin in'ikâd ettiği ve riyâsete de Mustafa Kemal Paşa'nın intihâb olunduğu ve kongrenin el-yevm seksen a'zâsı bulunduğunu beyân ve ilâve Mütâreke'den beri milletin menâfi'i te'mîn edilemediğinden milletin efkârına mürâca'at ve maddî-ma'nevî müzâheretinin istihsâli için bu kongrenin akdi elzem ve hayırlı bulunduğunu açıkca dermiyân eylemiştir. Evvelce arz olunduğu üzere me'mûrîn-i mülkiye ve ahâlî Ali Fuad Paşa'nın bugün izhâr eylediği bu fikre temâyül etmemişlerdir. Kumandan-ı sâbıkın ifâde-i vâkı'ası şâyân-ı ehemmiyet görülmesine mebnî arzına müsâra'at kılındı. Fermân.

6-7 Eylül sene [13]35

Vâli Vekîli
Mektûbcu Hâlid

BOA, DH. KMS, 53-3/12_1-2

~ 38 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Malatya
Numarası: 218
Târîh: 8/9/[1335]

Gâyet mahremdir
Bizzât açılacaktır

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Vilâyet Jandarma Müfettişi Mösyö Todiruti ve İngiliz Binbaşısı Mister Noel Malatya'dadır. Her ikisiyle de samîmi temâsdayım. Fransız, Mustafa Kemal'in teşebbüsât-ı vatan-perverânede bulunuyor [olmasını] tahsîn ediyor. İngiliz ise bilakis ihânet sayarak takbîh ediyor. Her ikisi de sâbit fikir ile bu bahse ehemmiyet veriyorlar. Mes'elenin mâhiyet-i hakîkiyesi hakkındaki îzâhâtımız te'sîr-i nâfi' icrâsından hâlî kalmamıştır. Bugün Fransız, dört gün sonra da İngiliz Elaziz'e gidecektir. Malatya'da olduğu gibi Elaziz'de de ayrı ayrı iki konak ihzâr edildi. Türk [ihtiram-kâr]lığı da memnûniyeti mûcib olmakda bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 8 Eylül sene [1]335

*Malatya'da Elaziz Vâlisi
Gâlib*

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_23

~ 39 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
Numarası: 580**

Dâhiliye Nezâreti'ne

C[evâb]. 6 Eylül sene [13]35. Ahvâl-i umûmiye-i vilâyet hakkında ma'rûzâtımın te'ehhuru hakkıyla ıttılâ' husûlüne mübtenî idi. Vilâyet halkı umûmiyetle dîndâr ve imâm-ı müslimîn ve halîfe-i seyyidi'l-mürselîn efendimiz hazretlerine ve Hükûmet-i Seniyyeleri'ne lâ-yezâl hiss-i ubûdiyetle merbût ve hattâ bu hissîn az çok tatarrufu[n]da namazlarının adem-i kabulü i'tikâdıyla pîrâstedir. Binâen-aleyh bu halkda kat'iyen marzî-i âliye mugâyir bir hâl zuhûru muhâldir. Bunların en ciddî âmâli harb-i hân mân-sûzda olan ve kardeşlerini ve sefâlet ve muhâceret [ve] mahrûmiyetlerle gâ'ib edilmiş olan diğ er âile efrâdıyla ciğ er-sûz iken Rusların bu havâlîden çekildikleri sırada istimâ'ı bile insânın ihtiyârını selb eden kısmen hânelerine ahâli-i İslâmiye'yi doldurup benzin ve petrol ile yakıp şehîd eylediklerini ve çocuklarının ciğ erini çıkarıp duvarlara asmak ve bazılarının kaba etlerinden ceybler açıp onları oralara sokmak ve ırz pâ-y-mâl eylemek ve kız ve kadınların memeleri vesâir a'zâ-yı mahremânelerini kesmek gibi ta'dâdı

tahammül-fersâ fecâyi'-i mel'ânet-kârânedede bulunan Ermenilerin ikâ' etdikleri ve ordu yetiş[me]miş olsa idi bir ferd Müslüman bırakmayacaklarına kanâ'at etdikleri mu'âmelât-ı şenî'alarını bizzât müşâhede eden ve envâ'-ı hakârete ma'rûz kalan ve müte'âkiben İzmir fecâyi'ini işiten ve her gün İslâmların Ermeniler tarafından ma'rûz buldukları fecâyi'ini işiten ahâli-i İslâmiye bütün bütün tevahhuş etmiş ve her gün birer sûretle buraların Ermenistan olacağı havâdis-i kâzibesıyla kulakları dolmuş olduğundan ma'âzallâh öyle bir hâl zuhûrunda vatanı müdâfa'a ile şehîd olmayı göze aldırıp Ermeni'yi buralara bırakmamaya herkes nefsince karâr vermiş olduğundan şu'beleri açılmış olan İstanbul'daki Vilâyât-ı Şarkıye Müdâfa'a ve Mu'âvenet Cemiyeti nâmına kongre akdolunarak vatan ve Saltanat-ı Seniyye'nin uğrunda her türlü fedâkârlığa karâr vermişler ve bilâhire Trabzon'da Pontus ve buralarda Ermeni hükûmeti teşkîl edileceği şâyi'âtı Vilâyât-ı Sitte ve Trabzon ahâli-i İslâmiyesi'ni büsbütün ye's ve nâ-ümîdiye düşürmüş olduğundan mütekâbil muhâbere ile her taraftan müntehab eşhâs gelerek burada kongre akd ve o sırada burada bulunan Mustafa Kemal ve Rauf propaganda ile buranın intihâb ve kongrede bir reîs diğer reîs-i sâni intihâb, müzâkere bi'd-devâm ma'lûm-ı nezâret-penâhîleri olan mukarrerât ittihâz olunarak kongreye hitâm verilmiş ve bu sûret ahâli-i İslâmiye'nin fikir ve arzularına muvâfık düşmüş olduğundan ahâli kemâl-i sükûn ile âfiyet-i ahvâle intizâren iş ve güçleriyle meşgûl buldukları ve söylendiği [gibi Kuvâ-yı] Milliye bulunmadığı ve ba'd-ezîn de ve başlıca vataniyeye* açlıktan başka bir derdi olmadığı ve Mustafa Kemal ve refikinin peşine düşen mahdûd eşhâs olup bunların ahâli üzerinde te'siri pek olmadığı, ancak ordu erkânı tarafdâr bulunduğu eğer şu arada bunlara ehemmiyet verilmezse ve intihâb tesrî' edilirse taraf-ı hükûmetden edilen vesâyânın te'siriyle sûret-i hakdan görünen nikâb düşecek ve düşmek üzeredir. İkinci kongre Mustafa Kemal'in hafî telkînâtı eseri olduğu ahâli bundan gâfil bulunduğu ve maksadı İngilizlerin kendi ve refikini istemelerinden havfen kendisini mevki' sâhibi göstermek olduğu ve kendisinin zât-ı hazret-i Pâdişâhî ile muhâberede bulunduğu, dosyaları şuna buna irâ'e ederek ve sûret-i hakdan görünmekte olduğundan zann-ı âcizânemce intihâb sırasında maksadı bütün üryanlığıyla umûm tarafından anlaşılacak pey-revleri de yüz çevireceği me'mûl bulunduğu Hey'et-i Tahkîkiye a'zâsından Mirlivâ Ali Fevzi Paşa'nın vereceği ma'lûmât[ın] daha şümûllü olacağını arz ederim.

Fî 9/9/[13]35

* Metnin orijinalinde bu bölümdeki bazı kelimelerin tam deşifre edilmediği anlaşılacaktır.

Erzurum Vâlisi
Reşid

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_24

~ 40 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Erzurum
Numarası: 565
Târîh: 9/9/[13]35

Şifre
Müsta'celdir

Dâhiliye Nezâreti'ne

Fî 23 Ağustos sene [13]35 ve fî 3 Eylül sene [13]35 telgrafnâmelerle istenilen para henüz gelmedi. Geldiğinde Fevzi Paşa avdet edecektir. Bendeniz Mustafa Kemal Paşa ve rüfekâsıyla mebûsluk mes'elesi için anlaşmaya lüzûm hissediyorum. Binâen-aleyh mûmâ-ileyhimin beş-on güne değin Sivas'dan avdetleri me'mûl olması ile o vakte kadar burada kalmak tasavvurundayım. Bu sûret re'y-i âlî-i nezâret-penâhîlerine tevâfuk eylediği takdîrde keyfiyetin iş'âr ve taleb olunan paranın bir ân evvel tisyâr buyurulması müsterhamdır.

Fî 9 minh. [Eylül 1335]

Trabzon, Erzurum Hey'et-i Tahkîkiye Reîsi
Ziya

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_25

~ 41 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: İzmit
Numarası: 741
Târîh: 29 [Eylül 1335]

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Numara 2. Dün Adapazar[1] Jandarma Bölük Kumandanı Sivas'da Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı emir üzerine kaymakama [haber] vermeksizin ulemâ ve eşrâf-ı beldeyi belediye dâiresinde derhâl ictimâ' etdirerek harekât-ı milliyeye iştirâkleri[ni] delâlet eylemiş ve ictimâ'-ı mezkûrdan evvel kaymakam ve sonra âcizleri da'vet olunarak iltihâkları tebliğ edilmiştir. Edilen nasâyihе karşı red ile cevâb vermiş hattâ gece Kastamonu'dan aldıkları bir emir üzerine âcizleri[ni] mevkûf alıkoymak istemişler ise de bilâhire bazılarının tensîbi üzerine sarf-ı nazar ettikleri ve bugün merkez-i livâyâ avdet olunduğu ma'rûzdur.

29/9/[13]35

Mutasarrıf
[Ali] Suad

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_26

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye Telgraf İdâresi
Telgrafnâme
Mahreci: İzmit
Numarası: 758
Târîh: Fî 30 Eylül sene [13]35

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

C[evâb]. 30 Eylül sene [13]35 şifre. Telgrafnâme-i sâmilelerini almazdan biraz evvel yazmakta olduğum şifreyi şimdi bi'l-ikmâl takdîm ediyorum. Numara iki. Dün merkez-i livâyâ muvâsalatı müte'âkib bazılarıyla görüşerek Teşkilât-ı Milliyeye derece-i meyli tedkîk etdim. Gece Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey taraflarından makine başına da'vet olundum ise de keyifsizlikden bahisle hiddetle başka birini celb ederek görüşmelerini mâni' bir lisân-ı münâferetle i'âde eyledim. Bugün fırka kumandanı Âsım Bey ile bulunurken ziyâretime gelen bazılarının asl u mâhiyetini bilmedikleri mezkûr teşkilâtın tehlikesinden maddî ve husûsen mâlî zararlardan müdellel sûrette bahsettim. Matlûb olan te'siri tamâmıyla hâsıl etmiştir. Ba'demâ vukû' bulacak her nev' tahrîkâta hemen vâkıf olunarak men'i için eşrâf vesâiri îcâb edenlerle dâ'imî ve nev'ammâ husûsî münâsebâtda bulunarak her türlü tashîhâta vâkıf olacağımı ve ahvâli mûcib-i itmi'nân gördüğümü ve me'mûrîni de şiddetle tarassud ettiğimi arz ederim.

Fî 30 Eylül sene [13]35

İzmit Mutasarrıfı
Ali Suad

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_27

~ 42-1 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas

Fehâmetlü Devletlü Sadr-ı a'zam Ali Rıza Paşa Hazretleri'ne

Millet şimdiye kadar re's-i kârına geçenlerin Kânûn-ı Esâsî'ye ve âmâl-i milliyeye münâfî harekât-ı ma'lûmesinden müte'essiren hukûk-ı meşrû'asını tanıtmak ve mukadderâtını emîn ve ehil ellerinde görmek karâr-ı kat'îsini vermiş ve lâzım gelen teşebbüsât-ı azm-kârâneye tevessül eylemiştir. Teşkilât-ı muntazamaya tâbi' Kuvâ-yı Milliye irâde-i kat'îye-i milleti bi-inâyetillâhi Kerîm tamâmen izhâr ve isbât etmek kudretini ihrâz eylemiştir. Millet kuvvet ve irâdesini hiçbir vakit âmâl-i mukaddese-i şâhâneye mugâyir ve menâfi'-i mülk ve millete mübâyin bir tarzda sarf etmek niyet-i gayr-i ma'kûlesinde değildir. Millet zât-ı akdes-i Hilâfet-penâhî'nin mazhar-ı emn ü i'timâdı olan zât-ı fahâmet-penâhîleriyle rüfekâ-yı kirâmınızı müşkil vaziyetde bırakmaktan kat'iyen mütevakkî olup bilakis tamâmen müzâhir olmağa bütün samîmiyetle hazırdır. Ancak Hey'et-i Vükelâ miyânında Ferid Paşa ile teşrîk-i fa'âliyet eylemiş nüzzârın mevcûdiyeti hey'et-i celîlelerinin nokta-i nazarlarıyla âmâl-i milliyenin derece-i mutâbakatını kemâl-i hulûs ile anlamak mecbûriyeti hâsıl olmuştur. Milletce emniyet-i tâmmе tahassul etmedikçe atılmış olan hatve-i salâhın* tevkîfî ve yarım tedbîrlerle iktifâ olunması milletle hey'eti- celîleleri arasında sû'-i tefehhümâtı mücib olabileceğinden gayr-i câiz görülmektedir. Binâen-aleyh hey'etimizin kat'î ve sarîh olarak zât-ı sâmî-i Sadâret-penâhîleri'nden ber-vech-i âtî husûsâtın hükûmet-i cedîdece tasvîb ve kabul edilip edilmeyeceğini kemâl-i hürmetle anlamayı vecîbeden addeder.

1-Hükûmet-i cedîde[nin] Erzurum ve Sivas kongrelerinde ta'yîn ve tesbît edilen teşkilât ve makâsıd-ı meşrû'a-i millete ri'âyetkâr kalması.

*Metnin orijinalinde "silâhın" şeklindedir.

2-Meclis-i Millî'nin in'ikâdıyla murâkabe-i fi'liye başlayıncaya kadar mukadderât-ı millet hakkında bir gûnâ ta'ahhüd-i kat'î ve resmîye girilmemesi.

3-Sulh Konferansı'nda ta'yîn-i mukadderât-ı millet ve memlekete me'mûr olacak murahhasların sâbıkı gibi nâ-ehillerden ta'yîn edilmeyip milletin bi-hakkın âmâlîni müdrik ve i'timâdına mazhar ehl-i vukûf ve iktidârdan intihâb buyurulması. Bu esâsâtda tamâmen i'tilâf hâsıl olduğu takdirde milletin vicdânından doğmuş ve bi'l-cümle Düvel-i İ'tilâfiyece meşrû'iyeti ve kudreti tanınmış olan Teşkilât-ı Milliyemizin müzâhiri olacağı ve bu sûretle hükûmetin te'mîn-i mukadderât-ı millet ve memleket husûsunda Sulh Konferansı'nda vukû' bulacak teşebbüsâtının daha emîn ve mü'essir bulunacağı tabî'dir. Bir def'a bu nukât-ı esâsiyede mutâbakat hâsıl olduğu anlaşıldıktan sonra hâdisât-ı ahîre sebebiyle hâsıl olan ahvâl-i gayr-i tabî'iyenin izâlesi maksadıyla bazı ma'rûzât-ı tâliyede bulunmaklığımıza müsâ'ade-i Sadâret-penâhîleri istihâm olunacaktır.

[3 Teşrîn-i Evvel 1335]

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına
Mustafa Kemal

Hey'et-i Temsîliye'den telgraf başında bizzat hazır bulunan zevât ber-vech-i âtîdir:

Şarkî Anadolu mümessillerinden Erzurum ulemâ-yı kirâmınadan Raif Efendi hazretleri.

ve Bahriye Nâzır-ı esbakı Rauf Beyefendi hazretleri

ve Erzincan meşâyih-i kirâmından Şeyh Hacı Fevzi Efendi hazretleri

ve vülât-ı sâbıkadan Bekir Sâmi Beyefendi hazretleri

ve Garbî Anadolu mümessillerinden Washington Sefîr-i Kebîri Ahmed Rüstem Beyefendi hazretleri

ve vülât-ı sâbıkadan Mazhar Müfid Beyefendi hazretleri

ve Hüsrev Sâmi Beyefendi hazretleri

ve Diyarbakır ve havâlîsi mümessili İhsan Hâmid Beyefendi hazretleri

ve Mümtaz Beyefendi hazretleri

ve İstanbul mümessillerinden Vâsıf Beyefendi hazretleridirler, efendim.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_2

~ 42-2 ~

*Telgraf
Müsta'celdir*

Sivas'da Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Mümessilesi'ne

C[evâb]. 2 Teşrîn-i Evvel sene [1]335. Erzurum ve Sivas kongrelerinde ta'yîn ve tesbît edildiği telgrafnâmelerinde beyân buyurulan teşkilât ve makâsıdın neden ibâret olduğu Hey'et-i Vükelâca gayr-i ma'lûm olduğundan îcâb-ı keyfiyet tedkîk edilmek üzere evvel emirde mezkûr kongreler mukarrerâtının âcilen iş'ârı mütemennâdır, efendim.

Fî 4 minh. [Teşrîn-i Evvel 1335]

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_3

~ 42-3 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Kongre Dâiresi**

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

Erzurum Kongresi mukarrerâtı Sivas Umûmî Kongresi'nde teşmîlen aynen kabul edilmiştir. Bu mukarrerât ve teşkilât fî 11 Eylül sene [13]35 târîhli beyânnâme muhteviyâtıyla fî 8 Eylül sene minh. târîhinde tab' ve neşrolunan *Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Nizâmnâmesi* muhteviyâtından ibâretidir. Her iki kongrede beyânnâme ve nizâmnâmelerle i'lân edilmiş mukarrerâtdan başka kat'iyen bir karar mevcûd değildir. Mahallî hükûmetlerin usûlen ve kânûnen tasdîkine iktirân eylemiş bulunan mezkûr beyânnâme ve nizâmnâmenin henüz hey'et-i celîlelerince manzûr olmadığı anlaşılmaqda olduğundan nizâmnâmenin mevâdd-ı esâsiyesini ihtivâ eden beyânnâmeyi ber-vech-i âtî aynen ve nizâmnâmenin teşkilâta âid nukât-ı esâsiyesini de hulâsaten arz ediyoruz.

Sûret

Umûmî Kongre Beyânnâmesi

Bütün milletce ma'lûm olan mehâlik-i hâriciye ve dâhiliyenin tevlid etmiş olduğu intibâh-ı millîden doğan kongremiz mukarrerât-ı âtiyeyi ittihâz etmiştir:

1-Devlet-i Aliyye-i Osmaniye ile Düvel-i İ'tilâfiye arasında mün'akid Mütârekenâme'nin imza olunduğu 30 Teşrîn-i Evvel sene [1]334 târîhindeki hudûdumuz dâhilinde kalan ve her noktası İslâm ekseriyet-i kâhiresiyle meskûn olan Memâlik-i Osmaniye aksâmı yekdiğerinden ve câmi'a-i Osmaniye'den gayr-i kâbil-i tecezzî ve hiçbir sebeble iftirâk etmez bir kül teşkîl eder. Memâlik-i mezkûrede yaşayan bi'l-cümle anâsır-ı İslâmiye yekdiğerine karşı hürmet-i mütekâbile ve fedâkârlık hissiyâtıyla meşhûn ve hukûk-ı ırkiye ve ictimâ'iyeleriyle şerâ'it-i muhîtiyelerine tamâmıyla ri'âyetkâr öz kardâşdırlar.

2-Câmi'a-i Osmaniye'nin tamâmiyeti ve istiklâl-i millîmizin te'mîni ve makâm-ı mu'allâ-yı Hilâfet ve Saltanat'ın masûniyeti için Kuvâ-yı Milliye'yi âmil ve irâde-i milliyeyi hâkim kılmak esâs-ı kat'îdir.

3-Memâlik-i Osmaniye'nin herhangi bir cüz'üne karşı vâki' olacak müdâhale ve işgâl ve bilhâssa vatanımız dâhilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkîli gâyesine ma'tûf harekâta karşı Aydın, Manisa, Balıkesir cebhelerinde mücâhedât-ı milliyede olduğu gibi müttehiden müdâfa'a ve mukâvemet esâs-ı meşrû'u kabul edilmiştir.

4-Öteden beri aynı vatan içinde birlikde yaşadığımız bi'l-cümle anâsır-ı gayr-i müslimenin her türlü müsâvât-ı hukûkiyeleri tamâmıyla mahfûz olduğundan anâsır-ı mezkûreye hâkimiyet-i siyâsiye ve muvâzenet-i ictimâ'iyemizi ihlâl edecek imtiyâzât i'tâsı kabul edilmeyecektir.

5-Hükûmet-i Osmaniye bir tazyîk-i hâricî karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmâl etmek ıztırârında bulunduğu takdîrde makâm-ı Hilâfet ve Saltanat'la vatan ve milletin masûniyet ve tamâmiyetini kâfil her türlü tedâbîr ve mukarrerât ittihâz olunmuştur.

6-Düvel-i İ'tilâfiyece Mütârekenâme'nin imza olunduğu fî 30 Teşrîn-i Evvel sene [13]34 târîhindeki hudûdumuz dâhilinde kalıp azîm ekseriyet-i İslâmiye ile meskûn olan ve harsî medenî fâ'ikiyeti Müslümanlar'a âid bulunan vahdet-i mülkiyemizin taksîmi nazariyesinden bi'l-külliyeye ferâgatla bu topraklar üzerindeki hukûk-ı târîhiye, ırkiye, dîniye ve coğrafiyemize ri'âyet edilmesine ve bu mugâyir teşebbüsâtın ibtâlîne ve bu sûretle hak ve adle müstenid bir karâr ittihâz olunmasına intizâr ederiz.

7-Milletimiz insânî, asrî gâyeleri tebcîl ve fennî, sînâ'î ve iktisâdî hâl ve ihtiyâcımızı takdîr eder. Binâen-aleyh devlet ve milletimizin dâhilî ve hâricî istiklâlîni ve vatanımızın tamâmiyeti mahfûz kalmak şartıyla altıncı mâddede musarrah hudûd dâhilinde milliyet esâslarına ri'âyetkâr ve memleketimize karşı istîlâ emeli beslemeyen herhangi devletin fennî, sînâ'î, iktisâdî mu'âvenetini memnûniyetle karşılız ve bu şerâ'it-i âdile ve insâniyeyi muhtevî bir sulhün de âcilen takarrürü selâmet-i beşer ve sükûn-ı âlem nâmına ehass-ı âmâl-i milliyemizdir.

8-Milletlerin kendi mukadderâtını bizzât ta'yîn ettiği bu târîhî devirde hükûmet-i merkeziyemizin de irâde-i milliyeye tâbi' olması zarûrîdir. Çünkü irâde-i milliyeye gayr-i müstenid herhangi bir hey'et-i hükûmetin indî ve şahsî mukarrerâtı milletce mutâ' olmadıktan başka hâricen mu'teber olmadığı ve olamayacağı şimdye kadar mesbûk ef'âl ve netâyic ile sâbit olmuştur. Binâen-aleyh milletin içinde bulunduğu hâl-i zucret ve endîşeden kurtulmak çârelerine bizzât tevessüle hâcet kalmadan hükûmet-i merkeziyemizin Meclis-i Millî'yi hemen ve bilâ-ifâte-i ân toplaması ve bu sûretle mukadderât-ı millet ve memleket hakkında ittihâz eyleyeceği bi'l-cümle mukarrerâtı Meclis-i Millî'nin murâkabesine arzetmesi mecbûrîdir.

9-Vatan [ve] milletimizin ma'rûz olduğu mezâlim ve âlâm ile ve tamâmen aynı gâye ve maksadla vicdân-ı millîden doğan vatanî ve millî cemiyetlerin ittihâdından mütehassıl kütle-i umûmiye bu kere Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti unvânıyla tevsîm olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cereyânlarından ve ihtirâsât-ı şahsiyeden külliye müberrâ ve münezzehdir. Bi'l-cümle müslüman vatandâşlarımız bu cemiyetin a'zâ-yı tabî'iyesindendirler.

10-Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'nin 4 Eylül sene [13]35 târîhinde Sivas şehrinde in'ikâd eden umûmî kongresi tarafından maksad-ı mukaddesi ta'kîb ile teşkilât-ı umûmiyeyi idâre için bir Hey'et-i Temsîliye intihâb edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bi'l-cümle Teşkilât-ı Milliye takviye ve tevhit edilmiştir.

Umûm Kongre Hey'eti

Nizâmnâmenin Teşkilât Kısmından:

1-Cemiyetin unvânı ve vatanımızın ma'rûz kaldığı hâdisât ve vekâyi' ile ve tamâmen aynı maksadla vicdân-ı millîden doğmuş cemiyetlerin ittihâd ve ittifâkıyla hâsıl olmuş olan kütle-i umûmiye Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti unvânıyla tevsîm kılınmıştır. İşbu millî cemiyet her türlü fırka cereyânlarından ârîdir.

2-Maksad Osmanlı vatanının tamâmiyetini ve Makâm-ı Mu'allâ-yı Hilâfet ve Saltanat'ın ve istiklâl-i millînin masûniyetini te'mîn zımında Kuvâ-yı Milliye'yi âmil ve irâde-i milliyeyi hâkim kılmaktır.

3-Teşkilât:

a-Bilumûm İslâm vatandaşlar cemiyetin a'zâ-yı tabî'yesindendirler.

b-Teşkilât her biri ale'd-derecât yekdiğerine merbût olmak üzere köy ve mahallâtdan başlayarak nâhiye, kazâ, livâ, vilâyet, müstakil livâ taksîmâtına tâbi'dir. Köy, nâhiye, kazâ ve mülhak livâlar da hey'et-i idâreler ve müstakil livâlarla vilâyetlerde hey'et-i merkeziyeler ve kongrece müntehab bir Hey'et-i Temsîliye vardır.

c-Hey'et-i Temsîliye:

Hey'et-i Temsîliye âfideki mâdde-i müzeyyelede mezkûr olduğu vechile kongre tarafından müntehab evsâf-ı lâzımeyle hâiz asgarî dokuz, a'zamî on altı a'zâdan tereküb eder. İçlerinden biri reîs olur. Bir de hey'et-i tahrîriyesi vardır. Merkezi, ahvâl ve hâdisâta göre en münâsib göreceği mahaldir. Mevcûd Teşkilât-ı Milliyemizin esbâb-ı bekâ ve devâmını te'[mîn] ve bu husûsda lâzım gelen tedâbîri ihzâr ve bi'l-cümle hey'ât-ı müteşekkileyi bir noktada cem' ve tevhîd ve temsîl ederek teşkilât-ı mezkûre beynindeki âhengin irtibâtı te'sîs ve bu sûretle âmâl ve makâsıd-ı millînin sür'at ve suhûlet-i husûlünü te'mîn eder. Hey'et-i Temsîliye nizâmnâmenin mevâdd-ı esâsiyesinde musarrah olan maksad-ı kat'î-i millînin bir noktasını bile ihmâl etmemek şartıyla vatanın tamâmiyetini ve milletimizin istiklâlini te'mîn husûsunda her türlü tedâbîr ve mukarrerât-ı siyâsiye ve icrâ'iyeyi ittihâza me'zûndur. Ancak mukadderât-ı memleket ve millet hakkında mühim ve esâslı mesâ'ile kat'î karâr ittihâzından evvel hey'et-i merkeziyelerin re'yini istihsâl eder. Mukadderât-ı memleket ve milleti kat'iyen ta'yîn ve tesbît edecek vaziyetler için dahi son ve kat'î karârı kongre müzâkeresiyle i'tâ edebilir. Ahvâl-i fevkalâde zuhûrunda Hey'et-i Temsîliye umûmî kongreyi fevkalâde olarak icmâ'a da'vet eder. Hey'et-i Temsîliye umûmî kongreye karşı bütün bir senelik mu'âmelât ve hesâbâtından mes'ûldür.

8-Hey'et-i Temsîliye, hey'et-i merkeziye ve idâreler mesâ'il-i mühimmede salâhiyetdâr gördüğü zevâtı a'zâsından addile istişâre edebilir.

9-Hey'et-i idâre ve merkeziyeler bu nizâmnâme ile ta'yîn ve tesbît olunan esâsât ve salâhiyet dâiresinde serbestdir.

10-Cemiyetin vâridâtı istiklâlin kader ve menziletini takdîr buyuran her ferdin ibrâz ve izhâr eyleyeceği mu'âvenet-i nakdiyeden ibâretidir.

11-Îrâde-i milliyeyi hâkim kılmakdaki âmâl-i cemiyet ancak Millet Meclisi'nin toplanarak hukûk-ı teşrî'ye ve murâkabesine tamâmen ve emniyet ve serbestî ile bi'l-fi'l sâhib olmasıyla tahakkuk edeceğinden bu emniyet Millet Meclisi'nin te'yîdi üzerine cemiyetin alacağı vaziyet-i âtiye kongre karârıyla ta'ayyün eder.

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas

Sadr-ı a'zam Paşa Hazretleri'ne

Hey'etimiz cevâb-ı fahâmet-penâhîlerine ne vakit intizâr etsin? Emr ü iş'âr buyurulmasını istîrham eyleriz.

Fî 4 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına

Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_4

~ 42-4 ~

4 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târihiyle doğrudan doğruya Sivas merkezine yazıldığı Bâb-ı Âlî telgraf müdürü efendi tarafından ifâde edilmiştir.

Sadr-ı a'zam Paşa Hazretleri'nin Cevâbı

Taht-ı riyâsetimde teşekkül eden Hey'et-i Cedîde-i Vükelâ milletin âmâli vechile vatan ve memleketin sa'âdet ve selâmetini te'mîn için azm-i kat'î ile sarf-ı mesâ'î etmek husûsunda tamâmıyla müttehidül'efkârdır. Câmi'a-i Osmaniye'nin te'mîni ve istiklâl-i millînin muhâfazası ve makâm-ı mu'allâ-yı Hilâfet ve Saltanat'ın masûniyeti Kânûn-ı Esâsî ahkâmınca bütün milletin kuvvet ve irâdesine istinâden te'mîn olunacağı bî-iştibâh bulunduğu gibi Mütâreke târihindeki hudûd dâhilinde kalan bi'l-cümle arâzî ve bilâd-ı Osmaniye'nin esâsı Mütâreke olan ve Wilson Prensipleri'ne tevfiikan doğru-

dan doğruya zîr-i idâre-i Saltanat-ı Seniyye'de ibkâsı ve o hudûd dâhilinde kalıp ekseriyet-i azîme-i İslâmiye ile meskûn bulunan vahdet-i mülkiyenin inkisâmını men' ile bu topraklar üzerindeki hukûk-ı târîhiye ve ırkıye ve dîniye ve coğrafiyemizin ve bu sûretle hak ve adle muvâfık bir karâr ittihâzının te'mîni dahi hükûmet-i hâzıraca maksûd-ı kat'î ve Meclis-i Millî'nin in'ikâdına kadar mukadderât-ı millet hakkında bir gûne ta'ahhüd-i kat'î ve resmîye girilmemesi ve sulh konferansına gönderilecek murahhasların âmâl-i milliyeyi müdrük ve mazhar-ı i'timâd erbâb-ı rü'yet ve iktidâr-dan intihâb olunması tabî'îdir. Memleketimizde usûl-i meşrûtiyet îcâbınca hâkimiyet-i milliyeye cârî bulunmasıyla vazîfesini bi-hakkın müdrük olan hükûmet-i hâzıra milletin karârını istihsâl etmeksizin mukadderât-ı memleket hakkında karâr ittihâz edemeyeceği cihetle hükûmet intihâbâtın bir an evvel icrâsı için her türlü teşebbüsât ve tevessülâta mürâca'at ve Meclis-i Mebûsân'ın tesrî'-i in'ikâdı zımında lâzım gelen teshîlâtı îfâya gayret etmekte olup ancak hükûmetin rehber-i harekâtı ahkâm-ı kânûniyeye tamâmen ri'âyetle hilâfı ahvâlin men' ve izâlesinden ibâret olduğundan ve ahvâl-i gayr-i tabî'iyeye ve gayr-i kânûniyenin devâmı Devlet-i Osmaniye'nin merkezi ile Anadolu'yu yekdiğerinden tefrîke müncer olarak birçok avâkıb-ı vahîmeyi tevîd ile el-iyâzü billâhi Te'âlâ pây-ı tahtın bekâsının tehlikeye ilkâsını ve aksâm-ı memâlikin işgâl altına alınmasını intâc ve binâen-aleyh vahdet-i mülkiyeyi ihlâl edeceğinden hükûmet-i hâzıra tarafınızdan vaz'-ı yed olunan devâ'ir-i resmîyenin tahliyesi ve mu'âmelât-ı hükûmete îrâs olunan sektenin ref'i ve ednâ halelden bile masûniyeti vâcib olan nüfûz-ı hükûmete ri'âyet olunması ve ecânib ile münâsebât-ı siyâsiyeye girişilmesi ve mebûsân intihâbâtında ahâlinin hürriyetine kat'â tecâvüz olunması husûslarının tarafınızdan ta'ahhüd edilmesini talep ediyor.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_5

~ 42-5 ~

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye

Telgraf İdâresi

Telgrafnâme

Mahreci: Sivas

Numara: 329

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

4 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târîhli cevâbî telgrafnâme-i sadâret-penâhîleri muhteviyâtına nazaran cemiyetimiz Hey'et-i Temsîliye'nin vukû' bulmuş olan ma'rûzât ve teklîfinin tamâmen tasvîb ve kabul buyurulmuş olduğu kemâl-i şükrânla anlaşıldı. Ancak taraf-ı âcizânemizden ta'ahhüd edilmesini talep buyurduğunuz nukât hakkında ber-vech-i âtî îzâhâtda bulunmaktığımızı müsa'ade-i sâmilelerini ricâ ederiz:

Hükûmetin rehber-i harekâtının ahkâm-ı kânûniyeye tamâmen ri'âyet olunması tabî'î olup hey'et-i âcizânemizce de bunun tecellîsini te'mîn etmek yegâne gâyedir. Son zamânda hâdis olan ahvâl-i gayr-i tabî'iyeye ve gayr-i kânûniyenin âmil ve müsebbibi Ferid Paşa kabinesi idi. Bu husûs mezkûr kabinenin sükûtuyla hey'et-i celîlelerince ahkâm-ı kânûniye dâiresinde hareket ve Ferid Paşa kabinesi tarafından îkâ' edilmiş gayr-i meşrû' ef'âl ve harekât esbâb ve müvellidâtının ref'i için îcâb eden tedâbîr-i kat'îye ittihâz buyurulduğu takdîrde bi-zâtihî zâ'il ve bu yüzden vukû'u melhûz mehâzîr ve devâmı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimizin hey'et-i vükelâ-yı hâzıraya ahkâm-ı kânûniye dâiresinde her türlü ta'ahhüdât ve müzâheretde bulunabilmesi için evvelâ hükûmetin meşrû' ve kânûnî olan Teşkilât-ı Milliye'mizi hüsn-i kabul eylediğini sarîh ve kat'î bir lisanla ifâde buyurması lâzımdır. Aksi takdîrde cemiyetimizle hükûmet-i merkeziye arasında emniyet ve samîmiyet-i mütekâbilenin husûl bulduğu meşkûk kalacak ve bi'n-netîce mütebâyin harekât ve teşebbüsâtın zuhûru melhûz buluncaktır. Pây-ı taht ile Anadolu'yu yekdiğerinden tefrîke hey'et-i âcizânemiz ve mümessilleri bulunduğumuz efrâd-ı millet sebebiyet vermiş olmayıp bilakis hükûmet-i sâbıkanın Paris Sulh Konferansı'nda Vilâyât-ı Şarkıye'nin bi't-tamam vâsi' bir muhtâriyeti hâiz Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros hudûd-ı Osmaniye gösterilerek iki-üç vilâyetin câmi'a-i Osmaniye hâricine bırakılması ve pâ-yı taht ve vilâyâtımızın ekser yerlerinde Mütâreke ahkâmı hilâfına birçok işgâller ve haysiyet ve istiklâl-i devlet ve milleti muhil ahvâle seyirci kalması ve mevcûdiyet-i milliyesini muhâfaza azm-i dîndârânesiyle hukûk-ı mukaddesesini müdâfa'aya kıyâm eden kongre a'zâsının eşkıyâ çetesi gibi tenkîli maksadıyla Mamuretülaziz vilâyetinde bir takım eşkıyâ cem'ine bi't-tevessül Sivas ve Mamuretülaziz vilâyetleri ahâlisi arasında mukâtele esbâbını ihzâr emrini veren hükûmet-i sâbıkanın icrâ'ât-ı gayr-i meşrû'ası olmuşdur. Aksâm-ı Memâlik-i Osmaniye'nin işgâli tehlikesine gelince Teşkilât-ı Milliye izhâr-ı mevcûdiyet eylediği günden beri hiçbir işgâl vâki' olmadığı gibi bilakis Ferid Paşa kabinesinin müsâmaha ve seyyi'âtı netîcesi olmak üzere ahkâm-ı Mütâreke'ye mugâyir olarak işgâl edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Binâen-aleyh vahdet-i mülkiyeyi hey'et-i âcizânemiz değil hükûmet-i sâbıkanın ihlâl

eylediği müstağnî-i arz u beyândır. Tarafımızdan hiçbir dâire-i resmiye işgâl edilmemiş olduğundan gayr-i vâki' bir hâlin tashîhi gayr-i vâridir. Ecânib ile vâki' olan münâsebâtımız bir şekl-i siyâsî-i resmîde olmayıp Kuvâ-yı Milliyemiz aleyhinde hükûmet-i sâbıkanın neşrîyât-ı vâki'asının sıhhat veya adem-i sıhhatini tahkîk zımnında gelen ve pay-i tahtda milletin i'timâdına mazhar ve Kuvâ-yı Milliye'ye müstenid meşrû' bir hükûmet göremeyen Düvel-i İ'tilâfiye'nin nezdimize ba's eyledikleri bir takım me'mûrîn-i siyâsiyeleriyle vâki' olan temâslardan ibâret olup gâyesi âmâl-i milliyeyi Teşkilât-ı Milliye'nin vüs'at ve kudretini irâde-i milliye'nin şümûl ve kat'iyetini yakînen onlara ibrâz ve irâ'e ile milletimiz hakkında celb-i hürmet ve i'timâdi te'mîne inhisâr etmiştir ki bu da Sulh Konferansı'nda mukadderât-ı millet hakkında muzır değil bilakis birçok netâyic-i müfide istihsâl edeceği âzâde-i şek ve şübhedir. Mebûsân intihâbâtı hakkında hükûmet-i sâbıkanın verdiği evâmîr-i zâhire dâiresinde hareket eden hükûmetler henüz defâtir-i esâsiyeyi bile tanzîme yeni başlamış olduklarından intihâbâtta ahâlinin hürriyetine tecâvüz ve müdâhale şimdiye kadar mâddeten gayr-i kâbil olduğu gibi cemiyetimiz bir fırka-i siyâsiye olmadığından ihtirâsât-ı siyâsiyeden bi't-tamâm berî bulunacağını ve intihâbâtta kat'iyen ahâlinin ictihâd ve hürriyet-i vicdâniyesine müdâhale etmeyeceğini bi'd-defa'ât beyânnâmeleriyle esâsen i'lân eylemiştir. Mu'âmelât-ı hükûmete îrâs edilen sekte ancak muhâberât-ı resmiyenin inkıtâ'idır ki bu da milletin eb-i müşfik ve ekremi bulunan Pâdişâh'ına ma'rûzât ve istirhâmâtını takdîmine mâni' teşkil ile Pâdişâh ve efrâd-ı millet arasında bir sedd-i hâ'il teşkil eden Ferid Paşa kabinesinin harekât-ı nâ-meşrû'asının netâyic-i zarûriyesindedir. Şu noktaya da kemâl-i ehemmiyet ve ciddiyetle nazar-ı dikkat-i fahâmet-penâhîlerini celbe mecbûruz ki beyânât-ı sâmîlerinde memleketimizde usûl-i meşrûtiyet îcâbınca hâkimiyet-i milliye cârî bulunduğu mezkûr ise de feshinden i'tibâren Meclis-i Mebûsân'ın dört ay zarfında ictimâ'ı Kânûn-ı Esâsîmizin ahkâm-ı sarîhasından iken bugüne kadar intihâbâtın defâtir-i esâsiyesi bile tanzîm edilmemiştir. Muhtâc-ı îzâh olmadığı vechile dört ay zarfında ictimâ'ı bir mecbûriyet-i kânûniye tahtında bulunan Meclis-i Millî'nin şu âna kadar adem-i ictimâ'ı Ferid Paşa kabinesinin açıktan açığa meşrûtiyete bir darbesini ve Kânûn-ı Esâsî'ye bir tecâvüz-i kat'isini teşkil eder ve Kânûn-ı Cezâ'nın mâdde-i mahsûs[as]ına tevîkan bir cinâyet addedilerek müsebbibleri hakkında ahkâm-ı kânûniye[nin] tamâmî-i tatbîki hâkimiyet-i milliyeyi kabul ve ahkâm-ı kânûniyenin tatbîkini kendisi için bir vazîfe-i kânûniye addedecek her hükûmet-i meşrû'anın ilk vazîfe-i mukaddesidir. Ferid Paşa kabinesinin tevlîd eylemiş bulunduğu bugünkü vaziyet-i gayr-i tabî'iyenin adem-i tekerrürü için ilk ma'rûzâtımızda serdine

müsâ'ade istirhâm eylediğimiz âtîdeki tekâlifin hüsn-i telakkî ve tatbîkini temennî eyleriz:

1-Meşrû' ve kânûnî olan teşkilât ve teşebüsât-ı milliyemiz bazı bed-hâhân ve bilhâssa Ferid Paşa kabinesi tarafından Bolşeviklik veya İttihâdçılık mâhiyetinde sû'-i tefsîr ve bu yüzden memleketimiz dâhilinde şûriş olduğu ta'mîm ve işâ'a edilmişdi. Bugün de millet arasında nifâk ve şikâk olduğu zehâbında bulunulduğu anlaşılmışdır. Bu şâyi'alar kat'iyen gayr-i vâriddir. Bilakis memleketimizde her zamândan ziyâde âsâyîş ve huzûr olup millet dahi bir kütle-i müttehîde hâlinedir. Bu hakâyık bütün cihân nazarında sâbitdir. Hükûmet-i merkeziye için pek büyük bir kuvve-i ma'neviye ve bir nokta-i istinâd ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferid Paşa kabinesi tâ son zamâna kadar Anadolu ahvâlini müşevveş ve mûcib-i endîşe göstererek milletin cihân nazarında iktisâba başladığı i'tibâr-ı medenîyi izâleye çalışmaktan hâlî kalmadı. Binâen-aleyh bugün tekâmül Anadolu'nun hükûmet-i cedîdeden beklediği ilk iş milletin yek-vücûd olup sükûn içinde hukûk-ı meşrû'asının müdâfa'asına çalışıldığını ve memleketin hiçbir tarafında muhill-i âsâyîş hiçbir hâl ve hareket mevcûd olmadığını ve husûsuyla âmâl-i milliyenin tamâmıyla haklı ve meşrû' olduğunu resmî bir beyânnâme ile cihân efkâr-ı umûmiyesine i'lân etmektedir. Bu sûretle milletin teşkil ettiği vahdet-i umûmiyeye hükûmet de iltihâk ederek hiçbir kuvve-i siyâsiyemiz bu mübeccel cereyânın hâricinde kalmamış olacaktır.

2-Hükûmet-i sâkıtanın tahrîkât-ı ihânetkârânesine âlet olarak ahâliyi teslîh ve mukâteleye sevk eden bir takım rü'esâ-yı me'mûrînin mahkeme-i âidesine tevdi'i ve harekât-ı meşrû'a-i milliyeye mümâna'at ve hıyânet eden bazı vülât-ı sâbıkanın da hizmet-i devletde istihdâm olunmamaları ve mahzâ hukûk-ı kânûniye-i milliyeye müzâheret etdiklerinden dolayı azledilenlerin de me'mûriyetlerine i'âdeleri ile hak ve adâletin yerine getirilmesi taleb ve ricâ olunur.

3-Ordunun ma'neviyâtı üzerinde sû'-i te'sîr icrâ eden Harbiye Nezâreti'ni âtil ve gayr-i kâdir bir hâle getiren i'âde-i rütbeleri Meclis-i Millî'nin tasdîkine iktirân etmemiş olan ve yegâne sebep-i istihdâmları da bir takım esbâb ve mülâhazât-ı sakîme-i siyâsiyeden ibâret bulunan mütekâ'idînin derhâl asıllarına ircâ'ıyla mühim ve mu'tenâ makâmât-ı askeriyenin ehil ellere tevdi'ini ordunun ve devletin selâmeti nâmına arz ve teklîf ederiz.

4-Anâsır-ı İslâmiye'yi birbiriyle mukâteleye sevk edip milletin harekât-ı meşrû'asını işkâl etmek üzere hükûmet-i sâbıkanın vermiş olduğu gayr-i kânûnî evâmîr-i hâ'inâneyi âid oldukları eşhâsa tebliğ eden ordunun esrârını muhtevî şifreli muhâberât-ı askeriyeyi çaldırmak için tertîbât ittihâzından ve bilhâssa Posta ve Telgraf Müdüriyet-i Umûmiyesi'nde bir

hafiyeye ve câsûs teşkîlâtı vücûda getirmekten çekinmeyen ve bu sûretle muhâberât-ı resmîyenin mahremiyet ve kudsiyet-i kânûniyesini ihlâl eden nuzzâr-ı sâbıkadan Ali Kemal ve Âdil Beyler'le Süleyman Şefik Paşa'nın Meclis-i Millî küşâdında Dîvân-ı Âlî'ye tevdi' edilmek üzere hiçbir tarafa firârlarına meydân verilmemesini ve bilhâssa Posta ve Telgraf Müdür-i Umûmîsi Refik Hâlid Bey'in derhâl tevkîfiyle mahkeme-i âidesine tevdi'ini kânûnun masûniyeti ve hukûk-ı millîyenin kudsiyeti nâmına talep ederiz.

5-Gerek İstanbul ve gerekse taşrada harekât-ı meşrû'a-i milliyeye iştirâk etmiş veya harekât-ı mezkûreyi tervîc eylemiş olanlar aleyhinde hükûmet-i sâkîta tarafından başlanılmış olan ta'kîbât ve tazyîkât-ı keyfiyeye nihâyet verilmesi kânûna istinâden ve kemâl-i ehemmiyetle talep ve ricâ olunur.

6-Bidâyetde İ'tilâf hükûmâtının sırf kendi askerî nokta-i nazarlarından vaz' ve ikâmesi teklîf ve Hükûmet-i Osmaniye tarafından deruhde olunan Dersâadet matbû'ât sansürünün birçok sebep ve bahânelerle evvelâ İ'tilâf kontrolü ve bilâhire Mü'telifin tarafından kable't-tab' sansüre iştirâk edilmesi sûretinde müdâhalât ile nüfûz-ı hükûmetin zevâli ve sâbık kabine-nin de bu ecnebî kuvvetinden nâ-meşrû' istifâdesi yüzünden bugün matbû'ât milletinin âmâl-i meşrû'asını izhâr ve hukûk-ı mukaddesesini müdâfa'a edemeyecek hâl-i elîme gelmiş ve bunun bütün mes'ûliyet-i mâddiye ve ma'nevîyesi hükûmetin dûş-i tahammülüne yüklenmiştir. Binâen-aleyh Osmanlı Hükûmeti'ne Kânûn-ı Esâsî'ye mugâyir olan bu hâl resmen bir nihâyet verilmesini ve şâyed Düvel-i İ'tilâfiye tarafından kendi nokta-i nazarlarından askerî sansüre devâmda ısrâr olunacak olursa bu sansürün Hükûmet-i Osmaniye Matbû'ât-ı Umûmiye Müdüriyeti'nin murâkabe-i kat'iyesi altında olmak üzere hutût-ı esâsiyesi mu'ayyen ve Dersâadet matbû'âtınca ma'lûm şerâ'it dâiresinde Mü'telifin tarafından icrâsına müsâ'ade ile Hükûmet-i Osmaniye'nin efkâr-ı umûmiye-i millet karşısında sansür mes'ûliyetinden tahlîsini arz ve teklîf eyeriz. Ma'rûzât ve tekâlîf-i mesrûdeye milleti tatmîn edecek cevâb-ı sarîh ve muvâfık i'tâ buyurulacağı zamâna kadar te'mîn-i makâsıd-ı millîye için milletce ittihâz edilmiş olan tedâbîr-i fi'liyeye kemâ-kân devâm zarûretinde kalınacağını bi'l-cümle vilâyât ve müstakil elviye ile mülhakâtından aldığımız karârlar üzerine kemâl-i kat'iyetle arz ederiz.

Fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsilîyesi nâmına
Mustafa Kemal

~ 42-6 ~

Südde-i Seniyye-i Mülûkâne'ye Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi'nden ref' olunan telgrafnâmenin sûreti

Sadâ-yı milleti boğmak sûretiyle memleketin her tarafından yükselen feryâd-ı umûmînin hâk-i pâ-yı şâhanelerine vusûlünü men' ederek hem milletini hem Pâdişâh'ını iğfâl etmekden çekinmemiş olan sâbık kabinenin mürâca'at ve şikâyet-i milliye üzerine ıskâtıyla yerine metâlib-i milliye dâiresinde temşiyet-i umûr edecek bir hey'et-i vükelâ ikâme buyurulması milletin südde-i seniyyelerine karşı olan ubûdiyet ve sadâkat-ı mevrûsesini te'yîd etmiş olmağla şükrân-ı umûmîyi bütün millet-i mutf'aları nâmına atebe-i felek-mertebe-i şehriyârîlerine ref'e cür'etyâb oluyoruz. Kâtube-i ahvâlde emr ü fermân şevketlü kudretlü mehâbetlü Hilâfet-penâh efendimiz hazretlerindedir.

Fî 7 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Makâm-ı Sâmi-i Sadâret-penâh'den
Hey'et-i Temsîliye'ye yazılan telgrafnâme sûreti*

7 Teşrîn-i Evvel sene [13]335 târihiyle atebe-i ulyâ-yı mülûkâneye takdîm olunan telgrâfnâme manzûr-ı âlî buyurularak zât ve makâm-ı akdes-i şâhanelerine karşı millet-i sâdikaları nâmına te'yîd edilen hissiyât-ı sadâkatkârî mûcib-i memnûniyet-i cenâb-ı şehriyârî olmuş ve devlet ve milletin karîben selâmet ve sa'âdete vusûlüne du'â buyurulmuş olduğu teblîğ olunur.

Fî 8 Teşrîn-i Evvel sene [13]35

~ 42-7 ~

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye

Telgraf İdâresi
Telgrafnâme
Mahreci: Kongre

Huzûr-ı Celîl-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Hey'et-i Celîle-i Vükelâ tarafından neşredilip Dâhiliye Nezâret-i Celîlesince sûreti vilâyâta ta'mîm edilmiş olan beyânnâme-i resmî mütâla'agüzâr-ı âcizânemiz oldu. Vatan [ve] milletin bugüne kadar ma'rûz olduğu şerâ'it-i târîhiyenin en mühliklerinden doğmuş bir vahdet-i milliyeye istinâd eden teşkîlât-ı kânûniye ve harekât-ı meşrû'amızın sâbık kabine tarafından sû'-i tefsîr edilmesi şimdîye kadar hükûmetin millete istinâd etmesine ve milletin istifâdesine mâni' oluyordu. Te'sîrât-ı muzırrası ma'lûm olan bu sû'-i tefehhümün hey'et-i celîlelerince bu sûretle izâlesi ve hükûmetin metâlib ve âmâl-i millîye dâiresinde idâre-i umûr edeceğinin i'lânı bugünden i'tibâren millete hükûmeti gayr-i kâbil-i tefrîk olacak bir sûretde birleştirmişdir. Maksud-ı mukaddesimizin tahakkukunda en mühim âmil olacak olan bu vahdet-i umûmiyenin te'mîn buyurulmasından mütevellid şükrân-ı millî-yi tebrîkât-ı mahsûsamıza terdîfen arzederiz. Fermân.

Fî 8 Teşrîn-i Evvel sene [1] 335

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_8

~ 42-8 ~

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

İntihâb-ı mebûsân hakkındaki hazırlık derecesinin iş'ârına dâir Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Mümessile Reîsi nâmına Mustafa Kemal imzasıyla alınan fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târîhli telgrafnâmenin sûreti berây-ı ma'lûmât leffen arz u takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 12 Muharremü'l-harâm sene [1]338 ve fî 7 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Karesi Mutasarrıfı
Ali Rıza

BOA, DH. KMS, 56-1/44_2

**

Sûret

İntihâb-ı mebûsân hakkındaki hazırlık derecesinin iki gün zarfında iş'ârına dâir 23/9/[13]35 târîhli ta'mîme taraf-ı âlînizden henüz cevâb verilmemiştir. Cevâbın te'ehhurundaki sebebin ve talep olunan ma'lûmâtın serî'an iş'ârı.

Fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Mümessilesi Reîsi nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, DH. KMS, 56-1/44_3

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
8056
1580**

Huzûr-ı Âlî-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

İntihâb-ı mebûsân hakkında Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi nâmına keşîde olunup Aydın Vilâyeti'nden bâ-tahrîrât irsâl kılınan telgrafnâmenin sûreti manzûr-ı âlî-i fahîmâneleri olmak üzere leffen arz u takdîm kılındı. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyü'l-emrindir.

Fî 17 Muharrem sene [1]337 ve fî 13 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Dâhiliye Nâzırı
bende
Mehmed Şerif*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_10—3

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs**

Sûret

İzmir Vilâyeti'ne

İntihâb-ı mebûsân hakkındaki hazırlık derecesinin iki gün zarfında iş'ârına dâir 23 Eylül sene [13]35 târîhli ta'mîme taraf-ı âlîinizden henüz cevâb verilmemiştir. Cevâbın te'ehhurundaki sebebin ve talep olunan ma'lûmâtın serî'an iş'âr buyurulması.

Fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [13]35

*Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_10—4

**Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Evrâk-ı Umûmî Numarası: 869
Kalem Numarası: 79
Fî 21 Teşrîn-i Evvel sene [1]335
23 Teşrîn-i Evvel sene [13]35**

Huzûr-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

13 Teşrîn-i Evvel sene [13]35 târîh ve 8056 numaralı tezkire-i âcizâneme zeyldir. Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi nâmına aynı me'âlde keşide olunup Üsküdar ve Karesi Mutasarrıflıklarından bâ-tahrîrât irsâl kılınan telgrafnâmelerin bir sûreti leffen pîşgâh-ı sâmi-i fahîmânelerine takdîm kılınmış olmakla ol bâbda.

BOA, DH. KMS, 56-1/44_6

**

Karesi Mutasarrıflığı

Sûret

Milletin rûh ve vicdânından tuğyân eden vahdet ve azm ü irâde vaziyet-i siyâsiyenin ve vatanımızın ta'yîn-i mukadderâtı ile milletimizin hukûk ve istiklâli mevzû'-ı bahs olduğu bu hengâme-i târîhîde lehü'l-hamd lehimize döndüğü kemâl-i şükranla idrâk ediyoruz. Cenâb-ı Hakk'ın inâyeti ve adâletine sığınan millet-i necîbemiz böyle yek-vucûd bir hâlde ve sarsılmaz bir azm ü îmân ile kaldıkça hiç şübhesiz âmâl-i meşrû'asına

nâ'iliyetle mes'ûd olacaktır. Binâen-aleyh mevcûdiyet-i milliyemizi yâr u ağyâr nazarında izhâr u ityân eden müşkilâtın nizâmnâme mûcebince ta'kîb etdirilmesi ve bilhâssa küçük büyük bi'l-cümle merkezlerin birbiriyle ve hey'et-i merkeziye ile sıkı bir râbîta te'sîs eylemeleri bugünün mühim ve hayâtî ve bir vazife-i milliye ve vataniyesidir. Bu sebeble husûsât-ı mezkûreye son derece ehemmiyet verilmesini te'kîd ile ve teşkilâtın tevsî' ve teşmîl derecesi hakkında pey-der-pey hey'etimize i'tâ-yı ma'lûmât olunmasını ricâ eyleriz.

BOA, DH. KMS, 56-1/44_8

**

**Üsküdar Mutasarrıflığı
Tahrîrât Müdîriyeti
Mahreci: Sivas
Numara: 1483**

Mahreci Sivas olmak üzere dün akşam vârid olan telgrafnâmenin sûretidir.

Üsküdar Mutasarrıflığı'na

Milletin rûh ve vicdânından tuğyân eden vahdet ve azm ü irâde sâyesinde vaziyet-i siyâsiyenin vatanımızın ta'yîn-i mukadderâtı ile milletimizin hukûk ve istiklâlî mevzû'-ı bahs olduğu bu hengâme-i târîhîde lehü'l-hamd lehimize döndüğünü kemâl-i şükrânla idrâk ediyoruz. Cenâb-ı Hakk'ın inâyeti ve adâletine sığınan millet-i necîbemiz böyle yek-vücûd bir hâlde ve sarsılmaz bir azm ü îmân ile kaldıkça hiç şübhesiz âmâl-i meşrû'asına nâ'iliyetle mes'ûd olacaktır. Binâen-aleyh mevcûdiyet-i milliyemizi yâr u ağyâr nazarında izhâr ve isbât eden teşkilâtın nizâmnâme mûcebince ta'azzuv etdirilmesi ve bilhâssa küçük büyük bi'l-cümle merkezlerin birbiriyle ve he'yât-ı merkeziye ile sıkı bir râbîta te'sîs eylemeleri bugünün en mühim ve hayâtî ve bir vazîfe-i milliye ve vataniyesidir. Bu sebeble husûsât-ı mezkûreye son derece ehemmiyet verilmesini te'kîd eyler ve teşkilâtın tevsî' ve teşmîl derecesi hakkında pey-der-pey i'tâ-yı ma'lûmât olunmasını ricâ eyleriz.

13/10/[13]35

*Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, DH. KMS, 56-1/44_10

Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi
Evrâk Numarası: 1581
Kalem Numarası: 1800
20 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Amasya'da Bahriye Nâzırı Sâlih Paşa Hazretleri'ne

1-İntihâb-ı mebûsân hakkındaki hazırlık derecesinin iki gün zarfında iş'ârına dâir (Hey'et-i Temsîliye nâmına) 23 Eylül sene [1]335 târîhiyle vilâyât ve mülhakâta ta'mîmen ve te'kîden telgraflar çekildiği anlaşılmıştır.

2-Hükûmetce mekâtîb ve telgrafnâmeler kat'an sansüre tâbi' tutulmadığı hâlde oralarca postaya verilen mektûbların küşâd ve telgrafnâmelerin kontrol edilmekte olduğu ve bunların efrâd-ı ahâli üzerinde sû'-i tesîrâtı istilzâm eylediği haber alınıyor.

3-Ecânib ile münâsebât-ı siyâsiyeye girişilmemesi evvelce tavsiye olduğu hâlde Hey'et-i Temsîliye'nin ecnebî gazete muhâbirleriyle temâs etmekde ve bir takım beyânâtta bulunmakda oldukları neşriyât-ı vâkı'adan anlaşılmaktadır.

4-Sivas'da *İrade-i Milliye* nâmıyla bir gazete intişâr ederek bunun İngiltere aleyhinde makâlâtı ihtivâ etmekde olduğu ve bu hâlden İngilizlerin kuşkulandığı haber alınmış ve Anadolu'da Mütârekenâme ahkâmının ta'yîn etdiği mikdârdan fazla kuvvet buldurmakda olduğumuzdan bahisle Düvel-i İ'tilâfiye tarafından hükûmetin nazar-ı dikkati celb edilmiştir. Ânifü'l-beyân husûsâtdan her birinin menâfi'-i âliye-i memleket ve siyâset-i hükûmet üzerindeki te'sîrât-ı muzırması müstağnî-i tizkâr olmadığından bu cihetlerin ve umûr u mu'âmelât-ı hükûmete ta'alluk eden husûsâta müdâhaleyi işrâb edecek hâlâtdan tevakkî lüzûmunun Hey'et-i Temsîliye'ye kemâ-hiye-hakkîhâ şerh ve ityânıyla celb-i nazar-ı dikkatleri ve ahâleden grub hâlinde toplanmış kuvve-i müsellaha var ise müsâra'aten dağıtılması vücûbunun ehemmiyet-i mahsûsa ile hey'ete teblîği tavsiye ve efkâr-ı umûmiyeyi berây-ı istilâ' Sivas'a kadar ihtiyâr-ı külfet-i azîmet buyurmaları başkaca ricâ olunur, efendim.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_10—1-2

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Şifre Telgrafnâme
Mahreci: Aydın
26 Teşrîn-i Evvel sene [13]35

Mahremdir

Anadolu ve Rumeli Müdâfa‘a-i Hukûk Cemiyeti Hey’et-i Temsîliyesi nâmına Mustafa Kemal imzasıyla Sivas merkezinden alınan "gâyet müsta‘celdir" işâretli telgrafnâmelerde intihâbât-ı mebûsânın suver-i icrâ‘iyesi ve safahât-ı sâiresi hakkında istîzâh-ı ma‘lûmât ve bazı gûnâ i‘tâ-yı ta‘lîmât edilmektedir. Daha evvelce bu zemînde alınmış olan telgrafnâmelerden birinin sûreti bâ-arîza makâm-ı âlî-i nezâret-penâhîlerine takdîm olunmuş idi. Hey’et-i hâzıra-i vükelâ ile Kuvâ-yı Milliye arasında i‘tilâf husûle gelerek mu‘âmelât-ı hükûmete müte‘allik bu gibi evâmir-i resmiyenin ancak merci‘inden sudûru kat‘iyen ümîd edilmekte ve bu sûretle mezkûr telgraflara cevâb verilmemekde olduğu hâlde el-ân bu imza ile telgraflar vürûdu bâdî-i hayret ve te‘essür olmaktadır. İki makâm ve merci‘den telakkî-i ta‘lîmât olunması ecânib nazarında fevkalâde sû‘-i te‘sîri müceb olacağı müstağnî-i îzâh olmasına ve o yolda mürâca‘ât tevâlî eylemekte bulunmasına nazaran eğer şimdiye kadar mürâca‘ât-ı vâkı‘aya sükût ile mukâbele gösterilmesi hükûmet-i merkeziyenin âmâl-i mümâşât-kârânesine muhâlif düşüyorsa sûret-i fikr ve mülâhaza-i devletlerinin mahremâne emr ü iş‘ârına şiddetle muntazırım, efendim.

Fî 25 Teşrîn-i Evvel sene [13]35

Aydın Vâlisi
Ahmed İzzet

BOA, DH. KMS, 53-3/60_2

~ 42-9 ~

*20 Teşrîn-i Evvel sene [13]35'den fî 22 Teşrîn-i Evvel
sene [13]35 târîhine kadar Amasya'da Bahriye Nâzırı Sâlih Paşa
Hazretleri'yle Anadolu ve Rumeli Müdâfa‘a-i Hukûk Cemiyeti Hey’et-i
Temsîliyesi a‘zâsından Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, Rauf ve Bekir Sâmi
Beyefendiler hazerâtı arasında cereyân eden müzâkerâtın zabıtnâmesidir.*

Osmanlı kavminin hükümdârlarına karşı asırlardan beri muhâfaza eyledikleri râbıta-i kudsiye memleketin ma'rûz kaldığı son felâketler muvâcehesinde bir kat daha kesb-i kuvvet etmiş olup bütün âlem-i İslâm için bugün dahi kavî ve mukaddes bir istinâdgâh ve yegâne penâh teşkîl eylemekte olan Makâm-ı Hilâfet-i İslâmiye ve Saltanat-ı Osmaniye'nin te'mîn-i bekâ ve mahfûziyeti gâyesi Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'nin hedef-i aslîsi olduğu müdellelen şerh ve tafsîl edildikten sonra umûmî kongrenin fî 11 Eylül sene [13]35 târîhli beyânnâmesi mevâddının tezekkürüne başlandı.

1-Beyânnâmenin birinci mâddesinde Devlet-i Osmaniye'nin tasavvur ve kabul edilen hudûdu Türk ve Kürtlerle meskûn olan arâzîyi ihtivâ eylediği ve Kürdlerin câmi'a-i Osmaniye'den ayrılması imkânsızlığı îzâh edildikten sonra bu hudûdun en asgarî bir talep olmak üzere te'mîn-i istihsâlî lüzûmu müştereken kabul edildi. Ma'a-hâzâ Kürdlerin serbestî-i inkişâflarını te'mîn edecek vech ve sûrette hukûk-ı ırkıye ve ictimâ'iyeye mazhar-ı müsâ'adât olmaları dahi tervîc ve ecânib tarafından Kürdlerin istiklâlî maksad-ı zâhirîsi altında yapılmakda olan tezvîrâtın önüne geçmek için de bu husûsun şimdiden Kürdlerce ma'lûm olması husûsu tensîb edildi. Hâlen ecnebî taht-ı işgâlinde bulunan menâtıktan Kilikya'yı Fransız ve İngilizlerin Arabistan ile Türkiye arasında bir "Etat tampon" vücûda getirmek maksadıyla anavatandan ayırmak arzusunda buldukları mevzû'-ı bahsedildi. Anadolu'nun en koyu Türk muhîti ve en mahsûldâr ve zengin bir mıntıkası olan bu kıt'anın hiçbir sûretle ayrılmasına muvâfakat edilmeyeceği, Aydın'a gelince bunun da daha kat'î bir evleviyetle eczâ-yı vatandan gayr-i kâbil-i infikâk olduğu esâsı umûmiyetle kabul edildi. Trakya mes'elesine gelince burada da İngiliz ve Fransızların Bulgarlar ile Türkler arasında âtiyen bu iki devletin müştereken hareketlerine mâni' olmak maksadıyla zâhiren bir hükûmet-i müstakille ve hakikatde bir müsta'mere te'sîs ve bu hâlde Şarkî Trakya'dan dahi Midye-İnöz hattına kadar olan mıntıkayı bizden ayırmak arzusunda olmaları ihtimâlî der-pîş edildi. Fakat Edirne'nin ve Meriç hudûdunun bir hükûmet-i müstakille-i İslâmiye'ye ilhâk edilmek için dahi olsa hiçbir sûretle terkine rızâ gösterilmemesi esâsı müştereken tasvîb edildi. Ma'a-hazâ bütün bu mâdde muhteviyâtı hakkında hey'et-i teşrî'iyenin vereceği en son karâr bi't-tab' mutâ'dır.

2-Beyânnâmenin dördüncü mâddesinde anâsır-ı gayr-i müslimeye hâkimiyet-i siyâsiye ve muvâzenet-i ictimâ'iyemizi ihlâl edecek mâhiyetde imtiyâzât i'tâsının kabul edilmeyeceğine dâir olan fıkra ehemmiyetli bir sûrette tezekkür olundu. Bu kaydın istiklâlimizi fi'len te'mîn için istihsâlî mübrem bir talep mâhiyetinde telakkî edilmesi ve bundan yapılacak en ufak

bir fedâkârlığın istiklâlimizi esâslı bir sûrette rahnedâr eyleyeceği dermiyân edildi. Anâsır-ı gayr-i müslimenin asırlardan beri hâiz oldukları bazı imtiyâzâtın devletin bugünkü hâl-i acz ve ıztırârında ilgâsı müşkil olduğu da nazar-ı i'tibâra alınmıştır. Mezkûr dördüncü mâddede mevzû'-ı bahs olan ve anâsır-ı Hristiyanîye'ye fazla imtiyâzât verilmemesine ma'tûf olan gâye lâzımü'l-istihsâl bir hedef olarak kabul edilmiştir. Ma'a-hâzâ gerek bu bâbda ve gerek hakk-ı hayâtımızın müdâfa'ası emrindeki metâlib-i sâiremize âid husûsâtda Meclis-i Millî'nin re'y ve karârı mutâ'dır.

3-Beyânnâmenin yedinci mâddesine nazaran istiklâlimiz tamâmen mahfûz kalmak şartıyla fennî, sına'î ve iktisâdî ihtiyâcımızın sûret-i tesviyesi husûsu münâkaşa edildi. Memleketimize pek çok sermâye dökülecek olan bir devletin umûr-ı mâliyemiz üzerinde bir hakk-ı murâkabeye mâlik olması zarûrî olacağından derece-i şumûlü kesdirilemeyen bu hakk-ı murâkabenin istiklâlimizi ve menâfi'-i hakîkiye-i milliyemizi zarar-dâde etmeyecek vechile mütehassıslarca esâslı bir sûrette düşünülerek tahdîd ve tesbîtden sonra Meclis-i Millîce tensîb edilecek sûretin kabulü tezekkür olundu.

4-11 Eylül sene [13]35 târîhli Sivas Kongresi mukarrerâtının mevâdd-ı sâiresi de Meclis-i Mebûsân'ın kabulüne iktirân eylemek şartıyla esâs i'tibârıyla muvâfık görüldü.

5-Bundan sonra Sivas Kongresi'nin fî 4 Eylül sene [13]35 târîhli mukarrerâtının teşkilât kısmına âid on birinci mâddesi muhteviyâtı olan Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'nin vaziyeti ve bundan sonraki şekil ve sâha-i fa'âliyeti husûsu mevzû'-ı bahs oldu.

Bu mâddede irâde-i milliyeyi hâkim kılacak olan Meclis-i Millî'nin hukûk-ı teşrî'a ve murâkabesine emniyet ve serbestî ile sâhib oldukdan ve bu emniyet Meclis-i Millîce te'yîd edildikten sonra cemiyetin şekli kongre karârıyla ta'yîn edileceği musarrahdır. Burada mevzû'-ı bahs olan kongrenin şimdiye kadar vukû' bulan Erzurum ve Sivas Kongreleri gibi hâricde ayrı bir kongre hâlinde olması meşrûd değildir.

Cemiyetin programını kabul eden mebûsân cemiyetin nizâmnâmesinde musarrah olan murahhaslar add ü telakkî edilerek akd edecekleri ictimâ'-ı mahsûs kongre makâmına kâ'im olabilir.

Meclis-i Millî'nin İstanbul'da tamâmen hâl-i emniyetde serbest olarak icrâ-yı vazîfe edebilmesi şarttır. Bunun şerâ'it-i hâzıraya göre ne dereceye kadarı te'mîn edilebileceği te'emmül edildi. İstanbul'un ecnebî taht-ı işgâlinde bulunması hasebiyle mebûsânın vazîfe-i teşrî'iyelerini hakkıyla ifâya pek müsâ'id olamayacağı fikri hâsıl oldu. Yetmiş Seferi'nde Fransız-

ların Lyon'da ve ahîren Almanların Weimar'da yaptıkları vechile sulhün akdine kadar muvakkaten Meclis-i Millî'nin Anadolu-i Şâhâne'de Hükûmet-i Seniyye'nin tensîb edeceği emîn başka bir mahalde ictimâ'ı muvâfık görüldü.

Meclis-i Millî'nin ictimâ'ından sonra derece-i emniyet ve mahfûziyeti ta'ayyün edeceğinden emniyet-i tâmmeye görüldüğü takdîrde cemiyet Hey'et-i Temsîliyesi'nin ilgâsıyla teşkîlât-ı hâzırasının hedef-i mesâ'îsinin ta'yîni bâlâda tasrîh olduğu vechile kongre makâmına kâ'im olacak olan ictimâ'-ı mahsûsda karârlaşdırılacaktır.

Mebûsânın intihâbında serbestî-i tâm bulunması lüzûmu Hükûmet-i Seniyyece emir buyurulmuş olması hasebiyle intihâbâtın icrâsında cemiyet Hey'et-i Temsîliyesince ednâ bir müdâhale vâki' olmamaktadır.

Mebûsân miyânında İttihâd ve Terakkî'ye mensûb ve o devrin seyyi'âtında zî-medhal eşhâs bulunduğu takdîrde bunların İ'tilâf Devletlerince iyi bir nazarla görülmeyeceği tabî'î olduğundan bu kabîl eşhâsın mebûs intihâb edilmesine meydân verilmemek için Hey'et-i Temsîliyece irşâd sûretinde sûret-i münâsibede bazı telkînât yapılması muvâfık olacağı da düşünöldü ve muvâfık görüldü. Bu bâbda kabulü arzolunan tarz merbûtdur.

İşbu zabıtnâme iki nüsha olarak Amasya'da tahrîr ve Bahriye Nâzırı Sâlih Paşa hazretleriyle Hey'et-i Temsîliye a'zâ-yı muhteremesi arasında te'âtî edildi.

<i>Anadolu ve Rumeli</i>	<i>Anadolu ve Rumeli</i>	<i>Anadolu ve Rumeli</i>
<i>Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti</i>	<i>Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti</i>	<i>Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti</i>
<i>Hey'et-i Temsîliyesi nâmına</i>	<i>Hey'et-i Temsîliyesi nâmına</i>	<i>Hey'et-i Temsîliyesi nâmına</i>
Mustafa Kemal	Hüseyin Rauf	Bekir Sâmî

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_9

~ 42-10 ~

Bâb-ı Âfî
Dâire-i Sadâret
Şifre Kalemi

Makâm-ı Sadâret-i Uzmâ'ya

C[evâb]. 20 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 şifreye. İş'âr-ı sâmilîleri üzerine Mustafa Kemal Paşa ve rüfekâ-yı muhteremesinden vâki' olan istîzâha aldığım cevâbı aynen ber-vech-i âtî arz ederim.

Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Amasya'da Bahriye Nâzırı
Sâlih

Sûret

Mâdde 1-İntihâbât derecesinin iş'ârı hakkındaki ta'mîm hükûmet ile Kuvâ-yı Milliye arasında i'tilâf husûlünden evvel yapılmış olup bunun bir sûreti de ba'del-i'tilâf Harbiye nâzırı paşa vâsıtasıyla mukaddemâ arz edilmiş idi.

Mâdde 2-Mektûb ve telgrafnâmelerin sansür edilmesi tamâmen gayr-i vâki'dir. Hey'et-i Temsîliye'nin ma'lûmâtı hâricinde böyle bir şey vâki' ise derhâl men'i için tedâbîr ittihâz edilmek üzere mâdde tasrîh edilerek iş'âr buyurulması.

Mâdde 3-Hey'et-i Temsîliye hükûmetle i'tilâfdan evvel ve ne de ondan sonra ecânib ile münâsebât-ı siyâsiyeye girişmemiştir. Yalnız bundan takrîben bir ay mukaddem Sivas'dan geçen General Harbord hey'eti ve Binbaşı Labonne, Yüzbaşı Le Ander gibi Fransız zâbitânı berây-ı ziyâret Hey'et-i Temsîliye'ye temâs etmiş ve hattâ kendilerine i'âde-i ziyâret bile edilmemiştir. General Harbord refâkatinde bulunan bir Amerikalı gazeteci Mustafa Kemal Paşa'yı ziyâretle kendisinden bazı sû'aller sormuş ve maksad-ı umûmîye muvâfık cevâblar verilmiştir. Bahis buyurulan münâsebât-ı siyâsiyenin bundan bir ay evvelki mebhûs Amerika gazeteleri vâsıtasıyla ancak şimdi pay-i taht mehâfilinde intişâr etmiş olmasından ibâret olması kaviyyen melhûzdur.

Mâdde 4-*İrâde-i Milliye* gazetesinde İngiltere aleyhinde hiçbir makâle intişâr etmemiştir. Yalnız Malatya hâdisesi münâsebetiyle Mister Noel nâmındaki İngiliz yüzbaşısının memleketimizde yaptığı ifsâdâta belîğ bir vesîka teşkîl eyleyen ve ele geçen telgrafnâmesi ve bir de Eskişehir'de İngilizler tarafından pek nâ-lâyık bir tarzda derdest edilerek götürülen Kaymakam Âtîf Bey'in refikası ve çocukları tarafından İ'tilâf mümessillerine yazılan bir [telgrafnâme]dir ve bu da hükûmet ile i'tilâfdan mukaddemdir. Makâle sûretinde ve herhangi bir devlet aleyhinde yazı yazılmaması bundan sonra dahi taht-ı te'mindedir. Anadolu'da Mütâreke hilâfında olarak fazla kuvvet bulunması mes'elesine gelince hâl-i hâzırdeki ordu kadrosu Kuvâ-yı Milliye'den bir neferle bile takviye edilmiş değildir ve Kuvâ-yı

Milliye nâmına mu'ayyen bir yerde toplu kıt'a hâlinde hiçbir kuvvet yoktur.
Ahâli kâmilen kendi köylerinde iş ve güçleriyle meşgûldürler.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_11

~ 42-11 ~

**Bâb-ı Âfî
Dâire-i Sadâret
Şifre Kalemi**

Makâm-ı Sâmi-i Sadâret-i Uzmâ'ya

Hey'et-i Temsîliye ile görüşülecek husûsâta esâs olmak üzere kabinece tesbît edilen dokuz mâddelik muhtıra kâmilen kabul ve tasvîb edilmiştir. Mezkûr muhtıranın altıncı mâddesi de esâs i'tibârıyla Hey'et-i Temsîliyece kabul edilmiş ve zâten de o yolda hareket edilmekte bulunmuşdur. Ancak mebhûs mâdde yerine sûreti âtîde münderic tarz-ı hareketin netîce i'tibârıyla daha hayırlı olacağını zan ve tahmîn etmekdeyim. Mezkûr altıncı mâdde ile bu mâdde yerine kâ'im olmak üzere muvâfık görülen sûret-i mu'addelesi aynen âtîye derc olundu. Bugün Samsun'a hareket edeceğimden Hey'et-i Vükelâca hangisinin münâsib görüldüğünün âcilen teşebbüsât-ı lâzımede bulunabilmek üzere Cemal Paşa hazretleri vâsıtasıyla Mustafa Kemal Paşa hazretlerine iş'âr buyurulmasını ricâ ederim.

Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Amasya'da Bahriye Nâzırı
Sâlih*

Sûret

Esâs Altıncı Mâdde: İntihâb-ı mebûsînin serbest cereyânı aleyhimizde vukû' bulacak i'tirâzât ve müdâhalâtın men'i ve tebe'a-i Osmaniye beyinde vukû'u melhûz ihtilâfâtın selbi için lâzım ve selâmet-i vatan için elzemdir. Çünkü müdâhale vukû'u bâ'is-i kıl ü kâl olmağla beraber meselâ meşhûr İttihâdcıların hey'eti İ'tilâf Devletleri'nin i'tirâz ve hattâ müdâhalelerini mücib olabileceği cihetle intihâbâtın re'y-i ahâliye terki muktezîdir. İsbâbet de ondadır. Zâten Meclis-i Mebûsân'da muhâlif fırkalara da lüzûm vardır.

Sûret

Altıncı Mâdde-i Mu'addele: İctimâ' edecek Hey'et-i Mebûsân miyânında şahsiyetleri İttihâdcılığın mesâvisi ile alâkadâr tehcîr ve taktîl mesâ'iliyle ve menâfi'-i hakîkiye-i millet ve memlekete münâfî sair mesâvîleriyle lekedâr olan kimselerin bulunması câiz olmadığından bu cihete mâni' olmak için mümkün olan esbâba tevessül edilebilir. Bu tarz-ı tevessül hukûk-ı şahsiye ve ahkâm-ı kânûniyeye tecâvüz mâhiyetinde olmamalıdır. İstihdâf olunacak maksad nezîh ve bî-taraf zevâtın intihâblarını tercîh ve bed-hâhân ve ecânibin bir gûne i'tirâz ve müdâhalelerine meydân vermemek için memleketimizde mevcûd tekmîl fırak-ı siyâsiyeden ve anâsır-ı Hıristiyanıye'den intihâbâta iştirâki te'mîn ile ictimâ' edecek meclisin sıfat-ı temsîliyesinin her nokta-i nazarından bütün memlekete şümûlünü isbât etmektir. Bu bâbda zamân-ı teşebbüs te'ehhur etmiş olduğundan bundan sonra olunabilecek tedâbîr ile tamâmen te'mîn-i maksadın mümkün olacağı vârid-i hâtır olmağla beraber a'zâmî netîcenin istihsâline bezl-i gayret olunacaktır.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_12

~ 42-12 ~

23 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden Hey'et-i Temsiliye'ye çekilmek üzere kaleme alınan telgrafnâme müsveddesi

Sâlih Paşa hazretlerinden gelen telgrafnâmede ictimâ' edecek Hey'et-i Mebûsân miyânında şahsiyetleri İttihâdcılığın mesâvisi ile alâkadâr ve tehcîr ve taktîl mesâ'ili ile ve menâfi'-i hakîkiye-i millet ve memlekete münâfî sair mesâvî ile lekedâr olan kimselerin bulunması câiz olmadığından bu cihete mâni' olmak için mümkün olan esbâba tevessül edileceği ve fakat bu tarz-ı tevessül hukûk-ı şahsiye ve ahkâm-ı kânûniyeye tecâvüz mâhiyetinde olamayacağı ve maksad nezîh ve bî-taraf zevâtın intihâblarını tercîh ve bir gûne i'tirâz ve müdâhaleye meydân vermemek için memleketimizde mevcûd fırak-ı siyâsiye ve anâsır-ı Hıristiyanıye'nin intihâbâta iştirâkiyle meclisin sıfat-ı temsîliyesinin bütün memlekete şümûlünü isbât etmek olduğu ve bu bâbda zamân-ı teşebbüs te'ehhur etmiş olmağla bundan sonra

tamâmen te'mîn-i maksad olunamaz ise de a'zamî netîcenin istihsâline gayret olunacağı tarzında dokuz mâddelik muhtıranın altıncı mâddesi ta'dîl olunduğu bildirilmiştir. Vâkı'â İttihâd ve Terakkî'ye mensûb olan erbâb-ı nâmûs ve iffetin intihâb olunmaması muvâfık ve ma'kûl değildir. Ancak evvelce intihâb olunan Mecâlis-i Mebûsân hakkında efkâr-ı umûmiye-i cihânın ne merkezde bulunduğu ma'lûm-ı âlîleri olmasıyla şimdi ictimâ' edecek mebûsân miyânında yalnız İttihâdcılığın mesâvîsi ile alâkadâr ve tehçir ve taktîl ve menâfi'-i millet ve memlekete münâfi diğer seyyi'ât ile lekedâr olan kimselerin bulunmaması gayr-i kâfîdir. Eğer Hey'et-i Mebûsân ârâ-yı hakîkiye-i milleti tecellî etdirmeyip de herhangi bir fırka ile bir takım eşhâsın hâdim-i âmâlî olur ve bâ-husûs intihâbâtın i'mâl-i nüfûz ile yapıldığına ve İttihâd ve Terakkî'ye mensûb mebûsân çıkarıldığına dâir ednâ bir şemme-i iştibâh bulunur ise dâhilen ve hâricen pek büyük sû'-i te'sîr edeceği bence sûret-i kat'iyede meczûmdur. Hukûk-ı şahsiye ve ahkâm-ı kânûniyeye tecâvüz olunmamak şartıyla bu maksadın te'mîni pek mümkündür. Teşebbüs zamânı mürûr etmediği dahi ma'lûmdur. Binâen-aleyh hamiyet-i vataniye ve dîniyenize mürâca'atla memleketin hâl ve istikbâli için ehemmiyet-i fevkalâdesi olan bu mes'ele hakkında tavsiye eylediğim tarzda hareket buyurularak geçen Mecâlis-i Mebûsân'da bulunanların ve İttihâd ve Terakkî'ye mensûbiyetle meşhûr olanların intihâb etdirilmemesini ve paşa-yı müşârun-ileyh ile bi't-tab' karârlaştırılmış olduğu vechile firak-ı siyâsiyenin intihâbâta iştirâk için sûret-i mutlakada serbest bırakılmasını ve bir gûne mûmâna'at îkâ' olunmamasını ricâ ederim.

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_13

~ 42-13 ~

Arıza Müsveddesi

Meclis-i Vükelâ karârıyla Sivas'a keşide etdirilen telgrafnâmenin bir sûreti manzûr-ı mekârim-nüşûr-ı cenâb-ı Hilâfet-penâhî buyurulmak üzere matviyyen takdîm-i huzûr-ı âlî kılınmış ve İstanbul mes'elesinin de îcâb edenlerle görüşülerek tamâmıyla dilhâh-ı mekârim-iktinâh-ı tâc-dâr-ı a'zamîleri dâire-i aliyyesinde halle iktirâmı kaviyyen me'mûl bulunmuş olduğu muhât-ı ilm-i âlî buyuruldukda kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimindir.

3 Safer sene [1]338 / 28 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

**

Telgrafnâme Sûreti
"Sivas'a"

Sivas Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı'na

Mustafa Kemal Paşa hazretlerine

Bahriye Nâzırı Sâlih Paşa hazretleriyle Amasya'da vâki' olan müzâkerâtın hüsn-i netîceye iktirânı Hey'et-i Vükelâca mücib-i memnûniyet oldu. Yalnız mebûsânın pay-i taht-ı Hilâfet ve Saltanat'dan gayrı bir mahalde muvakkaten ictimâ'ı fevkalâde hâiz-i ehemmiyet ve hatar-nâk göründüğünden bu bâbdaki mütâla'ât ber-vech-i âtî hulâsa olunur:

Evvelen- İstanbul'da Meclis-i Mebûsân'ın ictimâ' etmemesi için gösterilen sebep pay-i tahtda Düvel-i Mü'telife kuvâ-yı berriye ve bahriyesi bulunduğundan müzâkerâtın serbestî-i cereyânı hakkıyla te'mîn olunamayacağı ve bazı mebûsların zâtına bile ta'arruz vukû'u muhtemel olduğu mütâla'asıdır. Hâlbuki Düvel-i İ'tilâfiye'nin cümlesi meşrûtiyetle idâre olduğu cihetle Mecâlis-i Milliye'nin her türlü ta'arruzdan masûniyeti onlarca bi't-tâb' takdîr olunacağı gibi böyle bir mu'âmelenin âlem-i medeniyet nazarında ne kadar sû'-i te'sîr hâsıl edeceği de kendilerince ma'lûmdur. Binâen-aleyh Meclis-i Mebûsân'da selâmet-i müzâkerâtın haleldâr olması vârid değildir. Düvel-i İ'tilâfiye tarafından şahıs[lar]ına karşı bir mu'âmele vukû'u melhûz olan zevât esâsen pek mahdûd olduğundan bu zâtların selâmet-i mülk ve memleket için bir fedâkârlık daha ibrâzıyla mebûslukdan isti'fâ etmeleri sûretiyle bu mahzûr dahi ref' u izâle olunabilir ve böyle bir eser ulüvv-i cenâb-ı hamiyetlerinden bi-hakkın muntazardır.

Sâniyen- Bu ân-ı buhrânda vükelâ-i devlet ve milletin dâ'ima yekdiğeriyle temâsda bulunması ve yek-nazar ve yek-vücûd olarak içinde bulunduğumuz bâdirenden tahlis-i vatan vesâiline çalışması lâ-büddür. Meclis-i Mebûsân'ın taşrada ictimâ'ı hâlinde vükelânın ve kısmen devâ'ir-i hükûmetin dahi oraya nakli iktizâ eyleyeceğinden bunun usreti ve adem-i imkânı ile beraber merkez-i hükûmetin nakline bir mukaddime yolunda telakkî edileceği vâreste-i ityândır. Vükelâ ile mebûsân dâ'ima yekdiğeriyle temâsda bulunmak mecbûriyetinde olduğundan vükelânın İstanbul'da ve mebûsânın taşrada bulunması mümkün değildir. Hatta İstanbul'a en karîb olan Bursa bile mahall-i ictimâ' olsa vesâ'it-i nakliyenin hâline nazaran muntazamân ve vakt ü zamânıyla gidip gelmek ve kuyûd u vesâ'iki götürüp getirmek hemen kâbil değildir. Husûsuyla sadr-ı a'zam paşa hazretleriyle Dâhiliye ve Hâriciye nâzırlarının Meclis ile dâ'ima münâsebâtta bulunması

ve İstanbul'dan da ayrılmaması lâzım olduğundan bu iki zarûretin te'lfî müstahîl olur.

Sâlisen- Meclis-i Mebûsân'ın taşrada ictimâ'ı İstanbul'dan başka bir merkezin daha ihdâsı manâsını işrâb edeceğinden mâ'adâ İstanbul'un henüz mukadderâtı kat'iyen ta'ayyün etmediği cihetle dâima müterakkıb-ı fırsat olan a'dâya ve bâ-husûs Venizelos ve emsâline dahi propagandalar yapmak için vesîle ihzâr eder. İstanbul düvel-i sâire pay-i tahtlarına makîs değildir. Yalnız Osmanlıların pay-i tahtı olmayıp yüz milyonlarca İslâm'ın teveccüh-gâhı ve kible-i âmâlî bulunduğu cihetle her ne sûretle olur ise olsun müstakillen merkez-i hükûmet olmak şerefini gâ'ib edince Saltanat-ı a'sâr-ı dîde-i Osmaniye Avrupa'dan infikâk ile bir Asya emâreti hâline sukût eyleyeceğinden erbâb-ı kin ve gareze yeni bir silâh vermemek için bi'l-cümle kuvâ-yı memleketin İstanbul'da cem'i bâ-husûs bu zamânda mutla-ku'l-lüzûmdur.

Râbi'an- Bazı fırak-ı siyâsiye ile anâsır-ı gayr-i müslime intihâbâtın bî- tarafâne icrâ olunmayacağı zannında bulunarak intihâbâta iştirâk edip etmemekte hâlâ mütereddîd iken meclisin Anadolu'da küşâdı kuvâ-yı memleketin Anadolu'da temerküz edeceği ve Meclis-i Mebûsân'ın Teşkilât-ı Milliye mensûbînine münhasır kalacağı fikrine takviyet verir. Bu sebeble onların intihâbâta iştirâk etmemesi ve bu adem-i iştirâke meclisin taşrada ictimâ'ı sebep göstermesi kaviyyen muhtemeldir. Hattâ intihâbâta iştirâk etseler bile mebûsânın kısmen Anadolu'ya gitmekten ibâ ve İstanbul'da toplanmak sadâsını i'lâ etmeleri de vârid-i hâtır olmağla bu sûrette Meclis-i Mebûsân'ın ikiye ayrılarak her ikisinde nisâb-ı müzâkere vücûda gelemeyip karârların sahîh ve mu'teber olmaması netîce-i elîmesi hâsıl olur ve bu sûretle ahvâl-i umûmiye ve husûsiyemizi tefahhus-ı mütemâdî altında bulunduran ve Türkler kendilerini idâreye ve muhâtaralı zamânlarda bile ittifâka muktedir değildir da'vâsını isbât için delîl aramakda olan düşmanlara girîzgâh-ı makâl verilmiş olur. Zâten konferans huzûruna çıkmamız ve orada hüsn-i kabule mazhar olmamız efrâd-ı milletin hem-dest-i vifâk olmasına ve hükûmetin de böyle bir kütle-i müttehîdeye istinâd etmesine mütevakkıf bulunduğu muhtâc-ı îzâh değildir. Meclisin Anadolu'da ictimâ'ı şâyi'ası bile şimdiden bir takım güft ü gûlara ve ecânib tarafından envâ'-ı tefsîrâta yol açtığı cihetle bunun avâkıb-ı vahîmesi kemâl-i ehemmiyetle nazar-ı dikkatde bulundurulmak lâzımdır.

Fî 27-28/10/[13]35

Harbiye Nâzırı
Cemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_14

~ 42-14 ~

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne

Meclis-i Millî'nin emîn bir mahalde ictimâ'ı hakkında kabinenin mütâla'âtını hâvî 27-28/10/[13]35 târîhli ve biri diğeri mâ-ba'd olan iki kıt'a telgrafnâmeleri Sivas'a muvâsalatımızda alındı. Meclis-i Millî'nin mahall-i ictimâ'ı hakkındaki mes'eleden mâ'adâ bi'l-cümle nokta-i nazarlarda i'tilâf edildiğine şübhe kalmamışdır. İntihâb-ı mebûsân hakkında Sâlih Paşa hazretlerinin tensîb buyurdukları sûretle bu def'a kabine tarafından aynı nokta-i nazarı tervîcen vârid olan cevâbda bazı farklar görüldüğünden intihâbâta ke'l-evvel müdâhale etmemek esâsına ri'âyeti muhâfaza eylemeyi tervîc etmekdeyiz. Kabinenin mütâla'âtı Meclis-i Millî'nin mahall-i ictimâ'ı hakkındaki nokta-i nazarımızı tebdîl edecek emniyeti henüz bahş etmemektedir. Buna dâir olan mütâla'âtımızı mufassalan arz etmek üzere evvel emirde Düvel-i İ'tilâfiye tarafından şahsiyetlerine karşı bir mu'âmele vukû'u melhûz olan ve esâsen pek mahdûd olduğu işâret buyurulan zevâtın kimler olduğunu ismen tasrîh ve haklarında müdâhaleyi mûcib esbâb ve avâmilin neden ibâret bulunduğunun sarâhaten iş'âr buyurulmasına intizâr eyler, bahs buyurulan beyânnâme hakkında ise sebep-i neşri ve metni hakkında bir fikr-i mahsûsumuz ve ma'lûmâtımız bulunmadığından bu bâbda tenvîr buyurulmaklığımızı hâssaten istirhâm ederiz.

Fî 29 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmuna
Mustafa Kemal

Ziya Paşa hakkında nâzır paşa hazretlerinin son iş'ârları üzerine yeniden Ankara ile muhâbere ediyorum. Yirmi dört saat müsâ'ade buyurmalarını çok ricâ ederim.

Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_15

~ 42-15 ~

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Sûret

Sivas'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

1-Teşkilât-ı Milliye'yi pek de nazar-ı hoşnûdî ile görmemekte olan bazı Düvel-i İ'tilâfiye tarafından teşkilât rü'esâsının zâtları hakkında bir mu'âmele vukû'u bizce muhakkak olmamakla beraber belki oraca melhûz olur ihtimâliyle o mülâhaza serd edilmişdi.

2-Meclis-i Mebûsân'ın mahall-i ictimâ'ı hakkında dâhilen ve hâricen envâ'-ı makâlât daha şimdiden münteşir olduğu cihetle bu güft ü gûların önünü almak ve ezhân-ı âmmeyi teskîn eylemek üzere hükûmet tarafından beyânât ve îzâhât ile hakîkatin bildirilmesi mukarrerdir.

3-Evvelce esbâbı tafsîlen iş'âr olduğu vechile Meclis-i Mebûsân'ın pay-i taht-ı Hilâfet ve Saltanat'dan başka bir yerde ictimâ'ı gayr-i kâbil ve devlet ve memleket için mehâzîr-ı azîmeyi dâ'î olacağından hükûmet-i hâzıra nokta-i nazarında sâbitdir ve mes'elenin sür'atle halli elzemdir.

Fî 29-30 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Harbiye Nâzırı
Cemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_16

~ 42-16 ~

**Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti**

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 26-28/10/[13]35 târîhli 300 ve 301 numaralı şifrelere.

Bugün pâ-yı taht-ı Saltanat-ı Seniyye ve makarr-ı Hilâfet-i İslâmiye-miz olan İstanbul düşman donanma topları ve kuvâ-yı işgâliyesi altında, düşman polis ve jandarmasının fi'lî müdâhale ve iştirâki tahtında bulunuyor. Matbû'ât Mü'telifin tarafından taht-ı murâkabe, hukûk-ı şahsiye ve ictimâ'iyemiz bunların tazyîki altında, kabine erkân-ı muhteremesine varıncaya kadar giren çıkanlar ecnebî mu'âyene ve teftîşine tâbi' bulunmaktadırlar. Bütün manâsıyla makarr-ı Saltanat ve Hilâfet hâl-i muhâsarada olup hâkimiyetimiz burada ma'nen ve fi'len gayr-i cârîdir. Buna bir de Rum ve Ermenilerin hükûmeti tanımamalarını ve İ'tilâf Devletleri'ne istinâd ederek âdetâ hâl-i isyânda ve bir takım teşkilât-ı mefsetet-kârânede bulduklarını ilâve edersek pâ-yı tahtımızın içinde bulunduğu vaziyet-i elîme ve hatâr-nâkı tamâmen tavsîf eylemiş oluruz. Binâen-aleyh bütün bu hak-şiken mu'âme-

lâtı tafsîl ve îzâh ile Avrupa'dan, efkâr-ı umûmiye-i cihândan hak ve adalet taleb edecek ve te'mînine çalışacak olan Meclis-i Millî'nin İstanbul'da îfâ-yı vazîfe etmesine bizce imkân mutasavver değildir. Düvel-i İ'tilâfiye meşrûf birer hükûmet olduğu binâen-aleyh Meclis-i Millîmiz aleyhinde teşebbüsât-da bulunmayacakları hakkındaki mütâla'âtı tamâmen bir hüsn-i zan telakkî eylemeye mecbûruz. Ancak Avrupa devletleri milletimizi meşrûtiyet ve hürriyeti müdrük reşîd bir millet olarak add ü telakkî etmiş bulunsalardı bu mütâla'a vârid ve doğru olabilirdi. Hâlbuki vaziyet tamâmen bu hüsn-i zannın aksine tecellî etmiş ve etmektedir. Vâzî'u'l-imza oldukları Mütâreke ahkâmına mugâyir icrâatları ve hükûmetin hakk-ı kazâsına tecâvüzleri bizi insân telakkî eylemediklerine, verdikleri söze ri'âyet etmemeyi bize karşı muhâlif-i nâmûs bir şey addetmediklerine delîldir.

Birkaç kişinin şahıslarına karşı vukû'una ihtimâl verilen mu'âmelenin sebebi bu zevâtın millet ve devletin makâm-ı Saltanat ve Hilâfet'in istiklâl ve tamâmîsi uğrunda mücâhede ve mesâ'ileri ise bunlardan başka aynı rûh ve kanâ'atde bulunan zevât-ı sâirenin de hedef-i ta'arruz olmayacağını kesdirmek ve te'mîn eylemek bi't-tâb' mümkün olamaz. Binâen-aleyh bu hâl tekâmül Meclis-i Millî aleyhinde vâki' olabilir. Esâsen yukarıda arz ve tafsîl eylediğimiz vechile İstanbul meşgûl ve fi'len tehlike mevcûddur. Meclis-i Millî'nin ictimâ'ının ise emniyet-i mutlaka içinde olması şart-ı evvel ve esâsîdir. Bu sebeple taşrada emniyet-i tâmmeye mevcûd olan bir mahalde ictimâ' bir zarûret-i kat'îye hâlinde görülmektedir. Meclisin in'ikâd-ı sulha kadar muvakkaten taşrada ictimâ'ı hâlinde îzâh buyurulan mehâzîrden vükelânın resmen ve ale'd-devâm Dersâdet'i terk etmeleri zarûreti mevcûd değildir. Bazı nâzırların gidip gelmeleri veya komiser bırakmaları merkez-i hükûmetin nakli manâsını hiçbir zamân tazammun edemez. Bundan mâ'adâ Meclis-i Millî'nin taşrada ictimâ'ı bir zarûret-i kat'îyeye müstenid olacağından İstanbul'dan başka bir merkezde ihdâsı manâsını da işrâb etmemesi bilhâssa mukadderâtımızın merkezi olan İstanbul'un ancak mîkdârı ma'lûm ve emniyet-i mutlaka içinde bulunan bir mahalde tahlîfe çalışılması maksadı te'mîn edebilir. Venizelos'un Atina'yı emîn göremediğinden hey'et-i icrâ'i-yeyi bile Selanik'de teşkîl ve te'sîs eylemesi Yunan pâ-yı tahtını tehlikeye koymayıp bilakis tahlîs eylediği yakın vekâyi' ile ma'lûmdur. Ferid Paşa'nın sadr-ı a'zam ve Hâriciye nâzırı iken Avrupa'da aylarca kalması mu'âmelât-ı hükûmetce mahzûrlu telakkî edilmediğine göre zarûret-i fevkalâde yüzünden hükûmet-i hâzıra ricâlinin îcâb etdikce Meclis-i Millî'nin bulunacağı mahalle gelip gitmelerinde hiçbir mahzûr olmayacağı tabî'îdir. Hâricde toplandı-ğından dolayı Venizelos ve emsâli düşmanların propagandada bulunacakları pek tabî'î görülmektedir. Çünkü bu ictimâ'ın kendi zararlarına olacağını

şimdiden görmekte oldukları şübhesizdir. Sâlih Paşa hazretleriyle bu bâbda görüşüleli iki gün olduğu hâlde mahall-i in'ikâdın daha evvel mehâfil-i ecnebiyede dahi mücib-i mübâhasât olmuş bulunduğu anlaşılıyor ki aynı nukât-ı nazardan bu da pek tabî'îdir. Herhâlde ecnebîlerin milletimizin derece-i idrâkini anlamak husûsunda tefahhusâtta buldukları muhakkaktır. Meşrûtiyeti, hukûkunu müdrük olan hiçbir milletin düşman içinde, düşman tazyîki altında kendi hukûkunu müdâfa'a etmek üzere ictimâ' etmek istemeyeceğini kabul etmek doğru olamaz. Bunun [için] İstanbul'da ictimâ' etmek istemek bi'l-cümle kuvâ-yı memleketi burada cem' etmek, bu kuvvetleri meflûc kılmak, netîcede intihâra kasdeylemek demektir. Bundan mâ'adâ Meclis-i Millî'nin bu vaziyet altındaki pâ-yı tahtda toplanması milletin İstanbul'un işgâl-i hâzırını mevki'-i tatbîke koymuş olan Mü'telifin hak-şikenliklerini aynen kabul eylemesi demektir. Hâlbuki hâricde ictimâ' edilmesi aynı zamânda pâ-yı taht vaziyet-i hâzıra-i elîmesinin de cihâna karşı alenen ve fi'len protesto edilmiş olması fâidesi evleviyetle câizdir.

Zât-ı akdes-i Hilâfet-penâhî'nin İstanbul'da bulunmaları cihetiyle Meclis-i Millî'nin taşrada bulunmasından dolayı makâm-ı Hilâfet i'tibârıyla enzâr-ı âlemde bir tebeddül ve te'essür vukû'u gayr-i vâridir. Çünkü Meclis-i Millî milletimizi temsîl eden bir hey'etden ibâretedir. Hattâ küşâd için zât-ı hümayûnun bir vekîl ta'yîn buyurmaları da mümkündür. Hem bu sûretle âlem-i İslâm Meclis-i Millî'nin makarr-ı Hilâfet'de toplanmaya cesâret-yâb olmadığını görmekle bu makâm-ı mukaddesin düşman tehlikeleri altında bulunduğunu hissedecektir ki fâidesi derkârdır.

Anâsır-ı gayr-i müslimeye gelince; bunlar daha Tevfik Paşa kabinesi zamânında intihâbâta iştirâk etmeyeceklerini i'lân eylemişlerdir. Bunların iştirâk etmemeleri kendi zararlarından başka bir netîce vermez. İnşâallâh vatan ve millet nâ'il-i istiklâl olunca ister istemez aynı hukûk dâhilinde Osmanlı vatandaş[1] olarak oturmağa mecbûrdurlar.

Fırak-ı siyâsiyemizden bazılarının Anadolu'yu istememeleri bi't-tab' Kuvâ-yı Milliye te'sîri altında kalmak endîşesinden olacaktır. Hâlbuki milletin asıl kâhir ekseriyetini temsîl eden milliyet-perver mebûsân da İngilizlerin te'sîri ve tazyîki tehlikesinden dolayı İstanbul'u istemeyeceklerdir. İstanbul'un çıkaracağı mahdûd mikdârda mebûsânın kısm-ı mühimmi hiç şübhesiz milletle beraber olacağına nazaran taşraya geleceklerdir. Hattâ hiç gelmeyeceğini farzetsek ve meclisin ikiye ayrıldığını kabul eylesek bile nisâb husûsunu İstanbul'a mı yoksa taşraya mı âid bulunacağını tabî'î şimdiden kesdirmek mümkündür. Esâsen bu gibi zan ve tereddüde düşecek

mebûsların menâfi'-i mülk ve millet uğrunda isti'fâ sûretiyle fedâkârlık ibrâz eylecekleri de me'mûl ve muntazardır.

Aydın taraflarından intihâbata dâir vâki' olduğu iş'âr buyurulan şikâyât Yunan işgâli altındaki aksâm-ı memâlikimizden ise bunun Rumlar tarafından yapıldığına hiç şübhe edilmemekde ve pek tabî'î görülmektedir. Haksız işgâl olunan bu mu'azzez vilâyetimizin Meclis-i Millî'ye mebûs gönderebilmesi ehass-ı âmâlimizdir. Bu sûretle millet bi'l-fi'l işgâli tanımadığını, bu zengin toprağımızdan ayrılmaya râzı olmadığını iyi isbât edecektir. Buna hükûmetin de resmen müdâhale etmesini İzmir vâlisine, Adana ve Musul Vilâyetleri'yle Maraş, A[y]ntab, Urfa sancaklarına intihâbât için kat'î emirler vermesini siyâset-i hâzıranın icâbât-ı ma'kûlesinden add ü telakkî eyleriz.

Hey'etimizin verdiği sözü tutan zevâtdan müteşekkil olduğuna i'timâd buyurulmasını hâssaten istirhâm eyleriz. Daha i'tilâf husûl bulduğu gün bütün mevcûdiyetimizle müzâheret ve mu'âveneti arz ve va'd etmiş, keyfiyeti bütün millete ta'mîm eylemiş idik. Aradan yirmi beş gün geçti. Bu müddet zarfında bütün ef'âl ve harekâtımızla vezâ'if-i hükûmeti teshîle, kuvve-i hükûmeti tarsîne çalışıyoruz. Buna rağmen kabinenin hâlâ hulûs-i niyetimizden şübheli bulunması, el-ân icrâ'ât nâmına adım atmamış bulunması te'essürümüzü mûcib olmaktadır. Bi't-tab' Teşkilât-ı Millîye'deki maksadın meşrû'iyetini kabul ve ahkâmına tevfiқан idâre-i hükûmeti va'd ve tekeffül eden hükûmetin teşkilâtın lağvını ve nizâm-nâmemizde musarrâh olan Hey'et-i Temsîliye'nin fa'âliyet-i hâzırasının ta'tilini talep edeceğini hâtıra getirmiyoruz. Bu hâlde daha nasıl mu'âvenet ve müzâheret talep buyuruluyor? Bu cihetin tavzîhan îzâhını istirhâm eyleriz. Bilakis Hey'et-i Temsîliye Ferid Paşa kabinesinin yapmış olduğu haksızlıkların ta'mîri cihe-tine el-ân gidilmemiş olduğunu görmekle müte'essif bulunmaktadırlar. Meclis-i Millî hakkında Hey'et-i Temsîliyemizin nukât-ı nazarını ber-vech-i bâlâ arzyledik. Ma'a-hâzâ hatt-ı hareketimizi efkâr-ı umûmiye-i millet üzerine istinâd ettirmek bizce düstûr-ı hareket olduğundan bilumûm vilâyât hey'et-i merkeziyesinin bu bâbdaki nukât-ı nazarı ayrıca sorulmuştur. Netîceye göre hareketimiz tabî'îdir, efendim.

Fî 30 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

*Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_17

~ 42-17 ~

*Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden
Hey'et-i Temsîliye'ye yazılan telgrafnâme sûreti*

Burada mehafil-i ecnebiyeden sûret-i resmîyede alınan ma'lûmâta nazaran Meclis-i Meb'usân'ın pâ-yı taht-ı Saltanat'dan başka bir yerde ictimâ'ı pâ-yı tahtın Anadolu'ya nakli ma'nasını tazammun edeceği anlaşılmaktadır. Meclisin diğer mahalde toplanması Düvel-i İ'tilâfiye'nin kararına te'sîr icrâ edemeyeceği gibi dâhilen bazı vekâyî' zuhûruna dahi sebep olarak müdâhaleyi da'vet etmesi ve ma'âzallâhi te'âlâ devlet ve memleketi tehlikeye uğratması da sûret-i kaviyyede melhûzdur. Binâenaleyh bundan sarf-ı nazar olunarak meclisin behemehâl pâ-yı tahtda ictimâ'ı lâzım geleceğini hamiyet-i dîniye ve vataniyenize mürâca'atla tekrâr ederim.

Fî 2 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_18

~ 42-18 ~

Sivas'dan

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne mevrûd şifre

C[evâb]. 2/10/11/[13]35.

Hükûmeti müşkil vaziyete düşürmemek esâsen en birinci arzumuzdur. Buna ri'âyetde devâm edeceğimize zerre kadar şübhe olunmamalıdır. Meclis-i Millî'nin mahall-i ictimâ'ı hakkındaki 30/10/[13]35 târîhli mufassal cevâbnâmemizde de arz ve izâh olduğu vechile bi'l-cümle merâkiz vâsıtası ile efkâr-ı umûmiyeyi istimzâc eyledik. Bunun netîcesi anlaşılma-yınca Hey'et-i Temsîliye'nin ma'rûzât-ı kat'iyede bulunmağa imkân ve salâhiyeti olmadığı nezd-i sâmilince de müsellemdir. Herhâlde hamiyet-i dîniye ve vataniye îcâbâtının her türlü fedâkârlığı ihtiyâr ile icrâ olunacağına i'timâd buyurulmasını istirhâm eyleriz.

3 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmına

~ 42-19 ~

Sûret

Harbiye Nezâreti'nden Hey'et-i Temsîliye'ye çekilen telgrafnâme

Beyânnâme-i resmîde yazıldığı vechile hükûmet-i hâzıra böyle bir zamânda mahzâ vatan ve memlekete hizmet emeliyle bâr-ı azîm mes'ûliyeti deruhde etmiştir ve bu vazîfesini îfâ için kemâl-i bî- taraf ve hulûs-i niyet ile hareket etmekde bulunmuş olduğundan nukât-ı âtiyenin îzâhına lüzûm-ı âcil hâsıl olmuştur:

Evvelen- Mebûsân intihâbına anâsır-ı gayr-i müslime iştirâk etmediği gibi fırak-ı muhtelif dahi el-yevm müctenib vaziyetdedir. Fırak-ı muhtelif memleketde iki hükûmet mevcûd olduğunu ve intihâbâtın bî- tarafâne icrâ kılınmadığını sebep olarak göstermekde ve anâsır-ı gayr-i müslimenin dahi bilâhire bu sebebe mebnî iştirâk etmediğini dermiyân eylemesi pek melhûz bulunmaktadır. İntihâbâtın dâire-i selâmetde icrâ olunmadığına dâir şikâyât ve mesmû'at tevâlî ederek mehâfil ve matbû'ât-ı ecnebiyeye kadar mün'a-kisdir. Meclis-i Mebûsân milletin aksâm-ı muhtelifesini temsil etmediği ve bâ-husûs Kuvâ-yı Milliye'nin te'sîrâtıyla teşekkül eylediği takdîrde bunun enzâr-ı cihânda ne sûretde telakkî edileceği muhtâc-ı îzâh değildir. Binâen-aleyh mebûsân intihâbâtında tazyîkât icrâsına meydân verilmemesi elzemdir.

Sâniyen- Tekrârına lüzûm olmayan esbâba mebnî Meclis-i Mebûsân'ın pay-i tahtdan başka bir yerde ictimâ'î dâhilen ve hâricen envâ'-ı mehâzîr ve mazarrâtı dâ'î olduğundan meclisin behemehâl istikbâlde akd-i ictimâ' eylemesi memleketin menâfi'-i hayâtîyesi îcâbâtındandır.

Sâlisen- Taşralarda Teşkilât-ı Milliye nâmına bazı kimseler tarafından umûr-ı hükûmete müdâhale vukû' bulmakda olduğu iş'ârât ve ihbârât-ı mütevâliyeden anlaşılacak olmasıyla bu müdâhalâtın âcilen ve serî'an men'i elzemdir.

Hükûmet-i hâzıra şu üç talebinde sâbitdir. Başka sûretle idâre-i umûr etmek imkânı mefkûddur.

Fî 4 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_20

~ 42-20 ~

Müsta'cel

Sûret

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 4-5/10/[13]35.

Anâsır-ı gayr-i müslime ile bu vatan ve millet için anâsır-ı gayr-i müslimeden daha muzır olan bazı fırak-ı siyâsiyenin intihâbâta adem-i iştirâkını onların bi'l-iltizâm işâ'a eyledikleri esbâba istinâd ettirmek elbette doğ[ru] olamaz. Anâsır-ı Hıristiyanıye daha Teşkilât-ı Milliye'nin ismi yok iken intihâbâta iştirâk etmeyeceklerini i'lân eyledikleri ma'lûm değil midir? Yaygara koparan fırak-ı siyâsiyeye gelince, bunlar yalan söylüyorlar. Çünkü her tarafda intihâbâta iştirâk etmişlerdir. Ancak beşer onar kişiden ibâret olan bu fırkaların millet nezdinde bir mevki'leri olmadığından ve millet bu def'a İstanbul'daki politikacılardan değil kendi sînesindeki öz vatandaşlardan mebûslar intihâb etmekde olduğundan kendileri muvaffak olamayacaklarını anlayarak telâş ediyorlar. Buna karşı bizim elimizden ne gelebilir? Bu noktadaki hakîkatde kabinenin mütereddid bulunuşu şâyân-ı istiğrâbdır. Bahsolunan tazyîk nerede kimin tarafından ve nasıl vâki' olmuşdur? Lütfen îzâh buyurulmalıdır ki Hey'et-i Temsîliye vazîfesini îfâ edebilsin. Vâhî müdde'ayâta atf-ı ehemmiyet ederek telâşa düşmek câiz değildir. Mahall-i ictimâ' hakkındaki nokta-i nazar da hükûmetin sebâtında isâbet veya adem-i isâbet olduğunu zamân ve vekâyi' isbât edecektir. Bu bâbdaki son mütâla'âtımızın merâkizden alınacak cevâblar üzerine arzedileceğini bildirmişdik. Teşkilât-ı Milliye nâmına umûr-ı hükûmete nerede ve kimin tarafından müdâhale edilmiş ise derhâl bildirilmelidir ki îcâb eden mu'âmeleye tevessül mümkün olsun. Ancak Dâhiliye nâzırı paşa hazretlerinin şübhe ilham edebilecek tarzdaki mu'âmelelerine nazar-ı dikkat-i sâmilini celbe lüzûm görürüz, efendim.

Fî 5 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmına

Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_21

~ 42-21 ~

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti

Mustafa Kemal Paşa'dan Harbiye
Nezâreti'ne mevrûd fî 6 Teşrîn-i Sâni
sene [1]335 târîhli şifre sûretidir.

Niğde'den bildirildiğine göre Dâhiliye ve Mâliye Nezâretleri'nden mevrûd telgrafnâmelerde harekât-ı milliyeye muhâlefetlerinden dolayı Damad Ferid Paşa kabinesi zamânında ahâli tarafından teb'ûd edilen ve Sivas Kongresi'nin (h d h)* Dersaâdet'e terhîs kılınan Niğde Komiseri Lütfi ve Muhâsebeci Sâlim Efendiler'in vâki' isti'fâları keen lem-yekün addolunarak me'zûniyet verildiği iş'âr kılınmakta imiş. Niğdeliler komiserin mesâvî-i [ahvâlinden] bahisle ahâliye silâh tevzî' ederek halkı mukâteleye teşvîk eylediğinin sâbit olduğunu muhâsebecinin ise mürteşî bir me'mûr olmakla halkın nefretini celb eylediğini, tehcîr zamânında Hıristiyanları himâye eylediğine dâir vâki' olan mürâca'atı üzerine Dersaâdet Patrikhânesi'nden tahsînnâme aldığıın herkesce ma'lûm olduğunu zikrederek bu iki me'mûr şâyed mahallerine i'âde olunursa millete bir hakâret ve tecâvüz şeklinde telakkî olunacağından bi'z-zarûre hükûmetin bu bâbdaki emri îfâ kılınamayacağını iş'ârla şimdiden bu hâlin önüne geçilmesini istirhâm eylemekdedirler. Fi'l-hakîka isti'fâlarının kabul edilmesi (...)* şâyân-ı nazardır. Fikrimizce mahallinden tahkîkâta ibtidâr ile haklarında mu'âmele-i kânûniyeye tevessül etmekle hükûmetin millet nazarında lâıyk olduğu i'timâdı tersîn etmek cihetini iltizâm eylemesi en doğru hareket olacaktır. Delâlet-i devletlerini istirhâm eyleriz.

Fî 6 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_22

*Metnin orijinalinde bu kelime deşifre edilmemiştir.

*Metnin orijinalinde bu bölüm boş bırakılmıştır.

~ 42-22 ~

**Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti**

Sûret

Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

İntihâbatın dâire-i selâmetde cereyânı ve Meclis-i Mebûsân'ın İstanbul'da toplanması ve Teşkilât-ı Milliye nâmına umûr-ı hükûmete müdâhale edilmemesi hakkında hükûmetin tarafınıza evvel ü âhir vukû' bulan tebligâtı kat'îdir. Nerelerde bu yolda müdâhalât vukû' bulduğu istifsâr olunmakta ise de müdâlahât-ı vâkı'a misâl îrâdına ihtiyâc göstermeyecek derecede âşikâr ve müte'addid telgrafnâmelerinizde dermiyân olunan metâlibin de aynı mâhiyetde olduğu derkârdır.

Hükûmet beyânnâmesinde tesbît ve i'lân eylediği bî-terafîlikten ayrılamayacağı cihetle Teşkilât-ı Milliye'ye muhâlif ictihâdda bulunanların tazyîk ve tecziyesi cihetine gidemez. Fakat bunlar miyânında bir takım kimselerin muhâlif-i kânûn ef'âle cür'et ettikleri sâbit olursa haklarında lâzım gelen mu'âmele-i kânûniyeyi de bilâ-tereddüd tatbîk eder. Ma'a-hâzâ Teşkilât-ı Milliye'ye mensûb olanların müdâhalâtına nihâyet verilemediği hâlde yalnız muhâliflerle uğraşmak hükûmetin taht-ı te'sîr ve nüfûzda olduğuna delâlet edeceğinden evvel emirde Teşkilât-ı Milliye'nin i'tilâf-ı vâki' mücibince kabineye tamâmen i'timâd ve icrâ'ât-ı hükûmete inkıyâd eylemesi zarûrîdir.

Zâten bu maksad te'mîn olunmadıkça ve memleketde yalnız bir hükûmet mevcûd olduğuna kanâ'at husûle gelmedikçe sulh konferansına da'vet olunmaklığımız mümkinâtdan değildir. Düvel-i Mü'telife mümessillerinin beyânatı da bunu mü'eyyiddir. Şimdiki hâl bir müddetcik daha devâm edecek olursa hey'et-i vükelânın çekileceği muhakkaktır.

Fî 9 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_23

~ 42-23 ~

Sivas'dan

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne mevrûd şifre sûreti

Geçen Çarşamba günü sadr-ı a'zam paşaya isti'fâ teklîf olunduğu, müşârun-ileyhin de red buyurdıklarını işitdik. Bu havâdisin derece-i vüsûkiyeti hakkında ma'lûmât i'tâ buyurulmasını ricâ ederiz. Şunu arzedelim ki sadr-ı müşârun-ileyhin isti'fâsı hâlinde derhâl tekmîl vaziyete hâkim olmak için îcâb eden tedâbîr tarafımızdan ittihâz kılınmıştır. Tabî'î bunda tereddüd gösterilmeyecektir. Netîcenin ne olabileceği takdîr buyurulur. Bu bâbdaki mes'ûliyetin de bize râci' olamayacağı bedfihîdir.

Fî 13 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

*Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_24

~ 42-24 ~

Hey'et-i Temsîliye'ye çekilen telgrafnâme sûreti

Devletin idâre-i umûr-ı dâhiliye ve siyâsiyesi kat'iyen iştirâk kabul etmez. Evvel ü âhir mevrûd telgrafnâmelerinde bu bâbda müdâhalâtda bulunmadığı iş'âr kılınmakda ise de hükûmetce ta'yîn olunan bazı me'mûrînin mahall-i me'mûriyetlerine gidememesi ve Menteşe mutasarrıfı gibi kânûnen taht-ı muhâkemeye alınmak lâzım gelenlerin mahall-i me'mûriyetinde ibkâsında ısrâr olunmakla beraber murahhas sıfatıyla Sivas'a gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilli'ye azîmete icbâr kılınması ve Aydın Vilâyeti'nden Hâriciye ve Dâhiliye nezâretlerine çekilecek şifre telgrafnâmelerin telgrafhânelerce adem-i kabulüne dâir Nazilli Kuvâ-yı Milliye Kumandanlığı tarafından emrolunması gibi hâdisât umûr-ı hükûmete müdâhaleden gayri manâyı tazammun edemez. Şu ahvâl ya ta'ahhüdât ve te'mînât-ı vâkı'anın îcâb eden mahallere teblîğ olunmadığına veyahud teblîgât-ı vâkı'anın mahallerince ısgâ edilmeyerek istenildiği vechile hareket olunduğuna delâlet edeceğinden hakikat-i hâl her neden ibâret ise sür'at-i mümkin ile iş'âr buyurulması.

Fî 23 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_25

Sivas'a çekilen telgrafnâme sûreti

Hükûmetin sulh konferansına da'vet olunmak husûsunda metâlibde bulunduğu ma'lûmdur. Musâlahanın hüsn-i netîceye iktirânı gidecek murahhaslarımızın emniyet ve i'timâd-ı millîyi hâiz hem de icrâ'ât-ı dâhiliyesinde hükmü nâfiz bir hükûmet temsîl etmesiyle ancak kâbil olabilir. Mümessilîn-i ecnebiye taraflarından dâhilde emniyet ve âsâyîşin te'sîsi ve takrîri musırrâne tavsiye olunur ve Anadolu'da bir katliâma uğrayacakları endîşesiyle dûçâr-ı havf u haşyet olan ahâli-i Hıristiyanîye'nin fevc fevc taht-ı işgâlde bulunan yerlere ilticâ etmekde buldukları mü'essir ve câlib-i dikkat bir lisân ile söyleniyor. Gerçi mevâki'-ı meşgûleyi ve ale'l-husûs Adana havâlîsine gidenler oralarda Ermeni unsurunu teksîf maksadıyla azîmet etmekde iseler de Anadolu'da fikr-i intizâmın ve emniyet-i kalbiyenin muhtel olması sebep gösterilerek hükûmet tarafından vukû' bulan red ve tekzîbin te'sîrini azaltıyor. Çünkü Hey'et-i Temsîliye tarafından verilen te'mînâta rağmen vilâyetde bazı kimselerin kendilerine hoş görünmeyen me'mûrları hod-be-hod azl ve tebdîl ve icrâ'ât-ı hükûmeti sektedâr eylemek ve cebren i'âne veya vergi derc ve cibâyet etmek gibi harekât ve müdâhalâtının tamâmıyla önü alınamadığından mehâfil-i ecnebiyece dahi henüz endîşe ber-devâmdır. Memleketimizin berren ve bahren vaziyet-i hâzırasında mukadderâtımız hakkında ittihâz-ı mukarrerât edecek olan devletlere karşı tehdîdkâr bir vaz' almak her hâlde muzırdır. Bundan başka mümessillere Hey'et-i Temsîliye nâmına telgrafnâmeler keşîde edilmesi memleketde iki hükûmetin vücûdunu gösterdiği Fransa mümessili tarafından alenen ifâde olunmuşdur. Hele bunlardan herhangi birine karşı elfâz-ı tahkîriye isti'mâli mütehâllik olduğumuz nezâhet-i ahlâkıye ve fikr-i selîm-i dûr-endîşâne ile te'lîf edilemez. Tehlike ve musîbet onların muhâfaza-i vakâr ve sekînet şî'âr-ı millîmizden olduğu unutulmamalı ve ye's ü fütûrun hâtıra getireceği müfrit ve mühlik âmâl ve tasavvurâta menâfi'-i âliye-i vatan feda olunmamalıdır. Hukûkumuzu vaziyet-i hâzıramızda ancak kiyâset ü siyâset ve mukteza-yı hâle âkilâne tevfiik-i hareketle müdâfa'a edebiliriz. İşbu mülâhazât nezd-i vâlâlarında ma'lûmu i'lâm kabîlinden ise de rüfekâyâ ve şu'abâta vesâyâ-yı vatanperverânede bulunmak mutlaku'l-lüzûmdur. İctimâ'ı takarrüb eden Meclis-i Mebûsânımızın dahi vatan-ı azîmimizin halâsı ve felâhı husûsunda ittihâz olunacak tedâbîr-i hakîmâneyi takdîr ile bu maksad-ı ulvînin istihsâline hasr-ı nefis [ve] ihtimâm eyleyeceğine intizâr olunmaktadır.

Fî 1 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
Telgraf İdâresi
Telgrafnâme
Mahreci: Ankara
Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

Zât-ı Sâmi-i Sadâret-penâhi'ye

İngilizlerin Harbiye nâzırının ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye reîsinin tebdîlini talep etmeleri devletin istiklâl-i siyâsîsine kat'î bir tecâvüzdür. Bu tecâvüz bir müddetden beri memleketimizin taksîmi ve mevcûdiyet-i siyâsiyemizin imhâsı yolunda cihân efkâr-ı umûmiyesinde deverân eden münâkaşâtın bir karâr-ı kat'îye iktirân etmiş olması netîcesi midir, yoksa mevcûdiyet-i siyâsiyemizi imhâ yolunda vukû' bulacak teşebbüsâtın ne netîce vereceğini keşf için yapılmış bir teşebbüs müdür, yoksa İ'tilâf Devletleri'nin alışdıkları vechile yekdiğerinin muvâfakat ve karârını almağa lüzûm görmeksizin münferiden ikâ'-ı nüfûz yolunda herhangi bir hareket midir? Bunları tefrîk edebilecek ma'lûmâta mâlik değiliz ve mâlik olamayız. Kezâlik Yunanlıların Salihli cebhesinde başlayan ta'arruzlarının bu teşebbüsât ile derece-i münâsebetini de ta'yîn edemeyiz. Fakat istiklâl-i siyâsîmize vukû' bulan bu kasd-ı sarîhi devletce kabul ve milletce sukût ederse mevcûdiyet-i siyâsiyemiz aleyhinde en bedbîn mukarrerât ve icrâ'âta kendi tarafımızdan yol vermiş olacağımıza şübhemiz yoktur. Binâen-aleyh İngilizlerin İstanbul'da muhtemel tecâvüzleri ne şekil ve ne dereceye varacak olursa olsun dâhil ve hâric nazarında Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'ne müstenid bilinen hükûmetin bu teklîfi şiddetle red ve nâzır ile reîsi behemehâl muhâfaza etmesi kat'iyen matlûbumuzdur. Bunun hâricinde bir hareket-i mutâvâ'atkârâne yalnız milletin istiklâline ve mevcûdiyetine münâfi olmaz. Fakat hükûmeti millete karşı vermiş olduğu ta'ahhüden inhirâf etmiş ve istiklâl uğrunda mücâhedât-ı milliyemizi ta'vîk ve tas'îb etmiş vaziyete koyar. Binâen-aleyh hükûmet kabul etse dahi bir hükûmetin hey'etimize karşı ta'ahhüdâtını îfâ etmemekle milletten aldığı kuvvetini tamâmen zâyî' etmiş olduğunu ve muhill-i istiklâl tavır ve hareketinden dolayı hükûmeti mes'ûl addettiğimizi i'lân etmek mecbûriyetinde kalırız. Hükûmetin mukâvemeti hâlinde İngilizler Harbiye nâzırını cebren kaldırmak ve bütûn

hükûmeti ıskât etmek cihetine bile teşebbüs etseler vaziyet gerek hâric ve gerek dâhile karşı onların emriyle nâzırı fedâ etmek şıkkından daha müsâ'iddir. Vaziyetin safahâtı hakkında bir iki saate kadar cevâb-ı fahîmâ-nelerini istirhâm ederiz. İstanbul ile muhâbere İngilizler tarafından men' olunursa istiklâl-i millî uğrunda mücadele-i milliye ve diniye i'lân etmek yolunda ilerleyeceğiz. Fermân.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

*Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsîliyesi nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_27—1-3

~ 42-27 ~

*Anadolu ve Rumeli
Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi'ne*

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa'nın kabineden çekilmesi ve Erkân-ı Harbiye Reîsi Cevad Paşa'nın tebdîli yalnız İngilizler tarafından talep olunmamıştır. İngiltere ve İtalya ve Fransa mümessilleri Bâb-ı Âlî'ye müşterek bir ulti-matom vererek esbâb-ı mûcibe serdiyle kırk sekiz saat zarfında şu mat-labın husûlünü istemişlerdir. Bu ağır teklîf karşısında kabinece bi'l-etrâf müdâvele-i efkârdan sonra umûmen çekilmeye karar verildi ve Meclis-i Mebûsân müteşekkil buluna idi kabinece başka gûne hareket edilmek gayr-i mümkün idi. Teklîflerini geri aldirmek üzere Düvel-i Selâse mümessilleri nezdinde serd etdikleri esbâb-ı mûcibenin reddiyle teşebbüsât-ı lâzımede bulunuldu. Mümessiler teklîflerinde ısrâr etdiler. Kabinenin isti'fâsı tahakkuk etmiş iken Meclis-i Mebûsân'ın henüz müzâkerâta başlayamadığı bir zamânda kabinenin çekilmesi menâfi'i âliye-i vatana mugâyir olacağını Cemal Paşa bizzât îrâd ederek ve böyle buhranlı bir zamânda kabinenin isti'fâsı İstanbul'u Anadolu'dan ayırmağa kadar varıp gâyet vahîm netâyic tevli'd eyleyeceğini ileri sürerek kendi isti'fâsıyla mes'elenin hallolunmasını

tercîh etmiştir. Mes'elenin safahâtı bundan ibâretdir. Meclis-i Mebûsân'ın nihâyet bir iki güne kadar nisâb-ı ekseriyeti hâiz olarak ictimâ'ı muhakkak olduğundan hükûmet her nev' husûsâtı meclisin pîş-i nazarına vaz' edecektir. Tarafınızdan bu bâbda hiçbir gûne teşebbüsât vukû' bulmaması lâzımdır. Çünkü söz sahibi Meclis-i Mebûsân'dır. Vükelâ vehâmet-i vaziyeti tamâmen müdrik ve ef'âl ü harekâtının selâmetine kâni' olduğundan ehven-i şerri ihtiyâr etmiştir. Müdâhalâta nihâyet verileceği Cumartesi sabâhına kadar bildirilmediği hâlde kabine mevki'-i iktidârdan çekileceği ve bundan tevellüd edecek hâdisâtın mes'ûliyeti kendisine âid olmayacağı beyân olunur.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene 1336

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_28

~ 42-28 ~

Devlet-i Aliyye-i Osmaniye
Telgraf İdâresi
Telgrafnâme
Mahreci: Ankara

Sadr-ı a'zam Paşa Hazretleri'ne

Telgrafnâme-i fahîmâneleri üzerine Hey'et-i Temsîliyece bir karâr ittihâz edilmek için evvel emirde ültimatom sûretinin aynen bilinmesine ihtiyâc-ı kat'î vardır. Bunun lütfen teblîğini arz ve ricâ ederim.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Ankara
Târîh: 22/1/[1336]

Zât-ı Sâmi-i Sadâret-penâhî'ye

Ültimeatom sûretini gördükden sonra karâr-ı kat'îyi arzedeceğiz. Ancak vaziyetin mütâla'a edildiği esâslarda hükûmetle aramızda müşahede farkı vardır ki evvelâ onu bertaraf etmek isteriz. Hükûmet bizim ma'rûzâtımızı kendi icrâ'âtı[na] müdâhale şeklinde telakkî etmiş. Yani vak'a-i hâriciyeyi bir tarafa bırakarak bir mes'ele-i dâhiliye önünde bulunduğu[nu] zannetmiştir. Vak'ayı münhasıran ecnebîlerin bir nâzırı tebdîl edebilmesi nokta-i nazarından düşünmek lâzımdır. Kezâlik istidlâl olduğu vechile Harbiye nâzırının şahsı dahi mevzû'-ı bahs değildir. Aynı vaziyette diğer bir nâzır ve herhangi bir zât olsa vak'a aynı sûretle muhâkeme edilecek idi. Diğer taraftan nâzırın tebdîlini emreden kuvvetin Meclis-i Mebûsân'ın in'ikâdına ve hükûmetin îzâhâtından sonra Meclis-i Mebûsân'ın bir karâr ittihâz etmesine müsâ'ade edip etmeyeceği de şu anda meçhûldür. Meclis-i Mebûsân söz sahibi olmazdan evvel, vukû' bulacak emr-i vâki'lere hazırlamak îcâb ettiği için Hükûmet-i Seniyye'nin karârını anlamak istiyoruz. Meclis-i Mebûsân söz sahibi olmazdan evvel emr-i vâki'ler tevâlî eder. Mes'ele-i hâriciyenin mâhiyetine muvâfık tedâbîr almak te'hîr ederse bundan mütevellid mes'ûliyetin hey'etimize râci' olamayacağı teslim edilir. Meclis-i Mebûsân fi'l-hakîka toplanır ve îfâ-yı vazîfeye başlarsa hükûmete hiçbir şey için mürâca'at etmeyeceğimiz tabî'îdir. Notayı yalnız İngilizlerin değil Düvel-i İ'tilâfiye'nin müştereken teblîğ etmesi mes'ele-i hâriciyenin ehemmiyetini ihâta için ayrı bir sebebdir.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

Hey'et-i Temsîliye nâmına

Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_29

~ 42-29 ~

Bâb-ı Âli
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi

Anadolu ve Rumeli

Müdüfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi'ne

C[evâb]. Mebûs Kara Vâsıf Bey celb olundu. Ültimeatomun aslı ve tercümesi kendisine gösterildi. Okudu, lâzım gelen ma'lûmâtı size i'tâ edeceğini söyledi.

Fî 23 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Sadr-ı a'zam
Ali Rıza

BOA, BEO. SYS, 34-64/III_30

~ 43 ~

İstanbul Vilâyeti
Mektûbculuğu
Aded
Umûmî: 6506
Husûsî: 1920

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti nâmına Sivas'dan 13 Teşrîn-i Evvel sene [13]35 târihiyle keşide olunduğu beyânıyla Beyoğlu Mutasarrıflığı'ndan ve Makriköy Kaymakamlığı'ndan gönderilen iki kıt'â telgrafnâme leffen takdîm kılınmıştır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 24 Muharrem sene [1]338 ve fî 20 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Vâli Vekîli
Cemil

**

İstanbul Vilâyeti
Mektûbculuğu
Sivas merkezinden

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Hey'et-i
Temsîliyesi nâmına Mustafa Kemal imzalı telgrafnâme sûretidir.

Hükûmet-i Seniyye ile âmâl-i milliye dâiresinde i'tilâf-ı tâmmın husûl bulduğu kemâl-i memnûniyetle tebşîr olunur. Hükûmet, Teşkilât-ı Milliye-mizin hey'etler miyânında servis sûretiyle kemâ fi's-sâbık telgraf muhâberâtı icrâsını kabul etmiştir. Binâen-aleyh Ferid Paşa kabinesine karşı muhâberât-ı resmiyenin kat'ı husûsunda telgrafhânelerce bi'z-zarûre ittihâz edilmiş olan tedâbîr-i mâni'a derhâl ref' olunacaktır. Hey'et-i Temsîliye tarafından zât-ı akdes-i Pâdişâhî'ye vukû' bulan ma'rûzâtımın sûreti ve beyânnâmesi derdest-i keşidedir.

*Aslına mutâbıktır.
(Mühür)*

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Sivas
Târih: 8/10/[133]5

*Nevâhî ve kurâya kadar bi'l-cümle
mülhakâta serî'an ta'mîm edilecektir.*

Beyoğlu Mutasarrıflığı'na

Beyânnâme

Hâricî ve dâhilî felâketlerin tehdîdi altında hukûk-ı tabî'iyesiyle mukaddesâtının te'mîn gâyesi etrâfına toplanan büyük milletimiz bugüne kadar hâkimiyet-i milliyeyi ayaklar altına alan birkaç şahsın husûmet-i hâ'inânesi karşısında kalmıştı. Millete istinâd edememek i'tibâriyle hadd-i zâtında hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmayan eşhâs-ı mezkûrenin her nasılsa re's-i kâra gelmiş bir hükûmet şeklinde olması bu mâhiyetinden bir ehemmiyet-i resmiye almasını intâc ediyordu. Bu sebeble şimdiye kadar milletin vahdet-i ma'neviyesi noksânsız olmakla beraber hükûmet-i merkeziyenin bu vahdet-i milliyeye dâhil olmamış bulunması yâr u ağyâra karşı milletin değil fakat devletin vahdet-i umûmiyesini nâ-tamâm olarak gösteriyordu. Lâkin bugün Cenâb-ı Hakk'a ve kendi hakkına istinâd eden büyük milletimizin gösterdiği îmân-ı mutlak karşısında hâ'iller sükût edip nihâyet aynı gâye-i istihlâs etrâfında devletimizin de vahdet-i umûmiyesi tamâm oldu. Bu muvaffakiyet-i milliye iki safhada tecellî etdi. Bunların birincisi milletin âmâl-i meşrû'asına kesb-i ittılâ' eden Hilâfet-penâh efendimizin Ferid Paşa kabinesini derhâl ıskâtıyla ve ikincisi de Ali Rıza Paşa hazretleri riyâsetinde teşekkül eden yeni Hey'et-i Vükelâ tarafından âmâl-i milliyemizin meşrû'iyeti ve Kuvâ-yı Milliye'nin hâkimiyeti esâsâtı kabul edilerek milletle hükûmet arasında bir i'tilâf-ı tâm olmasıyla tahakkuk etdi. Bu i'tilâfa binâen bugünden i'tibâren bütün Teşkilât-ı Milliye ve Hey'et-i Temsîliyemiz her iki tarafca müşterek ve bütün milletce mültezem nukât-ı nazarımızın te'mînle âmâl-i milliyemizin istihsâlinde yeni Hey'et-i Vükelâ'ya müzâhir ve mu'âvin olacak ve muhâberât-ı resmiye üzerine mevzû' olan memnû'iyeti ref' edecektir. Bu vazîfenin îfâsında teşkilâtımız

hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükûmetin vezâ'if ve icrâ'ât-ı kânûniyesine karşı hiçbir müdâhaleye kat'iyen meydân verilmeyecek, bu sûretle Teşkilât-ı Milliye'nin bütün hedef-i mesâ'î ve fa'âliyeti vatanın emr-i istihlâsında mütemerkiz kalacaktır. Bu istihlâsın istihsâlinde hükûmetin vezâ'if-i resmiyesine mukâbil milletin de pek büyük ve pek mübrem vazâ'if-i milliyesi olduğunu nazar-ı i'tibâra alan cem'iyetimiz hükûmetce musaddak olan nizâmnâmesi ahkâmına tevfiķan teşkilât-ı umûmiyesini ta'azzuv etdirerek vezâ'if-i milliyenin intizâm-ı îfâsını te'mîn etmeyi elzem addetmekdedir ve esâsen bu ve büyük millî gâyeden başka hiçbir maksad ta'kîb etmeyen hey'etimiz her türlü menâfi'-i şahsiyeden ve fırka ihtirâsâtından da münezzehtir olduğundan i'lân etmiş olduğu esâsât-ı milliyeden hiçbir sebep ve bahâne ile hiçbir zamân inhirâf etmeyecek ve en büyük hisse-i fa'âliyetini Kuvâ-yı Milliye'nin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da âsâyiş ve sükûn-ı tâm içinde tevzînine hasr edecektir. En mühlik şerâ'it-i târîhiye altında bile vakâr-ı milliyesinden ve herkesin hukûkuna ri'âyetdeki hasâ'il-i mevrûsesinden zerre kadar ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da aynı tarz hareketde sâbit kalacağından ve bu sûretle bu mübârek topraklara sâhib olmakdaki liyâkat-i milliyesini bütün cihâna tasdik etdireceğinden şübhe yoktur.

7/10/[13]35

*Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti
Hey'et-i Temsilîyesi nâmına
Mustafa Kemal*

BOA, DH. KMS, 53-4/3_2, 15-19, 32

~ 44 ~

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Nezâreti
Telgrafnâme
Mahreci: Karesi
Numarası: 1325
Târîh: 26/10/[13]35**

Şifre

Dâhiliye Nezâreti'ne

Dün Mustafa Kemal Paşa Karesi mebûslarının esâmîsini telgraf ile talep eylediğinden isimleriyle hüviyetleri bildirildi. Nâmzedler bilhâssa buraya gelen sâbık mutasarrıflar ve mebûslar ile bilumûm Kuvâ-yı Milliye rü'esâsından mensûbîn-i İttihâd'dan mürekkebirdir. Adedleri de yirmi altıya bâliğdir. Bir-iki nâhiyeden mâ'adâ merkez-i livâ müntehab-ı sânilerinin intihâbı hitâm bulduğundan beş altı güne kadar mebûs intihâbına mübâşeret edilecektir. Anadolu Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'yle müttehîdül-hareke bulunan rü'esâ ve mensûbîn-i İttihâd'ın te'sîr-i nüfûzundan mütehâşî olan ahâlî iki seneden beri ducâr oldukları mesâ'ib ve felâketin ilcâsıyla meşrûtiyetde zâten ısınamamış oldukları intihâb emr-i mühimminde lâ-kayd bulunuyorlar. Gerçi selâmet-i memleket nokta-i nazarından her türlü telkînât ve elfâzâtdan geri durulmuyor ise de intihâbatın bunların galebesiyle netîceleneceği akvâ-yı ihtimâldir. Fermân.

Fî 26 minh. [Teşrîn-i Evvel 1335]

Mutasarrıf
Rıza

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_28

~ 45 ~

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 2

Sûret
Amasya'dan

Harbiye Nezâreti'ne mevrûd şifredir.

Suriye hudûdunun şimâlinde ve hâricinde öz vatanımızın gayr-i münfek aksâmında kâ'in olup ekseriyet-i kâhiresi İslâm nüfûsuyla meskûn bulunan Urfa ve Ayıntab ve Maraş'ın Düvel-i İ'tilâfiye tarafından vaktiyle işgâl edilmiş bulunması Mütâreke ahkâmına münâfi idi. Çünkü bu işgâl Mütârekenâme'nin ancak yedinci mâddesine temâs etdirilebilir ve bu mâddeye nazaran Urfa ve Ayıntab ve Maraş mevâki'inin Haleb'e nazaran sevkü'l-ceyş noktaları add ü i'tibâr edilmesi ve Haleb'de bulunduğu farz olunan Müttefikîn'in emniyetlerini tehdîd edecek vaziyetin zuhûr-yâfte olmasını kabul etmek lâzımdır. Hâlbuki mezkûr noktalarda Müttefikîn'in emniyetlerini tehdîd edecek hiçbir vaziyet zuhûra gelmemiş ve el-yevm dahi mevcûd bulunmamıştır. Bu def'a İngiliz kıta'atının çekilmesi üzerine

mevâki'-i mezkûrenin Fransız kıta'âtı tarafından taht-ı işgâle alınacağı ve şimdiden oradaki telgrafhânelerin Fransız sansürü altına alındığı ve böyle bir işgâle tasaddî edildiği takdîrde evvelce her nasılsa yapılmış olan hak-şiken mu'âmeleyi idâme etmek olacaktır ki bu [vaziyetde] Mütârekenâme şerâ'-i tine göre hiçbir sebep ve bahâne mevcûd değildir. Bu vaziyet mevâki'-i mezkûrede bulunan ve hukûk ve haysiyetlerini müdrik olan ahâli-i müsli-
menin mukadderât-ı âtiyeleri hakkında tereddüd ve endîşelerini mûcib olmuştur. Bundan başka Avrupa gazetelerinin son [haber]lerinden buraların Fransızlara terk ve tevdî' edileceği yolunda bir takım şâyi'ât dahi deverân eylemesi üzerine işbu mevâki' ahâlisi ve bu mevâki'e civâr olan mahallât halkı fevkalâde dûçâr-ı heyecân olmuştur. Bu heyecân bütün o havâliye sirâyet etmek üzeredir. Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti bu gibi işgâllere karşı mütemerriden müdâfa'a ve mukâvemet esâsını kabul eylemiş olduğuna nazaran bu mes'elede bî-
taraf kalamaz. Milletın feryâd-ı istimdâd-kârânesine karşı sükût eyleyemez. Binâen-aleyh Urfa, Ayıntab, Maraş halkı böyle yeni bir işgâle tasaddî olunduğunu gördüğü anda evvelâ kemâl-i ciddiyetle bunu protesto edecektir. Milletın bu protestosuna Fransızlar tarafından ehemmiyet verilmediği takdîrde millet bütün vesâ'itine mürâca'at ederek bütün mevcûdiyetiyle Fransız işgâl kuvvetlerine karşı fi'len müdâfa'ayı meşrû' ve kendini salâhiyetdâr addedecektir. İşbu meşrû' hukûk ve talebe istinâden hükûmet-i merkeziyenin Düvel-i İ'tilâfiye'ye işbu hareketlerinin haksız olduğunu beyân ve bu harekete tasaddîleri hâlinde husûlü melhûz vekâyi'in vehâmetini serî'an ve azimkâr bir lisânla anla[tma-
sını] ve bi'n-netîce milleti ithâm ve mes'ûliyet altında bırakmamak için îcâb eden tedâbîr-i siyâsiyeye tevessül eylemesini Hey'et-i Temsîliye Hükûmet-i Seniyye'den hâssaten ricâ ve cevâbına intizâr eder.

Fî 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal

BOA, HR. SYS, 2542/3_24-25

~ 46 ~

Dersâadet Emniyet Müfettişliği Cânib-i Vâlâsı'na

1-Adana'da bulunan Fransız kuvâ-yı işgâliyesinden mühim bir kuvvetin Haleb vilâyetinden geçerek Diyarbakır'a geçtiği işbu harekât-ı

askeriyeden Sivas'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın kısm-ı küllîsiyle Erzincan ve Erzurum istikâmetinde çekildiği cümle-i mesmû'âtdan bulunmuşdur.

2-Balıkesir-Göner havâlîsinde Kuvâ-yı Milliye aleyhinde teşekkül eden ve Anzavurzâde Ahmed nâmında bir şahıs tarafından idâre edilmekte bulunan kuvvet günden güne kendisine iltihâk eden Çerkeslerle kesb-i takviyet edildiği ve ileride bu kuvvetin dahi mühim roller oynamak isti'dâdında bulunduğu şimdiden anlaşılmışdır.

3-Çatalca'da mevcûd iki yüz kadar Yunan kuvâ-yı askeriyesinin şekâvet derecesinde halka zulüm ve ta'addiyâtda buldukları ve akşamdan sonra geceleyin eşhâs-ı mahalliye hayatlarından korkarak kurâ ve nevâhîye gidemedikleri ve fâ'illeri mechûl birkaç cinâyet îkâ' edildiği ve şimdi ise Karadeniz havâlîsinden mahall-i mezkûra geçen İpsiz Receb isminde otuz kadar kuvveti bulunan bir Laz çetesinden ihtirâzen Yunan kuvvetinin biraz basîretli hareket eylemekte bulunduğu ma'rûzdur.

Fî 23/11/[13]35

Dersaâdet İsttlâ'ât Me'mûru
(İmza)

BOA, DH. EUM. SSM, 39/38_2

~ 47 ~

İstanbul Emniyet Müfettişliği Cânib-i Vâlâsı'na

Bundan iki üç gün akdem Akhisar'a Mustafa Kemal Paşa tarafından muntazam yüz elli süvârî askeri her bir techîzâtlarıyla beraber gönderildiği ve bunların vazîfeleri Akhisar'da ne kadar büyük hân ve mağaza var ise hepsini tahliye etdirdikleri ve tahliye olunan mahallere gene Mustafa Kemal Paşa tarafından on bin kadar muntazam piyâde askeri gönderileceği ve bu askerler ise Kuvâ-yı Milliye'ye iltihâk edeceklerini nefis-i Akhisar'dan dünkü gün gelen ve sözüne son derecede i'timâd olunur bir zât tarafından istihbâr eyledim. Gene bundan birkaç gün akdem Bursa vilâyetinden iki tabur muntazam piyâde askeri her bir techîzâtlarıyla Akhisar'a geldiklerini istihbâr eylediğimi mübeyyin işbu rapor-ı acîzânem arz u takdîm kılındı.

Fî 30 Teşrîn-i Sâni sene [1]335

Dersaâdet Haydarpaşa İsttlâ'ât Me'mûru
bende
Hamdi

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
8609
436

Gâyet mahremdir

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Beyrut'dan avdet eden Karahisar Fransız Mümessili Binbaşı Labonne'un fırka kumandanlık dâiresinde kumandan beyle bir saat kadar devâm eden muhâveresi arasında Kilikya, Ayıntab, Maraş ve havâlisinde İngilizlerin terk ettiği mevâki'in Fransızlar tarafından işgâli kat'iyen bir mâhiyet-i muvakkateyi hâiz olup bunun vaziyet-i sâbıkayı ve Mütâreke ahkâmını tağyîr eden yeni bir karâr icâbından addedilmemesini ve bin dokuz yüz on altı senesi İ'tilâfnâmesi Rus Çarlığı zamânında vücûd bulmuş olup icâbât-ı sâbıkaya tevfiik edilen o İ'tilâfnâme'nin Fransızlarca hâlen hiçbir kıymet ve ehemmiyeti kalmadığını ve böyle ehemmiyetden sâkıt olan mukarrerât-ı sâbıkayı i'zâm ederek hudûd-ı Mütâreke hâricinde İngilizlerden tesellüm edilen mahallerdeki Fransızlarla mücâdeleden ictinâb olunmasının oralardaki millî kuvvetlere iblâğ edilmesini ricâ ve Adana'dan mebûs intihâbına mâni' olmak ve Ermenilerden asker istihdâm etmek sûretiyle Türklerin arzûlarına muhâlefetde bulunmuş olan Kolonel Bremond'un geri alınarak oraya başkasının gönderilmesi ve vâlinin Adana'ya i'zâmına mümâna'at edilmemesi gibi husûsâtın Fransa'nın hüsn-i niyetine te'mînât-ı fi'liye olduğu ve bu husûsun Hey'et-i Temsîliye'ye ifhâmıyla mevcûd sû'-i tefehhümlerin izâlesi için bir Fransız generalinin Beyrut'dan Sivas'a hareket ettiğini ve esâsen korkulacak cihet İzmir işgâli olup bu vilâyetde Yunânîlere karşı teşkîl olunan Türk cebhelerindeki millî kuvvetlerin fa'âliyete gelerek lehlerinde konferansdan bir karâr sudûrundan evvel Yunânîlerin İzmir ve havâlisinden ihrâcî Türkiye'nin menfa'ati icâbından olduğunu ve Fransa'nın hattâ İngilizlerin bile bu yolda gösterilecek mevcûdiyet-i milliyeye müsella-han ve kat'iyen mukâbele etmeyecekleri kanâ'atinde bulunduğunu ilâveten beyân eylediği Karahisar Mutasarrıflığı'ndan bildirildiği gibi Sivas Vilâyeti'nden alınan bir telgrafnâmede de Suriye Fevkalâde Komiseri Fransız

Georges Picot, ile Yüzbaşı Dam ve Mülâzım Filori'den mürekkebe bir Fransız hey'etinin Mustafa Kemal Paşa ve Hey'et-i Temsîliyesi'yle görüşmek üzere evvelki akşam saat altıda Sivas'a geldiği ve doğruca Hey'et-i Temsîliye'nin bulunduğu binâyâ uğrayarak ve onları ziyâretten sonra ikâmetleri için intihâb ettikleri Fransız Mektebi'ne nâzil olarak iki gün Sivas'da kaldıktan sonra doğruca Paris'e Sulh Konferansına azîmet edecekleri istihbâr olunduğu ityân kılınmıştır. Karahisar Fransız mümessilinin şu beyânâtı Fransa Fevkalâde Komiserliği'nin geçende taraf-ı sâmi-i Sadâret-penâhî'den teblîğ buyurulan te'mînâtını mü'eyyid olmak i'tibâriyle hadd-i zâtında hâiz-i ehemmiyet görülmekle beraber ma'lûm-ı âlî-i nezâret-penâhîleri olduğu üzere siyâsetde menfa'at esâs olmasına ve devletlerce bi-hasebi's-siyâse verilen te'mînâtın bu esâsı tağyîr ve tebdîl edecek mâhiyet ve samîm[iyy]eti hiçbir zamân ihtivâ etmediği emsâli delâletiyle müsbet olub Maraş, Ayıntab ve Urfa Mutasarrıflıkları'ndan evvel ü âhir alınan telgrafnâmelerde Fransızların oralardaki vaziyetleri İngiliz işgâline makîs olmadığı ve İngilizler Hükûmet-i Osmaniye'nin mevcûdiyetini tasdîk ile icrâ'ât-ı hükûmete aslâ müdâhale etmedikleri ve İslâm ve Hıristiyan bütün ahâli hakkında gâyet müsâvâtkârâne mu'âmele îfâ eyledikleri hâlde Fransızların her türlü teferu'ât-ı umûra müdâhale ile beraber meselâ Maraş hükûmet konağıyla kal'a-sına eyyâm-ı resmîyede ve Cuma günlerinde keşîdesi mu'tâd olan Osmanlı sancağının çekilmesine mümâna'at etmek ve kıta'ât-ı askeriye miyânında küllî mikdârda bulundurulan Ermeni efrâdı tarafından ahâli-i İslâmiye'ye karşı ikâ' edilegelmekte olan tecâvüzât ve ta'addiyâta müsâ'ade eylemek gibi hâkimiyet-i Osmaniye'yi ihlâl ve hissiyât-ı İslâmiye'yi rencîde edecek ahvâli ihtiyâr eylemekte oldukları bildirilmesine nazaran işi diğere bir nokta-i nazardan te'emmül ve muhâkeme ile ona göre bir hatt-ı hareket ta'kîb eylemek muvâfık-ı ihtiyât ve basîret olur. Fil-hakîka Suriye ve Beyrut cihetlerinde fevkalâde bir takım vekâyi'in zuhûruna dâir şu günlerde akseden ve Mareşal Allenby'nin Beyrut'da General Gouraud'yu ziyâretiyle de alâkadâr görülen rivâyetler mübâlağadan gayr-i hâlî olsa bile Beyrut'dan yeni avdet ettiği anlaşılın mümessil-i mûmâ-ileyhin beyânâtıyla yine Beyrut'dan Sivas'a gelmiş olan Suriye Fevkalâde Komiserliği'nin Hey'et-i Temsîliye'yi ziyâretinin vekâyi'-i mezkûre ile irtibât ve münâsebeti olduğu ve Fransızların bugünlerde Kilikya, Ayıntab, Maraş ve havâlîsinde mevki'lerini işkâl edecek diğere bir gâ'ile tahaddüsüne meydân vermemek ve nazarımızı başka bir cihete tahvîl eylemek gibi siyâsî bir maksad ve gâye ta'kîb ettikleri ihtimâlden ba'îd görülemez. Binâen-aleyh mümessil-i mûmâ-ileyhin beyânât ve vesâyâ-yı muharreresine ve Suriye fevkalâde komiserinin Hey'et-i Temsîliye'ye aynı me'âlde olarak vukû' bulacağı mahsûs ve melhûz olan ifâdâtına karşı Hükûmet-i Seniyyece son derece

iltizâm-ı ihtiyât olunarak Fransızların vaziyet ve temâyülât-ı hâzıralarından sûret-i diğêrle istifâde olunması mülâhazât-ı âcizânesindeyim. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 14 Rebî'ulevvel sene [1]338 ve fî 7 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Dâhiliye Nâzırı
Mehmed Şerif

BOA, HR. SYS, 2543/2_36

Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Şifre Kalemi

Sivas'da Hey'et-i Temsîliye'den Harbiye Nâzırı
Cemal Paşa Hazretleri'ne vârid olan şifre telgrafnâme sûretidir.

Ziyâret kartında Suriye'de ve Ermenistan'da Fransız Fevkalâde Komiseri yazılı olan Mösyö François Georges Picot refâkatinde Yüzbaşı Dam ve Mülâzım Filori olduğu hâlde fî 4 Kânûn-ı Evvel sene [1]335'de Sivas'a muvâsalatla aynı günde doğrudan doğruya Hey'et-i Temsîliyemize mürâca'at etdi. Fî 7 Kânûn-ı Evvel sene [1]335 sabâhı İstanbul üzerinden Paris Sulh Konferansı'na gitmek üzere Sivas'ı terk eden müşârun-ileyh kendisinin Sivas'a vürûdunun Fransa Hükûmeti'nin ma'lûmât ve muvâfakatı dâhilinde bulunduğunu ve nukât-ı nazarımızı anlamak ve kendi nokta-i nazarlarını bildirmek maksadında olduğunu, bu mülâkâtın şahsî bir şekilde olup hükûmeti nâmına bir mâhiyet-i resmîyeyi hâiz olmadığını beyân eyledi.

Cevâben kendisine Hey'et-i Temsîliyemizin bu bâbda bir salâhiyet ve vaziyet-i resmîyeyi hâiz bulunmadığı anlatılarak efkâr-ı umûmiye-i milleti temsîl eden nukât-ı nazarımızın da Sivas Kongresi beyânnâmesinde muvazahan münderic bulunduğu zikrolundu. Esnâ-yı musâhabede müşârun-ileyhe Kilikya, Maraş, Ayıntab ve Urfa'yı tamâmen Mütâreke ahkâmına muvâfık bir sûretde işgâl eylemiş olduklarını söyleyerek nazar-ı hayret ve istiğrâbımızı celb eyledi. Mütârekenâme metni kendisine irâ'e olunarak bu noktadaki gafleti îzâh kılındı. Müşârun-ileyh cevâben şimdiye kadar hükûmeti tarafından kendisine teblîğ edilmiş olan ta'lîmât ve tefsîrâta nazaran mevâki'-i ma'rûzanın bir hak üzerine işgâl edilmiş ve tedâbir-i müttehazanın bu maksada müstenid bulunmuş olduğunu, eğer hâl bunun aksi idiye neden dolayı Mütâreke'den beri te'âkub eden Osmanlı kabinelerinin bu bâbda

şakk-ı şefe etmediğini hattâ Teşkilât-ı Milliye ile i'tilâf eylemiş olan hükûmet-i hâziranın bile protestoda bulunmamış olduğunu zikreyledi.

Cevâben sâbık hükûmetlerin icrâ'âtını bilemediğimizi fakat hükûmet-i hâziranın herhâlde Mütâreke ahkâmına mugâyir icrâ edilmiş olan bi'l-cümle haksızlıkları protesto etmiş olduğunu zanneylediğimizi yalnız bu protestoların derece-i şiddetinin bizce mechûl bulunduğunu ma'a-hâzâ milletin tâ bidâyetden beri protesto etmiş ve hâlâ etmekte ber-devâm olduğunu, bundan mâ'adâ Fransa Hükûmeti'nin Dersaâdet Fransa mümessilinin vesâir me'mûrîn-i siyâsiyesinin gerek Hükûmet-i Osmaniye'ye ve gerekse ahâliye karşı bu işgâllerin muvakkat mâhiyetde olduğunu i'lân eylemelerinin Mütâreke ahkâmına mugâyereti manâsını tazammun eylediğini söyledik.

Müşârun-ileyh, işgâlin muvakkat olduğuna dâir ma'lûmatım yokdur. Bu mes'elenin Paris Sulh Konferansı'nda takrîrine kadar muvakkat bir şekilde olduğunu işrâb eder bir ta'bîr-i siyâsîden başka bir şey olmadığını ancak kendisini aldatmak isteyenlerin bu ta'bîrden mütesellî olabileceklerini, yoksa hakikat-bîn ve mâddiyet-perest olanlarca bu ta'bîrdeki manâyı temyîz güç olmadığı tarzında idâre-i kelâm eyledi.

Biz, kendisine bu haksız işgâllerin bertaraf edilmesini, milletin bütün kuvâ-yı mâddiye ve ma'neviyesini sarf etmeye azmeylemiş olduğunu anlatdık ve Ermeni mezâliminden, Fransızların Hükûmet-i Osmaniye me'mûrlarına karşı revâ gördükleri harekât-ı tecâvûzkârânededen şikâyet etdik.

Müşârun-ileyh Ermenilerin geri alınması hakkında esâsen emir vermiş olduğunu, Hükûmet-i Osmaniye me'mûrlarına karşı hürmetkâr davranılacağını va'd ve fakat buna mukâbil bu menâtıkda Fransızlar aleyhinde bir hareket-i milliye husûle getirilmemesinin te'mînini ricâ eyledi.

Biz de Fransızlar sebebiyet vermedikçe mütecâvizâne harekâtda bulunulmamasının te'mînine çalışacağımızı söyledik. Aksi takdîrde mes'ûliyetin tamâmen kendilerine âid kalacağını da ilâve eyledik.

Bu mülâkâtdan bizde hâsıl olan fikir; vahdet-i milliyemizin ve be-tahsîs günden güne tevessü' eden teşkilâtın Avrupa ve bilhâssa Fransa efkâr-ı umûmiyesinde son derece hüsn-i te'sîr hâsıl eylemekte olduğu ve hakkını talep eylemeyi bilen ve vatan-ı mukaddes uğrunda îcâbında hayâtını fedâdan çekinmeyeceğini fi'len isbât eden milletimizin artık enzâr-ı hürmetle görülmekte bulunduğunu ve inşâallâh hükûmetimizin bu mesnedden alacağı kuvvetle ta'kîb edeceği dürüst ve vakûr bir siyâset sâyesinde sulh konferansında vatan ve milletin en az zararla kurtulacağı merkezindedir.

Fî 8 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

~ 49 ~

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi

Sûret

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Onbeşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'nın Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı'ndan mübellağ ta'mîmi sûreti aynen zîre nakledilmiş ve Mustafa Kemal tarafından dahi bu kabîl hükûmet-i merkeziyeye telgraflarla muhâlefet ve tehdîdâtı hâvî şifreleriyle mürâca'âtı tevâlî etmekde bulunmuşdur. Gerçi merci'im bulunan makâm-ı sâmillerinden bir gûnâ teblîgât vukû' bulmadıkca böyle mechûlü'l-âkıbe teşebbüsâta vilâyetimizce mütâva'at ve müşâreket edilmeyeceği tabî'î ise de ahvâlin kesb eylemekde bulunduğu nezâket ve ehemmiyeti bunlara tarafdâr veyahud tehdîdden müte'essir vâlilerin mevcûdiyeti te'emmül olunarak ona göre tedâbîr-i mukteziye ittihâzı zımında arz-ı keyfiyete müsâra'at olunur.

Fî 21 Temmuz sene [1]335

Vâli
Gâlib

Sûret

Bir tehlike vukû'unda seferberlik i'lânına kânûnen salâhiyetim vardır. Meclis-i Vükelâ karârıyla Harbiye Nezâreti hudûddan bir Ermeni'nin geçiril-memesi ve millet-i mu'azzama-i İslâmiye'nin her türlü ta'arruzdan vikâyesi için iktizâ eden tedâbîrin ittihâzında serbestî i'tâsı sûretiyle bu hakk-ı kânûnîmi isti'mâle te'kîden müsâ'ade etmişdir. Bu böyle olduğu hâlde Dâhiliye'nin Ali Kemal imzalı 28 Haziran [13]35 târîhli ta'mîminin kolordu mıntikasındaki vâlilere dahi teblîğ edildiğini ma'a't-te'essüf haber aldım. Bu ta'mîmde me'mûrîn-i hükûmete ve halkımıza kumandanlar tarafından verilen seferberlik emrine itâ'at etmemeleri ve bu fesâdın önünü almak için ne yapmak lâzım ise yapılmasını, aksi hâlde evâmîr verenler gibi icrâ edenlerin de mes'ûl edileceğini söylüyor. Derhâl ibtâl edilmesini ricâ ederim. Bu havâlînin müdâfa'a-i nâmûsu ve hayâtı uhdeme mevdû'dur.

Herhangi bir mıntıkama ta'aruz vukû'unda vereceğim seferberlik emrine her kim itâ'at etmez ise ve fi'len, kavlen işkâl eder ise derhâl Dîvân-ı Harb karârıyla mahv u ifnâ olunurlar. Yüzbinlerce şühedâmızın titrediği bu topraklar elden gider. Anadolu'nun başdan başa bir İslâm mezarlığı olacağını herkesin bilmesi lâzımdır. Bence hükmünden ziyâde Cenâb-ı Hakk'ın gazab ve la'netinden kurtulmasının îcâb edenlere teblîğ edilmesini ricâ ederim. Bu emir bilumûm zâbitâna ve ahz-ı asker şu'abâtına ta'mîm edilmiştir.

Onbeşinci Kolordu Kumandanı
Kâzım Karabekir

Mamuretülaziz Vilâyeti'ne

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'ndan berây-ı ma'lûmât alınan 9 Temmuz [13]35 târîh ve bilâ numaralı şifreli telgrafnâmenin bir sûreti berây-ı ma'lûmât bâlâyâ çıkarılmışdır.

Harekât. Numara 1915.

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi

On Yedinci Kolordu Kumandanı Vekili
ve Elli Altıncı Fırka Kumandanı İdâre-i Örfiye Reîsi
Bekir Sâmî Bey tarafından makineden alınan beyânnâme sûretidir.
Evvelâ şu muhtasar beyânnâmeyi alınız:

Beyânnâme

İstihlâs-ı mülk-i millet uğrunda târîh-i âlemin şâhid olmadığı kahramanlıklar ile çarpışan kahraman İslâm ve Türk âleminin azîz şühedâsına bir lisân-ı ta'rîzle hakâret ederek îfâ-yı hürmetde kûsûr eden Bursa Vâlisi Mustafa Paşa vukû' bulacak şâyân-ı esef vekâyi'e meydân bırakılmamak ve ervâh-ı şühedâyâ karşı vicdânî ve millî borcumuzu îfâ etmek üzere vazîfe-i vilâyetden el çekdirilerek İstanbul'a gönderilmiş olduğu i'lân olunur.

**

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi

Sivas'da Anadolu ve Rumeli

Müdâfa'a-i Hukûk Reîsi Mustafa Kemal imzalı beyânnâme sûretidir.

Eskişehir mutasarrıfının hâ'in Ferid Paşa kabinesinin hizmetkârı olmakda devâm etmesi İngilizlerin Eskişehir'deki kuvvetlerini hissolunur derecede tezyîde kıyâm eylemeleri o civâr halkını te'sîre düşürmüş olduğundan ahîren birçok kuvvetler Eskişehir hükûmeti aleyhinde hareket etmiştir. Bu harekât-ı milliyenin matlûb olan intizâm dâiresinde sevki için Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuad Paşa ma'rûz Kuvâ-yı Milliye'nin kumandasını deruhde buyurmuşlardır. Müşârun-ileyhin Eskişehir'e dört saat mesâfede Çimşid köyünde İngiliz zâbitânıyla vukû' bulan mülâkâtda İngilizler hükûmetinin umûr-ı dâhiliyesine ve harekât-ı milliyemize müdâhale etmeyerek kat'iyen bî- taraf kalacakları ve mevcûd İngiliz askerinin demiryolundan ayrılmayacaklarını te'mîn eylemişlerdir. Kendilerine cevâben istiklâl-i mevcûdiyeti için çalışan milletin bugünkü maksadı hıyânet-i vataniyesi sâbit olan Ferid Paşa kabinesinin ıskâtı ve bunun hizmetkârı olan me'mûrînin iş başından çekilmesi olduğunun İ'tilâf Hükûmeti'ne karşı aslâ bir fikr-i tecâvüz beslemediği bildirilmiştir.

Fî 26-27 Eylül sene [13]35

**

Devlet-i Osmaniye

Posta ve Telgraf ve Telefon Müdiriyet-i Umûmiyesi

Hüdâvendigâr Başmüdiriyeti'nden mevrûd

Fevkalâde Kalem-i Mahsûs numara ve fî 3 Teşrîn-i

Evvel sene [13]35 târîhli şifre telgrafnâme mahlûlü sûretidir.

Refâkatinde bir inzibât me'mûru olduğu hâlde firkadan şimdi telgraf-hâneye gelen bir zâbit vâlinin hasbe'l-lüzûm mevki'-i hükûmetden tecrîd edildiğini ve binâen-aleyh hiçbir tarafla resmen muhâbere edemeyeceğini ve halefî veya vekîlî ta'ayyün edinceye kadar mahzâ müşârun-ileyhin muhâberesine mâni' olmak üzere muhâbere odasının kontrolleri altında bulundurulacağını söyleyerek işe başladı. Arz-ı ma'lûmât olunur.

Başmüdir
Subhi

**

Bâb-ı Âfî

Dâhiliye Nezâreti

İdâre-i Umûmiye-i Dâhiliye Müdiriyeti

Umûmî: 20643

Husûsî: 1942

Huzûr-ı Âlî-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Erzurum ahâlisi Teşkilât-ı Milliye vücûda getirmişlerse de fikirlerinde hükûmet-i merkeziyeye karşı bir gûnâ emel-i muhâlefet mevcûd olmayıp harb-i zâ'ilde çekdikleri mihen ve meşâkdan ve Ermenilerin îkâ' etdikleri ta'addiyâtdan mütenebbih olarak bilhâssa oralarda Ermenistan'ın adem-i teşekkülüne müttehiden mümâna'at ve lede'l-hâce hükûmete bu noktadan müzâheret etmek gâyesini ta'kîb eylediklerinin ahâlinin pek saf ve samîmî görülen ifâdesinden anlaşıldığı ve oralarda hâl-i hâzırda Hristiyan mevcûd olmadığı ve vilâyetin Kürd ve Türk ahâlisi arasında imtizâc-ı tâm cârf olduğu ve merkez sancağının bir kazâsından mâ'adâsına müte'allik intihâb mu'âmelâtı ikmâl edilerek şimdîye kadar ekseriyet-i azîmeyi ihrâz edenlerin Mustafa Kemal Paşa ile Baro Reîsi Celaleddin Arif ve *Albayrak* Gazetesi Müdürü Necati Beyler'den ibâret bulunduğu ve ancak on güne kadar mu'âmele-i intihâbiyeyi ikmâl edebileceği tahakkuk eden Kiğı kazâsı intihâbâtının netîcesi ne olursa olsun zevât-ı mezkûrenin ihrâz eyledikleri ekseriyeti ihlâl edemeyeceği tebeyyün ettiği ve intihâbâtta ahâlinin kemâl-i serbestî ile bilâ-müdâhale re'y verdikleri umûmen beyân edilmekte ve vilâyet halkının kanâ'atine göre Mustafa Kemal Paşa Teşkilât-ı Milliye'nin müvellidi olmayıp kendilerinin muhâfaza-i nefis ve vatan endîşesiyle teşebbüs eyledikleri harekâta iştirâk ve bunların tanzîmine sa'y etmesinden nâşî kendisine karşı âmmede bir hiss-i hürmet husûle gelmiş ve arzûsu hilâfına olarak beş yüz mühürlü mazbata ile ahâli tarafından nâmzed i'lân edilmiş olup kendisine karşı besledikleri hürmet-i samîmânedan başka intihâbda bir gûnâ mâddî ve ma'nevî sâ'ik mevcûd olmadığı umûmen söylenmekte idüğü ve ihrâz-ı ekseriyet etmeleri melhûz olan diğere nâmzedler miyânında da sû'-i hâl ile müştehir adamlar mevcûd olmadığı gibi me'mûrîne karşı hiçbir taraftan müdâhale vukû' bulmadığı Erzurum'da bulunan Hey'et-i Tefîşîye-i Fevkalâde'den çekilen şifreli telgrafnâmede izbâr kılınmış olmağla arz-ı ma'lûmât olunur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Rebî'ulevvel sene [1]338 ve fî 18 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Dâhiliye Nâzırı nâmına
Müsteşâr
Keşfi

BOA, BEO. SYS, 343541

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be
Numara

Sûret

Erzurum'dan Harbiye Nezâreti'ne mevrûd şifredir.

Oltu'dan bir sebep ve sûretle hudûdumuz dâhiline hiçbir Ermeni gönderilmemiştir. Birkaç Ermeni'nin bazı tekâlif ve mutâlebâtda bulunmak üzere Oltu'ya geldiği ve Oltu hükûmet-i muvakkatesi tarafından tevkîf edildiği istihbâr kılınmış ve 29/10/[13]35 târîhli nezâret-i celîlelerine arz edilmiş idi. Hudûd hâricindeki vukû'âtla alâka ve münâsebetimiz olmadığı için bu vak'anın tafsîlât ve netîcesine dâir fazla bir ma'lûmât alınmamıştır. Kuvâ-yı Milliye'ye mensûb bazı eşhâsın Kafkasya hudûdunu tecâvüz ederek Ermenilere tasallutda bulunduğu ve Mustafa Kemal Paşa'nın Azerbaycan'da bulunan Enver'le muhâbere ettiği hakkındaki beyânâtın dahi kat'iyen aslı yoktur. Enver'in Azerbaycan'da olduğunu dahi zannetmiyorum. Trabzon Fransız mümessili, mûmâ-ileyhin Türkistan'da olduğunu mevki' kumandanına söylemiştir. Ermenilerin hudûdun öte tarafındaki Müslümanlara yaptıkları fecâyî' ve mezâlîme karşı bî-çâre İslâmların kopardıkları feryâd-ı tazallüm-kârâne ve istimdât-kârânesinin âlem-i medeniyette cây-ı kabul bulmaması ve ecânibin ve bilhâssa Amerikalıların şu sırada bir dereceye kadar lehimize dönen efkâr ve mütâla'âtını aleyhimize çevirerek bir takım menâfi' elde etmek için öteden beri yapmakta oldukları vechile yaygaradan başka bir şey olmadığını sûret-i kat'iyede tekzîb buyurulmasını arzleyirim.

17 Kânûn-ı Evvel 1335

15. K[olordu] Kumandanı
Kâzım Karabekir

**

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi
408

Mahrem ve müsta'celdir

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

17 Kânûn-ı Evvel sene [1]335 târîhli ve 399 numaralı tezkireye zeyldir. Kuvâ-yı Milliye'ye mensûb bazı eşhâsın Kafkasya hudûdunu tecâvüzle Ermenilere tasallutu ve Mustafa Kemal Paşa ile Enver beyinde muhâbere vukû'u hakkında tahkîkât-ı amîka icrâsı Onbeşinci Kolordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı'na lede't-teblîğ cevâben vârid olan şifre telgraf-nâme sûretinin gönderildiği ve zikrolunan tahkîkât netâyicine Amerika Fevkalâde Komiseri Amiral Bristol cenâblarınca i'timâd edilmediği takdîrde Hükûmet-i Seniyece mehâzîr-i azîmesi der-kâr bulunan husûsât-ı mezkûre hakkında Amerikalılarca tahkîkât icrâsı lüzûmu Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden cevâben bildirilmiş ve sâlifü'l-beyân sûret leffen savb-ı devletlerine tisyâr kılınmış olmakla iktizâsının îfâ ve netîcesinin inbâsına himmet buyurulması siyâkında tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî gurre-i Rebî'ulâhir sene [1]338 fî 24 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Sadr-ı a'zam
Ali Rıza

Muhtıra

Hükûmet, Birleşik Amerika Yüksek Komiseri Amiral Bristol'un Mütareke Komisyonu Başkanı Fahreddin Bey'e verdiği iki muhtıranın içeriği hakkında bilgi sahibi olur olmaz, söz konusu muhtıralarda değinilen hususlarda sayın Amiral'i bilgilendirmek için acele etmiştir.

Karabağ bölgesinin bir kısmının Âzerbaycan'a bırakılmasını amaçlayan bir anlaşmayı tesis etmeye elverişli bir hareketi kurmak için, Ermenistan Cumhuriyeti'nin dışındaki topraklara Türk kışkırtıcılarının gönderilmesiyle ilgili olarak; Erzurum yetkililerince gerçekleştirilen soruşturma ve elde edilen açıklamalar, böyle bir teşebbüsün hiçbir zaman düşünülmediğini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde hiçbir Ermeni, Türk topraklarına gelmemiştir. Erzurum yetkilileri, bazı taleplerde bulunmak üzere Oltu'ya gelen bir Ermeni heyetinin imparatorluk sınırları dışında kalan bu yetkililerce tutuklandığını öğrenmişlerdir. Ayrıca vilayet yetkilileri, yabancı topraklar üzerinde meydana gelen olaylara karışmamak gayesini benimsemişlerdir.

Keza Mustafa Kemal Paşa'nın Enver Paşa ile ilişkide bulunduğu gerçek değildir. Trabzon'daki Fransa Cumhuriyeti temsilcisinin bu mahaldeki kumandana teyid ettiği gibi, o Âzerbaycan'da değil, Türkistan'dadır. Böylece, Türklere karşı yapılan karalama ve ithamların hangi amaçla çıkarıldığını keşfetmek güç değildir.

İmparatorluğun kaderi söz konusu olduğu zaman; onun yıkılması, Türk ulusuna ve Ermenilerce her türlü aşırılıklara maruz kalan Kafkasya'daki Müslüman unsurlarına karşı dünya kamuoyunu yanıltmaya çalışılması, adı geçen kişilerin menfaatinedir. Sayın ekselansları, şahsî bir soruşturmayı ele alarak kendisine iletmiş olduğum bilgileri bizzat teyid edebilirler.

Hiçbir ayırım gözetmeksizin, Türkiye'de sefalet çekmiş halklara sürekli yapmış olduğu hayırhah yardımından dolayı Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti'ne teşekkür ederken Bâb-ı Âlî; İzmir vilayetinde yabancı zulmüne maruz kalmış Müslüman halkların durumunun iyileştirilmesi ve aynı şekilde bir insanlık görevi olarak duyulmamış bir rejim altında inleyen Makedonya Türkleri'nin kaderiyle ilgilenilmesi hususlarında Konfederasyon Hükûmeti'nin gereğini yapmasını memnuniyetle karşılayacaktır. Osmanlı Hükûmeti, bu bölge makamlarına Amerikan yardım hareketlerine bütün imkânlarıyla çalışmalarında yardımcı olunmasını defalarca tavsiye etmiş ve bu talimatın yerine getirildiğini öğrenmiştir. Diğer taraftan Osmanlı Hükûmeti, ülkenin kaynakları elverdiği ölçüde tebaasının kaderini düzeltmek için elinden gelen gayreti göstermektedir. İmparatorluk yönetiminin temellerini her zaman teşkil eden İslâm'ın yüce hoşgörü ilkeleri ve insanlık adına; savaştan çok çekmiş ve işlenen kötülüklerin kurbanı olanlara yardıma koşmak için bütün gayretleri göstermesi ve tüm bu olanları ilk kınayanlardan olması durumunda olumsuz değerlendirmelerde bulunmak haksızlık değil midir? Ayrıca bütün bu olanlar, tüm dünya tarafından Sayın Wilson'un dile getirdiği değerli ilkelerin zafere ulaşip ve barış ve kesin bir huzura doğru gidilen bir dönem olarak değerlendirildiği sırada yeni kargaşaların ortaya çıkmasına sebep olmayacak mıdır?

Bâb-ı Âlî, Osmanlı Hükûmeti'ne yöneltilen "tebaasına ve yardım getirmek isteyenlere karşı kayıtsız kaldığı" ithamlarının büyük ölçüde karalama ve kötü niyet taşıdığını göz önünde bulundurursa Ekselans Amiral Bristol'e şükran duyacaktır.

BOA, HR. SYS, 2606/7_29, 30, 33, 34

~ 51 ~

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Mahreci: Sivas**

19 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Şifre telgrafnâme

Anadolu ve Rumeli Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Cemiyeti Hey'et-i Temsîliyesi'nin bugün Sivas'dan Ankara'ya müteveccihen hareket ettikleri berây-ı ma'lûmât arz olunur.

Fî 18 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

*Vâli
Reşid*

**

**Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Evrâk-ı Umûmî Numarası: 192
Fî 29 Kânûn-ı Evvel sene [13]35**

Sadâret-i Uzmâ'ya

Mustafa Kemal Paşa ile rüfekâsının evvelki akşam saat üç râddelerinde Ankara'ya muvâsalat ettiklerine dâir tafsîlâtı hâvî Ankara Vâli Vekâleti'nden bugün alınan 28 Kânûn-ı Evvel sene [13]35 târîhli telgrafnâmenin sûreti manzûr-ı sâmi-i fahîmâneleri olmak üzere leffen takdîm kılındı.

**

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Şifre Kalemi
Mahreci: Ankara
29 Kânûn-ı Evvel sene [13]35**

Şifre Telgrafnâme

Mustafa Kemal Paşa ve rüfekâsı dün akşam saat üç râddelerinde Ankara'ya dâhil olarak doğruca Hazret-i Bayram Velî kuddise sırruhu'l-âlî hazretlerinin türbe-i şerîfelerini ziyâret ettikten sonra hükûmet pîşgâhına toplanan binlerce ahâli tarafından meserretkârâne alkışlarla ortaya alınıp kurbanlar zebh ve Hilâfet-penâh-ı a'zam ve Pâdişâh-ı mu'azzam efendimiz hazretlerinin ve devlet ve milletimizin sa'âdeti nâmına du'âlar edildikten sonra mûmâ-ileyh tarafından aynı me'âlde bir nutuk îrâd edilerek makâm-ı vilâyetde ve kolordu kumandanlığı dâiresinde çay ve kahve ikrâm edilmiş ve ba'dehû iki seneden beri boş olan ve ikâmetlerine tahsîs olunan Zirâ'at Mektebi'ne gitmişlerdir. İstikbâle şehre üç saatlik mesâfeden umûm Ankara

ahâlisiyle mülhakâtdan gelen eşrâf ve a'yân ve Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye hey'et-i idâeleriyle kezâlik mülhakâtdan gelen binlerce süvârî Kuvâ-yı Milliye efrâdı iştirâk ettiği ve yüz binlerce ahâli ve kadın ve çocuklarla da bir saatlik mesâfeden bed' ile hükûmete kadar iki geçeli olarak istikbâle şitâb etdikleri ve hey'etin pek hâr ve samîmî alkışlar içinde geçtiği ve Ankara zeybekleri tarafından kılıç ve kalkan oyunu oynandığı müstakbilînin bir kısm-ı mühimmi müsellağ olduğu hâlde ufak bir münâsebetsizlik bile kat'iyen vukû'a gelmediği ve hey'etin Hacıbektaş karyesinde Çelebi Cemaleddin Efendi tarafından misâfir edildikleri ve dergâh-ı şerîf dedegâmı tarafından ziyâfet verildiği ve tarîkat-ı nâzenîn ricâliyle Alevîlerin Kuvâ-yı Milliye'ye dâhil oldukları ve kezâlik Kırşehir'i de yağmurların kesret-i nüzûlüne rağmen pek büyük bir merâsim icrâ edildiği mutasarrıflık vekâletinden alınan telgraf mündericâtından müstebân olmakla ilâveten arz olunur.

Fî 28 Kânûn-ı Evvel sene [13]35

*Vâli Vekîli Defterdâr
Yahya Gâlib*

BOA, DH. KMS, 53-4/21_2-4

~ 52 ~

**Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Kalem-i Mahsûs
20**

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Kilikya ve Şarkî Trakya ahvâline dâir mahallerinin iş'ârı üzerine Hey'et-i Temsîliye'den vârid olup mündericâtları i'tibâriyle şâyân-ı dikkat ve te'emmül bulunan üç kıt'a telgrafnâme sûreti aynen takdîm kılınmış olmağla bu husûsda muktezî mu'âmelenin ifâsı husûsuna müsâ'ade-i nezâret-penâhîlerinin bî-dirîğ buyurulması ma'rûz ve mütemennâdır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 18 Rebî'ulâhir sene [1]338 ve fî 10 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

*Harbiye Nâzırı
Cemal*

**

Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Kalem-i Mahsûs

Sûret

Ankara'dan Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne mevrûd şifre

Karaman tüccârânından olup mübâya'âtda bulunmak üzere Adana'ya giden Çelebizâde Ferid ve Musa Efendiler'in Fransızlar tarafından Mersin'de tevkîf olundukları ve mûmâ-ileyhimânın hiçbir kabâhatleri olmadığı hâlde mahzâ Adana Ermeni çeteleri tarafından nakd-i mevcûdları gasb edilmek maksadıyla hapsedildikleri ve hattâ Musa Efendi'den bir meblağ-ı mühim alındığı istihbâr edilmiştir. Fransız işgâli altında bulunan menâtıka bu gibi te'addiyât ve tecâvüzâtdan nâşî hiçbir İslâm tüccârı ayak basmaya cesâret edememekde ve bu hâlde memleket büyük mâlî zararlara uğramaktadır. Hükûmetin teşebbüsât-ı mü'essirede bulunması ve mevkûfîn-i mûmâ-ileyhimin serî'an tahliyesi esbâbının istikmâli istirhâm olunur.

Fî 30 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Hey'et-i Temsîliye nâmına
M. Kemal

**

Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Kalem-i Mahsûs

Sûret

Kongre'den Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne mevrûd şifre

Şarkî Trakya'daki hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrâd terhîsi bahânesiyle müsellağ efrâd gelmekte ve giden efrâdın da silâhları alıkonarak taburun Rum eşkıyâsının bir silah deposu hâline ifrâğ kılınmakta olduğu, terhîs olunan efrâdın Memâlik-i Osmaniye dâhiline dağıtıldığı ve bu taburun merkezi olan Lüleburgaz'a külliyetli mikdârda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkesköy müfrezelerine tevzî' kılındığı Paşaeli Hey'et-i Merkeziyesi'nden bildirilmektedir. Hükûmetce teşebbüsât-ı kat'îye ve şedîdede bulunarak Yunanlıların Şarkî Trakya'ya olsun tahrîkâtlarına mûmâna'at olunması ehemmiyetle arz olunur.

Fî 3 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

20. K[olordu] K[umandanı] Vekîli
Mahmud

Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal

**

**Harbiye Nezâreti
Nezâret Şu'besi
Kalem-i Mahsûs**

Sûret

Kongre'den Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretleri'ne mevrûd şifredir.

Ahvâli tedkîk etmek üzere Adana'ya gönderilen Yüzbaşı Vehbi Efendi Adana Vâlisi Celal Bey Fransızların mebûs intihâbâtını birçok bahânelerle ta'vîk eyledikleri ve vilâyetin Kuvâ-yı İşgâliye Kumandanlığı nezdindeki mükerrer teşebbüsâtının semeredâr olamadığı Dâhiliye Nezâreti'ne iş'âr-ı keyfiyet edilmesine Fransız sansürünün mümâna'at eylediğini iş'ârla hükûmetin Dersâadet Fransız mümessil-i siyâsisine kat'î bir sûretde mürâca'at ederek intihâbâtın icrâsına Fransız kuvâ-yı işgâliyesince mümâna'at-ı vâkı'anın ref'ini talep eylemesi lüzûmuna dâir beyânâtının sür'at-i iblâğına tavassutunu ricâ eylemiştir. Mes'elenin derece-i ehemmiyetine nazaran hükûmetce ittihâz-ı tedâbîr buyurulmasında tavassut-ı devletlerini istihâm eder. Ancak hiçbir çâre ve ümîd kalmadığı takdîrde Fransızların harekât-ı vâkı'asını umûm Amerika ve Avrupa nazarında protesto etmek şartıyla Niğde'deki Kilikya Hey'et-i Merkeziyesi'nin muvâfakatıyla hâricde bulunan Adanalılardan mebûs intihâbına tevessül olunması muvâfık olacağını arz ederiz. Adana vâlisinin muhâberât-ı resmiyesinin sansüre tâbi' olmaması husûsunda da ayrıca teşebbüsât-ı siyâsiyede bulunulmak lüzûmu kanâ'atinde olduğumuz ma'rûzdur.

Fî 7 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

20. K[olordu] K[umandanı] Vekîli
Mahmud

Hey'et-i Temsîliye nâmına
Mustafa Kemal

BOA, HR. SYS, 2556/1_87-90

~ 53 ~

**Konya
Telgraf ve Posta Başmüdüriyeti
Aded: 5
Telgraf umûru**

Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi Cânib-i Sâmi'si'ne

Şeref-telakkî edilen 371 numara ve fî 17/18 Teşrîn-i Sâni sene [13]35 târihli şifreli emr-i telgrafî-i âsafâneleri arıza-i cevâbiyesidir. 32 numara ve

fî 23 Kânûn-ı Evvel sene [13]35 târîhli ta'mîmnâme-i atûflerine tevfikkan mu'âmele îfâsı lâ-büd olup fakat Antalya'da bulunan Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Reîsi nâmına Mustafa imzasıyla emr-i mezkûr hilâfında bazı telgrafnâmeler yazıldığı görülmüş ve ol bâbdaki tezkire-i sâmiye dâiresinde mu'âmele îfâ etdirilmesi için cânib-i vilâyete mürâca'at edilecek idiyse de livâ-i mezkûrun müstakil bulunması dolayısıyla Ankara'da bulunan Hey'et-i Temsîliye Reîsi Mustafa Kemal Paşa hazretlerine mürâca'at edilmesi daha muvâfık görülerek îcâbına tevessül edilmişdi. Binâen-aleyh mürâca'at-ı vâkı'a-i âcizânem üzerine Teşkilât-ı Milliye makâmâtı arasındaki muhâberâtdan mâ'adâ keşide olunacak telgrafnâmelerin ücretle yazılması hakkında teblîgât icrâ buyurulmuş ve buraca da alâkadâr olan merâkize ta'mîm ve teblîg-i keyfiyet kılınarak buna nihâyet verilmiş ve bu bâbda cereyân eden muhâberât-ı telgrafiye sûretleri manzûr-ı sâmilere buyurulmak üzere leffen takdîm kılınmış olduğu berây-ı ma'lûmât arz olunur. Ol bâbda emr ü irâde hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 15 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

*Konya Başmüdü Vekili
Sâbit*

**

Aded / 148
Antalya

Ankara'da Hey'et-i Temsîliye Reîsi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Fransızların Kilis'deki fecâyi'ine ve kongreye murahhas i'zâmı me'mûl olup Türk hukûkunun ne sûretle muhâfazası lâzım geleceğine ve Yunanlıların İzmir'deki rezâ'iline ve'l-hâsıl istihlâs-ı vatan husûsunda vukû' bulmakta olan mürâca'at ve teşebbüsâta dâir İ'tilâf Devletleri mümessilleriyle makâmât-ı sâireye Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti'nden yazılan telgrafnâmelerin ücretsiz kabul edilmemesi Dersâadet'in iş'ârına atfen Konya Başmüdüriyeti'nden bildirildiği cihetle bu gibi telgrafnâmeler Antalya Telgraf Müdüriyetince kabul edilmemektedir. Bu misillü telgrafnâmeler için her defasında iki-üç bin guruş telgraf ücreti i'tâ olunmak lâzım geliyor. Memleket bu hâlde iken mücerred telgraf ücretinden istifâde için böyle mühim telgrafların te'hîri efkâr-ı umûmiye üzerinde pek fenâ bir te'sîr yapmakda oldukdan başka harekât-ı milliyenin ehemmiyetini de bütün manâsıyla ıskât etmekte olduğundan ve parasızlık dolayısıyla ba'de-mâ buraca bu gibi telgrafnâmeler keşide edilemeyip Antalya millî harekâta bî-gâne kalacağından bu bâbda ehemmiyetle nazar-ı dikkat-i devletlerini celbe müsâra'at ve cevâb-ı âcile intizâr eylerim, efendim.

Fî 10 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Müdüfa'a-i Hukûk Cemiyeti Reîsi nâmına
Mustafa

**

Aded / 149
Teke

Fevkalâde aceledir

Ankara'da Hey'et-i Temsîliye Reîsi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 7 Kânûn-ı Sâni sene [1]336. Lloyd George'un vukû' bulacak teklîfât ve müteferri'âtına dâir neşriyât hakkında dahi emr-i sâmilere dâiresinde mu'âmele îfâsı tabî'î ise de diğerk telgrafla da arzulunduğı vechile tahlîs-i vatanla alâkadâr olup hey'etimize tevcîh buyurulan mahallere yazılan bu gibi telgrafnâmeler ücret verilmemesinden dolayı günlerden [beri] telgrafhânedede kaldığından istirhâm-ı mesbûk vechile Antalya Telgraf Müdüriyeti'ne ve mülhakât telgraf me'mûrlarına muktezî emrin hemen i'tâ ve iş'âr buyurulması tekrâr kemâl-i ehemmiyetle istirhâm ve bu gibi telgrafnâmeler için kat'iyen ücret verilemeyeceğinden Antalya Telgraf Müdüriyetince ısrâr olunduğı hâlde hey'etimizde telgraf muhâberâtına vâkîf zevât bulunduğundan tarafımızdan doğruca keşide olunacağı arzulunur, efendim.

Fî 10/1/[13]36

Müdüfa'a-i Hukûk Cemiyeti Reîsi nâmına
Mustafa

**

Aded / 150
Antalya

Te'hîri gayr-i câizdir

Sûretidir

Ankara'da Hey'et-i Temsîliye Reîsi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

İkinci telgrafa zeyldir. Cemiyetimizden Dersaadet'deki mümessil-i siyâsîlerle nezâretlere yazılan pek mühim telgrafların Konya Başmüdüriyetince ücrete tâbi' olduğu iddi'âsıyla el-ân Konya'dan ileri çekilmediğı şimdi tahkîk kılındı. Bu bâbda müdüriyet-i mezkûreye emr-i âcil ve kat'î ve

telgrafnâmelerin dahi keşîdesi te'mîn buyurularak buraya da ma'lûmât i'tâ buyurulması tekrâr ehemmiyetle.

Fî 10 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Reîsi nâmına
Mustafa

**

Ankara'da Hey'et-i Temsîliye Reîsi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Antalya Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyeti Reîsi nâmına Mustafa Bey tarafından zât-ı sâmilere keşîde edilen fî 10 Kânûn-ı Sâni sene [13]36 târihli telgrafı gördüm. Usûlü dâiresinde yazılan telgrafnâmelerin sür'at-i keşîdesine rüfekâmla beraber çalışılmaktadır. Ancak Müdüriyet-i Umûmiye'nin 32 numara ve fî 23 Kânûn-ı Evvel sene [13]35 târihli matbû' emirnâmesi mücebince mu'âmele îfâsı zarûrî olduğundan mezkûr emirnâmenin bir sûreti Ankara Başmüdüriyeti'nden aldırılarak keyfiyet ma'lûm-ı sâmilere olduktan sonra Kuvâ-yı Milliye alâkadârânına dahi ta'mîm birle meslekdâşlarımızı hiçbir sebeble hamiyetsizlikle ithâm eylememeleri husûsunun te'mînine delâlet buyurulmasını istirhâm eylerim, efendim.

Fî 11 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Konya Başmüdür Vekîli
Sâbit

**

Ankara
2087

Sûretidir

Konya Başmüdür Vekîli Sâbit Beyefendi'ye

C[evâb]. 11/1/[13]36. Telgraf me'mûrlarımızın bu meslek ve millete olan sadâkatleri ve hamiyetleri hidemât-ı mesbûkalarıyla mü'eyyedir. Antalya Hey'et-i Merkeziyesi'ne Teşkilât-ı Milliye makâmâtı arasındaki muhâberâtdan mâ'adâ keşîde olunacak telgrafnâmelerin bi't-tab' ücrete tâbi' olacağı cevâben bildirilmiştir, efendim.

Fî 13 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Hey'et-i Temsîliye nâmına

Mustafa Kemal

BOA, DH. KMS, 53-4/36_53-58

~ 54 ~

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme
Sıra Numarası: 629
6 Rebî'ulâhir sene 1338
29 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Tebliğ olunduğu devâ'ir:
Harbiye

Üçüncü Ordu Müfettişi iken me'mûriyetine hitâm verilmesini müte'âkib silk-i askerîden isti'fâ etmiş olan Mustafa Kemal Paşa'nın bazı esbâb-ı siyâsiyeden dolayı mu'ahharan silk-i askerîden ihrâcî ve hâiz olduğu nişânların nez'i ve uhdesindeki fahrî yâverlik rütbesinin ref'i husûsuna Harbiye Nezâreti'nin iş'ârı üzerine bi'l-istîzân 9 Ağustos sene [1]335 târîhinde irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olup ancak mu'âmele-i ma'rûza bir mahkeme karârına iktirân etmemesi hasebiyle muvafık-ı kânûn olmadığından tashîhi ve sâlifü'l-beyân mu'âmele-i ihrâciyenin keen lem yekûn addedilmesi ve nişân-ı zişânların i'âdesiyle silk-i askerîden kabul-i isti'fâsı lüzûmuna dâir Harbiye Nezâreti'nin 28 Kânûn-ı Evvel sene [1]335 târîhli tezkiresi okundu.

Karârı

Üçüncü Ordu Müfettişliği'nden azlolunduktan sonra silk-i askerîden isti'fâ ettiği hâlde hiçbir Dîvân-ı Harb'in hükmüne mukârin olmaksızın idârî ta'kîbâta binâen silk-i askerîden tardıyla nişân ve madalyalarının istirdâdına irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehriyârî şeref-sâdır olmuş olan Mustafa Kemal Paşa hakkındaki mu'âmelenin tashîhi zımnında mûmâ-ileyhin askerlikden müsta'fî fakat gayr-i matrûd tanınması ve istirdâd olunan nişân ve madalyalarının i'âdesi için irâde-i seniyye-i hazret-i tâc-dârî istihsâli muktezî görümlerek îcâb eden lâyihanın tanzîm ve tesyîri husûsunun nezâret-i müşârun-ileyhâya iş'ârı tezekkür kılındı.

(Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları)

BOA, MV, 217/203

Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi
14 Cemâziye'l-evvel sene 1338
5 Şubat sene 1336

Tezkire

Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne

Üçüncü Ordu müfettiş-i sâbıkı Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikden müsta'fî fakat gayr-i matrûd tanınması ve nişân ve madalyalarının i'âdesi husûsuna makâm-ı devletlerinden vukû' bulan iş'âr üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurularak sûret-i münîfesi leffen savb-ı âlîlerine irsâl kılınmış olduğu beyânıyla tezkire-i senâverî.

BOA, BEO. SYS, 34-64/II_4

~ 55 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Telgrafnâme
Mahrec: Ankara
Numara: 1392
Târih: 10 Mart sene [13]36

Şifre

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

C[evâb]. 4 Mart [13]36. Numara iki. Urfa'daki müsâdeme hakkında şeref-telakkî olunan emr-i âlî-i âsafâneleri[ni] teblîğ ettim. Urfa'da bulunan Kuvâ-yı Milliye tedâfü'î bir vaziyet almış olduğundan Fransızlar tarafından bir ta'arruz vukû' bulmadıkca kat'iyen tecâvüzî bir hareketde bulunmalarını tabî'î idüğü ve müsâdeme vâki' ise buna Fransızların sebebiyet vermiş olduğu ve devletin vaziyet-i siyâsiyesi üzerine te'sîr etmesi

muhtemel olan ef'âl ve hareketden dâima tevakkî edildiği Mustafa Kemal Paşa tarafından cevâben bildirilmekle berây-ı ma'lûmât arz olunur.

Fî 10 Mart sene [13]36

*Ankara Vâli Vekîli
Defterdâr
Yahya Gâlib*

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_29

**Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Telgrafnâme
Mahrec: Ankara
Numara: 1767
Târîh: 14 Mart sene [1]336**

Bizzat açılacaktır

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Numara ikidir. 11 Mart [1]336 târîhli iki kıt'a telgrafnâme-i âlî-i nezâret-penâhîleri muhteviyâtından Mustafa Kemal Paşa'yı haberdâr etdim. Müşârun-ileyh cevâben ber-vech-i âtî beyânâtda bulundu. Dâhiliye nâzırı beyefendi hazretlerinin Maraş Mutassarrıflığı'na ve Harbiye Nezâreti'nin kolordu kumandanlığına evâmîr ve ta'lûmât-ı mahsûsa i'tâ eylemiş olmalarına nazaran bir emr-i vâki'in ihdâs edilmiş olduğunu görüyorum. Buna nazaran serd-i mütâla'a zâ'id ise de nokta-i nazarımı bildirmiş olmak için diyebilirim ki mahallinde kâbil-i icrâ olup olmadığı anlaşılmeden verilen emirler ekseriyâ mahkûm-ı akâmetdir. Bundan başka mevzû'-ı bahs mes'elede Fransızlar iki yüzlü ve iğfâlkâr bir siyâset yapıyorlar. Bunu anlamak pek basitdir. Fransızlar bizimle hakîkî dostluğa ve cidden anlaşmak arzûsuna müstenid bir siyâsetin îcâbâtı olarak Maraş mes'elesini teklîfleri vechile halletmeyi tensîb ediyorlarsa Birecik'de, Urfa'da vesâir birçok yerlerde aynı zamânda toplarıyla, tüfenkleriyle, bombalarıyla ma'sûm ahâli-i İslâmiye'yi öldürmek, meskenlerini yakmak, gâfil halkı tedhîş etmek tazyîkâtından bir an olsun vazgeçmesi ve buna mukâbil ahâli-i İslâmiye'nin gûyâ katliâm eyledikleri Ermenilerin aç kalan kadın, çocuk ve ihtiyârları i'âşe için yine İslâmların pey-der-pey tecemmu' ve Fransız ulüvv-i cenâbına ilticâ etmekte oldukları ve hükûmet-i merkezîyeye Adana vâlisi vâsıtasıyla aynı mürâca'at ve ilticâlarda bulunduğu propagandasını yapmaması lâzım

gelir. Adana'da Fransızların çıkardığı *Ferdâ* gazetesinin 1 Mart sene [1]336 târîhli nüshasındaki bend-i mahsûsa nazar-ı dikkatinizi celb ederim. Paşa mezkûr bendi dahi verdi. Aynen ber-vech-i âtî arz ediyorum. Adana Vâlisi Celal Beyefendi hazretleri Maraş şehrinin vaziyetine dâir Dâhiliye Nezâreti'nden aldığı bir telgrafnâmeyi Kilikya İşgâl Kuvvetleri Kumandanı General Dufieux'ye teblîğ etmiştir. Dâhiliye Nezâreti bu telgrafnâmesinde Maraş ahâlisinin ve bilhâssa şehirde kalmış olan sekiz bin Ermeni'nin müdhîş sefâletlerini zikrediyor ve Adana'dan Maraş'ın i'âşesi için teshîlâtda bulunması zımında General Dufieux'nün hissiyât-ı insâniyetperverânesine mürâca'at ediyor. General Dufieux de âtîdeki mektûbla cevâb vermiştir. Fransızların hissiyât-ı insâniyetkârânelerine mürâca'at vukû'unda semeresiz kalmaz, bunu şifâhen dahi söylemişdim. Maraş ahâlisinden bir kısmının harekât-ı mefsedetkârânelerine kısm-ı a'zaminin müctemi'an îkâ' etdikleri kıtâllere ve şahsî cinâyetlere ve bu şehir Türkleri'nin kısm-ı a'zaminin müşevvik ve şerîk ve fâ'il olmalarına rağmen iş'âr ettiğiniz sefâleti müddet-i kalîle zarfında tehvîn için mu'âvenetde bulunmaklığım şübheden vârestedir. Ancak Maraşlıların ve sancağın ve müte'addid köylülerin harekât-ı cinâyetkârâneleri netîcesi olarak pek çok hayât-ı beşer fedâ edilmesi hasebiyle te'mînine me'mûr olduğum menâfi'in istilzâm eylediği te'mînâtı almaklığım îcâb etmektedir. Maraş ahâlisini bilâ tefrîk-i cins ü mezheb şerâ'it-i âtiye derecesinde i'âşe edeceğim.

1-Bir an evvel Kilikya'ya hemen yüz elli vagon buğday, elli vagon arpa, elli vagon patates imrâr olunacaktır.

2-Mart târîhinden akdem garb mıntıkası Andırın havâlîsinde ictimâ' eden bir çete ve gönüllülerin esliha olarak Andırın ve Göleli mevki'inde Fransız me'mûrlarına iki bin harb tüfengi ve iyi bir hâlde beş yüz av tüfengi ve tüfeng başına bin aded fişeng ve on bir şerit ile yirmi aded mitralyöz ve beş bin bombanın teslîm[i].

3-5 Mart'dan evvel Maraş sancağındaki Türk çete ve kıta'âtının şimâle ve sancak hâricine geri çekilmeleri.

4-Maraş ve Zeytun, Göksun havâlîsindeki Türk kıta'âtı ve çetelerinin eski olan üç bin harb tüfengi ve iyi bir hâlde bulunan her türlü silâh ve tüfeng başına yüz fişeng, otuz mitralyöz, bin fişeng ve mitralyöz başına onar şerit, on bin bomba, dört top, aynı çapda beş yüz mermi, iki Mart'a kadar bi't-teslîm aynı şerâ'it dâiresinde ric'atleri.

5-İ'âşenin bilâ-hâdise te'mîni için Maraş eşrâfından on zâtla Pazarcık'dan altı kimsenin iki Mart'da Belpınar'a teslîmi ve bunlardan mâ'adâ Maraş sancağındaki vatandaşlara kefil olmak üzere Adana Türk

eşrâfından dört kişinin [teslimiyle] Adana'da bu eşrâfa hüsn-i mu'âmele edilecektir.

6-Maraş'da Amerikalılara kendi ihtimâmlarına terk edilen Fransız mecrûhînine ve Kânûn-ı Sâni 1920 ibtidâsında yirmi bin nüfûsu olan Ermeni ahâlisinin bakâyâsı olan sekiz bin Ermeni'nin te'mîn-i hayâtları için bâlâdaki beşinci mâddede zikrolunan işbu mâddedeki şerâ'it mâl ve cânları üzerine mes'ûldürler.

7-İ'âşe kâfilesi bir Fransız kıt'ası refâkatiyle 4 Mart'da Islâhiye'den hareket edecektir. Me'kûlâtın tevzî'i için bu kâfileye bir Fransız zâbiti, diğer bir Fransız zâbiti ve Kilikya'dan bir Türk me'mûr, bir Anadolu me'mûru Osmanlı Dâhiliye Nezâreti'nden bir me'mûr ve üç Ermeni eşrâfından mürekkebe bir komisyon refâkat edecektir.

8-İşbu cevâb nezâretten tamâmen ne mevâdd-ı mûnderice ve ne de kelimâtında bir gûnâ ta'dîlât icrâ edilmeksizin teblîğ olunacaktır.

Fî 13 Mart sene [13]36

*Ankara Vâli Vekîli
Defterdâr
Yahya Gâlib*

BOA, BEO. SYS, 34-64/V_30

~ 56 ~

**İngiltere Yüksek Komiserliği
İstanbul, 25 Mart 1920
Nu: M. 2905**

Sadâret'e

Ekselansları,

[1]-Bana henüz ulaşan haberlere göre, Samsun'daki İngiliz Askerî Kontrol Subayı Yüzbaşı Forbes'in Amasya'da tutuklandığını zât-ı âlînize bildirmekten şeref duyuyorum.

2-Bu tutuklamanın Sivas'taki ordu kumandanı ve Mustafa Kemal'in emri üzerine, Türk bölge kumandanı tarafından yapıldığı anlaşmıştır.

3-Osmanlı ordusu subaylarının bu düşmanca hareketi, temsil etmekle şeref duyduğum hükûmete büyük bir hakaret teşkil etmektedir.

4-İngiltere Hükûmeti adına, bu subayın derhal serbest bırakılmasını ve istediği bir yere seyahat etmesinin kolaylaştırılmasını talep ediyorum.

Saygılar.

*Yüksek Komiser
S. J. de Robeck*

BOA, HR. SYS, 2607/3_26

~ 57 ~

**İstanbul
16 Mart 1920**

Sadâret'e

Ekselansları,

Fransa, İngiltere ve İtalya yüksek komiserleri, 16 Mart saat 10:00'dan itibaren İstanbul şehrinin Müttefik Kuvvetleri'nin askerî işgali altında olacağını zât-ı âlînin bilgisine sunmak için Müttefik Yüksek Konseyi tarafından görevlendirilmişlerdir.

Zât-ı âlîniz, ekte, bu husûsta yüksek komiserler tarafından alınan karar metnini bulacaktır.

Ayrıca, Osmanlı Hükûmeti'nden birçok yerde ve özellikle Tarsus'ta meydana gelen olaylar ve aşırı davranışlardan sorumlu olduğu şüphe edilmeden Mustafa Kemal Paşa ve sözde "milliyetçi" hareketin diğer yöneticilerini derhal kınamasını ısrarla talep etmekle yükümlüüz.

Benzer olayların ve aşırı davranışların tekrarlanması halinde, Türkiye ile tasarlanan barış şartlarının daha sertleşeceğini ve evvelce verilen tavizlerin geri alınacağını Osmanlı Hükûmeti'nin bilgisine arz etmek zorundayız.

İstanbul'da Müttefik askerî işgalinin, barış antlaşması şartları kabul edilip yürürlüğe konuluncaya kadar devam edeceğini ilâve etmekle görevlendirilmiş bulunuyoruz.

Saygılarımızın kabulünü rica ederiz.

M. Defrance

S. J. de Robeck

Maissa

BOA, HR. SYS, 2606/10_14

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiye Müdüriyet-i Umûmiyesi

Zât-ı Sâmi-i Sadâret-penâhî'ye
26 Mart sene 1920 târihiyle Fransa, İngiltere ve İtalya
mümessilleri tarafından i'tâ olunan mümzâ notanın tercümesidir.

Dersâadet'in işgâl-i askerî tahtına vaz'ına dâir Meclis-i Âlîce müttehaz karârı mübelliğ olarak zât-ı sâmilere şehir-i cârînin on altısı târihiyle tevdi' olunan müşterek notada Fransa, İngiltere ve İtalya fevkalâde komiserleri Hükûmet-i Osmaniye'nin Mustafa Kemal Paşa ile gûyâ millî hareketin diğerk müdürânını derhâl takbîh eylemesini talep etmeğe me'mûr kılınmış olduklarını beyân etmişler idi.

Zât-ı sâmilere'nin 17 Mart târihli cevâbî notasında bu bâbdaki talebe ancak çok cüz'î sûrette mümâşât edilmiştir. Daha mühim olan şurasıdır ki; Hükûmet-i Osmaniye "Millî" denilen hareketin rü'esâsını alenen takbîh yolunda 16 Mart'dan beri hiçbir şey yapmamıştır.

Fevkalâde komiserler mevzû'-ı bahs olan talebin Meclis-i Âlî'nin kat'î bir karârına müstenid olduğunu ve bu karârı geri almağa veya tahfîf etmeğe kendilerinin salâhiyetdâr bulunmadıklarını bir kere daha nazar-ı dikkat-i sâmilere arzederler.

Binâen-alâ-hâzâ Hükûmet-i Seniyye'yi Mustafa Kemal Paşa ile mevzû'-ı bahs olan hareketi idâre eden sairlerini alenen ve şekk ü ibhâma mahal bırakmayacak bir tarzda takbîh eylemek sûretiyle ve daha ziyâde te'ehhur etmeksizin bu talebe mümâşât etmeğe da'vet eylemeyi vazîfeden addeyleler.

**

İstanbul
29 Mart 1920

Sadâret'e

Ekselansları,

İlişğinde Osmanlı Hükûmeti'nin yayınlamayı düşündüğü bildirinin Fransızca tercümesi olan 28 Mart tarihli Altesinizin bizlere gönderdiği mektubu aldığımızı ifade ederken aşağıdaki cevabı vermekten onur duymaktayız:

"Fransa, İngiltere ve İtalya komiserleri kendilerine sunulan metnin halk tarafından sözde milliyetçi hareketi kışkırtan Mustafa Kemal ve liderlerini tasvip etmemek değil, bilakis onaylanacak şekilde yorumlanacağı kanaatindedirler.

Bu sebeple söz konusu komiserler, bahsedilen metni kabul etmeyip hükûmetin düşüncelerine aykırı davranan Mustafa Kemal'i ve sözde milliyetçi hareketin liderlerini açık bir şekilde kınayan ve halkı bundan böyle sadece meşrû hükûmetin talimatlarına itaata davet eden bir tebliği kabul edebileceklerdir".

En derin saygılarımızı kabul ediniz.

M. Defrance

S. J. de Robeck

Maissa

BOA, HR. SYS, 2607/3_10, 11

~ 58 ~

**İstanbul
27 Mart 1920**

Bâb-ı Âlî'ye

Fransa, İngiltere ve İtalya yüksek komiserleri, Balıkesir'deki Osmanlı Bankası şubesinin, mutasarrıfın Mustafa Kemal Paşa adına hareket ettiğini bildiren bir talimatını aldığından, aynı şekilde kasa mevcudu ve mevduat yekûnunun kendisine bildirilmesinin muhasebeciden istendiğini ve ayrıca İstanbul'a veya herhangi bir yere, aşağıda belirtilen iki memurun müsaadesi olmadan para gönderilmesinin yasaklandığını bildirdiğinden haberdar olmuşlardır.

Aşağıda imzaları bulunan yüksek komiserler, Osmanlı Bankası Müdürlüğü tarafından Osmanlı Hükûmeti nezdinde bu müessesede imtiyaz

anlaşması ile teminat altına alınmış olan haklara yasa dışı bir güç adına zarar verildiği için evvelce yapılmış olan protestoyu desteklerler.

M. Defrance

S. J. de Robeck

Maissa

BOA, HR. SYS, 2607/2_6

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti
Şu'be: Âsâyiş
Husûsî: 148

*Balıkesir Osmanlı Bankası umûruna
müdâhale edilmemesine dâir.*

Karesi Mutasarrıflığı'na

Sa'âdetlü efendim hazretleri

Balıkesir'deki Bank-ı Osmânî Şu'besi kasa mevcûdunun ale'l-müfredât ve rehin mukabilindeki mevdû'âtın da topdan olarak livâ muhâsebecisi ile beraber kendisine bildirilmesi Mustafa Kemal Paşa tarafından vukû' bulan iş'âr üzerine taraf-ı vâlâlarından talep olduğu ve bundan başka Dersâdet'e para irsâlâtı dahi men' edilip mahâll-i sâire için dahi makâm-ı vâlâlarıyla muhâsebeciden me'zûniyet istihsâli lâzım geldiği mahallinden bildirildiği beyânıyla imtiyâz fermânıyla bahş olunan hukûkun hilâfına olarak ikâ' olunan müdâhale ve sû'-i isti'mâle karşı Hükûmet-i Seniyye nezdinde sûret-i kat'iyede protesto edildiği ve bundan mütevellid netâyicden Hükûmet-i Osmaniye'nin mes'ûl tutulacağı Osmanlı Bankası Direktörlüğü'nden bildirildiğinden bahisle bu gibi müdâhalâtdan tevakkî olunmasının icâb edenlere teblîği Mâliye Nezâret-i Celîlesi'nden izbâr ve Harbiye Nezâret-i Celîlesi'ne teblîgât îfâ kılındığı şeref-vârid olan tezkire-i sâmiyede iş'âr buyurulmuş olmağla iktizâsının sür'at-i îfâ ve cereyân-ı ahvâlden ma'lûmât-ı mufassala i'tâsı beyân olunur. Ol bâbda irâde efendim hazretlerindir.

Fî 16 Receb sene [1]338 ve fî 7 Nisan sene [1]336

*Dâhiliye Nâzırı nâmına
Müsteşâr Vekîli
(İmza)*

BOA, DH. EUM. AYŞ, 37/20

**Bâb-ı Âf
Hâriciye Nezâreti
Umûr-ı Siyâsiye Müdîriyet-i Umûmiyesi
Umûmî Numara: 21630
Husûsî Numara: 251
Târîh: 14 Nisan sene [1]336/[1]920**

Dâhiliye Nezâreti'ne

Düvel-i Müttefika-i Selâse fevkalâde komiserleri cânibinden nezâret-i senâverâneme tevdi' edilen müşterek bir notada Mustafa Kemal Paşa nâmına hareket etdiğini söyleyen Balıkesir mutasarrıfının mahallî Bank-ı Osmânî şu'besinde kasa mevcûdu mikdârıyla mevdû'ât yekûnunun kendisiyle muhâsebeciye bildirilmesini talep ve taraflarından müsâ'ade alınmaksızın Dersâadet'e veya başka bir mahalle irsâlât-ı nakdiyeden bankanın memnû' olduğunu ilâve etdiğî iş'âr olunmakta ve işbu mü'essesenin imtiyâz fermânı mücebine hâiz olduğu hukûka gayr-i meşrû' bir kuvvet nâmına îrâs edilen halelden dolayı Hükûmet-i Osmaniye nezdinde icrâ olunan protestonun te'yîd edildiği izbâr kılınmaktadır.

Îfâ-yı muktezâsına himem-i aliyye-i nezâret-penâhîlerinin derkâr buyurulması mütemennâdır, efendim.

BOA, HR. SYS, 2607/2_5

~ 59 ~

**Karar Nu: 7
C. Nu: 1
S. Nu: 4**

Kuvâ-yı Milliye'nin umûmiyetle Müdâfa'a-i Milliye Teşkilâtı'na rabtı sûretiyle tevhi'di ve buna göre tanzîm edilecek bûdcenin tertîbi derdest olduğundan bunun netîcesinde i'âşe ve infâkın kâmilen emvâl-i umûmiyeden te'mîn edilmesine karâr verilmiştir.

Bu karârın icrâsına Müdâfa‘a-i Milliye ve Mâliye vekîlleri me’mûr-
dur.

Fî 27 Şa‘bân sene [1]338 fî 16 Mayıs sene [1]336

<i>Büyük Millet Meclisi Reîsi Mustafa Kemal</i>	<i>Umûr-ı Şer‘iye Vekîli Fehmi</i>	<i>Müdâfa‘a-i Milliye Vekîli Fevzi</i>	<i>Adliye Vekîli Celaiddin Arif</i>
<i>Dâhiliye Vekîli Cami</i>	<i>Hâriciye Vekîli Doktor Rıza Nur</i>	<i>Mâliye Vekîli Hakkı Behic</i>	<i>Ma‘ârif Vekîli Doktor Rıza Nur</i>
<i>Nâfi‘a Vekîli İsmail Fâzıl</i>	<i>Umûr-ı İktisâdiye Vekîli Hakkı Behic</i>	<i>Sıhhiye Vekîli Doktor Adnan</i>	<i>Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reîsi İsmet</i>

BCA, 030. 18. 1. 1. /1.1.8

~ 60 ~

Edirne Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
Umûmî: 55014
Husûsî: 716

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

Haziran'ın yirmi yedinci günü Uzunköprü kasabası üzerinde Sazlıdere istikâmetinde ve Pavli [Pehlivanköy] ve Alpullu arasında hattı ta‘kîben cevelân eylediği 27 Haziran sene 1336 târîhli ve 706 numaralı tahrîrât-ı âcizî ile arzolunan tayyârelerden Lüleburgaz kasabasına atılan beyânnâmelerden kaymakamlıktan gönderilen bir nüshası, sûret-i mütercemesiyle birlikde leffen takdîm kılınmıştır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 29 Haziran sene 1336

Edirne Vâli Vekîli
Birinci Kolordu Kumandanı
Muhyiddin

**

Edirne Vilâyeti
Mektûbî Kalemi

Beyânnâme Sûret-i Mütercemesi

Şarkî Trakya Rumları!

Şübhesiz haberdâr olduğunuz vechile ordumuz Anadolu'da ileri hareketi yaptı ve Mustafa Kemal'in gayr-i muntazam askerlerini (çetelerini) dağıtdı.

Orada ileri hareketimiz başlayalı ancak iki gün oldu ve işte kıta'âtımız Filadelfiya (Alaşehir)'i işgâl etdiler ve Afyonkarahisar'na doğru ilerliyorlar. Hücûmun birinci günü Soma, Akhisar ve Salihli zapt ve işgâl olundu. Kemal'in çeteleri büyük zâyî'ât vererek gayr-i muntazam bir sûrette ric'at ediyorlar. Harb meydânında gâyet kesîru'l-mikdâr na's, üserâ ve müte'addid ağır toplar ve bunların levâzımını, fişenk vesâire terk etdiler. 135. Alay Sancağı elimize düşdü. Ancak ikinci günü Filadelfiya (Alaşehir) zapt olundu. Bütün Onüçüncü Kolordu esîr düşdü. Kemal mukâvemeti, şiddeti, savleti kırıldı. Az günde Afyonkarahisar da zapt olunacaktır. Felâketleriniz pek çabuk nihâyet bulacaktır.

Konferans Trakya'yı sûret-i kat'iyede Yunanistan'a tahsîs ve i'tâ etdi. O kadar zamân vatanınız için o kadar felâketlere tahammül etdiniz. Ancak birkaç gün daha sabrediniz ve hürriyet günü size erişdi.

Trakya'nın halîm ve sâkin Türk ahâlisine söyleyiniz ki Tayyar'ın onları sevkettiği felâkete sürüklenmesinler. Ordumuzun, sâkin kalacak kimselere nasıl hürmet edeceğini ve fakat Tayyar'ın menfa'at-cû makâsıdına hizmet etmek üzere işlerini güçlerini bırakıp silâha sarılanlara karşı nasıl bî-âmân olacağını onlara söyleyiniz. Trakya Rumlarının başlarının bir kılına dokunmamalarını onlara söyleyiniz, zîrâ mücrimler şu takdîrde cinâyetlerini pahalı ödeyeceklerdir.

Mustafa Kemal'in dûçâr olduğu felâketi onlara ihbâr ediniz. Tayyar'ı da aynı hâl ve âkıbet bekliyor. Size gelince söylediğim vechile cesâretli olunuz!

Dedeğaç, 14-27 Haziran sene 1920

Trakya Ordusu Başkumandanı
General Zimvrakakis

BOA, DH. EUM. AYŞ, 42/70_5-6, 9

~ 61 ~

Karar Nu: 115

C. Nu: 1

S. Nu: 58

Sırf memleketin istiklâl ve istihlâsı için uğraşan Müdâfa‘a-i Milliye'ye iştirâklerinden dolayı bir takım isnâd ve bahânelerle birçok kıymetli, nâmûskâr erkân-ı ümerâ-yı askeriye ile sivil me‘mûrîn ve ahâlinin Dersâdet Hükûmetince i‘dâm, muhtelif senelerle kürek cezâsına mahkûm edildiklerinden bahisle Müdâfa‘a-i Milliye Vekâleti'nin 7 Temmuz sene [13]36 târîh ve 1096/789 numaralı tezkire-i aliyyeleri Hey‘et-i Vekîle'de lede't-tezekkür bu sûretle i‘dâm ve mahkûm edilenler öteden beri Kuvâ-yı Milliye'ye hizmetde bulunmuş ve bilhâssa teslîhâta yardım etmiş zâbitân oldukları cihetle İstanbul Hükûmeti tarafından Dramalı Rıza mes‘eleşi vesîlesiyle ve iftirâ ve isnâd ile mes‘eleye karışdırılmış olduklarından kendilerine Hidemât-ı Vataniye Tertîbi'nden mikdâr-ı münâsib ma‘aş i‘tâsı için bir kânûn lâyhâsı tertîb ve tanzîmi husûsunun Müdâfa‘a-i Milliye Vekâleti'ne havâlesi takarrur etmiştir.

İşbu karârnamenin icrâ-yı ahkâmına Müdâfa‘a-i Milliye ve Mâliye Vekâletleri me‘mûrdur.

Fî 25 Temmuz sene [13]36

<i>Büyük Millet Meclisi Reîsi Mustafa Kemal</i>	<i>Umûr-ı Şer‘iye Vekîli Fehmi</i>	<i>Müdâfa‘a-i Milliye Vekîli Fevzi</i>	<i>Adliye Vekîli Celaeddin Arif</i>
<i>Dâhiliye Vekîli Hakkı Behic</i>	<i>Hâriciye Vekîli Mustafa Kemal</i>	<i>Mâliye Vekîli Ferid</i>	<i>Ma‘arif Vekîli Doktor Rıza Nur</i>
<i>Nafi‘a Vekîli İsmail Fâzıl</i>	<i>İktisâd Vekîli Hakkı Behic</i>	<i>Sıhhiye Vekîli Doktor Adnan</i>	<i>Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reîsi İsmet</i>

BCA, 030. 18. 1. 1. /1. 6.17

~ 62 ~

Karar Nu: 120

C. Nu: 1

S. Nu: 60

Dersâdet'den tahlîs-i nefis ile Anadolu'ya geçenlerin İstanbul'da terk ettikleri âilelerinin pek sefil ve perişân bir hâlde oldukları ve bunlara gönderilecek paranın sâlimen mahallerine teslîmi esbâbını te‘mîn etmek üzere gönderilecek bir hey‘etin Samsun'da teşkîle tevessül edildiği On beşinci Fırka Kumandanlığı'nın iş‘ârı üzerine Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'ndan bildirilmiş ve cihet-i askeriyece îcâbına teşebbüs edilmiş ve mensû-

bîn-i sâire için de iktizâsının îfâsı husûsunun umûm vekâletlere ta'mîmi takarrur etmişdir.

27 Temmuz sene [1]336

<i>Büyük Millet Meclisi</i> <i>Reîs-i Sânisî</i> Mustafa Kemal	<i>Umûr-ı Şer'îye</i> <i>Vekîli</i> Fehmi	<i>Müdâfa'a-i Milliye</i> <i>Vekîli</i> Fevzi	<i>Adliye Vekîli</i> Celeddin Arif
<i>Dâhiliye Vekîli</i> Hakkı Behic	<i>Hâriciye Vekîli</i> Mustafa Kemal	<i>Mâliye Vekîli</i> Ferid	<i>Ma'ârif Vekîli</i> Doktor Rıza Nur
<i>Nâfi'a Vekîli</i> İsmail Fâzıl	<i>İktisâd Vekîli</i> Hakkı Behic	<i>Sıhhiye Vekîli</i> Doktor Adnan	<i>Erkân-ı Harbiye-i</i> <i>Umûmiye Reîsi</i> İsmet

BCA, 030. 18. 1. 1. /1.7.2

~ 63 ~

Karar Nu: 219

C. Nu: 1

S. Nu: 133

Kuvâ-yı Milliye müfrezelerinin ilgâsıyla Birinci ve İkinci Kuvve-i Seyyâre nâmıyla yalnız iki müfrezenin ibkâsı hakkında Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti'nin iş'ârından bâhis ve bunların seyyâr jandarma addiyle ma'âşlarının Seyyâr Jandarma Kânûnu'na tevfikân i'tâsı hakkındaki Müdâfa'a-i Milliye Vekâleti'nin 14/9/[13]36 târîh ve 480, 380, 2/3689 numaralı tezkiresi Hey'et-i Vekîle'nin 16/9/[13]36 târîhindeki ictimâ'ında lede't-tezekkür aynen kabulü karâr-gîr olmuştur.

Fî 18 Eylül sene [13]36

<i>Büyük Millet</i> <i>Meclisi Reîsi</i> Mustafa Kemal	<i>Umûr-ı Şer'îye</i> <i>Vekîli</i> Fehmi	<i>Müdâfa'a-i Milliye</i> <i>Vekîli nâmına</i> İsmet (Hasta)	<i>Adliye Vekîli</i> <i>nâmına Ahmed</i> Muhtar
<i>Dâhiliye Vekîli</i> Re'fet	<i>Hâriciye</i> <i>Vekâleti Vekîli</i> Ahmed Muhtar	<i>Mâliye Vekîli</i> Ferid	<i>Ma'ârif Vekîli</i> Doktor Rıza Nur
<i>Nâfi'a Vekîli</i>	<i>İktisâd Vekâleti</i> <i>Vekîli</i>	<i>Sıhhiye Vekîli</i> Doktor Adnan	<i>Erkân-ı Harbiye-i</i> <i>Umûmiye Reîsi</i>

Mahmud Celal

İsmet

BCA, 030. 18. 1. 1. /1. 12.1

~ 64 ~

Mâliye Nezâreti
Vâridât Müdüriyet-i Umûmiyesi
A‘şâr ve Ağnâm Kalemi
Umûmî: 662
Husûsî: 1
Dersaâdet, fî 6 Teşrîn-i Evvel [1]336

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Hüdâvendigâr ve Trabzon vilâyetleri dâhilindeki Düyûn-ı Umûmiye sandıkları mevcûduna ve emvâl-i öşriyeye vukû‘ bulan vaz‘-ı yed mu‘âmesinden vesâireden bâhis olarak Düyûn-ı Umûmiye Komiserliği'nden alınan 29 Eylül [1]336 târîhli ve bin yedi yüz doksan sekiz numaralı tezkirenin sûreti leffen irsâl-i savb-ı sâmi-i fahîmâneleri kılınmış olmakla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Mâliye Nâzırı nâmına
Müsteşâr
bende
Muzaffer

**

Mâliye Nezâreti
Vâridât Müdüriyet-i Umûmiyesi
A‘şâr Kalemi

Hulâsa: Trabzon ve Bursa Başmüdüriyetleri dâhilinde Kemâlîlerce icrâ olunan nükûd ve emti‘a müsâderâtı hakkında

Düyûn-ı Umûmiye Komiserliği'nden alınan
29 Eylül [13]36 târîhli ve 1798 numaralı tezkirenin sûretidir.

16 Ağustos sene [13]36 târîhli ve 1490 numaralı tezkire-i âcizâneme zeyldir.

Trabzon Düyûn-ı Umûmiye Başmüdüriyeti mülhakât idâreleri nükûduna Kemâlîler tarafından yeniden vaz‘-ı yed olunarak Sinop Merkez Müdüri-

yeti mevcûdundan sekiz bin beş yüz lira ahzolunduğu ve İnebolu'da Düyûn-ı Umûmiye müdürince hâsılâtın hükûmet-i mahalliyece tav'an tesliminden imtinâ' edildiği takdîrde hâsılât-ı mezkûreye cebren vaz'-ı yed eylemek üzere bir komisyon teşkîl edilmiş olduğu ve evvelce icrâ olunan tahsîlât ile bundan böyle vukû' bulacak tahsîlâtın makbuz mukâbilinde mal sandığına teslimi Giresun Müdüriyeti'ne teblîğ olunduğu ve başmüdüriyetin iş'ârına nazaran hükûmet-i mahalliyece bilumûm mülhakât aynı usûle tâbi' tutulduğu cihetle hükûmet-i mezkûrenin ihtiyâcât-ı nakdiyesi için evvelce hadd-i gâye olarak ta'yîn eylediği elli bin lira ile iktifâ etmeyeceği tabî'î olup bu sûretle ahz olunan mebâliğ için bir hesâb tutulması zımında mülhakâta teblîgât-ı lâzime icrâ kılındığı ve Bursa Düyûn-ı Umûmiye Başmüdüriyeti'nin iş'ârına nazaran mezkûr başmüdüriyet dâhilinde gerek hükûmet-i merkeziye me'mûrîni gerek Mustafa Kemal kuvvetleri tarafından nakden ve aynen vaz'-ı yed mu'âmelâtı icrâ edilmiş olup fî 8 Mart târîhinden Yunan harekâtının başladığı târîhe kadar Bursa ve Mudanya ve Erdek ve Bilecik ve Bandırma ve Gemlik ve Söğüt idâreleri sandıklarından cem'an altı milyon dört yüz yetmiş beş bin beş yüz yetmiş üç guruş alındığı gibi geçen Mart'dan beri aynı başmüdüriyet dâhilinde vaz'-ı yed olunan emvâl-i öşriye bedelâtının dahi sekiz milyon iki yüz altmış üç bin sekiz yüz yetmiş üç guruş on beş santime bâliğ olduğu ve bunun iki milyon dört yüz doksan bin dokuz yüz doksan üç guruş yetmiş beş santimi için makbûz verilmediği müdüriyet-i umûmiyeden meclis-i idâreye verilen takrîrlerde ifâde kılınmış ve meclisce ifâdât-ı mezkûre zabt ve kayd olunarak ber-mu'tâd fevkalâde komiserlerle alâkadâr mü'essesâta i'tâ-yı ma'lûmât olunması tezekkür edilmiş ve keyfiyetin savb-ı sâmililerine arzı âcizlerinden iltimâs kılınmıştır ve bu vesîle ile de ihtirâmâtımı te'yîd ederim, efendim.

BOA, HR. SYS, 2607/5_27-28

~ 65 ~

Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçiliği
118/73 numaraya ek

Maslahatgüzâr Ferruh Bey'den
Hâriciye Nâzırı Safa Bey'e

Roma, 24 Kasım 1920

Birkaç haftalık beklemeden sonra Tevfik Paşa kabinesi, milliyetçilerin Ankara'daki genel karargâhına Mustafa Kemal ve geçici hükûmet ile temas etmekle görevli bir heyet göndermeyi kararlaştırdı.

Siyasî çevrelerde iyimser hava esiyor. Bununla beraber resmî çevreler, Ankara ile görüşme konusunda çok ihtiyatlı gözüküyorlar. Yetkili çevrelerde antlaşmanın esaslı bir revizyonuna inanılıyor.

Oysa resmî çevrelerin iyimserliği, İngiliz Yüksek Komiseri'yle ilişki içerisinde olan herkesin kötümserliği ile karşı karşıya gelmektedir.

İngiliz çevreleri, iki hükûmetin hareket metodlarındaki farklılık sebebiyle, Ankara ile İstanbul arasında bir uzlaşmanın imkânsız olduğu görüşündedir. Sevr Antlaşması'nın derhal gözden geçirilmesi için dayatmaya ve ısrarcı olmaya hazır, daha fazla birlik yanlısı ve milliyetçi eğiliminde bir kabine değişikliğinden kaygılanılmaktadır.

Son zamanlarda memurların görevden alınması ve tutuklanması endişeyi artırmaktadır.

Yeni İtalyan Büyükelçisi Marquis Garconi'nin mevcudiyeti ülke için zorunlu ve sağlıklı olarak değerlendirilmektedir. İtalyan otoritesi, İngiliz-Fransız gizli çatışmasına kuşkusuz soğukkanlı olarak tanık olmaktadır.

İtalya ile Türkiye arasında canlı bir diplomatik faaliyet görülmektedir. Roma'daki Türkiye Büyükelçisi Gâlib Kemali Bey, 18 Kasım Cuma günü İstanbul'a geldi. Kabinenin yeni politikası karşısında bu olay dikkat çekicidir.

Mustafa Kemal'in İçişleri Bakanı Câmi Bey ve Washington eski Büyükelçisi Ahmed Rüstem Bey 19 ve 20 Kasım'da görevli olarak Roma'ya geliyorlar. Bu seyahate büyük önem verilmektedir.

BOA, HR. SYS, 2607/6_17

~ 66 ~

Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçiliği
Roma, 3 Aralık 1920
Nu: 143/95

*Türk Milliyetçileri ile Ermeniler
arasında arabuluculuk*

Sayın Bakan,

Roma'da yayınlanan *Il Messaggero* gazetesine Cenevre'den verilen bir yazıda, Türk milliyetçileri ve Ermenistan arasında bir arabuluculuk fikri elle tutulur bir hal almaya başlamıştır.

Gerçekten, Milletler Ligi Konseyi başkanı, Wilson'un arabuluculuk rolünü kabul ettiğine ve bu barış çalışmalarına başlayabilmek için kime başvurulacağını beyan ettiğine dair bir telgraf almıştır. Aynı zamanda, İspanya ve Brezilya hükûmetleri, Wilson ile işbirliği yapmaya hazır olduklarını bildirmişlerdir.

Milletler Ligi Konseyi, Başkan'a derhâl bir telgraf çekerek, Erivan Hükûmeti ile temasa geçmeye davet etmiş ve Konsey'in Türk milliyetçileri temsilcisinin ismini mümkün olan en kısa süre içerisinde kendisine duyuracağını bildirmiştir.

Diğer taraftan, Lig Konseyi aynı şekilde Roma, Paris ve Londra hükûmetlerine gönderdiği telgrafta, İstanbul ve Tiflis'teki komiserlerinden Wilson'un kendisi ile temasa geçeceği temsilciyi Mustafa Kemal'in tayin etmesini rica etmiştir.

Il Messaggero gazetesine Londra'dan ulaşan bir telgrafa göre, bu girişimlerden sonra Wilson, Erzurum ve geniş toprağını Ermenistan'a bırakmak suretiyle hakemliğini şimdiden ortaya koymuştur.

Gazetenin yorumuna göre, "bu toprağı Ermenistan'a kimin vereceğini bilmek kalıyor".

Diğer taraftan, 30 Kasım târîhli *Le Matin*, yayınladığı İstanbul'dan alınan 26 Kasım târîhli bir telgrafta, Sovyet Hükûmeti'nin, Ermenistan'a karşı yeni bir saldırı istemediğini ve burasının yeni bir Sovyet Cumhûriyeti olduğunu Mustafa Kemal'e bildirdiğini kaydetmektedir.

Sonuç olarak Çiçerin, Alexandropol'un (Gümrü) batısında akan Arpaçayı nehrinin batısındaki Türk birliklerinin geri çekilmesini talep etmiş, aynı zamanda Moskova Hükûmeti, Ankara'daki millî hükûmete Brest-Litovsk Antlaşması'nın artık yürürlükte olmadığını bildirmiştir.

Saygılar.

*Maslahatgüzâr
Nureddin Ferruh*

BOA, HR. SYS, 2607/6_19

Bâb-ı Âf

Hâriciye Nezâreti

Umûr-ı Siyâsiye Müdîriyet-i Umûmiyesi

Umûmî Numara: 25262

Husûsî Numara: 324

Târîh: 6 Kânûn-ı Evvel sene [1]336/[1]920

*Hâriciye Nâzırı Safa Beyefendi
hazretleri tarafından imza olun-
muşdur.*

Sadâret-i Uzmâ'ya

Ermenistan ile Mustafa Kemal arasında Cemiyet-i Akvâm nâmına tavassut vazîfesini deruhde etmiş olan Mister Wilson Ankara ile muhâbere edebilmesini talep eylediğinden bahisle Hükûmet-i Osmaniyece muhâberenin ne sûretle te'mîn edilebileceğinin bir an evvel iş'ârı Fransa Fevkalâde Komiserliği'nden iltimâs olunmağla muktezâsının îfâ ve emr ü inbâsı vâbeste-i re'y-i sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleri'dir. Emr ü fermân.

BOA, HR. SYS, 2886/45_1

**Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçiliği
Roma, 14 Aralık 1920
Nu: 176/118**

*Lazkiye'deki Fransız birliğinin
başarısızlığı*

Sayın Bakan,

Paris'ten *Il Tempo* gazetesine gönderilen bir telgraf haberinin Fransızca tercümesini, bilgileriniz için ekselansınıza sunmaktan onur duyuyorum:

"Özel kaynaklı haberlere göre, Suriye'de Lazkiye'nin 60 km. kuzey batısındaki Fransız birlikleri başarısızlığa uğramışlardır. Mustafa Kemal'in birliklerine bağlı bir Türk taburu, dağlık bölgeyi aşmış Suriye topraklarına girerek bir Fransız müfrezesini gafil avlamıştır. Sayı üstünlüğü Türkler'in pek çok esir ve savaş malzemesi ele geçirmelerine imkân vermiştir. Fransızlar otuz kadar ölü vermişlerdir.

Askerî çevrelerdeki intibaya göre harekât üslerinden çok uzaklaşmış olan Türk birliklerinin Fransız birlikleri için ciddi bir tehlike oluşturamayacağı mülâhazasıyla durum yatışmıştır.

Saygılar.

*Maslahatgüzâr
Nureddin Ferruh*

BOA, HR. SYS, 2607/6_24

~ 67-1 ~

Şifre mahlûlü

İzzet Paşa hazretleri ve rüfekâsı Sapanca'dan sonra yolların otomobillerin mürûruna müsâ'id olmamasından biraz te'hîrle bugün 8/12/[13]36'da Ankara'ya muvâsalat etmişlerdir.

8/12/[13]36

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_1

~ 67-2 ~

Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa Hazretleri'ne

Muvâsalat-ı devletlerine ittîlâ' hâsıl oldu. Ne zamân avdet buyuracaklarının ve te'ehhuru hâlinde istîtlâ'ât-ı sâmiyelerinin iş'ârına muntazırım.

Fi 19 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

*Sadr-ı a'zam
Tevfik*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_2

~ 67-3 ~

**Harbiye Nezâreti
Nezâret Dâiresi
Kalem-i Mahsûs
Müsvedde Varakası
Şifreli Telgrafnâme**

Taraf-ı Sâmi-i Sadâret-penâhi'den

Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa Hazretleri'ne

Azîmet-i devletleri on yedi gün olduğu hâlde ancak on altıncı günü sekiz târîhli bir telgrafdan sekizde Ankara'ya muvâsalat-ı sâmiyelerini anlayabildik. Bu habersizlik pek çok dedikodulara sebebiyet vermekte ve vaziyet-i hâriciye ise teşebbüsât-ı serî'ayı îcâb etdirmektedir. Fransa ve İtalya matbû'âtında erkân-ı resmîyesinin beyânâtı Sevr Mu'âhedesi'nin ta'dîli lüzûmunu göstermektedir. İngiliz matbû'âtı buna henüz müsâ'id görünmüyor. İstanbul mümessilleri ise temâs vukû'undan bahisle tasdîk mu'âmelesini tahrîren talep ediyorlar. Anadolu ahvâlinden ve ihtisâsât-ı devletlerinden bî-haber kalmak teşebbüsâtımıza mâni' olabileceği ma'lûm-ı sâmiyeleridir. Zamân-ı avdetlerinin iş'ârıyla beraber şimdiye kadar hâsıl olan netîceden efkâr ve

mütâla'ât-ı sâmilinin ilâvesiyle ma'lûmât i'tâ buyurulması ve ikâmet-i sâmilîleri daha bir müddet temâdî edecek ise îzâhât-ı şifâhiyede bulunabilecek emîn bir zâtın gönderilmesi mercûdur.

Fî 20 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_3

~ 67-4 ~

**Harbiye Nezâreti
Nezâret Dâiresi
Kalem-i Mahsûs
Müsvedde Varakası
Şifreli Telgrafnâme**

*Zonguldak'da Yüzbaşı Râgıb Efendi vâsıtasıyla
Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa Hazretleri'ne, Antalya
Mutasarrıfı vâsıtasıyla Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa Hazretleri'ne*

Şimdiye kadar hiçbir iş'âr-ı devletlerinin alınamaması gerek burada ve gerek Avrupaca birçok yanlış tefsîrâta bâ'is oluyor. Bu bâbda serî'an ma'lûmât-ı muvazzaha i'tâ ve temdîd-i ikâmete lüzûm-ı hakîkî yok ise bir ân evvel avdet buyurulması mercûdur.

Fî 22 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

*Sadr-ı a'zam
Tevfik*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_4

~ 67-5 ~

Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa Hazretleri'ne

Yunanistan ahvâli hasebiyle İ'tilâf Devletleri arasında mu'âhede-i sulhiyemize dâir in'ikâdî mukarrer olan konferansın karîben ictimâ' edeceği ve bu sırada mutâlebâtımız kendilerine teblîğ edilmez ise bilâhire beynlerinde mukarrerât ittihâz eyledikten sonra tağyîri imkânsız olacağı cihetle Ankara'daki müzâkere netîcesinden anlaşarak vakit geçirilmeksizin bu bâbdaki mutâlebât-ı muhıkkamızı bildirmek üzere serî'an avdet buyurmaları matlûb-ı kat'îdir. Oradaki temdîd-i ikâmetleri kabinenin mevki'ini pek ziyâde işkâl etmektedir. Müsta'cel telgrafla cevâba muntazırım.

Fî 5 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_5

~ 67-6 ~

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Zonguldak'da Alemdar vapurundan esîr edilen Fransız neferleri mes'elesinden dolayı Fransız sefâ'ininin Osmanlı karasularına girmemeleri tarafınızdan bildirildiğinden Fransız amiralinin Bahr-i Siyâh sevâhilini bombardıman edeceği ve abluka i'lân eyleyeceği işitildi. Konferansın in'ikâd edeceği şu sırada bize müzâhir görünen Fransa'yı dil-gîr eyle[me]-mek münâsib olacağından bu bâbda nazar-ı dikkat-i âlîlerini celb eder ve Fransız zâbit ve neferâtının i'âdesini selâmet-i memleket nâmına ricâ ederim.

Fî 20 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_7

~ 67-7 ~

Telgrafnâme

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa'ya

Sevr Mu'âhede'sinde ta'dîlât icrâsı maksadıyla Şubat'ın yirmi birinde Londra'da hükûmât-ı mü'telif ve Hükûmet-i Osmaniye ve Yunaniye delegelerinden mürekkebe bir konferans akdedileceği ve Osmanî delegeleri miyânında zât-ı âlîlerinin veyahud Ankara'dan diğer sâhib-i salâhiyet bir iki zâtın dahi bulunması meşrûd idüğü şehri hâlin yirmi beşinci günü Paris'de in'ikâd eden konferans kararıyla Düvel-i İ'tilâfiye'nin İstanbul mümessillerinden şimdi alınan takrîrde bildirilmiştir. Düvel-i Mü'telif siyâsetlerinde vukû'a gelen işbu tahavvül-i mes'ûddan memleketimiz hakkında netâyic-i hasene istihsâl kılınmak üzere hemen îcâb eden mezkûr zevâtın oraca bi't-ta'yîn buradan ta'yîn edilecek me'mûrlar ile beraber hareket etmek üzere buraya i'zâmı ve bu fırsatın fevt edilmesi devlet ve millet hakkında bilâhire gayr-i kâbil-i telâfi ahvâl-i mü'essifeyi bâ'is olacağından delegelere ona göre ta'lîmât-ı münâsibe i'tâ ve netîcesinin serî'an inbâ buyurulması mütemennâdır.

26 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

Ankara'da Dâhiliye Nâzırı İzzet Paşa hazretlerine
Mustafa Kemal Paşa'ya yazılan telgrafnâmenin bir sûreti ber-vech-i
bâlâ nakledilir.

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_8

~ 67-8 ~

Ankara'da İzzet Paşa Hazretleri'ne

Londra Konferansı'nda kuvvetli idâre-i kelâm etmek için Yunanlıların
bir kolorduyu İzmir'e sevk etmekte ve Trakya'daki kuvvetlerin de Anado-
lu'ya tahrîk eylemekte olduğu ve on güne kadar bir hareket-i ta'arruziyeye
başlayacakları mevsûkan istihbâr kılınmıştır.

Fî 27 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_6

~ 67-9 ~

Devlet-i Osmaniye

Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi

Târîh: 28 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

Mahrec: Ankara

İstanbul'da Tevfik Paşa Hazretleri'ne

C[evâb] 27/1/[13]37. İrade-i milliyeye müsteniden Türkiye'nin
mukadderâtına vâzı'ul-yed olan yegâne meşrû' ve müstakil kuvve-i hâkime
Ankara'da müstemirren mün'akid Türkiye Büyük Millet Meclisi'dir.
Türkiye'ye müte'allik bi'l-cümle mesâ'ilin halline me'mûr ve her türlü
münâsebât-ı hâriciyede muhâtab ancak işbu meclisin hey'et-i hükûmetidir.
İstanbul'da herhangi bir hey'etin min külli'l-vücûh bir vaz'-ı meşrû' ve
hukûkîsi yoktur. Binâen-aleyh böyle bir hey'etin kendine hükûmet nâmını
vermiş olması milletin hukûk-ı hâkimiyetine sarâhaten mugâyir ve bu nâm

altında memleket ve milletin hayâtına âid mesâ'ilde hârice karşı kendini muhâtab göstermesi nâ-kâbil-i tecvîzdir ve memleket nâmına meşrû' muhâtab hükûmetin Ankara'da olduğunu kabul ve i'lân etmektir. Millet ve memleketimiz nâmına salâhiyet-i meşrû'aya sâhib hükûmetin Ankara'da olduğu Düvel-i İ'tilâfiyece takdîr edildiği şübhesiz bulunduğu hâlde devlet-i mezkûrenin bu nokta-i nazarlarını alenen izhârda te'ehhur etmeleri İstanbul'da mütevassıt bir hey'etin mevcûdiyeti kendileri için istifâdeli olabileceğini zannetmelerinden neş'et etmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti sulh ve müsâlemeti kemâl-i ciddiyet ve samîmiyetle arzu ettiğini ve yalnız hukûk-ı milliyesinin tanınmasını talebden ibâret olan şerâ'itini mükerreren i'lân ve işbu hukûkun tasdîki hâlinde teklîf olunacak müzâkerâtı kabule âmâde olduğunu beyân eylemiştir. Düvel-i İ'tilâfiye Londra'da ahd edecekleri konferansda Şark Mes'elesini adl ü hak dâiresinde halletmeğe karâr vermişlerse da'vetlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne doğrudan doğruya tevcih etmelidirler. Şerâ'it-i ânife dâiresinde vukû' bulacak da'vetin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından hüsn-i kabul edileceğini tekrâr beyân ederiz.

Fî 28 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_9

~ 67-10 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Târîh: 28 Kânûn-ı Sâni sene [13]37*
Mahrec: Ankara

Husûsîdir

İstanbul'da Teyfik Paşa Hazretleri'ne

Paşa hazretleri zât-ı sâmilere gibi bütün bir ömür bu millet ve memlekete bilâ-fâsıla meşkûr hizmetlerde bulunmuş bir recül-i muhtereme bütün hidemât-ı sâbıkânızı tetvîc ve ikmâl edecek müstesnâ ve târîhî bir fırsat zuhûr ettiğine kâni'iz. Biz vahdet-i tâm üzere hareket etmek istiyoruz. Bi'l-vâsıta med'uv olduğumuz konferansa memleketi ayrı ayrı temsîl edecek iki hey'etin gitmesi ne kadar mehâzîri dâ'î olduğunu tamâmıyla takdîr

*Metnin orijinalinde [13]38 şeklindedir.

buyurduğunuza emînz. Milletın sırf hukûk-ı hâkimiyetini muhâfaza dâ'iyesiyle sarf etdiği emekler, akıtdığı hesâbsız kanlar dâhilî ve hâricî birçok müşkilâta karşı gösterdiği sebât ve mukâvemet bugün karşısında bulunduğumuz müsâ'id yeni vaziyeti ihdâs etdi. Bir taraftan da hâdisât-ı âlem bu sebât ve mukâvemetin hedef-i aslîsi olan istiklâl-i tâmmımızı te'yîd edecek sûretde inkişâf etmekte devâm ediyor. Bizi esâret ve izmihlâle mahkûm etmek istemiş olan hükûmetler muvâcehesinde hukûk-ı milliyemizi müdâfa'a ederken Büyük Millet Meclisi'nin dâ'imen tevkîr ve hürmeti kendisine teveccüh etmiş olan makâm-ı Saltanat ve Hilâfet'den başlayarak mâddî ve ma'nevî bütün kuvâ-yı memleketin müttehiden hareket etmesi elzemdir. Bunun için zât-ı şâhânenin irâde-i milliyeye memleketde yegâne tecellî-gâh olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıdığını resmen i'lân etmesi artık îcâb etmiştir. Bu sûretle İstanbul'da memlekete mütevâlî zararlar îkâ' etdiği tecâribe-i meş'ûme ile sâbit olan ve ancak ecnebîlerle idâme edilen gayr-i tabî'î vaziyetine bir nihâyet vermek müyesser olur. Düvel-i Mü'telife mümessilleri tarafından vâki' olan teblîgât gösteriyor ki İstanbul'dan hareket edecek bir hey'et-i murahhasanın Londra Konferansı'na iştirâk edebilmesi ancak onun Ankara Hükûmeti tarafından salâhiyet-i tâmme ile terhîs edilmiş mümessilleri ihtivâ etmesi ile meşrûtdur. Bu sûretle İ'tilâf Devletleri Türkiye nâmına sulh müzâkerâtına girecek murahhasların ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından gönderilebileceğini kâfi bir vuzûh ile i'tirâf etmiş oluyorlar. Fi'len ve hukûken memleketde yegâne hükûmet-i meşrû'a olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin vaz' ve i'lân etdiği esâsâtı kabul ve bu esâsâtın düşmanlarımız tarafından tasdikini teshîl için bize iltihâk sûretiyle vaziyetinizi tashîh ve tesbît buyurmanızı târîh ve millet muvâcehesinde deruhde etmiş olduğumuz vazîfe ve salâhiyetle teklîf ederiz. Bu sûretle mücâdelemizi bir netîce-i mes'ûdeye erişdirmek husûsu tesrî' edilmiş olur. Müttehiden hareket ve âmâl-i milliyeyi a'zamî kuvvetle müdâfa'a etmek fikriyle vâki' olan bu teklîfât-ı samîmânemiz kabul ve infâz buyurulmadığı takdîrde câlis-i makâm-ı Saltanat ve Hilâfet olan zât-ı şâhânenin vaziyeti mütezelzil olmak tehlikesinden bi-hakkın korkulur ve biz irâde-i milliyenin bahşetmiş olduğu fi'li ve hukûkî bütün salâhiyetleri hâiz bir hükûmet sıfatıyla şimdiden kayd ve işâret ederiz ki bundan tevellüd edecek bütün mes'ûliyet nâ-kâbil-i tahmîn olan avâkıbıyla doğrudan doğruya zât-ı şâhâneye âiddir. Zât-ı sâmilininin bu vaziyet karşısında vicdanî ve târîhî vazîfenizi tamâmıyla îfâ ve netâyicini tarafımıza kat'î ve sarîh olarak iş'âr buyurmanıza intizâr ediyoruz. Bu vesîle ile ihtirâmât-ı mahsûsamızın kabulünü ricâ ederiz, efendim.

Fî 28 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_10

~ 67-11 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Târîh: 28 Kânûn-ı Sâni sene [13]37
Mahrec: Ankara

Tevfik Paşa Hazretleri'ne

Resmî ve husûsî telgrafnâmelerimizdeki mütâla'ât ve teklîfâtımızı ber-vech-i âtî hulâsaten tekrâr ve îcâbâtının sür'at-i îfâsıyla netîcesinin iş'ârını ricâ ederiz.

1-Zât-ı şâhâne Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tanıdığımı kısa bir hatt-ı hümayûn ile i'lân buyuracaklardır. Bu hatt-ı hümayûn makâm-ı Hilâfet ve Saltanat'ın ma'neviyetini esâs olarak kabul etmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni şekil ve mâhiyet ve salâhiyet-i hâzırasıyla kabul buyurdıklarını ihtivâ edecektir. Tafsîlât ve teferru'ât-ı sâirenin ilâvesi şimdilik mücib-i teşevvüş olabilir.

2-Birinci mâdde hükmü infâz olunduğu takdîrde âilevî olan dâhilî vaziyetimizin tanzîmi ber-vech-i âtî olabilir. Zât-ı şâhâne kemâ-fî's-sâbık Dersâdet'de ikâmet buyururlar. Sâhib-i salâhiyet ve mes'ûliyet olup her türlü tecâvüzden masûn ve her türlü şerâ'it-i istiklâli câmi' olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükûmet şimdilik Ankara'da bulunur. Bi't-tab' İstanbul'da artık kabine nâmı altında bir hey'et kalmaz. Ancak İstanbul'un vaziyet-i mahsûsası ilcâsıyla nezd-i şâhânedeki Büyük Millet Meclisi'nden vazîfe ve salâhiyeti hâiz bir hey'et bulundurulur.

3-İstanbul şehir ve havâlîsi umûr-ı idâresinin sûret-i tanzîmi ba'dehû te'emmül ve tatbîk olunur.

4-Şerâ'it-i mezkûrenin kabul ve tatbîkiyle beraber Büyük Millet Meclisince musaddak bûd cemizde esâsen mevcûd tahsîsât-ı seniyye ve hânedân-ı Saltanat tahsîsâtı ile beraber bilumûm me'mûrîn-i lâzime vesâir ashâb-ı ma'âşın muhassasâtlarını i'tâyâ muktezî mebâliğ hükûmetce te'mîn ve te'diye edilecektir. Kudret-i mâliyemiz bu husûsu mütekeffildir.

28-29 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_11

~ 67-12 ~

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

28 Kânûn-ı Sâni sene [1]337 târihli üç kıt'a telgrafnâmelerine cevâbdır:

Hükûmet-i hâzıra İstanbul ve Anadolu'nun ittihâdı husûsundaki menâfi'i öteden beri takdîr eylediğinden bu maksad ile iş başına gelmiş ve şimdiye kadar bu uğurda sarf-ı mesâ'î eylemiştir. Milletın hukûk-ı hâkimiyetini muhâfaza dâ'iyesiyle sarf ettiğınız emeklerin ve verdiğınız kurbanların karşısında bulunduğumuz vaziyet-i müsâ'âdeyi ihdâs eylemeye küllî te'siri olduğuna kâni'iz. Binâberîn bir fâide-i ameliye te'mîn edecek teklîfâtınızı kabule hazırız. Bu cihetle iş'ârâtınız hakkındaki nokta-i nazarımızı ber-vech-i âti îzâh eyliyorum:

Konferansa bi'l-vâsıta da'vet edilmeniz tabî'îdir. Çünkü Hükûmât-ı Mü'telife'nin mümessilleri buradadır. Binâen-aleyh İstanbul'da bulunan ve sizinle teşrik-i mesâ'îye çalışan bir hükûmet vâsıtasıyla îfâ-yı teblîğât pek tabî'î görülmelidir. Şimdiye kadar Anadolu'yu tanımaya bile lüzûm görmeyen Avrupa hükûmâtının bilhâssa Anadolu murahhaslarının bu konferansda vücûdunu şart ittihâz eylemeleri mûcib-i memnûniyettir. Bu cihetle bir şekil mes'alesi tasavvuru ile bu tahavvül-i mes'ûddan istifâde etmemek millete karşı deruhde buyurduğunuz vazîfe ile aslâ tevâfuk etmez. Zâten beynimizde ittihâd eylediğımız i'lân edildikten sonra murahhaslarımız ayrı gayrı değil yek-vücûd demek olur. Esâsât-ı müttehaza dâiresinde idâre-i kelâm edeceklerine nazaran bu bâbda bir mahzûr tasavvur edilemez. Binâberîn devlet ve millete karşı mükellef olduğumuz vazîfe bu ân-ı târihîde bize uzadılan elden istifâde edilmesini kat'iyen âmirdir. Bundan istinkâf Yunan müdde'ayâtının müdâfa'asız kalmasını ve memleketimizin daha ne kadar müddet mesâ'ib-i harbiyeye sahne olmasını mûcib olacağı te'emmül buyurulmalıdır. Esâsen metâlibimizi konferans huzûrunda dermiyân eylemek ve hakkımızı Avrupa'da işâ'a etmek bi'l-farz konferans neticesiz bile kalmış olsa mûcib-i mazarrat değildir. Zât-ı âlîleri ve rüfekânızın hamiyet-i vataniyyeleri bu

fırsatı fevt etdirmemeye kâfildir. Şimdiye kadar sâbık kabineler tarafından ittihâz edilmiş ve her iki taraf için fenâ netîce vermiş olan mukarrerât ref' edilmek tabî'î olduğundan ayrılık gayrılık kalmamıştır. Ancak İstanbul'un taht-ı işgâlde bulunmasına binâen burasının kuvve-i icrâ'iyeden hâlî kalmasını idâre-i hükûmetin kâmilen ve tamâmen Düvel-i İ'tilâfiye eline geçmesine ve binâberîn mu'âhedede münderic İstanbul hakkındaki kuyûdun mevki'-i tatbîke konulmasına sebebiyet verilmiş olacağı gibi muhârib bulunduğumuz Yunan askerinin şimdiki hâlde İstanbul ve havâlisinde mevcûdiyeti dahi teklîfâtı gayr-i kâbil-i icrâ bir hâle koymuştur. Hey'etimizce muhâfaza-i makâm fikrinin bu mütâla'âta vârid olmadığını te'mîne bile lüzûm görmem. Esâsen bugün en ziyâde müsta'celen halli icâb eden mes'ele vakti takarrüb etmekde bulunan konferansa delegelerimizi yetiştirmekden ibâret olduğundan biz konferansda isbât-ı vücûd etmediğimiz hâlde Yunanlılar iştirâk ederek konferansda hükûm-i gıyâbîye dûçâr ve binâberîn da'vâmızı gâ'ib etmek muhâtarasında kalacağımızdan tarafımızdan mes'ûliyet kabul edilemeyeceği beyân ve konferansda vakt-i merhûnundan evvel bulunmak mûcib-i menâfi' olacağına binâen murahasalarınızın serî'an buraya i'zâmını tekrâr ricâ ederim.

29 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_12

~ 67-13 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Mahrec: Ankara
Târîh: 30 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

İstanbul'da Tevfik Paşa Hazretleri'ne

27/1/[1]337 ve 28/1/[1]337 târîhlerde yazdığım üç telgrafnâmelerle zât-ı sâmilere icâb eden ve tatbîk u tervîci zarûrî olan bi'l-cümle husûsâtı sarâhat ve kat'iyetle bildirmiş olduğuma kâni'im. Buna rağmen 29 Kânûn-ı Sâni sene [13]37 târîhli telgrafnâmenizle vaziyetin henüz lüzûmu derecede vukûf ve isâbetle mütâla'a edilememekte olduğunu gördüm. Vaziyetin ehemmiyeti ve zamânın nezâketi zât-ı sâmileriyle beraber rüfekâ-yı kirâmınızın ve bilhâssa zât-ı şâhânenin her husûsda bir def'a daha tenvîrine delâletimizi bir vazîfe hükûmüne koyuyor. Mütâla'a ve muhâkemâtınızdan netâ-

yic-i musîbe istihrâcını teshîl maksadıyla Türkiye Büyük Millet Meclisince vaz' ve tatbîk edilen Teşkilât-ı Esâsiye Kânûnu'nun mevâdd-ı esâsiyesini ber-vech-i âtî aynen teblîğ ediyorum:

Teşkilât-ı Esâsiye Kânûnu Mevâdd-ı Esâsiyesi:

1-Hâkimiyet bilâ-kayd u şart milletindir. İdâre usûlü halkın mukadderâtını bizzât ve bi'l-fi'l idâre etmesi esâsına müsteniddir.

2-İcrâ kudreti ve teşrî' salâhiyeti milletin yegâne ve hakîkî mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde tecellî ve temerküz eder.

3-Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından idâre olunur ve hükûmeti Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti unvânını taşır.

4-Büyük Millet Meclisi vilâyetler halkınca müntehab a'zâdan mürekkebirdir.

5-Büyük Millet Meclisi'nin intihâbı iki senede bir kere icrâ olunur. İntihâb olunan a'zânın a'zâlık müddeti iki seneden ibâret olup fakat tekrâr intihâb olunmak câizdir. Sâbık hey'ât lâhık hey'âtın ictimâ'ına kadar vazîfeye devâm eder. Yeni intihâbât icrâsına imkân görülmediği takdirde ictimâ' devresinin yalnız bir sene temdîdi câizdir. Büyük Millet Meclisi a'zâsının her biri kendini intihâb eden vilâyetin ayrıca vekîli olmayıp umûmî milletin vekîlidir.

6-Büyük Millet Meclisi'nin hey'ât-ı umûmiyesi Teşrîn-i Sâni ibtidâsında da'vetsiz ictimâ' eder.

7-Ahkâm-ı şer'iyenin tenfizi umûm kavânînin vaz'ı, ta'dîli, feshi ve mu'âhede ve sulh akdi ve vatan müdâfa'ası i'lânı gibi hukûk-ı esâsiye Büyük Millet Meclisi'ne âiddir. Kavânîn ve nizâmât tanzîminde mu'âmelât-ı nâsa erfak ve ihtiyâc-ı zamâna evfak ahkâm-ı fikhîye ve hukûkiye [ile] âdâb ve mu'âmelât esâs ittihâz kılınır. Hey'et-i vekîlenin vazîfe ve mes'ûliyeti kânûn-ı mahsûs ile ta'yîn edilir.

8-Büyük Millet Meclisi ve hükûmetin inkisâm eylediği devâ'iri kânûn-ı mahsûs mücebince intihâb-kerdesi olan vekîller vâsıtasıyla idâre eder. Meclis icrâ'î husûsât için vekîllere vech[e] ta'yîn ve lede'l-hâce bunları tebdîl eyler.

9-Büyük Millet Meclisi Hey'et-i Umûmiyesi tarafından intihâb olunan reîs bir intihâb devresi zarfında Büyük Millet Meclisi reîsidir. Bu sıfatla meclis nâmına imza vaz'ına ve Hey'et-i Vekîle mukarrerâtını tasdîke salâhiyetdârdır. İcrâ Vekîlleri Hey'eti içlerinden birini kendilerine reîs intihâb ederler. Ancak Büyük Millet Meclisi Reîsi, Vekîller Hey'eti'nin de reîs-i tabî'îsidir.

10-Kânûn-ı Esâsî'nin işbu mevâd ile te'âruz etmeyen ahkâmı kemâkân mer'ıyyü'l-icrâdır. Bizce ta'dâd eylediğim esâs mâddelere mugâyir hareket etmeye imkân ve salâhiyet olmadığını nazar-ı dikkat-i sâmilere ehemmiyetle vaz' ederim. Meclis riyâsetiyle başlayan muhâberenizin istilzâm ettiği mu'âmelenin ta'kîbi İcrâ Vekîlleri Hey'eti'ne tevdi' edilmiştir, efendim.

Fî 30 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_13

~ 67-14 ~

Ankara

Dersâadet'de Tevfik Paşa Hazretleri'ne

Şubat evâhîrinde Londra'da in'ikâd edecek konferansa mütedâir Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi Mustafa Kemal Paşa hazretleri ile zât-ı sâmilere arasında câri açık muhâberât muhteviyâtına muttali' bulunuyoruz. Hey'etimizin dûçâr olduğu adem-i muvaffakiyet üzerine yine îrâd-ı mütâla'aya mücâseret müstelzim-i hacâlet olmakla beraber zât-ı fahîmânelerini vaziyet-i hakîkiye ve burada hüküm-fermâ nukât-ı nazar hakkında tenvîr etmeye sevk-i vatanperverî ile lüzûm hissediyoruz.

İstanbul'un taht-ı işgâlde olması hasebiyle oradaki bir hükûmetin menâfi'-i esâsiye-i milleti müdâfa'adan âciz olacağı buraca tabî'î görülmektedir. Ayrı iki hey'et hâlinde konferansda isbât-ı vücûd etmekden bilâhîre Anadolu ile İstanbul'un tefrîkine yol açılacağı endîşesiyle de tevakkî edilmelidir. Mustafa Kemal Paşa hazretleri de telgrafnâmelerindeki nukât-ı nazardan esâs i'tibâriyle sarf-ı nazar etmeye salâhiyetdâr değildir. Anadolu avn-i Hak'la muhâlefet ve isyânlar kesr u izâle ve çeteler tenkîl olunarak kuvvetli bir ordu ve hükûmet teşkîl etmiştir. Avrupa'yı Sevr Mu'âhedesi'nin lehimize ta'dîline sevk edebilecek müzâkerâtın inkitâ'ına mahal verilmeyecek sûrette bî-dirîğ-i himmet buyurulmasını hasbe's-sadâka istirhâm eyleriz. Buradaki Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin taraf-ı "Pâdişâhî"den tanınması şart-ı esâsîsi bâkî kalmak üzere teferru'ât ve zevâhire âid bazı husûsât için dahi müdâvele-i efkâr imkânı mevcûddur. Bu imkânın ifâtesine mahal verilmemek üzere iş'âr-ı keyfiyet buyurulması ma'rûzdur.

Fî 30 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

Ahmed İzzet

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_14

~ 67-15 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Mahrec: Ankara
Târîh: 30 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

İstanbul'da Tevfik Paşa Hazretleri'ne

Taraf-ı sâmillerinden de i'tirâf buyurulduğu vechile İ'tilâf siyâsetinde Türkiye lehine vukû' bulan inkişâf-ı ahîr milletin azm-i fedâkârîsi mahsûlüdür. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Sevr Ahidnâmesi'ni külliyyen reddetmesi üzerine hâdis olan şu vaziyetden menâfi'-i milliyeye en muvâfık netâyic istihsâli Londra Konferansı'na iştirâk edecek murahhasların doğrudan doğruya irâde-i milliyeyi temsil eden Büyük Millet Meclisi tarafından intihâb ve terhîs edilmiş olmasıyla kâbidir. Sevr Mu'âhede-i meş'ûmesini imzalamış bir hey'etin vâris-i husûsîsi olan hey'etiniz murahhaslarının mülk ve millete nâfi' şerâ'it istihsâl edebilmeleri gayr-i mümkündür. Binâen-aleyh vatanın menâfi'-i âliyesi icâbı işbu müzâkerât-ı sulhiyede sizin aradan çıkarak Büyük Millet Meclisi murahhaslarını vahdet-i milliyeyi tamâmen irâ'e eder bir şekilde serbest bırakmaklığımız lâzımdır. Bu sebeble evvelki teblîgâtımız hakkında cereyân edecek müzâkerâtı bir taraftan ta'kîb ve icrâ eylemekle beraber ber-vech-i âtî mukarrerâtı müsta'celen kabul ve tenfîz eylemeniz ricâ olunur:

1-Londra Konferansı'na iştirâk edecek Türkiye Hey'et-i Murahhası münhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından intihâb ve i'zâm edilecektir.

2-İşbu Hey'et-i Murahhasa refâkatine verilmesini lüzûmlu gördüğümüz bazı mütehasıs müşâvirler ile evrâk ve vesâ'ik-i lâzıme tarafınızdan ihzâr ve hey'ete iltihâk etmek üzere i'zâm ve irsâl etdirilecektir.

3-Tarafımızdan gönderilecek işbu Hey'et-i Murahhasa'nın umûm Türkiye menâfi'ini temsil edecek yegâne hey'et olduğunu da Düvel-i İ'tilâ-iye'ye teblîğ edeceksiniz.

4-Vaktin darlığı hasebiyle kat'î ve nihâ'î olarak ittihâz edilen işbu mukarrerâtın adem-i tervîci hâlinde selâmet-i mülk ve millet nâmına terettüb edecek mes'ûliyet-i târîhiye tamâmen hey'etinize âid bulunacaktır.

Fî 30 Kânûn-ı Sâni sene [13]37

İcrâ Vekîlleri Hey'eti Reîsi

Fevzi

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_16

~ 67-16 ~

Ankara'da İzzet Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 30 Kânûn-ı Sâni [13]37. Cümlemizin muhâfaza-i ahkâmına yemîn ettiğimiz Kânûn-ı Esâsî'ye muhâlif ta'dîlât-ı esâsiye icrâsı ve onun tasdîki sarâhat-i kânûniye ile ne derece kâbil-i te'lîf olacağı cây-i mülâhazadır. Bu husûsu ancak Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin Neşet Bey vâsıtasıyla gönderdiği telgrafla beyân olunan ve bizce mültezem bulunan ta'dîlâtın Düvel-i İ'tilâfiyece kabul etdirilmesine ihtimâm olunup inşaallâh istihsâl-i matlûb olunduktan sonra usûlü dâiresinde hallolunacak mesâ'il-i dâhiliyedir. Aksi hâl dünkü telgrafımızla dahi îzâh olduğu üzere konferansa adem-i kabulümüzü ve İstanbul'un derhâl hâkimiyet-i Osmaniye'den ihrâcını ve Yunanlıların da'vâsının bilâ-müdâfa'a kalmasını belki muhik görülmesini mûcib olacaktır. Telgraflardan bir cihetin anlaşılmadığını istidlâl ediyoruz. Konferansa sizin ve bizim diyerek iki hey'et i'zâm edileceğinin nereden çıkarıldığı anlaşılmıyor. Da'vâ aynı, esbâb-ı müdâfa'a aynı olmakla beraber bu husûsda ittihâd-ı tâm olunca oraca ta'yîn olunacak murahhaslar Düvel-i İ'tilâfiye'nin tanımakta olduğu hükûmet terfîk edeceği murahhaslarla beraber gidince hey'et müttehid ve yek-vücûd ve salâhiyet-i lâzimeyi hâiz olur ve bilâ-ihtirâz müttehiden da'vâ-yı millîyi müdâfa'a eder. Bu lüzûm oraca da takdîr buyurulduğu murahhasların Düvel-i İ'tilâfiye'ye tanıtılmalarını bizden talep buyurulmasıyla müsbetdir. Teblîğ olunan nota ve bu beyânâtınız vâzihan göstermekdedir ki Düvel-i İ'tilâfiye Londra Konferansı'na yalnız olarak Anadolu murahhaslarını kabul etmemekdedir. Bunlar hükûmet murahhaslarıyla birlikde bulunmak sûretiyle kabul olunacaktır. Böyle ayrılık muhâfaza edilecek olur ise apleb-i ihtimâl hiçbir tarafın murahhasları kabul edilmeyecektir. Bu bâbda yalnız buradan murahhas kabul edilmesi muhtemel ise de Anadolu için bu ihtimâl de yokdur. Binâen-aleyh pek büyük fedâkârlıklar mahsûlü olan bu tebeddül zararımıza hallolunur. Çünkü İ'tilâf mehâfilinde Yunan muhibleri fazla olup kendilerine Türkler şarkda tezebzübün idâmesine tarafdâr ve sulh ve i'tilâfa tâlib

değildir diye propaganda ile lehdâr olanları kendilerine celb, bizi haksız düşmanımızı haklı göstermeye salâhiyet verilmiş olur. Müşterek murahhaslardan mürekkeb bir hey'et gönderilirse metâlibimiz kabul olunmasa bile lehimize olan efkârı aleyhe çevirmemiş ve belki aleyhdâr olanların bir kısm-ı mühimmini kazanmış oluruz. Vakit pek dardır. Muhâberât ile zâyî' edecek zamân kalmamıştır. Murahhasların hemen gönderilmesi menâfi'-i vataniye ve milliye icâbâtın[dan]dır. Zât-ı devletleriyle rüfekâ-yı muhteremenizin dahi avdetleri lâzımdır. Zîra ora efkârına ancak an-müşâhedetin vukûfunuzdan bi-hakkın istifâde edecek zamânda ve orada efkârın bu nukât-ı nazara celbi lüzûmunda müttefik olduğumuz kanâ'atindeyiz, efendim.

Fî 31 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_15

~ 67-17 ~

Ankara'da Mustafa ve Fevzi Paşa Hazretleri'ne

C[evâb]. 30 Kânûn-ı Sâni sene [1]337

Kral Konstantin'in Atina'ya avdeti üzerine Düvel-i İ'tilâfiye mehâfilinde ve efkâr-ı umûmiyesinde Yunanistan aleyhine husûle gelen tebeddül münâsebetiyle Avrupa'da lehimize bir cereyân tevellüd etmekle beraber bu cereyâna mukâbil Rumlara müzâhir ve Sevr Mu'âhedesi'nin tamâmen veya cüz'î ta'dilatla tatbiki sûretiyle Türkiye'yi imhâ fikrinde musır bazı ricâl-i siyâsiye de mevcûd bulunmasına husûsuyla aldığımız ma'lûmât-ı mevsûkaya göre ricâl-i mezkûrenin Anadolu mümessillerinin dahi konferansa da'vet edilmesini kabul ve tervîc eylemeleri Anadolu'nun böyle bir da'vete icâbet etmeyeceğine kâni' olmalarından ileri gelmiş ve bundan maksadları da şu adem-i icâbet keyfiyetini öne sürerek ve aleyhimize tedâbîr-i zecriye ittihâzını muhik göstererek efkâr-ı umûmiyeyi siyâsetlerine ıktifâyâ mecbûr eylemekden ibâret bulunmuş olmasına binâen konferansa bir an evvel ve müştereken gidilerek ihkâk-ı hakka çalışılmak lâ-büddür. Şâyed orada meşrû' ve muhik mutâlebâtımızın reddolunduğunu görür ve konferansı terke mecbûriyet hissederek bu keyfiyet husamâmızın elinde aleyhimize bir silâh-ı mü'essir olamaz. Telgrafnâmelerinde beyân olunan mutâlebâtın evvelce de bildirilen esbâba ve İstanbul'un vaziyet-i mahsûsasına mebnî kabulü mümkün değildir. Bunlarda ısrâr ile konferansa vakit ü zamânında

iştirâk fırsatı fevt edilirse evvelâ te'mîn-i vahdet olunmamasından dolayı İstanbul ve Boğazların büsbütün hâkimiyet-i Osmaniye'den çıkması, sâniyen Düvel-i İ'tilâfiye'nin Yunanistan'a mu'âvenet-i nakdiye ve askeriye îfâ ve Anadolu'da müşterek bir hareket-i ta'arruziye icrâsına kalkışarak zâten mesâ'ib-i mütevâliye-i harbiyeden adedi pek ziyâde tenâkus etmiş olan Türk unsurunun bir kat daha mahv u perişânîye ma'rûz kalması, sâlisen büyük nisbetde fedâkâarlıklar ihtiyârı mukâbilinde hâricî mu'âvenete ihtiyâc mecbûriyeti hâsıl olarak bi'n-netîce gâye-i emel olan istiklâlin heder edilmesi gibi netâyic-i vahîme tahaddüs eyler. Murahhaslarınızın Dersaâdet'e tesrî'-i hareketi elzemdir.

Fî 1 Şubat sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_17

~ 67-18 ~

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Müte'addid telgraflarımızla vaziyeti tamâmen îzâh etmiş idim. Daha bugünden Yunanlılar Londra'ya dolmaya ve efkâr-ı umûmiyeyi lehlerine celb için zâten mevcûd olan propagandalarını tevsî' ve ihyâya başlamış ve muhâbere ile gâ'ib edecek bir dakîka kalmamıştır. Her nev' mesâ'il-i dâhiliyeden menâfi'-i vataniye ve hamiyet-i milliye nâmına sarf-ı nazarla müşterek da'vâmızın müdâfa'asına me'mûr edeceğimiz murahhasları hemen gönderiniz. Bu telgrafımız cevâbsız kalır ve murahhaslarınızın hemen hareketleri ve esâmîsi bildirilmeyecek olur ise hükûmet da'veti esâs i'tibâriyle kabul etmiş olduğundan bi'z-zarûre münferiden murahhaslarını ta'yîn ve i'zâm edecektir. Zîrâ bu fırsat sondur. Binâen-aleyh da'vânın imkân-ı tedkîki kalmayacaktır. Devleti bu en nâzik zamânda ele geçen fırsattan mahrûm bırakmayacağımızı ümîd ile son def'a olarak hakîkati beyân eder ve yarına kadar cevâb-ı muvâfakatinizi alamaz isem yalnız hareket mecbûriyetinden mütevellid bilumûm mes'ûliyet-i târîhiye ve vicdâniyenin size âid olacağını ifâde eylerim, efendim.

Fî 2 Şubat sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

**

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi

Açık telgraf

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Alemdar vapurunun korsan addiyle tahrîb edileceği Fransa amirali tarafından ifâde edilmiştir. Seyr-i Sefâ'in'in en iyi bir vapurunun zıyâ'dan vikâyesi için teşebbüs edilecek tahlîsiye amelîyyâtına ve vapurun avdetine mümâna'at edilmemesi ricâ olunur.

Fî 2 Şubat sene 1337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_18

~ 67-19 ~

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Londra'da ictimâ' edecek olan konferansa Devlet-i Aliyye'nin dahi da'vet edilmesinden dolayı telâşa düşen Yunânîler aleyhimizdeki propagandalarına bir kat daha germî vermişlerdir. Paris'deki murahhasımızdan aldığımız ma'lûmâta nazaran Fransa'da efkâr-ı umûmiyeyi aleyhimize çevirmek için gûyâ Anadolu'da bir Alman Hey'et-i Askeriyesi mevcûd olduğunu ve harekât ve siyâsetinizin bu hey'etin telkînâtından tevellüd eylediğini Fransız mehâfilinde neşretmekde oldukları gibi Türkiye'deki Hıristiyanların katliâm edilmekde olduğundan bahisle bunların tahlîsi için Papa tarafından bi'l-cümle parlamentolara mürâca'at edildiği de mesmû' olduğu murahhas-ı müşârun-ileyh tarafından ilâveten bildirildiğinden fevkalâde sû'-i te'sîrâtı

mûcib olacak olan işbu şâyi'âtın serî'an tekzîb edilmesi ricâ ve tavsiye olunur.

Fî 5 Şubat sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_19

~ 67-20 ~

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Konferansa te'sîr etmek maksadıyla Şubat'ın yirmi birinde Yunanlıların yetmiş seksen bin kişi ile ta'arruza geçecekleri Hâriciye Nezâreti'nden mevsûkan istihbâr kılınmıştır. Ta'arruzun Karahisar-Eskişehir istikâmetinde olmasına ihtimâl verilir.

Ankara murahhaslarının yalnız olarak konferansa kabul edilemeyeceği buradaki mümessillerin cümle-i ifâdâtındandır.

Fî 8 Şubat sene [1]337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_20

~ 67-21 ~

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs
26439
44

Müsta'celdir

Huzûr-ı Sâmi-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Paris Sulh Konferansı nezdindeki murahhasımız Nâbi Beyefendi'den vârid olan 1 Şubat sene [1]921 târîh ve 93 numaralı telgrafnâmede Fransız nuzzâr-ı sâbıkasından ve parlamento a'zâsından olup Mösyö Briand ile fevkalâde samîmiyeti olan ve İngiltere başvekîlinin tebeddül-i efkârında azîm bir hisse-i fa'âliyeti bulunan Mösyö Franklin Boullion'un müşârun-ileyhin nezdine gelerek Fransız efkâr-ı umûmiyesini rencîde etmemek için Fransızlara karşı Kilikya'da her türlü ta'arruzdan tevakkî olunması lüzûmun-

dan bahsettiği iş'âr kılınmaktadır. Bir müddetden beri Devlet-i Osmaniye hakkındaki hayr-hâhâne neşriyâtıyla Fransız efkâr-ı umûmiyesini lehimize imâleye muvaffak olan Mösyö Franklin Boullion'un bu husûsdaki vesâyâsını nazar-ı dikkate almaya sezâ olduğundan Kilikya'da Fransızlara karşı –bilhâssa konferansın in'ikâd edeceği şu sıralarda– her türlü ta'arruzdan ictinâb edilmesi husûsunun Ankara'ya tavsiye olunması menût-ı re'y-i âlî-i fahîmâneleridir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Cemâziye'l-evvel sene 1339 ve fî 8 Şubat sene 1337

*Hâriciye Nâzırı
bende
Safa*

**

**Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi**

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Fransız efkâr-ı umûmiyesini rencîde etmemek için Kilikya'da ta'arruzdan tevakkî edilmesi hayr-hâhlığında şübhe olmayan bazı Fransız ricâlinin tavsiyesi üzerine Paris murahhasımızdan kemâl-i ehemmiyetle bildirilmiştir.

Fî 8 Şubat sene [1]337

*Sadr-ı a'zam
Tevfik*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_21

~ 67-22 ~

**Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi**

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Londra'dan Dersaâdet İngiliz Mümessilliği'ne gelip şifâhen tebliğ olunan telgrafnâmenin sûreti zîre derc edilmiştir.

Fî 15 Şubat sene [1]337

*Sadr-ı a'zam Vekîli
(İmza)*

Sûret

Ankara hey'etinin arzusuna inkıyâd eylemek maksadıyla Şark Me-sâ'ili Konferansı'nın yevm-i ictimâ'ını te'hîr, İngiltere Hükûmeti için imkân-sızdır. Ankara hey'eti bir mâhiyet ve sıfat-ı husûsiyesi olmayıp Londraca ancak İstanbul hey'etinin bir cüz'ü olarak kabul edilebilecektir. Antalya ve Brindisi tarîkıyla seyâhat etmek keyfiyeti hey'et-i müşârun- ileyhânın işine geliyorsa bu kendine âid bir husûsdur. Ma'a-hâzâ ihtiyâr olunacak tabî'î tarîk İstanbul tarîki gibi görünüyordu.

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_22

~ 67-23 ~

**Bâb-ı Âli
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi**

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Her iki hey'etin müttehiden konferansda isbât-ı vücûd etmediği tak-dîrde konferansın işlerimizle iştigâl etmemesi mukarrer olduğu ve binâberîn tevhd-i hareket taht-ı vücûb ve elzemiyetde bulunduğu sâhib-i salâhiyet bir zât tarafından teblîğ ve ifâde ve konferansda metâlib-i ma'kûle dermiyân eylediğimiz hâlde müsâ'adât-ı azîmeye mazhar olacağımız da menâbi'-i mevsûkadan istihsâl ettiği ma'lûmâta binâen mûma-ileyh tarafından ilâve edildiği Paris Sefîri Nâbi Bey tarafından bildirilmiş ve Yunanlıların Bursa havâlisinde kırk bin kadar asker tahşîd eyledikleri ve Bandırma ve Mudanya'dan süvârî ve piyâde kıta'ât-ı askeriye ve büyük çaplı toplar ihrâc eyledikleri oradan gelen me'mûrînin ifâdelerinden anlaşılmıştır.

Fî 19 Şubat sene [1]337*

*Sadr-ı a'zam Vekîli
(İmza)*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_23

*Metnin orijinalinde [1]317 şeklindedir.

~ 67-24 ~

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

İki yüz altmış mevcûdunda bir çete Kuvâ-yı Milliye nâmı altında Istranca havâlîsinde vürûd etmiştir. Bu kuvvet de diğer bir çete de İğneada'ya sevk olunduğunu ifâde eylemişlerdir. Bu çetelerin buradaki Trakya Cemiyeti'yle münâsebetleri olmadığı anlaşıldı. Bunların Ankara'ya mensûb olup olmadıklarının serî'an iş'âr buyurulması ve eğer oraya mensûb iseler bu hâl Beykoz ve Şile fecâyî'inin Istranca havâlîsinde tekerrürünü mûcib olacağından ve siyâseten mehâzîr-i azîmeyi dâ'î bulunacağından bu teşebbüsten sarf-ı nazar edilmesi mütemennâdır.

Üç dört güne kadar Anadolu'da Yunanlıların ta'arruz edecekleri müstahberdir.

Fî 4 Mayıs sene [1]337

*Sadr-ı a'zam
Tevfik*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_24

~ 67-25 ~

**Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi**

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Londra'dan alınan resmî bir telgrafda Lord Curzon'un kâtibinin ifâdâtına atfen bildirildiğine göre İngiltere Hükûmeti ve tebe'asına karşı Ankaraca ittihâz olunan hatt-ı hareket pek fenâ bir te'sîr hâsıl etmektedir. İngiliz gemilerinin Osmanlı limanlarına yanaştırılmaması Ankara matbû'âtının İngiltere aleyhinde muhakkirâne bir lisân isti'mâl etmesi husûsuyla Londra Mukâvelenâmesi'ne rağmen üserânın adem-i i'âdesi efkâr-ı umûmiyeyi iğzâb etmekte olduğu ve Türkiye lehinde inkişâf etmekte olan İngiltere siyâsetinin tebeddülünü mûcib olacağı bildirilmektedir. İngiliz gazeteleri bunlardan câlib-i endîşe olacak bir tarzda bahsetmekte ve şimdiki kadar gösterilen bî-terâflığı terk ile Yunanistan'a askerî ve mâlî mu'âvenet lüzûmu hakkında beyânâtda bulunmaktadır. Diğer taraftan da mevsûkiyeti henüz tahakkuk etmeyen bir rivâyete göre Anadolu sevâhilinin Hükûmât-ı

İ'tilâfiyece abluka edilmesi mes'elesi de mevzû'-ı bahs olmaktadır. Siyâsetinizin avâkıb-ı elîme husûlüne sebebiyet vermeyecek tarzda lüzûm-ı icrâsına âid kanâ'atimizi beyâna müsâra'at ederiz.

Fî 7 Haziran sene [1]337

*Sadr-ı a'zam
Tevfik*

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_25

~ 67-26 ~

**Harbiye Nezâreti
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye
Şu'be: 1
Numara: 999**

Mühimdir

Makâm-ı Sâmi-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Şile'de bulunan irtibât zâbitliğinden merkez kumandanlığına mevrûd ve mündericâtı ehemmiyeti ha'iz rapor sûreti melfûfen takdîm-i huzûr-ı fahîmâneleri kılındı. Ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i veliy-yü'l-emrindir.

Fî 7 Haziran sene [1]337 / Fî 29 Ramazan sene [1]339

*Harbiye Nâzırı
Ziyaeddin*

**

**Harbiye Nezâreti
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Dâiresi
Şu'be: 1
Mahreci: Şile
Keşide Târîhi: 6 Haziran [13]37
Vürû[du] Târîhi: 7 Haziran sene [13]37
Saat: 9.30 evvel**

Sûret

Dersâdet Merkez Kumandanlığı'na

Bugün gelen İngiliz generali buradaki İngiliz bölüğünün Kuvâ-yı Milliye'den gelecek bir ta'arruza karşı aldığı müdâfa'a tertîbâtını teftîş etmiştir. Telgraf müfrezesi İstanbul'a i'âde edilecektir. Jandarmanın vaziyeti

idâre edilmeğe muhtâc nâzik bir şekil alacaktır. İngiliz generali; kaymakam, jandarma kumandanı ve beni çağırarak kazâda âsâyişin te'sîsi Türk idâresi-nin avdetinin şâyân-ı takdîr netâyicinden olduğunu beyân etdikden sonra asıl maksada gelerek Kandıra'daki Kuvâ-yı Milliye ahvâli hakkında ma'lûmât istemiş ve resmen te'eyyüd etmiş ma'lûmât olmayıp mesmû'âtın da şâyân-ı ehemmiyet olmadığı arzedilmiştir. Bunun üzerine general Kuvâ-yı Milliye'nin İngilizleri kuvvetsiz zannetdiğini ve Rusya ve Afganistan ile ittifâk ettiğini ve mukâbeleten İngiliz üserâsını serbest bırakmayıp hapis ve bir Hintlinin i'dâmının işitildiğini ve bu hâl karşısında İngilizlerin bîgâne kalamayarak Kuvâ-yı Milliye'nin maksad-ı hakîkîsini anlamak için Kandıra civârına bir İngiliz müfrezesi gönderildiğini ve bunlara ateş açıldığı takdîrde bunun bir vesile-i harb olacağını beyân etmiştir. Kendilerine Kandıra'nın bî- taraf mıntıka hâricinde bulunduğu ve Yunan kıtâli üzerine silâhlanan ahâlinin berây-ı muhâfaza gelen Kuvâ-yı Milliye'nin bir sû'-i tefekkürle ateş etmeleri muhtemel bulunduğu ve berây-ı ihtiyât hareketden evvel haber verilmesinin muvâfık olacağı söylenmiştir.

General cevâben İngilizlerin kat'iyen harbe tarafdâr olmadıklarını fakat ta'arruza ma'rûz kaldıkları hâlde harbin gayr-i kâbil-i ictinâb olacağını söyledi. Bî- taraf mıntıka hâricine bilâ- haber gidecek müfrezesinin Kuvâ-yı Milliye tarafından sûret-i istikbâli azîm olduğu kadar ehemmiyetli bir netîceyi dâ'î olacağından kemâl-i ehemmiyetle ma'rûzdur.

Kandıra muhâberât kabul etmeyip general müfreze hakkında serdedilen mehâzîri mâ-fevkine bildireceğini söyledi.

*Türk İnzibât Zâbiti Topçu Mülâzımı
Cemaleddin*

**

Bâb-ı Âlî
Sadâret-i Uzmâ
Mektûbî Kalemi

Şifre

Ankara'da Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne

Evvelki günkü telgrafnâmeye zeyldir:

Şile'den alınıp sûreti Harbiye Nezâreti'nden gönderilen raporda oradaki İngiliz bölüğünün Kuvâ-yı Milliye'den gelecek ta'arruza karşı aldığı müdâfa'a tertîbâtını teftîş için vürûd eden bir İngiliz generalinin Kuvâ-yı Milliye'nin İngilizleri kuvvetsiz zannederek Rusya ve Afganistan ile ittifâk

ettiğini ve İngiliz üserâsı serbest bırakılmayıp hapis ve bir Hindli'nin i'dâm edildiği ve şu hâle İngilizler bîgâne kalamayarak Kuvâ-yı Milliye'nin maksad-ı hakîkisini anlamak için Kandıra civârına bir İngiliz müfrezesi gönderildiğini ve şâyed bunlara ateş açılacak olursa bunun vesîle-i harb olacağını ve İngilizler kat'iyen harbe tarafdâr değil iseler de ta'arruz edildiği takdîrde harbin gayr-i kâbil-i ictinâb bulunduğunu ifade eylediği beyân olunmuştur. O yolda ta'arruz vukû'u bugünlerde zâten aleyhimize inkılâb eden Avrupa siyâsetinin hakkımızda büsbütün iştidâdıyla İngiltere'nin harbe iştirâki gibi avâkıb-ı vahîme tevli'd edeceği cihetle vesîle-i harb ittihâz edilebilecek harekât-ı ta'arruz-kârânedan kat'iyen mücânebet ve i'tidâl ü ihtiyâta kemâl derece ri'âyet olunması lüzûmunu menfa'ât-i memleket nâmına ehemmiyetle iş'âra ibtidâr ederim, efendim.

Fî 10 Haziran sene 1337

Sadr-ı a'zam
Tevfik

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_26

~ 67-27 ~

Taraf-ı Sadâret'den 17 Teşrîn-i Evvel sene [1]338 târihiyle
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne yazılan telgrafnâme sûreti

Bi-avnihî te'âla ihrâz olunan muzafferiyet ba'd-ezîn İstanbul ve Ankara arasında tahaddüs etmiş olan ihtilâf ve ikiliği kaldırmış ve vahdet-i milliyemizi te'mîn etmiş olup ancak Düvel-i Müttefika ile aramızda musâlaha henüz akdedilmemiş olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde karîben in'ikâdı der-kâr bulunan Sulh Konferansı'na sâbıkı vechile her iki tarafın da'vet edileceği ma'lûm bulunduğuna mebnî selâmet-i milliyemize müte'allik mevâdd-ı mühimmenin evvelce beynimizde müzâkere ve tesbîti zımında istihzârâtda bulunularak mezkûr konferansda müttehiden hukûk-ı milletin müdâfa'asına sarf-ı mesâ'î edilmesi nezd-i âlîlerinde dahi rehîn-i tasvîb olacağına kanâ'at-ı kâmilem bulunduğundan ol bâbda sırf senâverleriyle görüşüp anlaşmak üzere ahvâle vâkıf ve emniyetinizi hâiz bir zâtın buraya gâyet mahremâne ta'lîmatı hâmilen ve sür'at-i mümkün ile i'zâmı mütemennâdır, efendim.

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_28

~ 67-28 ~

Meclis-i Vükelâ
Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtname
29 Teşrîn-i Evvel sene [1]338

Teblîğ olunan devâir: Riyâset-i müşârun-ileyhâya teblîğ olunmuştur.

Âtîde muharrer telgrafnâmenin taraf-ı Sadâret'den Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyâseti'ne keşîdesi beynimizde karârgîr olmuştur.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesi'ne

Konferansa Bâb-ı Âlî de Büyük Millet Meclisi de da'vet olundu. Bâb-ı Âlî'nin adem-i icâbeti devletin altı asrı mütecâviz zamândan beri mü'esses ve mahfûz olan bütün âlem-i İslâm'ın alâkadâr olduğu hüviyet-i târîhiyesini mahkûm-ı indirâs etmek, Büyük Millet Meclisi'nin adem-i icâbeti ise cihânın müştâk ve muntazır olduğu sulhu akîm bırakmaktır. Bu mühim mes'ûliyetleri bi't-tâb' ne Bâb-ı Âlî ne Büyük Millet Meclisi kabul ve tahammül eder. Zâten Bâb-ı Âlî ile Büyük Millet Meclisi arasında hakîkî bir ikilik mutasavver olmadığı ve her türlü ısrâr ve tazyîke karşı Sevr Mu'âhedesi'nin adem-i tasdîkinde mukâvemet ve tesâdüf olunan müşkilât-ı azîmenin iktihâmıyla umûr-ı idârenin tedvîri ve işgâlin taklîl-i te'sîri husûsunda bezl-i makderet ve bu miyânda muvaffakiyât-ı vâkî'anın husûlüne bi-kaderi'l-imbân hizmet eden hey'etimiz hakîmiyet-i milliyeyi tahkîm ve tevsîk sûretiyle vahdet-i idâreyi te'mîn için müzâkereye de hazır olduğu hâlde mesâ'î-i harbiyenin bir sulh-ı nâfi' ile semerât-ı siyâsiyesini iktitâf hengâmında mücâhidîn-i milletden ayrı kalmayı ve bu sebeble bi'l-ittihâd istihsâli mümkün olan menâfi'-i âliye-i vatandan cüz'-i lâ-yetecezzâsını bile ifâteyi aslâ tecvîz etmez. Ayrılık şöyle dursun en ufak bir muhâlefeti dahi revâ görmez. Hattâ pây-ı a'dâyı kât' ve levs-i istîlâyı izâle yolunda seyfen mesâ'î-i cânsiperâne ve Hüdâ-pesendânede bulunanları nefislerine tercîh eyler. Binâen-aleyh adem-i i'tilâf sebebiyle devlet ve milletin başına ma'âzallâhi te'âlâ bir musîbet-i uz mâ getirmek ve mu'âvenet-i mâddiye ve müzâheret-i ma'neviyelerine nâ'il olduğumuz âlem-i İslâm'ı müte'ellim etmekden ise menâfi'-i âliye-i vatan uğrunda te'mîn-i vahdet evvelce vâcib ise bugün farz olmuştur. Şu hâlde hem istikbâl-i memleket hem müdâfa'a-i hukûk-ı vatan hakkında müzâkerede bulunulmak üzere Büyük Millet

Meclisince ta'yîn olunacak bir zâtın ta'lîmât-ı mahsûsa ile hemen gönderilmesi hâssaten temennî ve bu şık tensîb buyurulmadığı hâlde hey'etimizden Ziya Paşa hazretlerinin oraya gönderileceği beyân ve cevâbının telgrafla bildirilmesi niyâz olunur.

(*Meclis-i Vükelâ a'zâlarının imzaları*)

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_29

~ 67-29 ~

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesi'ne

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin son celselerinden birinde taraf-ı âlîlerinden vukû' bulup evrâk-ı havâdisde görülen beyânât-ı aliyyelerinde taraf-ı senâverîden 17 Teşrîn-i Evvel sene [1]338 târîhiyle çekilen telgrafnâmeye bi'l-vâsita cevâb i'tâ buyurulduğu hâlde taraf-ı hulûsverîden ikinci bir telgrafnâmenin daha keşide edilmiş olduğu zikr u ityân kılınmış ise de ne böyle bir telgrafnâme-i cevâbîleri vürûd etmiş ne de me'âli ve muhteviyâtına dâir hiçbir taraftan şifâhen olsun bir gûnâ teblîğ ve ifâde vâki' olmamıştır. Hakikat-i hâlin iblâğını vecîbeden addeylerim, efendim.

Fî 4 Teşrîn-i Sâni sene [1]338

BOA, BEO. SYS, 34-64/IV-2_30

~ 67-30 ~

Akşam, 5 Teşrîn-i Sâni 1338

Tevfik Paşa Mes'elesi

Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından gönderilen telgraf niçin Tevfik Paşa'ya verilmedi?

Bugünkü bazı gazeteler, Sadr-ı sâbık Tevfik Paşa tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyâseti'ne hitâben çekilen bir telgraf neşrediyorlar. Tevfik Paşa bu telgrafında, Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından gönderilen cevâbî telgrafa ancak gazetelerden muttali' olduğunu ve İstanbul'daki mutavassıt zâtın bu cevâbı kendisine teblîğ etmemiş olduğunu ve etmiş olsaydı Bâb-ı Âlî'den ikinci bir telgraf çekilmesine lüzûm kalmamış olacağı bildiriliyor.

İstanbul'daki mutavassıt makâm nezdinde bu mes'ele hakkında istîzâhda bulunduk. Çıkan netîce şudur:

"Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından gönderilen telgrafnâmede bunun Tevfik Paşa'ya verileceğine, yâhud müfâdının ifhâm edileceğine dâir bir kayd yokdu. Esâsen Büyük Millet Meclisi Hükûmeti İstanbul'da bir hükûmetin veya bir hey'et-i resmiyenin mevcûdiyetini tanımadığı için Sadr-ı a'zam Tevfik Paşa'ya verilmek üzere bir telgraf gönderilmesine bi't-tab' imkân yokdu.

Mustafa Kemal Paşa hazretleri tarafından gönderilen bu telgrafnâme olsa olsa, buradaki makâma bir veche-i istikâmet ta'yîn ediyordu ve bu makâm[dan] müte'addid def'alar bu istikâmet dâhilinde Tevfik Paşa'ya ve Bâb-ı Âlî mehâfiline gayr-i resmî sûrette telkînâtda bulunulmuşdur. Hattâ son günlerde Tevfik Paşa'ya bir günde üç-dört def'a bi'l-vâsıta mürâca'atda bulunarak Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin telgrafnâmeleri ve esâsen evvelden beri herkesce ma'lûm istikâmet dâhilinde hareket etmelerini iltimâs etdik. Ne Millet Meclisi Hükûmeti ne de biz, İstanbul'da bir hükûmet tanımadığımız için ne bir telgraf tebliğ edebilirdik, ne de bir telgrafın müfâdını resmen ifhâm edebilirdik. Tekrâr edelim ki bahsedilen telgraf Tevfik Paşa'ya verilmek veya aynen ifhâm edilmek için değildi. Mes'ele bundan ibâretdir, tarafımızdan bir ihmâl veya sû'-i tefehhüm yokdur".

**

Akşam, 5 Teşrîn-i Sâni 1338

*Tevfik Paşa'nın konağındaki tahkîkâtımız
İsti'fâ dün verildi ve hemen kabul edildi.*

Tevfik Paşa, dün akşam isti'fâsını makâm-ı Hilâfet'e tevdî' etmiş, bilâhire Ayaspaşa'daki konaklarına dönmüşdür.

İsti'fânın kabul edilip edilmediğini konaklarından soran muharririmize müşârun-ileyhin mahdûmu Ali Nuri Bey isti'fânın kabul edildiğini ve devâ'irin tesellümüne kadar vekâleten umûr-ı idârenin rü'yet edilmesi müşârun-ileyhe tebliğ edildiğini söylemiştir.

Muharririmiz Ali Nuri Bey'e, Re'fet Paşa hazretlerinin dünden i'tibâren İstanbul idâresine başladıklarını söylemiş, bunun üzerine: "Pekâlâ, o hâlde vekâlete hâcet kalmamıştır" cevâbı verilmiştir.

Muharririmiz ferâgat mes'elesinin doğru olup olmadığını sormuş, bunun henüz esâsı olmadığı anlaşılmıştır.

BOA, BEO. SYS, 34-64/I_18

~ 67-31 ~

Devlet-i Osmaniye
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüriyet-i Umûmiyesi
Mahrec: Ankara
Târîh: Fî 7 Teşrîn-i Sâni sene [13]38
Numara: 2272

Tevfik Paşa Hazretleri'ne

Telgrafnâme-i devletlerini hürmetle aldım. 17 Teşrîn-i Evvel sene [13]38 târîhiyle keşîde buyurulan telgrafnâmeye verdiğim cevâbın vâsıl-ı ittilâ'-ı sâmilere olmadığına müte'essifim. Bu husûsda tahkîkât icrâ etmeği gerek hakîkate gerek zât-ı âsafânelerine karşı borçlu olduğum ri'âyet ve hürmet iktizâsından addederim. Bu vesîle ile ta'zîmât-ı mahsûsamın kabulünü ricâ ederim, efendim.

Fî 7 Teşrîn-i Sâni sene [13]38

Büyük Millet Meclisi Reîsi
Başkumandan
Mustafa Kemal

BOA, BEO. SYS, 34-64/I_16

~ 68 ~

Osmanlı İmparatorluğu Büyükelçiliği
Roma, 6 Ocak 1921
Nu: 215/153'e ektir.

Il Tempo gazetesine 4 Ocak tarihiyle İzmir'den sunulan telgraf

Maslahatgüzâr Ferruh Bey'den
Hâriciye Nâzırı Safa Bey'e

Yunan harekât merkezine ulaşan haberlere göre Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'daki, bilhassa İzmir'deki Yunan cephesine yeni bir taarruza geçmeye hazırdır. Diğer haberlere göre, İzzet Paşa misyonunun Ankara'ya gelişinden sonra Kemal Hükûmeti Moskova'ya, Bolşevik Hükûmeti ile ilişkileri daha da sıklaştırmak amacıyla özel bir heyet göndermiştir. Ankara Hükûmeti mükemmel bir şekilde yapılanmaktadır. Ankara'da bir üniversite kurdu ve toplam 300.000 Türk lirası değerinde millî pullar bastı. Taşköprü'de yeni bir hastane yapıldı.

BOA, HR. SYS, 2607/8_8

~ 69 ~

Osmanlı İmparatorluğu Elçiliği
Lahey, 8 Şubat 1921
Nu: 7200/24
Ek: 2

Basın Bülteni

Hâriciye Nâzırı Safa Bey'e

Sayın Bakan,

Nieuwe Rotterdamsche Courant gazetesinin Balkan muhabiri Van Cruyfun, ülkemizin iç durumu hakkında gazetesine gönderdiği iki yazının Fransızca tercümelerini ekli olarak zât-ı âlînize sunmakla şeref duyuyorum. En derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

(İmza)

**

Nieuwe Rotterdamsche Courant
5 Şubat 1921, akşam

KEMALİSTAN

Balkan muhabiri, bu başlık altında Kemalist Hükûmet'in durumunu ayrıntılarıyla inceleyen bir yazı yayınlıyor. Milliyetçi hareketin bütün Türkler nezdinde büyük bir halk sevgisi kazandığının ispatı, milliyetçiler tarafından işgal edilen toprakların Kemalistan olarak adlandırılmasının oybirliğiyle kabul edilmesidir. İstanbul'daki sansür Türk basınında bunun kullanılmasına izin verse, bu Mustafa Kemal ile bir anlaşmaya varmayı istemek arzusunun bir işareti olarak düşünülebilir.

"Bu arada Kemalistan Hükûmeti, kararlı ve metodik bir şekilde maliye, adalet, eğitim ve orduyu yapılandırmaya devam ediyor, ülkenin iç yönetimini sağlam temeller üzerine kuruyor ve âcil bayındırlık çalışmalarını ifa ediyor. Oysa Bâb-ı Âlî durmaksızın âcil para ihtiyacı ile mücadele ederken, milliyetçi hareket zengin bir kaynak elde ediyor. Bu paralar nereden geliyor? Resmen bu bilinmiyor" diye muhabir cevaplandırıyor. Moskova'nın yardımı dışında, milliyetçilerin diğer güçlerden malî yardım ve malzeme sağladığı genel olarak kabul görüyor. Örneğin savaş araç ve gereçleri, hammadde ve inşaat malzemesi Amerikan kaynağından İtalyan gemilerle Kemalist limanlara taşınıyor. Ankara ile Moskova arasındaki ilişkiler iyi olmasına rağmen

Batı basınında, milliyetçiler ile Bolşevikler arasında Kafkasya konusunda ciddi bir ihtilâfın mevcudiyetiyle ilgili rivayetler yer alıyor. Savaş bittikten sonra, Ankara ile Moskova arasında bu toprakların durumu ve nüfuz bölgelerinin paylaşımı konusunda tam bir mutabakata varıldığı gözleniyor. Sovyet Rusyası Azerbaycan, Kars ve çevresi gibi tam Müslüman olan toprakları serbestçe Ankara Hükûmeti'ne bırakmakta; Bakü petroleri için özel bir anlaşma yapmakta. Buna mukabil Milliyetçi Türkiye Kafkasya'nın geri kalan yerlerinde, Ermenistan ve Gürcistan'da Sovyetleri serbest bırakmaktadır.

Kemalistan'da her makam ne önemde olursa olsun Moskova'nın bir temsilcisi ile destekleniyor. Yüksek komiserler bu durumdan endişe duyup Bâb-ı Âlî'nin dikkatini çekmekten geri kalmadılar. Sadrazam Tevfik Paşa, bu vesile ile basma kalıp bir cevapta bulundu: Türk İmparatorluğu'nda ve Doğu'da asayiş ve barışı tekrar tesis etmek için tek yol Bâb-ı Âlî'ye göre, Ankara Hükûmeti'nin şartlarını kabul etmektir. Kendisi ve hükûmeti başka çare görmemekte, şayet belli başlı müttefiklerin kendisine olan güveni kaybolduysa, çekilmeye hazır olduğunu bildirmektedir. Yüksek komiserler, yeni bir kabine beraberinde daha büyük tehlikeler getireceğinden, Tevfik Paşa'yı uzaklaştırmaktan çekinmektedirler. Bununla beraber, olayların gidiş şeklinden memnun olmaktan uzak olup Bâb-ı Âlî heyetinin Ankara'da uzun süre kalması endişelerini dağıtacak mahiyette değildi. Özel haberlere inanılırsa, İzzet Paşa heyeti, Ankara Parlamentosu'nun Anadolu'nun Yunan birliklerinin tahliyesi ile ilgili kararını bekliyordu.

Böylece muhabir, "Konstantinist" Yunanistan tarafından kabul edilen duruma değiniyor: "Yunanistan, "Üç Büyükler"ın Paris toplantısı için tespit edilen tarihten bir hafta önce bir taarruzu başlatmayla ilgili duyguları konusunda İttifak'ı ikna etmek istiyordu. Yunanlıları otuz kilometre kadar ilerlemeye bırakan milliyetçi birlikler, onlara utanç verici bir mağlubiyet tattırdılar ve kaçmakta olan Yunanlıların terkettikleri toprakları derhal ele geçirip 4.000'in üzerinde esir almışlardır. Kimse askerî operasyonların gerçek vechesini saklamaya gayret eden Yunan bildiriyle ikna olmadı. Kaldı ki, bütün bunlar İstanbul yakınında cereyan ettiğinden gerçek çok çabuk ortaya çıkıyor".

"Türk basınında bu durumun sevinci herkesçe paylaşıldığından başkent halkının tamamının milliyetçi olduğunun açıkça ortaya çıktığının dikkat çekici olduğunu" kaydeden muhabir, Yunanistan'ın küçük düşürüldüğüne yer veren bu sevinç gösterilerine Yunan komiserlerin şikâyetlerine kadar hiçbir sınırlama getirmeyen Müttefik sansürünün bu davranışının da aynı şekilde dikkat çekici olduğunu belirtmektedir.

Hollandalı muhabir, yazısını "çok çabuk meydana gelen bu başarısızlığın Yunanistan için ne kadar üzücü olduğu"nu belirterek ve Yunanistan'ın, başlıca Müttefikler'in isteklerini Yakındoğu'daki başkaldıran mağluplara kabul ettiremeyeceği hususu şimdi apaçık bir şekilde ortaya çıktığını vurgulayarak bitiriyor. Bunlar Yunanistan'ın kuvvet ve imkânlarını artırdılar. Böylece bu konuda Sevr ve Neuilly Antlaşmaları'nda Yunanistan'ı bu derece destekleyen Müttefik güçlerin gerekçelerinin artık mevcut olmadığına ortaya çıktığı sık sık duyuluyor. Boğaziçi'ndeki İttifak çevrelerinde Sevr ve Neuilly Antlaşmaları'nın bu doğrultuda değiştirileceği gözlenmektedir.

Böylece Ankara'da Bâb-ı Âlî Heyeti'ne kesin bir cevap verilmeden önce bu durum beklenilmektedir.

**

İstanbul ve Ankara

Nieuwe Rotterdamsche Courant'ın Balkan muhabiri 12 Ocak sayısında, Bâb-ı Âlî ile Mustafa Kemal'in temsilcileri arasında cereyan eden görüşmeler hakkında bir yazı yayınlıyor. Muhabir, oradan İstanbul'a gelen haberlerin, maalesef çok nadir ve gayr-i resmî olduğunu belirtiyor. İstanbul ve Ankara arasındaki iletişim, gittikçe etkisi ve gücü artan Moskova tarafından alınan ciddi önlemler sonucu çok engellenmektedir. Muhabir, Müttefik polisinin kontrolüne rağmen "kızıl" temsilcilerin Anadolu'dan İstanbul'a daimî gidiş gelişlerini vurguluyor. Bolşevik Rusya'nın niyetinin, İngiltere'nin Doğu'daki gücüne ölümcül darbe indirmek olduğu ortaya çıkıyor ve İngiltere'nin temsilcileri bundan ciddi bir şekilde endişe ediyorlar.

Hollandalı muhabir sözlerinin devamında: "Başarılı olması durumunda Türklerin, savaş öncesi eski Osmanlı İmparatorluğu'nun tartışmasız sahipleri olarak yeniden kabul edileceklerini, Karadeniz kıyısında bulunmayan devletlere Boğazlar'ı kapatmak söz konusu olduğunda bile, gerekli veya istenilebilecek her türlü yardımın her zaman sağlanabileceğine Moskova'nın teminat verdiğini" ifade etmektedir. Bu sebeple, Saray'da ve Bâb-ı Âlî'de Rus önerileri hakkında son derece rezerve bir tutum alınması tabî oluyor.

Ankara'dan gelen özel haberlerden kesin bilgi çıkarmak güçtür. Bununla beraber, Bâb-ı Âlî'nin şartlarının Ankara Parlamentosu tarafından çok ciddi olarak incelendiği hiç şüphe götürmemektedir.

Tahminen, Moskova'nın kışkırtmasıyla Kemalist iktidar herhangi bir hususta vaadde bulunmadan önce, Yunan birliklerinin Osmanlı Devleti'nden talep ettiği topraklardan gecikmeksizin çekilmesini istiyor. Keza Türkiye'nin yeni sınırları içerisinde Müttefik işgali altında bulunan topraklardan Fransız birliklerinin de aynı şekilde tahliyesini talep ediyor. Bağımsız Ermenistan,

Brest-Litowsk antlaşmasının çizdiği sınırlardan dışarı çıkamayacak ve nihayet Osmanlı İmparatorluğu, doğrudan doğruya Sultan'ın idaresine bırakılan toprakların genişliği ve sahillerin uzunluğu ile orantılı olarak ordu ve donanma bulunduracaktır. Görüşmelerin bu kadar uzamasının sebeplerinden birisi, Yunanistan'da 180 derecelik bir dönüşün olduğu ve Kral Konstantin'in Atina'ya geri dönüşü durumunda, şimdilik Yunanlıların Anadolu'da ne yapacaklarının bilinmemesi sebebiyle tarafların bekleme isteğinde olmalarıdır.

Bu konuda genel görüş, Kral Konstantin'in şimdilik kendisine iyi gözle bakmayan güçlerin, bilhassa Fransa ve İngiltere'nin itimadını tekrar kazanmaya gayret edeceğidir. Birliklerini Trakya ve Anadolu'dan geri çekmeyecek, ancak İngiltere ve Fransa için milliyetçileri en kısa zamanda bitirmenin son derece önemli olduğunu bilerek Kemalistlere yeni bir saldırı başlatacaktır. Bu bakımdan, Londra ve Paris'in, Yunan Hükûmeti nezdinde birliklerini Anadolu ve Trakya'dan çekmesi için fazla bir girişimde bulunmayacağı tahmin ediliyor. Büyük güçlerin baskısı karşısında gerileyen Kral Konstantin ve Yunanistan'daki yeni rejim, herhangi bir eleştiriye muhtaç olmayacaktır.

Olayların ne şekilde gelişeceğinden emin olan Ankara ve İstanbul işleri sürüncemede bırakmaktadırlar. Bununla beraber İstanbul'da, Ankara'da olup bitenden daha iyi haberdar olmak arzu ediliyor, gerek Saray'da gerek Bâb-ı Âlî'de Moskova'nın nüfuzunun Türk çevrelerinde gittikçe hakim olacağından endişe ediliyordu.

BOA, HR. SYS, 2608/1_20-25

~ 70 ~

Bâb-ı Âlî
Hâriciye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs

*Fransa Fevkalâde Komiseri General Perle tarafından
Hâriciye Nâzırı Safa Beyefendi Hazretleri'ne irsâl edilen 13 Mart
sene [1]921 târîhli ve "gâyet müsta'cel" işâretli mektûbun tercümesidir.*

Kilikya cebhesinde muhâsamâta derhâl hitâm verilmek üzere Fransa Cumhûriyeti murahhaslarıyla General Mustafa Kemal Paşa murahhasları arasında 11 Mart'da bir İ'tilâfnâme akdedildiğini zât-ı devletlerine kemâl-i memnûniyetle beyân eylerim. İ'tilâfnâme şerâ'iti gerek Ankara'ya gerek tarafıma oldukça uzun telgraflarla tebliğ olunmuşdur. İşbu telgrafnâmeler

kâmilten hallolunur olunmaz şerâ'it-i mezbûreyi zât-ı devletlerine bildirmekle kesb-i şeref edeceğim. Memleketlerimiz beynindeki münâsebât-ı tabî'iyeye ve an'aneviyenin tekrâr te'essüsüne doğru ehemmiyetli bir hatve teşkîl eden mezkûr İ'tilâfnâme'nin akdi bence ve Fransa Hükûmetince mûcib-i bahtiyârîdir.

Hükûmet-i Seniyye'nin dahi bu hissiyâta iştirâk edeceğinden şübhe eylemediğimi beyân ile ihtirâmât-ı fâ'ikamın kabulünü ricâ ederim.

BOA, HR. SYS, 2399/7_15

~ 71 ~

Lahey, Nu: 7302/71'e Ek

*Kemal'in Küçük Paris'i
İkametgâhlarına Varış*

G. Nypels'in *Allgemein Handelsblatt* (28 ve 30 Nisan 1921, akşam) gazetesinde, yukarıdaki başlıklar altında iki yeni mektup yayınladı. Bunların ilki her şeyden önce, Ankara'nın Kemalistler tarafından bir Küçük Paris'e dönüştürüldüğü hakkında bir Fransız gazetesinde çıkan haberi düzeltmeyi amaçlıyor. Hiçbir şey bu kadar yanlış ve acımasız olamaz! Eski şehrin üçte ikisi büyük bir yangınla yıkılmış ve geriye kalanlar da acınacak durumda. Çok acil olan konut eksikliğine çözüm bulmak için hiçbir şey yapılmadı. Nypels bunun üzücü sakıncalarını hissediyor: "Yabancı gazeteciler gibi, nadir ve olağandışı misafirleri yerleştirmek için ne penceresi, ne kapısı tam olan, bir battaniye ile kapatılan pencereden ve kapıdaki deliklerden yağmur ve kar'ın sızdığı oranın güzel iklimini her sabâh yatakta hissedebilen Deveci Hanı'ndan daha iyi bir şey bulunmuyor". Mevcut insan kadar, yatak ve şilte bulunan odada asla yalnız uyuyamazsınız ve bir otelin sobasının etrafında, maharetle ve sabırla, çamaşır ve elbiselerinizden tifüs propagandacılarını yok etmekle meşgul olursunuz.

Nypels, ancak ülkenin önde gelen şahsiyetlerinin çok sık olarak nasıl ikamet ettiklerini gördükten sonra, çok şikâyet edilemeyeceğini ilâve ederek Ankara'ya on kilometre mesafede bir çiftlikte ikamet eden İçişleri eski Bakanı Doktor Adnan Bey'in, iki dostu Eğitim Bakanı Hamdullah Subhi ve Dışişleri memurlarından Hikmet Bey ile evini paylaştığını ve Dışişleri Bakanı Muhtar Bey'in, Ankara'da inanılmaz derecede lüks olan Yahudi mahallesinde bir odada tek başına kalmasını örnek olarak gösteriyor.

Nypels bu durumu, sadece Ankara'nın bir küçük Paris ile müştereklerinin ne kadar az olduğunu göstermek için değil, kendisine göre konunun siyasî yönden ilgi çekiciliğini belirtmek için uzun uzun tasvir ediyor. Filhakika, hayran olunan Boğaziçi'ne alışmış, iyi yaşayan, iyi yemesini bilen, ince zevkli, en güzel alkollü içkilerin büyük meraklıları olan, nihayet başkentin sunduğu birçok zevklere alışkın bu insanlar, bütün bu yoksulluk ve mahrumiyetlere katlanmaya muktedir olabilecek midirler? diye soruyor.

Nypels, hükûmetin nasıl yerleşik düzende olduğuna ayrıntılarıyla değiniyor. Birçok bakanlık ve büroların zaten fazla yere ihtiyacı yok. (Dışişleri Bakanlığı'nın tamamı Sâmi Bey'in gelişinden önce on civarında memurdan oluşuyordu.) Bu sebeple tamamı eski vali konağına yerleştirilmişti.

Şehirden belli bir mesafede bulunan genel karargâh, bir tepe üzerinde bulunan Ziraat Mektebi lokallerini kullanıyor. Bu konuda Nypels, çok iyi gözükken ve çok iyi tanınan bu yere saldırmak tehlikesini göze alamayıp Türk askerini isyana davet eden bildirimleri düşman hatları üzerine bırakmayı tercih eden Yunan havacılarının büyük ihtiyatla davranmaları ile alay ediyor. "İşte yarı ilahların ve dev adamların tedbirli davranışları!" diye vurguluyor. Sayıları iki milyona erişen böyle müdebbir bir halk ile, sabırlı ve hoşgörülü, fakat savaşmak gerektiğinde büyük cesaret sahibi Türk'ün zararına büyük bir ülkenin fethedilemeyeceğini hesaba katmak istememişlerdi. Zira, Avrupa Yunanistan'ında dahi kolayca tutunamayacaklar. Filhakika Yunanlı, dinî hoşgörüsü sayesinde Türk'ün asırlar boyu yapabildiğini, asla yapamayacak: Yahudiler ve her türlü Hıristiyan dinleri üzerinde kanlı dinî çatışmalar olmadan hüküm sürmek. Örneğin, Yahudiler asla Türk'ten şikâyet etmediler. İspanya'dan kovulduklarından beri yüzbinlerce Yahudi, Selanik'te barış içinde yaşıyorlardı. Yunanlılar oraya hakim olduktan sonra, papazların tahrikleriyle kan akıttılar. Bu fanatik beylerle barışçı bir giriş, mutlak olarak imkânsız bir şey. İzmir'deki bir vatandaşımın son zamanlarda bana anlattığı bir örneği vereceğim. Bu şehrin yakınlarındaki bir köyde, Şefdikeni'nde bu adamın ailesi asırlardır oturuyordu. Son zamânlarda oraya bir Bulgar da oturmaya geliyor. Netice itibarıyla bir Ortodoks, fakat 1870'te Yunan Ortodoks Patrikliği'nden ayrılma üstün anlayışını gösteren Bağımsız Bulgar Kilisesi'ne bağlı biridir. Aksi takdirde Yunanlılar, şimdi Bulgaristan'ın da Yunanistan'a ait olduğunu ileri süreceklerdi. Şayet Türkler de kurnaz davranıp özel bir patriklik ile bir Türk Ortodoks kilisesi kursalardı, Yunanistan Adalar'da, Anadolu'da veya İstanbul üzerinde asla hak iddia edemeyecekti. Papazın gözlerinde bu Ortodoks Bulgar, köy için korkunç bir tehlike idi. Pazar sabahı âyininde, bu tehlikeye karşı vaiz de değindi. Böyle benzer bir şey Anadolu Yunanistan'ında asla hoşgörü ile karşılanmazdı. Aynı günün

akşamı aynı Bulgar, sırtından bıçaklandı ve köy bu kâfirden tekrar temizlenmiş oldu".

Nypels'e göre, diğer resmî binalardan sadece Parlamento, Avrupa'da bir taşra şehrindeki küçük bir sergi lokaline benziyor. Bu onun için bir hayal sükutu idi.

Hollandalı gazeteciye en çok dokunan, küçük bir resmî geçit birliği dışında Kemalist ordunun sefil elbiseler ve daha da sefil silahlarla mücehhez olmasıydı. Hiçbir şeyleri eksik olmayan Yunanlılar ile ne tezat! Bununla beraber, Nypels aptal suratlı büyük rütbeli Yunan subaylarını ve dış görünüşü daha az savaşçı gençlerini çok yakından gördükten sonra, Yunanistan'ın fetih ihtirasının başarısızlığını tahmin etmekte tereddüt etmiyor. Kemal'in askerleri daha az teçhizatlanmış olmakla beraber istisnaî bir itaat, güç ve yiğitliğe sahiptiler.

Nihayet, *Allgemein Handelsblatt* muhabiri, Ankara'ya gelişinden itibaren maruz kaldığı inanılmaz yoksulluk ve konforsuzluğa tekrar dönüş yapıyor. Bu yabancı bir gazetecinin kesin olarak karşılaşacağı bir durum değildi. Fakat Türkler propagandaları ile meşgul değillerdi. Yunanlılar bu meslekle daha iyi bağdaşıyorlar. Nypels, Yunan propagandası tarafından konfor ve inceliklerle mücehhez bir İngiliz meslektaşını Yunan cephesi için özel bir araba ile İzmir'den ayrılırken görmüştü.

Nypels'in, misafirperverliği anlayış şekli üzerinde düşüncesini samimiyetle sorduğu bir Türk sükûnetle cevap verdi: "Bizim propagandamız her zaman kötü olmuştur. Bildiğiniz gibi bu durumu, Avrupa'daki ünümüze borçluyuz".

**

Lahey, Nu: 7302/71'e Ek

Mustafa Şakir

Bıyiksız saygı yok.

Yukarıdaki başlıklarla (7 ve 10 Mayıs 1921, akşam), *Allgemein Handelsblatt* gazetesinde Sayın G. Nypels'in kaleme aldığı iki makaleden birisi Hintli Mustafa Şakir'in ispiyonluk meselesini ele alırken diğeri Ankara'da kendisine karşı güven eksikliğini ele almakta; bunlar ise yabancı bir gazeteciye karşı Kemalist Türkler'in davranış şekilleri üzerinde birçok şikâyet içermektedir.

Ankara'ya gelir gelmez Nypels, ispiyonlamadan çok kaygılandığını, daha fazlası olarak, Kemal'e bir suikastin olabileceği ile ilgili bir durumu derhal farkeder. Filhakika, Kemal'i öldürmek niyetinde olduğunu yazılı

olarak beyan eden yukarıda ismi geçen Hintli doktor, aynı zamanda Afganistan emirinin ellerine geçtiğini itiraf ediyordu. Bu iş, o zaman Ankara'da çok büyük gürültü kopardı ve çok öfke yarattı. Nypels'e bu heyecan yaratan casusluk olayı hakkında ayrıntılı bilgi verileceği vaad edildi. Ayrıca muhabir, bugüne kadar hiçbir şey yapılmadığını, zira "Kemalist Türkler, çok vadede bulunma fakat hiç veya neredeyse hiçbir şey vermeme özelliğine sahiptirler" diyor.

Bununla beraber, Nypels Ankara'yı terk ederken tesadüf yardım etti, onunla seyahat eden ve trenin hareketi sırasında bu önemli dava ile ilgili bütün belgelerin gönderileceğine dair kesin ifade ile tekrarlanan vaadleri işiten Sâmizâde Süreyya Bey isminde genç bir adam, bu konuda bilgi vermekte tereddüt etmedi, zira o Hintli casusun itiraflarını tercüme etmek için Ankara'ya çağırılmıştı...

Nypels, yazısının devamında: "Tüm bu olanlar, Kemalistlerin başkentinde fazlasıyla çektiğim güvensizliğin sebebinin açıklanmaktadır" diyor. Bazı istisnalar olduğu bir gerçektir. Bu sebeple Arnavut Haydar Bey, Nypels'i Mustafa Şakir'in bir meslekdaşı olarak düşünmüyordu.

Başlangıçta Nypels, önemli şahsiyetlerle yaptığı mülâkatlarda, leh ve aleyhte dinlemek için münakaşa etmek ve eleştiri yöneltmek istedi. Fakat, hemen bu metodu terketmek zorunda kaldı. "Avrupa'yı tanımayan ve dolayısıyla herhangi bir gazetecinin iyi niyetinden ikna olmayan -veya olamayan- gerçek bir Şarklı (Doğulu), sadece dostlarını ve düşmanlarını tanıır". Ya onun taraftarı olup herşeyi kabul edersiniz ya da her şeyi onun sunduğu gibi görürsünüz. Eleştiriyi ve özellikle düşmanlarının eleştirisini duymak istemezsiniz. O konuyla hemfikir olmanız sebebiyle o konuyu sormadığınızı söylediğinizde, sorunuz sadece cevaplayacağını dinlemek içindir, o hiçbir şey anlamaz. Gerçeğin sizce ne önemi var? Onun lehinde bulunmak ve ister istemez onun görüşünü savunmaktan başka yapacağınız bir şey yoktur; yoksa siz bir düşmansınız.

Böyle olmakla birlikte savaş halindeki bir ülkenin kuşkulu ve şüpheli olmasını anlıyorum ve elbette bundan şikâyetçi olmayacağım. Fakat sinirlendirici şey, bu güvensizliğin fazlaca yapmacık bir şekilde yansıtılması veya Maliye Vekili Ferid Bey gibi bazı kişilerin ciddiyetten uzak bilgiler vererek gazetecinin saflığını kötüye kullanması durumudur.

Sayın Nypels, tüm bu olanları, Lahey'deki eski Askerî Ataşe Nuri Bey'e şikâyet etme cesaretini göstermiştir. "Bu, bana uzun uzun baktı ve çok ciddi olarak şöyle dedi: Niçin sakalınız veya en azından bıyığınız yok. Şayet buraya Avrupa'yı tanımayan her Türk için insanlar arasında konuşma hakkı bulunmayan toy bir delikanlı işareti olan traş olmuş bir yüzle gelmek yerine, sakallı gelseydiniz her yerde ciddiye alınır ve size benzer şeyler yutturmak-

tan çekinirlerdi". Filhakika bu alaylı bir şaka olarak söylenmiyor. Traş olmuş bir adam Türkiye'de adam değildir.

Bu konuyla ilgili olarak Sayın Nypels, Amerikalı meslekdaşının ne büyük ne de sakalının olmamasından memnun kalmıştı. Belki bu sebeple birçok şey gibi Anadolu'da modernizmin ispatı olarak karma okullar açıldığına inandırılmak istenmişti!

BOA, HR. SYS, 2608/3_21-25

~ 72 ~

Karar Nu: 917

C. Nu: 3

S. Nu: 50

Karâr-nâme

İstiklâl Marşı'nın intihâb ve kabul edilen güftesi için beş yüz lira ikrâmiyenin ve mezkûr marşın bestesinin de kabulünden sonra ikrâmiye olarak verilmesi tesbât olunan beş yüz liranın Müdâfa'a-i Milliye Vekâletince Ma'ârif Vekâleti'ne i'tâsı İcrâ Vekîlleri Hey'eti'nin 29/05/[13]37 târîhindeki ictimâ'ında karâr-gîr olmuştur.

29 Mayıs [1]337

İcrâ Vekîlleri Hey'eti
Reîsi ve Müdâfa'a-i
Milliye Vekîli
Fevzi

Şer'îye Vekîli
Fehmi

Adliye Vekîli
Refik Şevket

Dâhiliye Vekîli
Atâ

Hâriciye Vekâleti
Vekîli
Fevzi

Mâliye Vekîli
Hasan Hüsnü

Ma'ârif Vekîli
Hamdullah
Subhi

Nâfi'a Vekîli
Ömer Lütfi

İktisâd Vekîli
Mahmud Celal

Sıhhiye ve
Mu'âvenet-i İctimâ'îye
Vekîli
Doktor Refik

Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Vekâleti
Vekîli
Fevzi

Türkiye Büyük
Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

BCA, 030. 18 3. 23.8

Karar Nu: 948
C. Nu: 3
S. Nu: 83

Karârname

Düşman işgâli dolayısıyla son derece elîm bir vaziyete düşmüş olan İzmir mu'allimleri ve talebesinin ma'îşetine medâr olmak üzere tahsîsât-ı mestûreden Müdâfa'a-i Milliye Vekâletince bin beş yüz ve Dâhiliye Vekâletince bin lira verilmesine İcrâ Vekîlleri Hey'eti'nin 15/6/[13]37 târîhli ictimâ'ında karâr verilmiştir.

15/6/[13]37

İcrâ Vekîlleri
Hey'eti Reîsi ve
Müdâfa'a-i Milliye
Vekîli
Fevzi

Şer'îye Vekîli
Fehmi

Adliye Vekîli
Refik Şevket

Dâhiliye Vekîli
Atâ

Hâriciye Vekîli
Yusuf Kemal

Mâliye Vekîli
Hasan Hüsnü

Ma'ârif Vekîli
Hamdullah Subhi

Nâfi'a Vekîli
Ömer Lütfi

İktisâd Vekîli
Mahmud Celal

Sihhiye ve
Mu'âvenet-i
İctimâ'îye Vekîli
Doktor Refik

Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Vekâleti
Vekîli
Fevzi

Türkiye Büyük Millet
Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

BCA, 030. 18 3. 24. 19

Karar Nu: 1036
C. Nu: 3
S. Nu: 171

Karârname

Müdâfa'a-i Hukûk Cemiyetleri tarafından ücretli ve ücretsiz olarak kaydedilip kıta'ât-ı nizâmiyeye iltihâk etmeyen veyahud Kuvâ-yı Milliye'-den birinci ve ikinci kuvâ-yı seyyâre misillü resmiyeti tanınanlardan birisine

de dâhil bulunmayan Kuvâ-yı Milliye efrâdından ma'lûl olanların kendilerine ve şehîd olanların âilesine efrâd-ı nizâmiye misillü ma'âş tahsîsi Mâliye Vekâleti'nin 20 Haziran sene [1]337 târîhli ve Muhassesât-ı Zâtiye Müdiriyyeti 1269/10959 numaralı tezkiresi üzerine İcrâ Vekîleri Hey'eti'nin 3 Temmuz sene [1]337 târîhindeki ictimâ'ında karâr-gîr olmuştur.

3 Temmuz sene [1]337

İcrâ Vekîleri
Hey'eti Reîsi ve
Müdâfa'a-i Milliye
Vekîli
Fevzi

Şer'îye Vekîli
Fehmi

Adliye Vekîli
Refik Şevket

Dâhiliye Vekîli
nâmına
Refik Şevket

Hâriciye Vekîli
Yusuf Kemal

Mâliye Vekîli
Hasan Hüsnü

Ma'ârif Vekîli
Hamdullah Subhi

Nâfi'a Vekîli
Ömer Lütfi

İktisâd Vekîli
Mahmud Celal

Sıhhiye ve
Mu'âvenet-i
İctimâ'îye Vekîli
Doktor Refik

Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Vekâleti
Vekîli
Fevzi

Türkiye Büyük
Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

BCA, 030. 18. 1. 1. /3. 29.7

~ 75 ~

Karar Nu: 1066
C. Nu: 3
S. Nu: 201

Karâr-nâme

1-Hükûmetin Ankara'dan Kayseri'ye nakli takarrür etmiştir. Hey'et-i Vekîle ân-ı hareket takarrür edinceye kadar Ankara'da müctemi'an çalışacaktır. Vekîller bu maksadla yanlarında alıkoyacakları me'mûrînin gayrı devâ'ir ve şu'abâtı en serî' bir sûrette Kayseri'de îfâ-yı vazifeye hazır bulundurabilmek için daha şimdiden me'mûrlarını Kayseri'ye sevk ve tahrîke me'zûndur.

2-Bütün vekâletler ve Meclis Dîvân Riyâseti'nden ve Ankara belediye reîsiyle Müdâfa'a-i Hukûku'ndan birer murahhasdan mürekkeb bir nakliye komisyonu Müdâfa'a-i Milliye müsteşârı riyâsetinde ictimâ' edecek ve Dâhiliye Vekâleti'nden ta'limât alacaktır.

3-Bu komisyon Pazartesi gününden i'tibâren nakliyâta başlamak ve Kayseri'de devâ'ir ve mebûsân ve ecnebî mümessiller için lâzım gelen emâkini ihzâr etmek ve yollarda emniyet ve i'âşeyi te'mîn eylemek üzere şimdiden Ankara, Kırşehir, Kayseri ve daha yol üzerindeki kasabaların arabalarına vaz'-ı yed edecek ve nakliyâta tahsîsi için tertîbât ittihâz eyleyecektir.

4-Bu komisyon devâ'ir-i devletin nakliyâtı ve daha sâire hakkındaki mukârrerâtını en geç yarınki Cumartesi günü öğleyin Hey'et-i Vekîle'ye bildirecektir.

Fî 22 Temmmuz sene [1]337

İcrâ Vekîlleri
Hey'eti Reîsi ve
Müdâfa'a-i Milliye
Vekîli
Fevzi

Şer'îye Vekîli
Fehmi

Adliye Vekîli
Refik Şevket

Dâhiliye Vekîli
Re'fet

Hâriciye Vekîli
Yusuf Kemal

Mâliye Vekîli
Hasan Hüsnü

Ma'ârif Vekîli
Hamdullah Subhi

Nâfi'a Vekîli
Ömer Lütfi

İktisâd Vekîli
Mahmud Celal

Sihhiye Vekîli
Doktor Refik

Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Vekâleti
Vekîli
Fevzi

Türkiye Büyük
Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal

İşbu karâr meclisce aynen kabul edilmedi. Yalnız âilelerle eşyâ-yı zâ'ide şimdiden naklolunacaktır. Meclis ve hükûmet yeni karâr ittihâz edilinceye kadar Ankara îfâ-yı vazîfeye devâm edecektir.

22 Temmuz [13]37

Mustafa Kemal

BCA, 030. 18 3. 30. 17

~ 76 ~

Barış Konferansı
Osmanlı Delegasyonu
Sayı: 867/556
Paris, 13 Aralık 1921

Konu: Ankara Antlaşması

Hâriciye Nâzırı Mareşal Ahmed İzzet Paşa'ya

Ekselansları,

Dışişleri Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi münasebetiyle Konsey başkanı, Kilikya'daki azınlıkların himayesi meselesi hususunda iki mebusun gözlem ve tenkitlerine dün cevap vermiştir. Meclisin ekteki resmî bildirisini okuyunca sizin de hatırlayacağınız gibi Sayın Briand, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının azınlıkların himayesini gün geçtikçe kuvvetle temin etmeye önem verdiklerine ikna olduğu ve güvenin hüküm sürmeye başladığı yönünde beyanatta bulunmuştur.

Konsey başkanının beyanatını ve yukarıda zikredilen iki mebusun müzakerelerinin önemli kısımlarını mavi kalemle işaretledim.

Göstermekle şeref duyduğum en derin saygılarımı lütfen kabul buyurunuz.

Mütevazı ve itaatkâr hizmetkârınız
Mehmed Nâbi

BOA, HR. SYS, 2399/14_8

~ 77 ~

Osmanlı İmparatorluğu Elçiliği
Sayı: 6582/831
Ek: 1
Bern, 16 Aralık 1921

Gizli ve acildir

Konu: Hıristiyan azınlıklar meselesiyle ilgili olarak Belçika'nın müracaatı (Devâm)

Hâriciye Nâzırı Mareşal Ahmed İzzet Paşa'ya
İstanbul

Ekselansları,

14 Aralık tarih ve 6565/819 sayılı raporumla, Kilikya'daki azınlıklar meselesinin Milletler Cemiyeti Konseyi'nin gelecek oturumunda gündeme alınması hususundaki Belçika Hükûmeti'nin müracaatı tarafınıza bildirilmiş ve buna karşı hasıl olan kanaatleri bildirmekte sakınca görmemiştim.

Mesele bugün bütün yönleriyle ortadadır. Gerçekten de İsviçre'de etkili siyasî çevrelerin bana bildirdiğine göre Belçika Dışişleri Bakanı Sayın Jaspar'ın Paris'e yaptığı son seyahat, Sayın Briand ile Kilikya meselesini görüşmenin yanında, bu bölgedeki Hıristiyanların kaderi hususunda etkili teminatlar olmadığını ve Fransızların bölgeyi tahliyesinden sonra Belçika'da duyulan endişeyi bildirmek maksadıyladır. Dolayısıyla Fransa'nın mütemadiyen hangi tarzla sıkıştırılıp çembere alındığı kolayca görülebilir. Sayın Jaspar'ın Paris'e gidişi, meselenin Milletler Cemiyeti'nin önüne geri gelmesi ve Yunan-Ermeni casuslarının kararlı propagandası, Hıristiyan dünyanın fanatizmini uyandırmaya elverişli bir durum olduğu kadar, Fransız konsey başkanının önüne konulmuş engellerdir.

İlgili çevrelerce sergilenmiş şiddetin yepyeni bir örneğini göstermek bakımından edepten yoksun bir biçimde, Mustafa Kemal Paşa'nın bir beyanatını çarpıtmakta tereddüt etmeyen Paris'teki Ermeni Enformasyon Bürosu'nun yeni bir ihanetini ihtiva eden *Journal de Genève*'in bir kupürünü tarafınıza göndermekte bir sakınca görmüyorum. Bu beyanat, yazarı tarafından kullanılarak "yanlış anlaşılmalı" olan bir kelime öylesine irdelenmiştir ki, utanmadan katliamın itirafı gibi yorumlanmıştır. Her zamaân olduğu gibi, Türkler tarafından işlenmiş sözde mezalim sıralanmış ve Hıristiyan âleminin fanatiklerine önceden ustaca aşılınmış kin dolu öfke ve isyan hissini doruğa ulaştırmak için gerek Ermeni gerekse Rum, milyonlarca kurbana ulaşan rakamlar lanse edilmiştir.

İki zıt cephe önceden anlaşmışlardır. Çoğunluğun bizim dava vekillerimizden yana olmadığından korkulmaktadır. Muhtemelen Britanya temsilcisinin dışında, Japonya ve İtalyaninkilerle birlikte Belçika delegesi de olacaktır. Şu halde Fransız tezinin muhtemel destekçileri olmak için yalnızca Brezilyalı, İspanyol ve Çinli delegeler kalmaktadır. Sizin de bildiğiniz gibi bunların her biri Roma'daki Çin Temsilcisi Sayın Tang Tsai Fou'nun yerini almış ve hâlen Washington'da bulunan Sayın Wellington Koo, Paris'teki İspanya Büyükelçisi Sayın Quinones de Leon ve aynı şehirdeki Brezilyalı Temsilci Sayın Da Cunha'dır.

Sayın Leon Bourgeois'nın Cenevre'deki meslekdaşlarının bir kısmı tarafından desteklenmesinin çok arzu edilen bir şey olduğunu tahmin ederek tarafınıza yukarıdaki raporda zikredilen muhteviyatı acizane tavsiyemle hatırlatmak zorundayım. İspanyol ve Brezilyalı, özellikle de ülkesi bizim-

kiyle benzer durum arzeden Çinli delegeler, kesinlikle bize karşı eğilimli olmayacaklardır. Şayet gerçek ortaya çıkar, yeterli derecede belgelendirme yapılırsa tarafsızlıklarını temin etmek imkânsız olmaz.

Yüce takdirlerinize bağlı olan meselenin temeli üzerinde ısrar etmesizin konseyin oturumunda bize ayrılan sürenin nispeten kısa oluşuna dikkatinizi çekmek zorunda olduğuma inanıyorum. Tarafımızdan herhangi bir gayret gösterilmesi gerekiyorsa, çok büyük bir itina gerekecektir.

Göstermekten şeref duyduğum en derin saygılarımı lütfen kabul buyurunuz.

Mütevâzı ve itaatkâr hizmetkârınız
Cevad

BOA, HR. SYS, 2399/14_13

~ 78 ~

185

Mahremâne

Fazîletlü Müftü Efendi'ye

Harb-i hâzır, mevcûdiyet cihâdı olduğunun ve bunun idâmesi diyânet ve hamiyet ve insâniyet muktezâsı bulunduğunun, senelerce harb içinde her türlü müşkilât ve mezâhimi fedâkârâne ihtiyâr eden halkımıza ulemâ-yı mahalliye ile muhterem tanıdığı zevât lisânından tekrâr olunması fâideli ve zarûrî olduğundan münâsib vesîlelerle eyyâm ve leyâl-i mübârekede cevâmi'-i şerîfede ve müsâmere ve muhâzarada bu mevzû'larda mevâ'iz ve beyânât icrâsına delâlet ve himmet olunması Dâhiliye Vekâleti'nin 19/20 Mart sene [13]38 târîhli ve 894 numaralı şifreli emr-i telgrafisinde iş'âr buyurulmağla bu bâbda ve bilhâssa uzak olmayan halâs gününü daha ziyâde yaklaşıracak olan me'ser-i hamiyet ve fedâkârîden halkımızın kemâ-kân çekinmemesi yolunda uhde-i fâzilânenize terettüb eden vazîfe-i irşâd ve nesâyihin suver-i münâsibede hüsn-i îfâsı esbâbının istikmâli ve peyderpey ma'lûmât i'tâsı mütemennâdır, efendim.

Fî 23 Mart sene [1]338

Menteşe Mutasarrıfı
(İmza)

228

BCA, 051. V48. 13. 113.24

~ 79 ~

Başkumandanlık

4/4/[1]338

Vürûdu: 5/4/[1]338

Hey'et-i Vekîle Riyâset-i Celîlesi'ne

C[evâb]. 3/4/[13]38 şifreye. Rusya ve Âzerbaycan sefirlerine îcâb eden yerler gösterildi. Her tarafda tezâhürât yapıldı. Gerek gördükleri şeylerden ve gerek yapılan tezâhürâtdan son derecede mütehassis oldular. Bugün kendilerini kat'î bir müzâkereye da'vet etdim. Bi'n-netîce:

1-Frunze'nin va'd ettiği malzemenin celbi

2-Ankara'da mürâca'atımız üzerine kendileri tarafından talep olunan hayvan, araba vesâir vesâ'it-i nakliyenin te'mîni

3-Üç buçuk milyon liranın tesrî'-i irsâli

4-On milyon Rus altınına olan ihtiyâc-ı kat'îmiz îzâh edildikten sonra bugünkü buhrâna muvakkaten çâre-sâz olmak için serî'an on milyon ruble altının celbinde isti'câl eylemeleri takarrür etdirildi. Şifreleri olmadığı için buradan maksadı te'mîn etmek mümkün değildir. Bunun için bu gece serî'an Ankara'ya avdet ediyorlar. Hükûmetlerinin şimdiye kadar mu'âvenet-i nakdiye husûsunda te'ehhur etmesini açlığa mahkûm olan ahâlisine mu'âvenet mecbûriyetinde kalmasına, mev'ûd levâzım-ı harbiyenin gönderilememesinin de mesâfenin bu'diyetine ve vesâ'it-i nakliyenin aç ahâliye mevâdd-ı i'âşe nakline tahsîs edilmiş bulunmasına atfediyorlar. Her husûsda pek çok samîmiyet izhâr ve te'mînât i'tâ eylediklerini arz ederim.

Başkumandan

Mustafa Kemal

BCA, 030. 10. 247. 671. 10/1

~ 80 ~

Karar Nu: 1576

C. Nu: 4

S. Nu: 363

Karâr-nâme

Avrupa'ya seyâhat edeceklere verilmekte olan pasaportlardaki "nâm-ı nâmî-i hazret-i Pâdişâhî" ibâresi yerine "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti nâmına" ibâresinin vaz'ı Hâriciye Vekâleti'nin 26 Kânûn-ı Evvel sene [13]37 târîhli ve 4233 numaralı tezkiresi üzerine İcrâ Vekîlleri Hey'eti'nin 8 Mayıs sene [1]338 târîhli ictimâ'ında takarrur etmiştir.

8/5/[1]338

*İcrâ Vekîlleri
Hey'eti Reîsi ve
Erkân-ı Harbiye-i
Umûmiye Vekîli
Fevzi*

Şer'îye Vekîli

*Müdâfa'a-i Milliye
Vekîli
Kâzım*

*Adliye Vekîli
Refik Şevket*

*Dâhiliye Vekîli
Ali Fethi*

*Hâriciye Vekîli
Mahmud Celal*

*Mâliye Vekîli
Hasan Fehmi*

*Ma'ârif Vekîli
Mehmed Vehbi*

*Nâfi'a Vekîli
Fevzi*

İktisâd Vekîli

*Sıhhiye ve
Mu'âvenet-i
İctimâ'îye Vekîli*

*Türkiye Büyük
Millet Meclisi Reîsi
Mustafa Kemal*

BCA, 030. 18 5. 15. 12

~ 81 ~

**Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcrâ Vekîlleri Hey'eti Riyâseti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Aded: 1/81
Konya
25/7/[1]338**

İcrâ Vekîlleri Hey'eti Reîsi Rauf Beyefendi'ye

General Townshend'la mülâkâtım hulâsası ber-vech-i âtîdir:

1-General parlamentoda mensûb bulunduğu parti a'zâlarını iknâ' ederek görüşmek üzere gelmiştir. Bazı mukaddimâtdan sonra sulh hakkında müşkil-pesend olmayıp ma'kûlât dâhilinde anlaşabileceğimizi takdîr buyurduğunu söyledi ve binâen-aleyh sulh hakkında fikirlerinin ne olduğunu sordum. Yunanlıların Anadolu'yu tahliye etmelerinin muhakkak olduğunu ve ancak Trakya hakkında şimdilik fazla mutâlebâtda bulunmayıp İslâmların hukûklarının muhâfaza edilmesi kaydıyla Edirne'nin mes'ele-i mebhûse hâricinde bırakılması îcâb edeceği kanâ'atinde bulunduğunu ve Çanak-

kale'ye gelince; bir Türk, İngiliz, Fransız ve İtalyan garnizonu te'sisiyle bunların başında Danimarka, Felemenk gibi hâric bir devlet me'mûru bulundurmak sûretiyle Çanakkale hakkında kavî te'mînât talep edileceğini söyledi. Bence bunların teferru'ât olduğunu, sulhun takarrürü rûh-ı mesâ'ilin nazar-ı dikkate alınmasıyla mümkün olacağını ve bu sûretle teferru'âtın kendi kendine halledilmiş bulunacağını söyledim. General devâmla: "İzmir'in tahliyesi Paris'de takarrür etdi. Fransa ve İngiltere sulh istiyor. Türk-Yunan Harbi devâm etdikce dünyâda sulh olmayacaktır. İngiltere Türkiye'nin sulhu ile en ziyâde alâkadâr ve menfa'atdârdır. Çünkü aksi takdirde Hindistan, Mısır, El-Cezîre de mücâdeleden âzâde kalmayacaktır ve iş Asya-yı Suğrâ'nın tahliyesi ve Trakya mes'elesinin vakt-i âhara ta'lîki ve Çanakkale'nin arzetdiğim vechile idâresidir" dedi. "İngiltere, Fransa ve İtalya adlî, mâlî, iktisâdî, askerî kapitülasyonlarla fazla mutâlebâtta bulunmayacaklar mı?" su'âlime: "Hayır, bulunmayacaklardır. Bu söylediklerimi tutmak mecbûriyetindedirler. Çünkü İngiltere ve Fransa'nın sulha ihtiyâc-ı kat'îsi vardır. Herkes bu fikirdedir. Poincare ve Gouraud ile görüşüm, bunlar da işin halline hâhiş-kerdirler" cevâbını verdi. "Biz de ciddî olarak sulh istiyoruz, sulha doğru atılan her hakîkî adımı memnûniyetle karşılıyoruz. Müşkil-pesend değiliz. Müşkil-pesend Lloyd George, Curzon ve İngiltere Hükûmeti'dir" dedim. "Pek doğru söylüyorsunuz, da'vânız sarîhtir. Ben bunu takdîr ediyorum. Geçen seneden beri sizinle hem-fikirim. Hemen Londra'ya avdet edip sulhun tesrî'ine çalışmalıyım" dedi. Ancak Ankara'ya kadar gitmek husûsundaki arzusunun da fazla olduğunu anladığımdan ve Ankara'daki rüfekâ ile görüşmekle benim ile mülâkât netîcesinde hâsıl ettiği kanâ'ati takviye edeceğini düşündüğümden Ankara'ya gitmesini tensîb etdim.

2-General ile bu gece birlikde yemek yiyeceğiz.

3-General mülâkâtda tercümânlık eden zâbitimiz vâsıtasıyla bugün âtîdeki notları göndermiştir:

"Mülâkâtımızdan mütehassis olmuş. Sulh imza edildiği takdîrde mâlî ve iktisâdî husûsât için kayınpederi dolayısıyla çok mu'âvenetde bulunabilecekmiş. Kayınpederi, Kont Kahen Rothschild ve Morgan Harcel gibi pek zengin bir banker olup Fransız ve İngiliz mâliyyûnunun hemen bir nısfı bunun ile iş yapmak için işâretine bakarlarmış. Bu ve buna merbût gruplar Anadolu'da şimendifer yapmak, me'âdin işletmek için çok hâhiş-kermişler. Bunların cümlesine bi'l-vâsita te'sîr edecekmiş ve bi'l-vesîle mu'ârefe-i şahsiyesi olan Rauf Bey ile doğrudan doğruya bu işlere dâir açıkca görüşebileceğini, Türkiye'ye karşı kalbî merbûtiyeti[ni] söylemiştir. Hemşîrezâdesi Kont Rosveld'e pasaport verip Anadolu'ya müsâ'ade edilirse bir-iki ay sonra bir mütehassis ile birlikde mezkûr husûsât dâhilinde işe

başlanabileceği, Paris'de Ferid Bey ile bir istikrâz mes'elesine dâir mezkûr hemşîrezâdesiyle müzâkere yapıldığını, İskenderun'a avdet eder etmez hemen Londra'ya, mensûb bulunduğu partiye bir telgraf çekerek sulhun kolay olduğunu bildireceğini ve bi'l-vesîle Lloyd George'un mevki'inin müşkilleşeceğini söylemiştir".

*Başkumandan
Mustafa Kemal*

BCA, 030. 10. 1. 1. 1

~ 82 ~

**Aded: 6/1475
Telgraf / Makine başında
Ankara
12/9/[13]38
Saat: 17.35**

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Başkumandan Müşîr Gâzî Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne*

Türklüğe hâs, geniş ve yümlü görüşünüz ve dâhiyâne kumandanız tahtında Türk ve İslâm târîhine yeni ve mu'azzam bir şeref ilâve ederek yeni bir baht ve devir açan ve milletlerin hür ve müstakil yaşamasını kendisine şi'âr telakkî eyleyen Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının yıldırım sür'atıyla Anadolumuz'un düşmandan tahlîsini te'mîn eden yüksek ve kat'î zaferini zât-ı devletlerinin muhterem şahıslarında sürûr u fahr ile tebrîk etmekle mübâhî ve bahtiyâruz. Cenâb-ı Hak kahraman millî ordularımızı tevfişkât-ı sübhâniyesine dâima mazhar buyursun.

*Türkiye Büyük
Millet Meclisi İcrâ
Vekîlleri Hey'eti
Reîsi
Hüseyin Rauf*

*Şer'îye Vekîli
Abdullah Azmi*

*Müdâfa'a-i Milliye
Vekîli
Kâzım Paşa*

*Adliye Vekîli
Celaleddin Arif*

*Dâhiliye Vekâleti
Vekîli
(İmza)
Nâfi'a Vekîli
Fevzi Bey*

*Hâriciye Vekîli
Yusuf Kemal
İktisâd Vekîli
Mahmud Esad*

*Mâliye Vekîli
Hasan Fehmi
Sıhhiye ve Mu'âvenet-i
İctimâ'îye Vekâleti*

*Ma'ârif Vekîli
İsmail Safa*

Vekili
Fuad

BCA, 030. 10. 1. 1. 3/1

~ 83 ~

Ankara
30/9/[1]338

*Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi
Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'ne
Ankara'da yapılacak merâsim-i istikbâliye programıdır.*

1-Gâzî Paşa hazretlerinin Ankara'ya yevm-i muvâsalatları henüz ma'lûm değildir. Bu bâbda kat'î ma'lûmât vürûdunda gazeteler ve suver-i sâire ile i'lân olunacaktır.

Merâsim-i istikbâliyenin sükûn ve intizâm dâiresinde cereyânını te'mînen müstakbilîn tarafından işbu program ahkâmına ri'âyet buyurulacaktır.

2-Paşa hazretleri Ankara'yı istasyon cihetinden teşrîf buyuracaklardır. Merâsim istasyon ile Türkiye Büyük Millet Meclisi binâsı arasındaki sâhada cereyân edecek ve bunu müte'akib Başkumandan Paşa hazretleri tarafından Meclis'de riyâset odasında muhtasar bir resm-i kabul icrâ olunacaktır.

3-Merbût krokide görüldüğü vechile istasyon ile Meclis arasında üç tâk-ı zafer inşâ edilmiştir.

4-Paşa hazretlerinin uzakdan istikbâli için Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Reîs Vekîli Konya Mebûsu Vehbi Efendi hazretleri riyâsetinde Hey'et-i Umûmiyece bâ-kur'a intihâb edilen on zâtdan mürekkep bir hey'et hareket edecektir. Vâli, belediye reîsi ve Ankara kumandanı da ayrıca bir hey'et hâlinde istikbâle gideceklerdir.

5-Paşa hazretlerinin mezkûr hey'etlerle beraber istasyona muvâsalatlarını müte'akib ale'l-usûl muzıka ile bir müfreze-i askeriye tarafından resm-i selâm îfâ olunacaktır.

6-Hey'et-i Vekîle ve Türkiye Büyük Millet Meclisi a'zâsı istasyonda veyahud meclis binâsı önünde resm-i istikbâle iştirâk ederler.

7-İstasyon civârındaki tâk-ı zaferle köprü arasındaki mıntıka Ankara Garnizonu'nu teşkîl eden bilumûm kıta'ât ile ümerâ ve zâbitâna tahsîs

kılınmıştır. Paşa hazretlerinin bu mıntıkaya takarrüblerinde işbu hey'et nâmına Ankara Kumandanlığı tarafından gazâ-yı ekber münâsebetiyle îfâ-yı tebrîkât ve arz-ı hoş-âmedî olunacaktır.

8-Köprü ile dört yol ağzındaki tâk-ı zafer arası Ankara ve civâr köylerden gelecek eşrâf-ı memleket, ahâli ve esnâfa tahsîs kılınmıştır. Bu mıntikanın başında umûm belde nâmına belediye reîsi tarafından arz-ı tebrîkât ve hoş-âmedî edilecektir.

9-Dört yol ağzındaki tâk-ı zaferle meclis binâsının istasyon cihetinde bulunan nâ-tamâm binâ temelleri arasındaki mıntika Ankara Vilâyeti me'mûrîniyle devâ'ir-i merkeziye müsteşârları ve rü'esâ-yı me'mûrînine ve Ankara mekâtib talebesine tahsîs kılınmıştır. Başkumandan Paşa hazretlerine bu mıntikanın baş tarafında Ankara Vâlisi tarafından arz-ı tebrîkât ve hoş-âmedî edilecektir.

10-Erkân-ı matbû'ât, Hilâl-i Ahmer, Himâye-i Etfâl Cemiyetleri'yle Ankaradaki sâir cemiyetler ve mü'essesât Meclis binâsı yanında yapılan yeni binâ önünde ahz-ı mevki' ederek merâsim-i istikbâliyye iştirâk eyleyeceklerdir.

11-İntizâmı muhâfaza maksadıyla Başkumandan Paşa hazretlerinin Meclis'e muvâsalatına kadar, tafsîl edilen cadde tarafeynindeki tertîbât bozulmayacaktır ve ancak hey'et-i istikbâliyye ile hey'et-i vekîle ve Büyük Millet Meclisi a'zâsı müşârun-ileyhle beraber Meclis'e gelebileceklerdir. Paşa hazretlerinin Meclis'e muvâsalatlarını müte'âkib müctemi'în ve müstakbilîn sırasıyla dağılacaklardır. Ankara Vilâyeti ve Ankara Kumandanlığı gerek bu husûsda ve gerekse esnâ-yı merâsimde intizâm ve inzibâtı te'mîn için müştereken tedâbîr-i lâzîme ittihâz edeceklerdir.

12-İstikbâle şitâb eden tekmîl zevâtın yolun tarafeyninde ahz-ı mevki' ederek caddeyi hitâm-ı merâsime kadar tamâmen serbest bırakmaları ricâ olunur.

13-Millet Bahçesi münhasıran hanımlara tahsîs edilmiştir.

BCA, 030. 10. 2. 9. 1/2, 3, 15, 16

~ 84 ~

**Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti**

Kalem-i Mahsûs

Çanakkale Mutasarrıfı'na

Mösyö Kolonel Kumandan Shuttleworth, Mustafa Kemal Paşa ile Büyük Britanya Hükûmeti arasındaki münâsebâtın şâyân-ı memnûniyet bir safhaya dâhil olduğunu kemâl-i meserretle zât-ı âlîlerine arz etmekliğime bendenizi sevk buyurdular. Şimdilik ta'arruz edilmemesi için bu gece emir alınmıştır.

Londra'da sulhun karîbü'l-vukû' olması dolayısıyla Kemal Paşa'nın süvârîlerini bî-taraf mıntıkanın beri tarafına çekmek fikrinde bulunacağı zan ve ümîd edilmektedir. Belki de süvârîsinin emir alması için pek az mühlet kalmıştır.

Fî 1 Teşrîn-i Evvel sene [13]38

(İmza)

BOA, DH. KMS, 62/66_9

İ N D E K S

İ N D E K S

A

- Abdullah Azmi, Şer'îye Vekili 212
- Abdülmeçid, Şerif Cafer Paşa'nın oğul-
luğu 3
- Adalar 199
- Adana 112, 119, 129, 131, 143, 144,
145, 151, 152
- Adapazar[ı]
— Jandarma Bölük Kumandanı 79
- Âdil, Dâhiliye Nâzırı 51, 56, 58, 63,
68, 91
- Adnan, Doktor, Sıhhiye Vekili 158,
160, 161, 162, 198
- Afganistan 188
— emiri 201
- Afyonkarahisarı 53, 55, 63, 131, 159,
183
- Ahmed Muhtar, bkz. Muhtar, Ahmed
- Ahmed İzzet, Aydın Valisi 99
- Ahmed İzzet Paşa, Mareşal, Hâriciye
Nâzırı 167, 168, 170, 178, 179,
193, 195, 206
- Ahmed Rüstem Bey, Washington eski
Büyükelçisi 82, 164
- Akhisar 130, 159
- Akşam* 191, 192
- Alaşehir 66
- Alemdar vapuru 169, 182
- Alevîler 142
- Alexandropol (Gümrü) 165
- Allgemein Handelsblatt* 198, 200
- Ali Fethi (Okyar), Dâhiliye Nâzırı ve
Ankara'da Dâhiliye Vekili 5,
210
- Ali Fevzi Paşa, Mirlivâ, Hey'et-i Tah-
kikiye azâsından 78
- Ali Fuad Paşa, Yirminci Kolordu Ku-
mandanı 75, 76, 136
- Ali İhsan (Sabis), Altıncı Ordu Kuman-
danı 65
- Ali Kemal, Dâhiliye Nâzırı 7, 14, 22,
23, 42, 91, 135
- Ali Nuri Bey, Sadrazam Tevfik Paşa'-
nın oğlu 192
- Ali Rıza, Karesi Mutasarrıfı 94, 127
- Ali Rıza Paşa, Sadrazam 80, 124, 126,
139
- Ali Suad, İzmit Mutasarrıfı 79, 80
- Allenby, Mareşal 132
- Alman/lar 101
— Hey'et-i Askeriyesi 182
- Alpullu 144, 158
- Amasya 7, 18, 43, 97, 99, 102, 106,
128, 153
- Amerika 144
— gazeteleri 103
— Hükûmeti 140
— lı 139, 152, 202
- Amerikan 140, 194
- Anadolu 31, 32, 37, 54, 61, 87, 88, 90,
98, 100, 101, 103, 107, 108,
112, 113, 119, 122, 135, 152,
159, 161, 168, 170, 174, 177,
179, 180, 181, 182, 186, 193,
195, 196, 197, 199, 202, 210,
211, 212
— murahhasları 174, 179
- Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk
Cemiyeti 85, 99, 101, 124, 127,
128
— Hey'et-i Temsilîyesi 92, 94, 95,
98, 99, 122, 124, 141

—Hey'et-i Mümessile Reisi, bkz. Mustafa Kemal
—Nizâmnâmesi 83
Anadolu-i Şarkî Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti 72
Anafartalar Grubu Kumandanı, bkz. Mustafa Kemal
anâsır-ı gayr-i müslime 27, 84, 100, 107, 112, 114, 115
Andırın, Maraş'ta 152
Ankara 9, 11, 12, 28, 29, 42, 50, 51, 53, 55, 75, 109, 120, 123, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 150, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 209, 211, 212, 213, 214
—ahalisi 142
—Antlaşması 206
—Başmüdüriyeti 147
—Garnizonu 213
—heyeti 185
—Hükûmeti 172, 193, 195
—matbûâtı 186
—Milliyetçi Hükûmeti 165
—murahasları 183
—Parlamentosu 195, 196
—zeybekleri 142
Antalya 145, 146, 147, 185
— Hey'et-i Merkeziyesi 148
— mutasarrıfı 119, 168
— Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti 147
— Telgraf Müdüriyeti 146, 147
Ahmed, Anzavurzâde 129
Arabistan 99
Arnis 44, 45
Arpaçayı nehri 165

Âsım Bey, Fırka Kumandanı 80
Asya 107
Asya-yı Suğrâ 211
Aşkale 71
Atâ, Dâhiliye Vekili 202, 203
Âtîf Bey, Kaymakam 103
Atina 111, 180, 197
Avrupa 107, 110, 111, 134, 144, 168, 174, 175, 177, 180, 189, 199, 200, 201, 209
— devletleri 110
— gazeteleri 128
Ayaspaşa 192
Aydın 4, 36, 42, 50, 53, 56, 60, 61, 84, 94, 98, 100, 112, 119
Ayıntab 112, 28, 130, 131, 132, 133
Âzerbaycan 138, 140, 195
— sefiri 209
azınlıklar meselesi 206

B

Babaeski 144
Bâb-ı Âlî 6, 16, 17, 18, 26, 37, 39, 58, 60, 61, 87, 122, 140, 141, 156, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 197
Bafra 40
Bahr-ı Siyâh, bkz. Karadeniz
Bahriye Nezâreti 61, 65
Bakü petroleri 195
Balıkesir 33, 84, 156, 157
— Osmanlı Bankası 156
Balkan muhabiri, bkz. Cruyf, Van
Balkan Muhârebesi 61, 65
Bandırma 163, 185
Bank-ı Osmânî Şubesi, Balıkesir'de 156, 157
Batum 45, 46

Bekir Sâmi (Kunduk), Haleb eski Valisi, Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyesi'nden 68, 82, 99, 102, 199

Bekir Sâmi Bey, Elli Altıncı Fırka Kumandanı İdâre-i Örfiye Reisi 136

Belçika 206, 207
— delegesi 207
— Hükûmeti 207

Belpınar 152

Bern 206

Beykoz 186

Beyoğlu Mutasarrıflığı 124, 125

Beyrut 130, 131, 132

Bilecik 163

Birecik 151

Birinci İkinci Kolordu müfettişleri 54

Birindis, İtalya'da liman 185

Bitlis 9, 11, 12, 42, 49, 51, 55, 72

Boğaziçi 196, 199

Boğazlar 181, 196

Bolşevik/ler 195
— Hükûmeti 193
— Rusya 196
—lik 90

Bolu 55, 63

Boullion, Franklin, Fransız devlet adamı 183, 184

Bourgeois, Leon, Fransız Politikacı 207

Bremond, Fransız Albay 131

Brest-Litovsk Antlaşması 165, 196

Brezilya 165
—lı delege 207

Briand, Fransız Parlamentosu'ndan 183, 206, 207

Bristol, Amiral, Amerika Fevkâlade Komiseri 139, 140, 141

Bulgar/lar 100, 199, 200
— Kilisesi 199

Bulgaristan 199

Burdur 53

Bursa 107, 130, 163, 185
— Düyûn-ı Umûmiye Başmüdiri-
yeti 163

büdcce 20, 24, 25, 26, 158, 173

Büyük Britanya
— Hükûmeti 214
— temsilcisi 207

Büyük Millet Meclisi, bkz. Türkiye
Büyük Millet Meclisi

C

Calthorpe, Arthur, İngiliz Fevkalâde Komiseri 29, 30, 31, 34, 35, 37

Câmi Bey, İçişleri Bakanı 158, 164

Canik 5, 6, 9, 11, 13, 42, 55, 63
— Mutasarrıflığı 31

Câvid, Nâzır Vekili 4

Cebel-i Lübnan 3

Celal Bey, Adana Valisi 144, 151

Celaeddin Arif, Adliye Vekili 158, 160, 161, 212

Celaeddin Arif, Erzurum'da Baro Reisi 137

Cemiyet-i Akvâm 166

Cemal, Dördüncü Ordu Komutanı 3

Cemal, İbrailli, Mülâzım-ı Sâni 54

Cemal, Konya Valisi 53, 54, 64

Cemal Paşa, Harbiye Nâzırı, Konya'da Ordu Müfettişi 34, 35, 36, 53, 104, 108, 109, 110, 114, 115, 118, 122, 132, 143, 144

Cemaleddin, Türk İnzibat Zâbiti Topçu Mülâzımı 188

Cemil, İstanbul Vali Vekili 125

Cenevre 165, 207

Cevad, Hüseyin, Bern Sefiri 208
Cevad Paşa, Erkân-ı Harbiye Reisi 122
Cevdet Bey, Miralay, Diyarbakır'da
Üçüncü Ordu Kumandan Vekili
49
Crowford, Yüzbaşı, İngiliz Kontrol Su-
bayı 15, 17
Cruyf, Van, *Nieuwe Rotterdamsche*
Courant gazetesi muhabiri 194
Curzon, Lord, İngiliz Dışişleri Bakanı
186, 211

Ç

Çanakkale 210, 211
— Mutasarrıfı 214
Çatalca 55, 63, 129, 144
Çelebi Cemaleddin Efendi, Hacı
Bektaş karyesinden 142
Çerkesköy 144
Çerkesler 129
Çiçerin, Sovyet Dışişleri Komiseri 165
Çimşid köyü, Eskişehir'de 136
Çinli delege 207
Çorlu 144
Çorum 28

D

Da Cunha, Paris'teki Brezilyalı
Temsilci 207
Dâhiliye 19, 107, 135, 157
— Nezâreti 7, 10, 11, 13, 20, 21,
30, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 48,
49, 52, 54, 62, 64, 65, 66, 71,
72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 93,
94, 116, 119, 124, 127, 144,
150, 151, 152, 157, 158
— Vekâleti 203, 205, 208
Dam, Yüzbaşı 131, 132

Damad Ferid Paşa, Sadrazam ve
Hâriciye Nâzırı 16, 19, 21, 23,
63, 81, 111
— kabinesi 88, 89, 90, 113, 116,
125, 126, 136
Danimarka 210
De Leon, Quinones, Paris'teki İspanya
Büyükelçisi 207
De Robeck, S. J., İngiliz Yüksek Komi-
seri 153, 154, 155, 156
Defrance, M., Fransız Yüksek Komi-
seri 37, 154, 155, 156
Demirci Efe 53, 61
Dersaâdet 15, 17, 18, 20, 30, 32, 33,
35, 38, 47, 50, 62, 63, 65, 68,
75, 91, 111, 116, 146, 147, 154,
157, 160, 161, 162, 173, 177,
181
— Emniyet Müfettişliği 129
— Fransa mümessili 133, 144
— İngiliz Mümessilliği 184
— İstıtlâ'ât memuru 129
— matbûâtı 92
— Merkez Kumandanlığı 187
— Patrikhânesi 117
Devlet-i Osmaniye 61, 83, 87, 99, 182,
184
Dışişleri Bakanlığı 199
— bütçesi 206
Divan-ı Harb 41, 135, 149
Diyarbakır 9, 11, 12, 40, 42, 48, 49, 55,
63, 129
Dokuzuncu Ordu Kıtaâtı Müfettişliği 8,
10, 11, 12, 13, 24, 25, 26, 27
Dramalı Rıza 160
Dufieux, Kilikya İşgal Kuvvetleri
Kumandanı 151
Düvel-i İtilâfiye/Mü'telife, bkz. İtilâf
Devletleri
Düvel-i Müttefika 189

Düvel-i Selâse
— fevkalâde komiserleri 157
— mümessilleri 122
Düyûn-ı Umumiye Komiserliği 162,
163

E

Edhem Fehmi Bey, Samsun Mutasarrıfı
6, 21, 22
Edirne 55, 63, 100, 158, 159, 210
Edremit kazası 36
Efe Mehmed, bkz. Demirci Efe
Eğirdir 53
El-Cezire 211
Enver Paşa, Harbiye Nâzırı 3, 139, 140
Erdek 163
Erivan Hükûmeti 165
Erkân-ı Harbiye-i Umumiye
— Dairesi 12
— Reisi 120
— Riyâseti 161
Ermeni/ler 5, 27, 50, 59, 60, 73, 77, 84,
110, 131, 119, 132, 134, 135,
137, 138, 139, 140, 151, 152,
207
— ahali 152
— Cumhuriyeti 36, 140
— çeteleri 143
— Enformasyon Bürosu, Paris'te
207
— heyeti 140
— mezâlimi 134
Ermenistan 77, 89, 137, 165, 166, 195,
196
Ertuğrul Şakir, Eskişehir Mutasarrıf
Vekili 58
Erzincan 9, 11, 13, 42, 43, 55, 65, 129

Erzurum 9, 11, 13, 42, 43, 45, 46, 48,
51, 52, 55, 57, 58, 59, 64, 65,
66, 67, 69, 70, 72, 73, 77, 78,
81, 129, 138, 140, 165
— ahali 73, 137
— Kongresi 49, 54, 55, 57, 58, 69,
73, 74, 82, 101
— Kongresi azâları 48
— Kongresi mukarrerâtı 83
Eskişehir 55, 57, 63, 103, 136, 183
— mutasarrıfı 136
Eşref, Erzincan Mutasarrıfı 43, 65

F

Fâik Âlî, Diyarbakır Valisi 49
Faruk, Mülâzım-ı Evvel 54
Fehmi, Umûr-ı Şer'îye Vekili 158, 160,
161, 162, 202, 203, 204, 205
Felemenk 210
Ferdâ, Adana'da Fransızların çıkardığı
gazete 151
Ferid, Çelebizâde, Karaman
tüccarından 143
Ferid Bey, Mâliye Vekili 160, 161,
162, 201, 211
Ferid Paşa, bkz. Damad Ferid Paşa
Ferruh Bey, bkz. Nureddin Ferruh
Fethi, Ali (Okyar), bkz. Ali Fethi
Fevzi (Çakmak), Mareşal, İcra Vekil-
leri Hey'eti Reisi ve Müdâfaa-i
Milliye Vekili 158, 160, 161,
179, 180, 202, 203, 204, 205,
210
Fevzi Bey, Nâfia Vekili 210, 212
Filadelfiya (Alaşehir) 159
Filori, Mülâzım 131, 132
Firuzan Bey, Antalya Mutasarrıfı 5
Forbes, Yüzbaşı, İngiliz Askerî Kontrol
Subayı 153

Fransa/Fransızlar 76, 99, 100, 101, 128,
130, 131, 132, 134, 143, 144,
146, 150, 151, 152, 154, 166,
164, 166, 167, 169, 182, 183,
184, 196, 197, 207, 210, 211
— amirali 169
— Cumhuriyeti Temsilcisi, Trab-
zon'daki 140
— Fevkalâde Komiserliği 131, 166
— gazetesi 198
— Hükûmeti 133, 198
— işgal kuvvetleri 128, 129, 144
— işgali 143
— kıtası 128, 152
— mektebi 131
— mümessili 120, 122
— sansürü 128
— sefâ'ini 169
— Yüksek Komiseri 153, 155, 156
Fransızca 155
Frunze, Ukrayna Elçisi 209
Fuad, Sıhhiye ve Mu'âvenet-i İctimâ'i-
ye Vekâleti Vekili 212

G

Gâlib, Ali, Mamuretülaziz Valisi 76,
135
Gâlib Kemalî Bey, Roma'daki Türkiye
Büyükelçisi 164
Garconi, Marquis, İtalyan Büyükelçisi
164
Gazi Paşa, bkz. Mustafa Kemal
Gemlik, Bursa'da 163
Giresun Müdüriyeti 163
Gouraud, Fransız Generali 132, 211
Göksun, Maraş'ta 152
Göleli, Maraş'ta 152
Gönen 129
Gümüshacıköyü, Amasya'da 28

Gürcistan 195

Gürcü 5

H

Hacı Bektaş karyesi 142
Hacı Fevzi Efendi, Şeyh, Erzincan me-
şâyhinden, Hey'et-i Temsiliye
azâsı 82
Hacı Şükrü, Kuvâ-yı Milliye Kumân-
danı 61
Hakkı Behic, Dâhiliye ve İktisad Vekili
158, 160, 161
Haleb 5, 128, 129
Hâlid, Ankara Vali Vekili, Mektubcu
76
Hamdi, Dersaâdet Haydarpaşa İstıtlâat
Memuru 130
Hamdullah Subhi, Maarif Vekili 198,
202, 203, 204, 205
Hamid Bey, Dâhiliye eski Müsteşarı,
Samsun Mutasarrıfı 22, 23, 24
Harb-i Umûmî 61
Harbiye 19, 25, 26, 41
— bütçesi 25, 26
— nâzırı 34, 39, 102, 120, 121, 123
— Nezâreti 9, 10, 11, 15, 19, 25,
27, 29, 30, 33, 39, 40, 41, 42,
47, 48, 60, 62, 63, 72, 91, 105,
113, 114, 116, 128, 134, 135,
138, 139, 149, 151, 157, 188
Harbord, Amerikalı General 102, 103
Hâriciye
— Nâzırı 29, 34, 38, 107
— Nezâreti 17, 26, 28, 31, 37, 62,
119, 130, 139, 143, 162, 183
— Vekâleti 209
Hasan Fehmi, Mâliye Vekili 210, 212
Hasan Hüsnü, Mâliye Vekili 202, 203,
204, 205
Havza 7, 14, 24, 27, 39, 40, 46

Haydar, Arnavud 201
Haydar, Arnis'te Van Valisi 44
Haydar Bey 4
Hazret-i Bayram Velî (Türbesi) 142
Hey'et-i Cedîde-i Vükelâ 87, 93, 98
Hey'et-i Mebûsân 104, 105
Hey'et-i Teftîşîye-i Fevkalâde, Erzurum'da 138
Hey'et-i Temsiliye 74, 82, 85, 86, 88, 93, 97, 98, 101, 102, 103, 105, 113, 114, 116, 119, 120, 123, 125, 126, 129, 131, 132, 133, 143
Hey'et-i Temsiliye Reisi, bkz. Mustafa Kemal
Hey'et-i Vekîle 160, 162, 204, 205, 209, 213, 214
Hey'et-i Vükelâ 81, 82, 88, 92, 104, 106, 118, 126
Hıristiyan/lar 27, 32, 33, 100, 104, 105, 115, 117, 119, 131, 137, 199, 206, 207
Hicaz Kuvve-i Seferiyyesi 3
Hidemât-ı Vataniye Tertibi 160
Hikmet Bey, Dışişleri memurlarından 198
Hilâfet 83, 84, 85, 87, 99, 109, 110, 111, 142, 149, 172, 173, 192
Hilâl-i Ahmer 214
Himâye-i Etfâl Cemiyeti 214
Hind 188, 189, 201
— askeri 45, 46
Hindistan 211
Hoca Râif Efendi, bkz. Râif Efendi
Holler, Richard, Fevkâlade Komiserlik Birinci Muâvini 35, 39
Hörst, İngiliz Yüzbaşısı 39
Hulusi Paşa, Yirminci Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne tayin edilen 75

Hurşid, Erzurum Vâli Vekili 65, 66
Hurşid Paşa, Bahriye eski Nâzırı 41
Hüdâvendigâr 50, 51, 55, 63, 66, 67, 162
— Başmüdiriyyeti 137
Hükûmet-i Osmaniye, bkz. Osmanlı Hükûmeti
Hükûmet-i Seniyye, bkz. Osmanlı Hükûmeti
Hüseyin Rauf, bkz. Rauf, Hüseyin
Hüsrev Sâmî Bey, Hey'et-i Temsiliye'den 82

I

İslâhiye 152
Istranca 186

İ

İbrahim Bey, Kastamonu Valisi 71
İcra Vekilleri Hey'eti 177, 202, 203, 204, 210
İçel 55, 63
İğneada 186
İhsan Hâmid Bey, Diyarbakır ve havallisi mümessili 82
İkinci Kolordu Müfettişliği 64
Il Messaggero, Roma'da yayınlanan gazete 165
Il Tempo 166
İnebolu 163
İngiltere/İngiliz/ler 33, 45, 46, 48, 78, 47, 76, 97, 99, 100, 103, 112, 120, 121, 122, 124, 130, 131, 136, 154, 164, 183, 185, 186, 188, 189, 196, 197, 200, 211
— askeri 37, 136
— bölüğü 187, 188
— Fevkalâde Komiserliği 31, 32, 37, 47, 153, 164

— gazeteleri 186
— gemisi 24, 38, 186
— generalı 187, 188
— Hükûmeti 34, 153, 186, 211
— işgali 131
— kıtaâtı 128
— matbûâtı 167
— müfrezesi 47, 188, 189
— mümessili 26, 33, 42
— notası 27
— subayları 28, 29, 39, 136
irâde-i milliye 83, 84, 85, 86, 89, 101,
170, 172, 178
İrâde-i Milliye 97, 103
İskenderun 211
İslâm/lar 5, 27, 35, 40, 42, 47, 60, 77,
78, 83, 85, 91, 107, 128, 131,
132, 136, 139, 140, 143, 151,
190, 210, 212
İsmail Fâzıl, Nâfi‘a Vekili 158, 160,
161
İsmail Safa, Maârif Vekili 212
İsmet (İnönü), Erkân-ı Harbiye-i Umu-
miye Reisi 158, 160, 161, 162
İspanya 165, 199
İspanyol delege 207
İstanbul 21, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41,
42, 50, 53, 59, 60, 61, 68, 77,
91, 101, 106, 107, 108, 110,
111, 112, 116, 117, 121, 122,
124, 133, 136, 153, 154, 155,
156, 161, 164, 165, 169, 170,
171, 172, 173, 174, 175, 177,
178, 179, 181, 185, 187, 189,
191, 192, 194, 195, 196, 197,
199
— Emniyet Müfettişliği 130
— Hey‘eti 185
— Hükûmeti 160
— idaresi 192
— muhâberât-ı resmîyesi 41

— mümessilleri 168
İstiklâl Marşı 202
İsviçre 207
İtalya/İtalyan 154, 164, 167, 207, 210,
211
— fevkalâde komiserleri 153, 154,
155, 156
— gemiler 194
İtilâf Devletleri 27, 34, 60, 69, 81, 83,
84, 89, 91, 92, 98, 101, 104,
106, 107, 108, 109, 110, 111,
113, 121, 124, 128, 129, 168,
169, 171, 172, 175, 178, 179,
180, 181
— Hükûmeti 91, 136, 174, 187
— mümessilleri 16, 17, 18, 33, 59,
65, 73, 103, 118, 146, 172
İttihâd ve Terakkî 34, 36, 101, 105
İttihâdcılar 104
İttihadçılık 90, 105
İzmir 22, 27, 36, 95, 112, 131, 140,
146, 170, 193, 199, 200, 211
— fecâyi‘i 77
— muallimleri 203
İzmit 55, 63, 79, 80
İzzet Bey 4
İzzet Bey, Topçu Kumandanı 53
İzzet Paşa, bkz. Ahmed İzzet Paşa,

J

Japonya 207
Jaspar, Belçika Dışişleri Bakanı 207
Journal de Genève 207

K

Kafkas 140
Kafkasya 195
— hududu 138, 139

Kal'a-i Sultaniye 55, 63
Kalem-i Mahsus 5
Kandıra 188, 189
Kanun-ı Esasî 87, 90, 91, 179
Kara Vâsıf Bey, Mebus 124
Karabağ bölgesi 140
Karadeniz 169, 196
— havalisi 129
— Kuvve-i Askeriyesi 29, 33, 34
— Kuvve-i Askeriyesi Başkumandanlığı 30
Karahisar-ı Sâhib, bkz. Afyon
Karakilise 45
Karesi 42, 50, 51, 55, 63, 96, 127, 156
— mebusları 127
Kars 195
Kastamonu 9, 11, 12, 15, 42, 55, 56, 63, 71, 79
Kavak 38, 39, 40
Kayseri 11, 12, 13, 55, 63, 204, 205
Kâzım, Erkân-ı Harb Miralayı 43
Kâzım Karabekir Paşa, Onbeşinci Kolordu Kumandanı 134, 135, 139
Kâzım (Özalp) Paşa, Müdâfaa-i Milliye Vekili 210, 212
Kemal, bkz. Ali Kemal
Kemal Bey, bkz. Mustafa Kemal
Kemalist/ler 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201
Keşfi, Müsteşar 138
Kırşehir 142, 205
Kiğı kazası intihâbâtı 137
Kilikya 99, 130, 132, 133, 143, 151, 152, 184, 197, 206, 207
— Hey'et-i Merkeziyesi 144
Kilis 146
Kongre, bkz. Sivas Kongresi

Konstantin, Kral 180, 197
Konya 34, 35, 36, 52, 53, 54, 55, 63, 64, 145, 147, 210
— Başmüdüriyeti 146, 147
Koo, Wellington, Washington'da bulunan Çinli delege 207
Kuvâ-yı İşgaliye Kumandanlığı 144
Kuvâ-yı Milliye 80, 83, 85, 89, 98, 102, 103, 112, 115, 126, 127, 129, 130, 136, 138, 139, 142, 147, 150, 158, 160, 161, 186, 187, 188, 189, 203, 204
Kuvâ-yı Seyyâre 161, 203
Kürd/ler 40, 99, 137
Kütahya 55, 63

L

Labonne, Binbaşı, Karahisar Fransız Mümessili 130
Lahey 194, 198, 200, 201
Lazkiye 166
Laz çetesi 129
Le Ander, Fransız Yüzbaşı 103
Le Matin 165
Ledoux, M., Fransa Cumhuriyeti Yüksek Komiserliği Siyasî Danışmanı 33, 37
Lloyd George, İngiltere Başbakanı 146, 211, 212,
Londra 165, 169, 171, 177, 181, 182, 184, 185, 186, 197, 211, 215
— Konferansı 170, 172, 178, 179
— Mukâvelenâmesi 186
Lüleburgaz 144, 159
Lütfi, Niğde Komiseri 116
Lyon 101

M

Ma'ârif Vekâleti 202

Mahmud, Yirminci Kolordu Kumandanı Vekili 144, 145

Mahmud Celal (Bayar), İktisad Vekili 162, 202, 203, 204, 205, 210

Mahmud Esad (Bozkurt), İktisad Vekili 212

Maissa, İtalya Yüksek Komiseri 154, 155, 156

Makriköy Kaymakamlığı 124

Malatya 76

— hâdisesi 103

Mâlîye

— Nezâreti 24, 25, 26, 116, 157

— Vekâleti 160, 204

— vekîlleri 158

Mamuretülaziz 9, 11, 12, 42, 55, 76, 89, 135

Manisa 27, 84

Maraş 11, 12, 13, 55, 112, 128, 130, 131, 132, 133, 151, 152

masârif-ı gayr-i melhûza tertibi 24, 25, 26

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti 92

Mazhar Müfid Bey, Bitlis eski Valisi, Hey'et-i Temsiliye'den 72, 82

Mebûsân intihâbâtı 88, 89, 94, 95, 97, 98, 101, 104, 108, 114, 115, 127, 144, 145

Meclis 214

— Divan Riyâseti 205

Meclis-i Mebûsân 87, 90, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 113, 115, 117, 120, 122, 123, 124

Meclis-i Millî 73, 81, 84, 87, 90, 91, 100, 101, 108, 110, 111, 112, 113, 114

Meclis-i Vükelâ 8, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 30, 35, 63, 106, 135

— azâları 41, 149, 191

Medine-i Münevvere 3

Mehmed Ali, Dadaylı 54

Mehmed Ali Bey, Dâhiliye Nâzır Vekili 11, 12

Mehmed Emin, Şerif Cafer Paşa'nın oğlu 4

Mehmed Gâlib, Trabzon Valisi 60

Mehmed Nâbi, bkz. Nâbi, Paris Sefiri

Mehmed Şerif, Dâhiliye Nâzırı 95, 132

Mehmed Vehbi, Maârif Vekili 210

Mehmed Ziya, Bitlis Valisi 50

Memâlik-i Osmaniye 83, 84, 89, 144

Menteşe 55, 63

— Mutasarrıfı 119, 208

Meriç hududu 100

Mersin 143

Merzifon 7, 28, 39, 46, 89

Mısır 211

Midye-İnöz hattı 100

Milletler Cemiyeti Konseyi 165, 206, 207

Millî kongre, bkz. Erzurum Kongresi

Morgan Harcsel, Banker 211

Moskova 193, 194, 195, 196, 197

— Hükûmeti 165

Mudanya 163, 185

Muhassesât-ı Zâtiye Müdüriyeti 204

Muhtar, Ahmed, Dışişleri Bakanı 162, 198

Muhyiddin, Ankara Valisi 28

Muhyiddin (Kurtiş), Albay, Edirne Vali Vekili, Birinci Kolordu Kumandanı 159

Musa Efendi, Karaman tüccarından 143

Musa Kâzım Bey 3

Mustafa, Antalya'da Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti'nden 145, 146, 147

Mustafa, Diyarbakır Vali Vekili 40

MUSTAFA KEMAL (ATATÜRK)

- Anafartalar Grubu Kumandanı 3
- Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyet-i Temsilîyesi Reisi 80, 81, 86, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 102, 103, 104, 106, 109, 113, 114, 116, 117, 118, 121, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 131, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157
- askerlik mesleğinden ayrılması 50, 51
- Dokuzuncu Ordu Kıtaâtı Müfettişliği 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 40
- Erzurum Kongresi çalışmaları 53, 54, 55, 57, 59, 61
- Hey'et-i Temsilîye üyeliği 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74
- Hicaz Kuvve-i Seferîyesine tayini 3
- İkinci Ordu Kumandanı 4
- İstanbul Hükûmeti'nce tutuklanma emri 62, 63, 64, 65, 66
- Sivas Kongresi'ne başkan seçilmesi 75, 76, 77, 78, 79
- Türkiye Büyük Millet Meclisi başkanlığı 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 169, 170, 171, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 212, 213, 214
- Üçüncü Kolordu Müfettişliği 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 148

- Yedinci Ordu Kumandanı olarak Haleb'de bulunuşu 4, 5

Mustafa Paşa, Bursa Valisi 136

Mustafa Şâkir 200, 201

Musul 112

Muzaffer, Müsteşar 162

Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti 41, 82, 121, 145, 146, 158, 160, 203, 205

- hey'et-i idareleri 142

- Vekâleti 160, 161, 202, 203

Mümtaz Bey, Hey'et-i Temsilîye'den 82

Müslüman/lar, 36, 77, 84, 85, 139, 140, 195

Mütârekenâme (Mondros) 83, 84, 133

Mü'telifin, bkz. İtilâf Devletleri

Müttefik/ler 34, 128

- askerî işgali 154, 196

- kuvvetleri 153

- polisi 196

- sansürü 195

- Yüksek Konseyi 153

N

Nâbi Bey, Nâfi'a Vekili 162

Nâbi Bey, Paris Sefiri 183, 185, 206

Nazilli Kuvâ-yı Milliye Kumandanlığı 119

Necati Bey, *Albayrak* Gazetesi Müdürü 137

Neşet Bey 179

Neuilly Anlaşması 196

Nieuwe Rotterdamse Courant 194, 196

Niğde 55, 63, 116, 144

Noel, İngiliz Yüzbaşı 76, 103

Nureddin Ferruh, Maslahatgüzâr 164,
165, 166, 193
Nuri Bey, Lahey'deki askerî ataşe 201
Nypels, G. 198, 199, 200, 201, 202

O

Oltu 138, 140
— hükûmet-i muvakkatesi 138
Onbeşinci Fırka Kumandanlığı 161
Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı 9,
135, 139
Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı 15,
49, 106, 134, 159
Ortodoks 199
Osman Nuri, Kastamonu Vali Vekili 57
Osmanlı/lar 36, 85, 99, 107, 112, 131,
133, 152, 153, 169, 196
— Bankası Müdürlüğü 156
— Hükûmeti 32, 34, 36, 37, 38, 61,
84, 91, 92, 123, 125, 129, 131,
132, 133, 134, 139, 154, 155,
156, 157, 166, 169, 198
— İmparatorluğu 196, 197
— limanları 186

Ö

Ömer Lütfî, Nâfia Vekili 202, 203,
204, 205

P

Papa 182
Paris 131, 165, 166, 169, 182, 184,
197, 198, 199, 206, 207, 211
— Sulh Konferansı 60, 89, 133,
183
— toplantısı 195
Paşa Hazretleri, bkz. Mustafa Kemal
Paşaeli Hey'et-i Merkeziyesi 144

Patriklik 199
Pavli [Pehlivanköy] 158
Pazarcık 152
Perle, General, Fransa Fevkalâde Ko-
miseri 197
Picot, François Georges, Suriye ve Er-
menistan'da Fransız Fevkalâde
Komiseri 131, 132
Poincare, Fransa Başbakanı 211
Pontus 36, 77
Posta ve Telgraf ve Telefon Müdüri-
yet-i Umumiyesi 91, 145

R

Râgıb Efendi, Yüzbaşı 168
Râif Efendi, Erzurum ulemâsından,
Şarkî Anadolu Mümessili 69, 82
Râsîh Bey, Doktor 3
Rauf, Hüseyin (Orbay), Bahriye eski
Nâzırı, Anadolu ve Rumeli
Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti
Hey'et-i Temsiliyesi azâsı 43, 45,
49, 50, 51, 55, 57, 59, 61, 62,
63, 65, 66, 70, 72, 74, 77, 80,
82, 99, 102
— Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcra Vekilleri Hey'eti Reisi 210,
211, 212
Receb, Laz çetesinden 129
Redd-i İlhâk cemiyetleri 42
Refahiye 70
Re'fet Bey (Bele), Dâhiliye Vekili 38,
39, 162, 192, 205
Refik, Doktor, Sıhhiye ve Mu'avenet-i
İctimâ'îye Vekili 202, 203, 204,
205
Refik Bey, Binbaşı 43
Refik Hâlid Bey, Posta ve Telgraf
Müdür-i Umumîsi 91
Refik Şevket, Adliye Vekili 202, 203,
204, 205, 210

Reşid, Erzurum Valisi 72, 78
Reşid Bey (Mustafa Reşid Paşa),
Hâriciye Nâzırı, 37
Reşid Paşa, Sivas Valisi 15, 44, 47, 52,
57, 71, 74, 141
Rıza, bkz. Ali Rıza, Karesi Mutasarrıfı
Rıza Nur, Doktor, Maârif Vekili, 158,
160, 161, 162
Roma, 164, 165, 166, 193, 207
Rosveld, Kont 211
Rothschild, Kahen, Kont, Banker 211
Rum/lar, 5, 59, 60, 73, 84, 110, 112,
180, 207
— eşkiyâsı 144
Rusya/Rus/lar 16, 17, 18, 77, 188, 196,
209
— altını 209
— Çarlığı 130
— Gönüllü Ordusu 15, 17, 18
— Hey'et-i Tedkikiyesi 15, 16, 17
Ruşen Bey, Binbaşı, Gümüştacıkö-
yü'nde 28
Ryan, İngiliz Baştercümanı 31, 32, 33

S

Sâbit Bey, Konya Başmüdü Vekili
145, 148
Sadâret, 15, 22, 24, 25, 33, 35, 45, 81,
83, 88, 93, 94, 95, 102, 103,
120, 123, 131, 137, 141, 153,
154, 155, 166, 167, 183, 187,
189, 190
Safa Bey, Hâriciye Nâzırı 35, 37, 164,
166, 184, 193, 194, 197
Saidili Kaymakamlığı 54
Salâhaddin Bey, Albay, Kolordu
Kumandanı 6, 38, 39, 53
Salih Paşa, Amasya'da Bahriye Nâzırı
97, 99, 102, 104, 105, 106, 108,
111

Salihli 121, 159
Sâlim Efendi, Muhasebeci 116
Saltanat 58, 83, 84, 85, 87, 99, 109,
110, 113, 172, 173
Sami Bey, bkz. Bekir Sami (Kunduk)
Samsun 6, 7, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23,
24, 29, 30, 31, 32, 33, 37, 38,
39, 40, 45, 46, 47, 48, 89, 104,
153, 161
Sapanca 167
Sarıkamış 69
Sazlıdere 158
Selanik 111, 199
Sempatyan Apartmanı, Beyoğlu'nda 7
Sevr Muâhedeşi 164, 167, 169, 177,
178, 180, 190, 196
Seyyar Jandarma Kanunu 161
Shark, İngiliz Kraliyet Gemisi 38
Shuttleworth, İngiliz Kumandan 214
Sinop Merkez Müdüriyeti 163
Sivas 5, 6, 9, 11, 13, 14, 27, 28, 31, 34,
35, 36, 42, 43, 44, 46, 48, 50,
51, 52, 55, 57, 69, 70, 71, 72,
74, 75, 79, 80, 82, 85, 86, 87,
88, 89, 96, 97, 98, 102, 106,
108, 109, 114, 119, 124, 125,
129, 131, 132, 133, 136, 141,
153
— Kongresi 69, 73, 81, 82, 83, 93,
101, 116, 144
— Kongresi Beyânnâmesi 133
— Kongresi mukarrerâtı 100
Sofya 3
Soma 159
Sovyet/ler 195
— Hükûmeti 165
Sögüt 163
Subhi, Hüdâvendigâr Başmüdüri 137
Sulh Konferansı 42, 81, 87, 89, 118,
119, 131, 189

Suriye 4, 132, 166
— Fevkalâde Komiserliği 132
— hududu 128
Suşehri 43
— Kaymakamlığı 43
Süleyman, Kongre üyesi 54
Süleyman, Sirozî, Alaşehir ve Havalisi
Kumandanı 66
Süleyman Şefik Paşa, Harbiye eski
Nâzırı, 91
Süreyya, İzmit eski Mutasarrıfı 43
Süreyya Bey, Sâmizâde 201

Ş

Şâkir Paşa, Harbiye Nâzırı 9, 10, 12,
24, 25
Şark Mesâ'ili Konferansı 185
Şark Meselesi 171
Şarkî Anadolu Müdâfaa-i Hukuk
Cemiyeti Hey'et-i Temsiliye
Azâlığı 67
Şarkî Anadolu vilâyetleri 61
Şarkî Trakya 100, 143, 144
— Rumları 159
Şefdikenî, İzmir yakınlarında 199
Şefik Efendi 3
Şerif Ali Haydar Paşa, Mekke Şerifi 3
Şerif Cafer Paşa 3
Şerif Muhyiddin, Şerif Cafer Paşa'nın
oğlu 3
Şevket Turgud Paşa, Harbiye Nâzırı
13, 26, 27
Şevki (Subaşı) Paşa, 65
Şile 186, 187, 188

T

tahsîsât-ı mestûre 20, 21
Tang Tsai Fou, Roma'daki Çin
temsilcisi 207

Tarsus 154
Taşköprü 193
tebe'a-i Osmaniye 19, 104
Teke 4, 55, 63, 146
Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu 176
Teşkilât-ı Milliye 88, 89, 107, 109,
115, 117, 118, 125, 126, 133,
137, 138
Tevfik Paşa, Sadrazam 167, 168, 169,
170, 171, 173, 175, 177, 178,
180, 181, 183, 182, 183, 184,
186, 187, 189, 191, 192, 193,
195
— kabinesi 112, 164
Tiflis 165
Todirutî, Vilâyet Jandarma Müfettişi
76
Tokat 67, 68
Toros 89
Townshend, İngiliz Generali 210
Trablusgarb Muhârebesi 61
Trabzon 9, 11, 13, 15, 17, 21, 31, 36,
42, 55, 58, 59, 77, 140, 162
— ahâlî-i İslâmiyesi 77
— Düyûn-ı Umûmiye Başmüdiri-
yeti 163
— Fransız mümessili 139
— murahhasları 59
— lular 59
Trakya 159, 170, 197, 210
— Cemiyeti 186
— meselesi 100, 211
— Rumları 159
Türk/ler 36, 37, 76, 99, 100, 108, 131,
136, 140, 151, 152, 153, 166,
180, 181, 194, 195, 196, 197,
199, 200, 201, 207, 210, 212
— ahali 137, 159
— askeri 199
— basını 194, 195

- birlikleri 165, 166
- cepheleri 131
- hukuku 146
- idaresi 188
- kıtaâtı 152
- lirası 193
- milliyetçileri 165
- taburu 166
- -Yunan Harbi 211

Türkistan 139, 140

Türkiye 99, 131, 140, 154, 164, 170, 171, 172, 178, 179, 180, 186, 195, 196, 201, 211

Türkiye Büyük Millet Meclisi 170, 172, 173, 176, 177, 178, 190, 191, 192, 210, 213, 214

- Hükûmeti 171, 172, 176, 178, 192, 209
- murahhasları 178, 179
- orduları 212
- Riyâseti 190, 191
- vekiller heyeti 177

U

Umum Kongre Hey'eti 85

Umumî Kongre Beyânnâmesi 83

Urfa 4, 112, 128, 131, 133, 150, 151

Uşak 61, 66

Uzunköprü kasabası 158

Ü

Üçüncü Kolordu Kumandanlığı 6, 9, 40, 46, 61, 161

Üçüncü Ordu Müfettişi, bkz. Mustafa Kemal (Atatürk)

Üçüncü Ordu Müfettişliği 36, 60, 61, 65, 149

- Erkân-ı Harbiye Riyâseti 50

Üsküdar 95

- Mutasarrıflığı 96

V

Van 9, 11, 13, 42, 45, 51, 55

Vangel, Sivas'ın Karaköy ahalisinden 28

- çetesi 28

Vâsıf Bey, Hey'et-i Temsiliye'den 82

Vehbi Efendi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Reis Vekili, Konya Mebûsu 213

Vehbi Efendi, Yüzbaşı 144

Venizelos 107, 111

Vilâyât-ı Sitte 77

Vilâyât-ı Şarkıye 89

Vilâyât-ı Şarkıye Müdâfaa ve Mu'âvenet Cemiyeti 77

Vilâyât-ı Şarkıye Müdâfaa-i Hukuk-ı Milliye 74

W

Washington 207

Weimar (Cumhuriyeti) 101

Wilson 140, 165, 166

- Prensipleri 87

Y

Yahudi/ler 199

- mahallesi, Ankara'da 198

Yahya Gâlib, Ankara Vali Vekili, Defterdar 142, 150, 152

Yunanlılar 36, 50, 111, 121, 131, 144, 146, 170, 174, 175, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 188, 193, 195, 195, 197, 199, 200, 210

- askeri 175

- birlikleri 36, 37, 195, 196

— cephesi 193, 200
— delegeleri 169
— -Ermeni casusları 207
— harekâtı 163
— havacıları 199
— Hükûmeti 197
— işgali 60, 112
— kuvâ-yı askeriyesi 129
— kuvveti 129
— Ortodoks Patrikliği 199
— propagandası 200
— subayları 200
— taburu 144
Yunanistan 159, 180, 181, 186, 195,
196, 197, 199, 200

— ahvâli 168

Yusuf Kemal (Tengirşek), Hâriciye
Vekili 203, 204, 205, 212

Z

Zeytun 152

Zimvrakakis, General, Trakya Ordusu
Başkumandanı 160

Ziraat Mektebi 142

Ziraat Mektebi lokalleri 199

Ziya, Trabzon, Erzurum Hey'et-i Tah-
kikiye Reisi 74, 79

Ziya Paşa, 109, 191

Ziyaeddin, Harbiye Nâzırı 187

Zonguldak 168, 169

II. BÖLÜM

B E L G E L E R

E K

**KİTAPTA YER ALAN
BELGELERİN REFERANSLARI**

A. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ (BCA)

BCA, 030. 10. 1. 1. 1	BCA, 030. 18 5. 15. 12
BCA, 030. 10. 1. 1. 3/1	BCA, 030. 18. 1. 1. /1. 12.1
BCA, 030. 10. 2. 9. 1/2, 3, 15, 16	BCA, 030. 18. 1. 1. /1. 6.17
BCA, 030. 10. 247. 671. 10/1	BCA, 030. 18. 1. 1. /1.1.8
BCA, 030. 18 3. 23.8	BCA, 030. 18. 1. 1. /1.7.2
BCA, 030. 18 3. 24. 19	BCA, 030. 18. 1. 1. /3. 29.7
BCA, 030. 18 3. 30. 17	BCA, 051. V48. 13. 113.24

B. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA)

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Müteferrik (BEO. M.)

BEO. M. 343211_1

BEO. M. 343211_3

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Siyasi (BEO. SYS.)

BEO. SYS. 343077_1	BEO. SYS. 34-64/III_16
BEO. SYS. 343077_2	BEO. SYS. 34-64/III_17—1-4
BEO. SYS. 343077_4	BEO. SYS. 34-64/III_18—1
BEO. SYS. 343117_1	BEO. SYS. 34-64/III_19—1
BEO. SYS. 343179_1-2	BEO. SYS. 34-64/III_20—1
BEO. SYS. 343179_3	BEO. SYS. 34-64/III_21—1
BEO. SYS. 343541	BEO. SYS. 34-64/III_2—1-11
BEO. SYS. 344083_2	BEO. SYS. 34-64/III_22—1
BEO. SYS. 34-64/I_16	BEO. SYS. 34-64/III_23—1
BEO. SYS. 34-64/I_18	BEO. SYS. 34-64/III_24—1
BEO. SYS. 34-64/II_4	BEO. SYS. 34-64/III_25—1
BEO. SYS. 34-64/III_10—1-2	BEO. SYS. 34-64/III_26—1
BEO. SYS. 34-64/III_10—3	BEO. SYS. 34-64/III_27—1-3
BEO. SYS. 34-64/III_10—4	BEO. SYS. 34-64/III_28—1
BEO. SYS. 34-64/III_11	BEO. SYS. 34-64/III_29—1-4
BEO. SYS. 34-64/III_12	BEO. SYS. 34-64/III_30—1
BEO. SYS. 34-64/III_13	BEO. SYS. 34-64/III_3—1
BEO. SYS. 34-64/III_14—1-4	BEO. SYS. 34-64/III_4—1-16
BEO. SYS. 34-64/III_15	BEO. SYS. 34-64/III_5

BEO. SYS. 34-64/III_6	BEO. SYS. 34-64/IV-2_23B
BEO. SYS. 34-64/III_7	BEO. SYS. 34-64/IV-2_24
BEO. SYS. 34-64/III_8	BEO. SYS. 34-64/IV-2_25A
BEO. SYS. 34-64/III_9	BEO. SYS. 34-64/IV-2_26A, D-E
BEO. SYS. 34-64/IV-02_30	BEO. SYS. 34-64/IV-2_28
BEO. SYS. 34-64/IV-2_1	BEO. SYS. 34-64/IV-2_29A
BEO. SYS. 34-64/IV-2_10A-D	BEO. SYS. 34-64/IV-2_3A-B
BEO. SYS. 34-64/IV-2_11A-C	BEO. SYS. 34-64/IV-2_4
BEO. SYS. 34-64/IV-2_12	BEO. SYS. 34-64/IV-2_5
BEO. SYS. 34-64/IV-2_13A-D	BEO. SYS. 34-64/IV-2_6
BEO. SYS. 34-64/IV-2_14A-B	BEO. SYS. 34-64/IV-2_7
BEO. SYS. 34-64/IV-2_15A-B	BEO. SYS. 34-64/IV-2_8
BEO. SYS. 34-64/IV-2_16A-C	BEO. SYS. 34-64/IV-2_9A-B
BEO. SYS. 34-64/IV-2_17	BEO. SYS. 34-64/V_1
BEO. SYS. 34-64/IV-2_18A-B	BEO. SYS. 34-64/V_10
BEO. SYS. 34-64/IV-2_19A	BEO. SYS. 34-64/V_11
BEO. SYS. 34-64/IV-2_2	BEO. SYS. 34-64/V_12
BEO. SYS. 34-64/IV-2_20	BEO. SYS. 34-64/V_13
BEO. SYS. 34-64/IV-2_21B-C	BEO. SYS. 34-64/V_14
BEO. SYS. 34-64/IV-2_22A	BEO. SYS. 34-64/V_15

BEO. SYS. 34-64/V_16

BEO. SYS. 34-64/V_17

BEO. SYS. 34-64/V_18

BEO. SYS. 34-64/V_19

BEO. SYS. 34-64/V_2

BEO. SYS. 34-64/V_20

BEO. SYS. 34-64/V_21

BEO. SYS. 34-64/V_22

BEO. SYS. 34-64/V_23

BEO. SYS. 34-64/V_24

BEO. SYS. 34-64/V_25

BEO. SYS. 34-64/V_26

BEO. SYS. 34-64/V_27

BEO. SYS. 34-64/V_28

BEO. SYS. 34-64/V_29

BEO. SYS. 34-64/V_3

BEO. SYS. 34-64/V_30

BEO. SYS. 34-64/V_4

BEO. SYS. 34-64/V_5

BEO. SYS. 34-64/V_6

BEO. SYS. 34-64/V_7

BEO. SYS. 34-64/V_8

BEO. SYS. 34-64/V_9

Dahiliye Emniyet-i Umumiye Asayiş (DH. EUM. AYŞ.)

DH. EUM. AYŞ. 11/99_1-2

DH. EUM. AYŞ. 37/20

DH. EUM. AYŞ. 42/70_6, 9, 5

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Seyr-ü Sefer Müdüriyeti (BEO. EUM. SSM.)

DH. EUM. SSM. 3/52_1-2

DH. EUM. SSM. 39/50_4

DH. EUM. SSM. 39/38_2

Dahiliye İdare-i Umumiye (DH. İUM.)

DH. İUM. 19-6/1-70_1

DH. İUM. 19-6/1-70_5

DH. İUM. 19-6/1-70_2

DH. İUM. 19-6/1-70_7

DH. İUM. 19-6/1-70_3

DH. İUM. 19-6/1-70-9

DH. İUM. 19-6/1-70_4

Dahiliye Kalem-i Mahsus (DH. KMS.)

DH. KMS. 49-1/4_1-2

DH. KMS. 53-1/43_2

DH. KMS. 53-1/12

DH. KMS. 53-2/57_2, 5, 9

DH. KMS. 53-1/43_1

DH. KMS. 53-2/74_4-5

DH. KMS. 53-2/78	DH. KMS. 53-4/36_53-58
DH. KMS. 53-2/85_2	DH. KMS. 54-1/12_3
DH. KMS. 53-2/85_3	DH. KMS. 54-1/12_5
DH. KMS. 53-2/85_4	DH. KMS. 56-1/44_10
DH. KMS. 53-2/85_5	DH. KMS. 56-1/44_2
DH. KMS. 53-3/12_1-2	DH. KMS. 56-1/44_3
DH. KMS. 53-3/60_2	DH. KMS. 56-1/44_6
DH. KMS. 53-4/21_3, 2, 4	DH. KMS. 56-1/44_8
DH. KMS. 53-4/3_2, 15-19, 32	DH. KMS. 62/66_9

Dahiliye Şifre (DH. ŞFR.)

DH. ŞFR. 100/174	DH. ŞFR. 76/21
DH. ŞFR. 100/203	DH. ŞFR. 99/137
DH. ŞFR. 101/19-106	DH. ŞFR. 99/283
DH. ŞFR. 101/19-123	DH. ŞFR. 99/305
DH. ŞFR. 101/19-35	DH. ŞFR. 99/319
DH. ŞFR. 101/19-36	DH. ŞFR. 99/328
DH. ŞFR. 101/60	DH. ŞFR. 99/385
DH. ŞFR. 101/70	DH. ŞFR. 99/387

Hariciye Siyasi (HR. SYS.)

HR. SYS. 2399/14_13	HR. SYS. 2607/3_10, 11
HR. SYS. 2399/14_8	HR. SYS. 2607/3_26
HR. SYS. 2399/7_15	HR. SYS. 2607/5_28-27
HR. SYS. 2542/3_24-25	HR. SYS. 2607/6_17
HR. SYS. 2543/2_36	HR. SYS. 2607/6_19
HR. SYS. 2543/4_2-4	HR. SYS. 2607/6_24
HR. SYS. 2556/1_90, 87, 88, 89	HR. SYS. 2607/8_8
HR. SYS. 2606/1_27	HR. SYS. 2608/1_20
HR. SYS. 2606/1_30	HR. SYS. 2608/1_21-23
HR. SYS. 2606/1_32, 33	HR. SYS. 2608/1_24, 25
HR. SYS. 2606/10_14	HR. SYS. 2608/3_21-25
HR. SYS. 2606/2_11, 12	HR. SYS. 2608/6_1
HR. SYS. 2606/2_3	HR. SYS. 2608/6_3
HR. SYS. 2606/2_4	HR. SYS. 2608/6_4
HR. SYS. 2606/2_9, 10	HR. SYS. 2608/6_5
HR. SYS. 2606/7_29, 30, 33, 34	HR. SYS. 2608/6_6
HR. SYS. 2607/2_5	HR. SYS. 2608/6_9
HR. SYS. 2607/2_6	HR. SYS. 2886/45_1

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)

MV. 215/115

MV. 216/6

MV. 215/128

MV. 216/95_1

MV. 215/132

MV. 217/203

MV. 215/134

MV. 251/34_1

MV. 216/54

MV. 251/34_2

Yıldız Esas Evrakı (Y. EE.)

Y. EE. 142/287